

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
PRÁVNICKÁ FAKULTA

DISERTAČNÍ PRÁCE

INSTITUT SPOLEČNÉHO JMĚNÍ MANŽELŮ
THE CONCEPT OF COMMUNITY PROPERTY

Vysoká škola:	Univerzita Karlova v Praze
Fakulta:	Právnická
Konzultant:	doc. JUDr. Josef Salač, Ph.D.
Doktorand:	Mgr. Jan Boltnar

Praha, září 2012

Čestné prohlášení

„Prohlašuji, že jsem předkládanou disertační práci vypracoval samostatně za použití zdrojů a literatury v ní uvedených, všechny využití prameny a literatura byly řádně citovány, práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.“

V Praze dne 18. září 2012

Mgr. Jan Boltnar

Poděkování

„Tímto bych rád využil možnosti k poděkování svému konzultantovi, panu doc. JUDr. Josefu Salačovi, Ph.D., za odborné vedení, vstřícný přístup i připomínky při zpracování této práce.“

Obsah:

Obsah:	4
Úvod	7
I. Historický exkurz do majetkoprávních vztahů v manželství	10
1.1. Římské právo	10
1.2. Období feudalismu	11
1.3. Obecný zákoník občanský z roku 1811	12
1.4. Zákon č. 265/1949 Sb. o právu rodinném	14
1.5. Zákon č. 40/1964 Sb. občanský zákoník.....	16
1.5.1 Právní úprava po vydání občanského zákoníku.....	16
1.5.2 Novela provedená zákonem č. 131/1982 Sb.....	17
1.5.3 Novela provedená zákonem č. 509/1991 Sb.....	18
1.5.4 Novela provedená zákonem č. 264/1992 Sb.....	19
1.5.5 Novela provedená zákonem č. 91/1998 Sb.....	19
II. Vznik a rozsah společného jmění manželů	21
2.1 Úvod do problematiky, společné jmění manželů	21
2.2 Vznik společného jmění manželů, manželství	23
2.3 Předmět a zdroje společného jmění manželů	26
2.3.1 Obecný úvod	26
2.3.2 Výlučný majetek každého z manželů	28
2.3.3 Podílové spoluvlastnictví manželů	31
2.3.4 Vyvratitelná domněnka dle ustanovení § 144 občanského zákoníku	32
2.3.5 Míšení společného jmění manželů a výlučného majetku	33
2.3.6 Aktiva.....	36
2.3.7 Pasiva.....	41
2.4 Modifikace společného jmění manželů.....	43
2.4.1 Úvod do problematiky modifikace společného jmění manželů.....	43
2.4.2 Smluvní modifikace	45
2.4.2.1 Změny v rozsahu společného jmění manželů.....	47
2.4.2.2 Změna doby vzniku společného jmění manželů	52
2.4.2.3 Změna správy společného jmění manželů.....	54
2.4.3 Předmanželská smlouva.....	55
2.4.4 Modifikace soudním rozhodnutím.....	57

III. Obsah společného jmění manželů	61
3.1 Užívání a údržba společného majetku.....	61
3.2 Správa společného majetku.....	63
3.2.1 Obvyklá správa	64
3.2.2 Správa ostatní.....	65
3.2.3 Podnikání	67
IV. Zánik společného jmění manželů	70
4.1 Zánik společného jmění manželů jako důsledek zániku manželství.....	70
4.2 Zánik společného jmění manželů za trvání manželství.....	71
4.2.1 Soudní výrok o propadnutí majetku některého z manželů	72
4.2.2 Prohlášení konkursu na majetek některé z manželů	73
4.3 Hospodaření do vypořádání zaniklého společného jmění manželů	74
V. Vypořádání společného jmění manželů	79
5.1 Úvod do problematiky vypořádání.....	79
5.2 Zásady vypořádání společného jmění manželů.....	82
5.2.1 Zásada rovnosti podílů.....	84
5.2.2 Právo požadovat úhradu za to, co bylo vynaloženo z výlučného na společný majetek a naopak	86
5.2.3 Zásada přihlídnutí k potřebám nezletilých dětí	88
5.2.4 Zásada péče o rodinu a zásluhy o nabytí a udržení společného jmění	90
5.3 Vypořádání dohodou bývalých manželů.....	90
5.4 Vypořádání rozhodnutím soudu.....	106
5.5 Vypořádání uplatněním zákonné domněnky.....	112
5.6 Vypořádání v rámci řízení o dědictví.....	117
5.7 Vypořádání podle insolvenčního zákona	119
VI. Vybrané otázky	123
6.1 SJM z obchodní podíl.....	123
6.2 Exekuce	128
6.2.1 Manžel povinného v exekučním řízení	129
6.2.1.1 Společné jmění manželů v rámci exekučního řízení	130
6.2.2 Mzda a účet manžela povinného.....	149
VII. Společné jmění manželů v novém občanském zákoníku	155
7.1 Úvod.....	155
7.2 Manželské majetkové režimy.....	170

7.2.1	Zákonný režim	170
7.2.2	Smluvený režim	173
7.2.3	Režim založený rozhodnutím soudu	175
7.3	Správa společného jmění manželů	176
7.3.1	Zákonný režim	176
7.3.2	Smluvený režim	177
7.3.3	Režim založený rozhodnutím soudu	178
7.4	Ochrana třetích osob	178
7.5	Vypořádání společného jmění manželů	180
Závěr	183
Resumé	186
Seznam pramenů	189
Právní předpisy:	189
Odborné publikace:	190
Články v periodikách:	192
Internetové stránky:	194
Judikatura:	194
Abstrakt	198
Abstrakt	199
Klíčová slova	200
The keywords	200

Úvod

Tato disertační práce s názvem „Institut společného jmění manželů“, jak ze samotného názvu vyplývá, je věnována majetkoprávním vztahům mezi manžely. Toto téma práce jsem si zvolil s ohledem na můj zájem vykonávat právní praxi jako advokát s tím, že jsem měl zájem detailně popsat celý institut společného jmění manželů tak, aby tato práce mohla sloužit jako dokonalá příručka pro advokáta. Toto téma mne oslovilo před lety zejména z toho důvodu, že se s tímto právním institutem setkáváme v každodenním životě. Dotýká se každého jednotlivce, nebo alespoň některého člena jeho rodiny, a přitom všeobecná povědomost o významu a právních konsekvencích dle mého názoru není valná. Proto nemám pochyb o důležitosti znalosti tohoto celospolečenského fenoménu jako možnosti uplatnění na právním poli. Nejedná se o žádné nadnesené pojmosloví, když společné jmění manželů může vznikat jen mezi manžely. Víím, že dnešní trend společenského soužití muže a ženy nevede do chomoutu manželského svazku. Nicméně já pořád vnímám manželství jako základ rodiny, byť zákon č. 94/1963 Sb., o rodině ve znění pozdějších předpisů (dále jako zákon o rodině) nepodává zákonnou definici pojmu rodina, ba spíše se dá usuzovat z jednotlivých ustanovení zákona o rodině, že tento pojem vnímá především ve vztahu rodič – dítě bez rozdílu na tom, zda rodiče dítěte jsou současně manželi či ne. Naproti tomu legální definice v citovaném zákoně nechybí. Manželství dle tohoto zákona je pojímáno jako trvalé společenství dvou osob rozdílného pohlaví, které může vzniknout a taktéž i zaniknout jen způsobem stanoveným zákonem. Předpokládá se, že v manželství budou naplňovány cíle jako založení rodiny, společná výchova dětí, založení společné domácnosti. Naplňování uvedených cílů samozřejmě s sebou nese nutnou vzájemnou oporou, která se musí projevit v majetkové rovině. V této rovině se manželství projevuje formou zákonného či smluvního systému majetkového společenství, jehož základním účelem je zejména eliminace konfliktů mezi manžely vycházejících z jejich různých majetkových a výdělečných možností. Tento systém majetkového společenství - souboru právních norem nazývaných jako manželské majetkové právo obsahuje, resp. nabízí, k zajištění výše uvedeného cíle (posílení trvalosti, stálosti, stability, pevnosti a jednoty manželských vztahů) celou řadu zákonných možností a institutů. Nutno dodat,

že toto hledisko svazku manželského bývá zamilovanými páry často podceňováno a ve spojení s neznalostí právní úpravy širokou veřejností může vést ke zcela zbytečným problémům a nedorozuměním, které mohou vést v krajním případě k rozvratu samotného manželství, k rozporům, které se vyostří zpravidla během případného rozvodu manželství a často přetrvávají i dlouhou dobu po něm. Těmto sporům je však dle mého názoru možno předcházet důkladných zvažováním majetkoprávních poměrů mezi budoucími manžely i manžely samotnými.

S ohledem na výše uvedené skutečnosti jsem si zvolil toto téma disertační práce. Disertační práce je logicky řazena do 7 základních kapitol. První částí je historický vývoj manželského majetkového práva na našem území až do současné úpravy provedené zákonem č. 40/1964 Sb. Této kapitole jsem věnoval záměrně nemalou část práce. Důvodem je zejména ta skutečnost, že bez historického kontextu vývoje institutu společného jmění manželů dle mého názoru nelze zcela pochopit existující současnou úpravu těchto vztahů.

V kapitole druhé, jenž tvoří spolu s třetí kapitolou významnou část práce, se věnuji současné problematice majetkoprávních vztahů mezi manžely. Jedná se především o vznik, předmět, rozsah a možnosti modifikace společného jmění manželů. V části třetí se zabývám podrobným výkladem o správě a užívání společného jmění manželů. Zánikem a vypořádáním společného jmění manželů se záměrně zabývám v oddělených kapitolách, a to v kapitole 4. zánikem společného jmění manželů a v kapitole 5. vypořádáním společného jmění manželů.

Konečně poslední dvě kapitoly doplňují předcházející výklad o další problematiku spojenou s manželským majetkovým právem ve snaze o co možná nejkompaktnější interpretaci institutu společného jmění manželů. Tyto kapitoly považuji za významné a neoddělitelné od této práce. V předposlední kapitole číslo 6 popisují jednak problematiku společného jmění manželů ve vazbě na obchodní podíl a jednak společné jmění manželů ve spojení s exekucí. Zejména podkapitolu zabývající se možnostmi uspokojení pohledávky věřitele z majetku patřícího do společného jmění manželů v exekučním řízení považuji za stěžejní. V neposlední řadě jsem považoval za

nutné zařadit tuto kapitolu do této disertační práce z důvodu toho, že nucený výkon rozhodnutí se stal běžnou praxí. Domnívám se, že tento jev bude mít narůstající tendenci z důvodu napjatých sociálních vztahů ve společnosti. Tuto skutečnost potvrzují statistické údaje Exekutorské komory České republiky, ze kterých je zřejmé, že v roce 2011 bylo nově nařízeno 936.219 soudních exekucí oproti 701.900 exekucím nařízeným v roce 2010. Tato narůstající tendence je více zřejmá při porovnání těchto čísel například s rokem 2006, kdy počet exekucí činil pouze 309.457.

Konečně sedmá kapitola je věnována rekodifikaci soukromého práva. Toto aktuální téma rozebírám ve vztahu k problematice obsažené v této práci. Budu se zabývat mimo jiné výkladem nového pojmosloví, neboť doposud ustálená terminologie bude novou úpravou dotčena. Úprava bude na četných místech mnohem přesněji vymezena, na jiných pak poněkud změněna, tak jako v případě institutu obvyklého vybavení domácnosti. Stranou není ponechán výklad věnující se možností dispozitivní úpravy vztahů, na kterou klade rekodifikace občanského zákoníku velký důraz.

V jednotlivých kapitolách je rozbor daných témat rozebírán nejprve v obecné rovině. Následně se snažím připojit pro lepší ilustraci konkrétních případy doplněné o bohatou judikaturu. Převážná část práce je tedy věnována současné právní úpravě se zaměřením na řešení konkrétních životních situací, ale současně se snažím zaměřit pozornost na zhodnocení současné právní úpravy obohacené o názory *de lege ferenda*. V závěru toho úvodu si dovoluji připomenout, že tato práce si neklade za cíl být kategorickým imperativem, nýbrž užitečným vodítkem, návodem směru, kterým se ubírá právní praxe v oblasti manželského majetkového práva.

I. Historický exkurz do majetkoprávních vztahů v manželství

Předmětem této kapitoly nemá být jen strohý historický výklad pojetí institutu manželství, respektive pojetí majetku v tomto společenském vztahu. Tato kapitola si klade za cíl najít vazby mezi současnou právní úpravou institutu společného jmění manželů a historickými úpravami.

1.1. Římské právo

Při sledování tohoto záměru nemohu neuvést na prvním místě významné principy a zásady římského práva týkající se této oblasti. Vliv římského práva nelze totiž upřít ani na vývoj právní úpravy manželského práva v České republice.

V čele římské rodiny stál muž (pater familias), který již nebyl nijak právně svázán se svou původní rodinou. Uzavření manželství bylo podmíněno především vůlí muže vzít si ženu a důvod, který ho k uzavření manželství vedl, byl spjat zejména se snahou o zachování rodu. Nad manželkou měl muž moc (tzv. manus). Moc měl samozřejmě i nad dětmi (tzv. patria potestas), a to jako jediný v rodině. Nacházeli-li se v rodině i jiné osoby, například otroci, byly rovněž ovládány mužem. Manželství bylo chápáno jako faktický stav s určitými majetkoprávními účinky. Římské právo přitom znalo dvě formy manželství.

První starší formou manželství bylo tzv. přísné manželství.¹ Žena nemohla mít žádný svůj vlastní majetek, a tedy pokud nějaký získala, stal se automaticky vlastnictvím muže. „Vlastníkem všech aktiv samostatného ženina majetku byl manžel a zároveň manželovi také bezpodmínečně připadalo všechno, co žena za trvání manželství

¹ Matrimonium cum in manum conventionione.

nabyla.² Žena dále přecházela ze své původní rodiny do rodiny manžela. Z právního pohledu byla žena v pozici dcery ke svému muži a v pozici sestry ke svým dětem.

Samozřejmě s postupným vývojem společnosti v rámci sociálně společenského role ženy docházelo k postupnému změkčování výše uvedených tezí. Vyvinula se tak druhá mladší forma manželství, tzv. manželství volné.³ Žádné majetkové společenství mezi manžely nadále nevznikalo, věno, které žena přinášela do manželství, sloužilo nadále především muži, a to k ulehčení jeho pozice, neboť muž byl odpovědný za obživu celé rodiny, nicméně majetek mimo věna si již žena mohla sama vlastnit a taky spravovat.⁴

Náš právní řád byl podstatně ovlivněn římským institutem tzv. muciánská presumpce. V případech pochybností ohledně určení vlastnictví k určité věci se mělo za to, že věc patří muži. Pokud tedy žena neprokázala, že věc nabyla ona sama. V podobě ustanovení § 1237 Obecného zákoníku občanského z roku 1811 přetrval tento projev římského práva v našem právním řádě až do 31. 12. 1949.

1.2 Období feudalismu

V období feudalismu ovlivňovala veškerý život katolická církev. Základem úpravy manželství a manželských majetkových práv proto bylo kanonické právo.

Manželství bylo uzavíráno slavnostním přivolením pod dohledem církve a svazek muže a ženy byl založen především na principech svátostná povaha manželství, monogamie a nerozlučitelnost za života manželů.⁵ Kromě smrti jednoho z manželů mohlo manželství zaniknout jen prohlášením jeho neplatnosti z důvodů stanovených kanonickým právem.

² Kincl, J., Urfus, V., Škrejpek, M. Římské právo. Praha: C. H. Beck, 1997, str. 134.

³ Matrimonium sine in manum conventione.

⁴ Bona parapherna, tzv. parafernální jmění

⁵ „Co Bůh spojil, člověk nerozděluj.“

Podobnost s římským právem lze spatřovat co do úpravy věna. Žena měla povinnost věno do manželství přinést. Na věno měla přitom od rodiny právní nárok, kdy ta jí ho, až na stanovené výjimky (například ztráta panenství před svatebním obřadem), nemohla odmítnout. Věno automaticky přecházelo do vlastnictví manžela, který s ním mohl nakládat neomezeně. Naproti tomu avšak stálo tzv. vdovské věno. To bylo zřizováno z důvodu ochrany majetkových poměrů ženy pro případ manželovi smrti. Bylo přitom dokonce zajišťováno zřízením zástavního práva k majetku manžela ve prospěch manželky, případně proběhlo tzv. vnesení. „Zástavou se stal statek, na nějž manžel nevěstu po svatbě uvedl („vnesl“).“⁶

1.3 Obecný zákoník občanský z roku 1811

V letech 1811 až 1949 platil na našem území Obecný zákoník občanský z roku 1811 (Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch – ABGB).

Tato velká soukromoprávní kodifikace upravovala samozřejmě i právo manželské a majetkové poměry mezi manžely. Úpravu manželského práva najdeme jednak v prvním díle zákoníku pojednávající o právu osobním, a to zejména v ustanoveních § 15 a násl., které upravovaly otázky týkající se osobních poměrů mezi manžely včetně otázek souvisejících s výživným), a jednak v díle pátém, v hlavě 28, § 1217 a násl., kde najdeme úpravu svatebních smluv.⁷

V úpravě vzniku manželství se částečně projevil liberalistické myšlenky a názory plynoucí z přesvědčení, že jednotlivec se zavazuje jednotlivci jen ze svého vlastního přesvědčení. Ona částečnost je spatřována v tom, že člověk nemůže plně rozhodovat o obsahu tohoto smluvního vztahu. Jeho autonomie je omezená na to, zda tuto smlouvu uzavře, či nikoliv. Klíčovým institutem směřujícím k uzavření manželství tak byla podle zákoníku manželská smlouva. „Svazky rodinné zakládají se smlouvou

⁶ Malý, K. České právo v minulosti. Praha: Orac, 1995, str. 77.

⁷ § 1217 ABGB „Svatebními smlouvami se nazývají smlouvy, které byly sjednány o jmění, hledíc k manželskému svazku, a mají především za předmět věno, obvěnění, jitní dar, společenství statků, správu a požívání vlastního jmění, dědickou posloupnost, nebo doživotní požívání jmění, určené pro případ smrti, a vdovský plat.“

manželskou. Ve smlouvě manželské projevují dvě osoby rozdílného pohlaví podle zákona vůli svou, že chtějí v nerozlučném obcování žít, děti ploditi, je vychovávat i a sobě obapolně pomáhati.“⁸ Zároveň se však v úpravě obecného zákoníku občanského prolínaly sakrální principy dle předchozí doby.

Muž byl hlavou rodiny a byl povinen obstarávat manželce výživu.⁹ Postavení manželky bylo v mnohých aspektech nerovnoprávné. Jedná se o jisté snížení osobnosti manželky. Samotné právo ji totiž považovalo za ne zcela schopnou obstarávat své věci. Manžel ručil za závazky své manželky plynoucí z uspokojování běžných potřeb domácnosti¹⁰, byť pořízené bez vědomí manžela. Dále manžel až na výjimky nepotřeboval zmocnění na základě plné moci k zastupování manželky třeba i před soudem.

Rodičovská zodpovědnost se projevovala na straně manželky jen ve smyslu péče o tělo a zdraví dítěte. Otec byl zákonným zástupcem dítěte. Jednalo se o tzv. otcovskou pravomoc, která trvala až do zletilosti dítěte (do 24 let).

Majetkové vztahy mezi manžely byly upraveny tak, že každý z manželů nabýval majetek výhradně do svého výlučného vlastnictví.¹¹ Nicméně nerovné postavení manželky se projevilo i na tomto místě v podobě výše zmiňované právní domněnky - muciónské, která byla neustále rozšiřována judikaturou. Domněnka se nemohla týkat nemovitostí, majetku nabytého mimo manželství a věcí určených k osobní potřebě manželky.¹²

Uplatnila se dále další domněnka, a to domněnka, podle které pokud manželka neprotestovala, považovala se správa jejího vlastního jmění za svěřenou manželovi.

⁸ § 44 ABGB

⁹ Dle ustanovení §91 ABGB manželovi náleží „především právo řídit domácnost, ještě však také povinen obstarati své manželce slušnou výživu podle svého majetku a ve všech případech ji zastupovati.“

¹⁰ Dle tehdejší judikatury pojem zahrnoval menší nákupy, nikoli však nákupy kobereců nebo nábytku.

¹¹ Tzv. vlastnický individualismus.

¹² (§ 1237 ABGB „Neučinili manželé zvláštní úmluvy o upotřebením svého jmění; podrží každý manžel své dřívější vlastnické právo a druhý nemá nároku na to, co každá strana během manželství získá a jakýmkoli způsobem dostane. V pochybnosti platí domněnka, že nabytí se stalo mužem.“)

Správa jmění manželky mohla být manželovi v naléhavých případech odňata. Stejně tak ale mohl učinit i manžel. Ten mohl nechat prohlásit manželku i za marnotratnici.¹³

V obecném zákoníku občanském byl dále upraven institut věna, které mělo manželovi krýt náklady spojené s manželstvím.¹⁴ Muž mohl manželce věnovat tzv. obvěnění. To mělo sloužit k rozšíření věna. Nakládat s ním mohl ale jen manžel.

V předchozích odstavcích bylo uvedeno, že se rozlišovalo mezi majetkem jednoho manžela a druhého. Avšak zákoník z roku 1811 v ustanoveních § 1233 - 1236 upravoval zvláštní institut majetkového společenství, a to tzv. společenství statků.¹⁵ Na základě smlouvy mezi manžely uzavřené formou notářského zápisu mohlo dojít k určení majetku, který je kým do společenství vnášen a jakým způsobem bude spravován. Nejednalo se o období podílového spoluvlastnictví, protože k vnesenému majetku nevznikali manželům podíly. Podstatné je tedy to, že společenství statků nevznikalo ze zákona, ale na základě smluvní volnosti manželů. Také rozsah majetku - statků byl plně k dispozici účastníkům. Dá se říct, že se jednalo o nepříliš propracovanou právní úpravu, která nestačila řešit všechny životní situace. Rovněž judikatura moc nepřispěla. Chyběla úprava uspokojování třetích osob ze společenství statků.¹⁶

1.4 Zákon č. 265/1949 Sb. o právu rodinném

Dne 1. ledna 1950 nabyl účinnosti zákon o právu rodinném č. 265/1949 Sb. Tímto kodexem došlo k vyjmutí práva rodinného z dosavadního občanského zákoníku (tj. z výše uvedeného obecného zákoníku občanského z roku 1811) s výjimkou práva dědického.

¹³ § 1241 ABGB „V naléhavých případech nebo při nebezpečí újmy může být manželovi správa jmění odňata, i když by mu byla výslovně a na vždy povolena. Naproti tomu je také oprávněn učiniti přítrž nepořádnému hospodaření své manželky a dokonce podle zákonných předpisů ji dáti prohlásiti za marnotratnici...“)

¹⁴ § 1218 ABGB „Věnem rozumí se jmění, které bylo mužovi odevzdáno či zajištěno manželkou, nebo za ni třetí osobou, na úlevu v nákladech, spojených s manželským společenstvím...“

¹⁵ Německý originál Gemeinschaft der Güter.

¹⁶ (Obecně k institutu) Podobné právní instituce existovali již dříve, například „všeobecné společenství“ upravené v Brněnském městském právu

Účelem nového zákona byla mimo jiné snaha o odstranění majetkové diskriminace. Dále zákon samostatně ve svých ustanoveních¹⁷ upravil majetkoprávní uspořádání mezi manžely. Stalo se tak prostřednictvím institutu tzv. zákonného majetkového společenství mezi manžely. K porozumění tohoto institutu, který je bez pochyby přímým předchůdcem bezpodílového vlastnictví, je vhodné si vysvětlit pojem, se kterým tento zákon pracuje, a to „získaný majetek“. Dle dikce zákona se jednalo o takový majetek, který získal jeden z manželů za trvání manželství vyjma majetku získaného dědictvím, darem a toho majetku, co mu slouží k jeho osobní potřebě nebo výkonu povolání. Aby nevznikaly pochybnosti, manžel si mohl určit to, co tvoří majetek sloužící k jeho potřebě. Zbývající majetek pak tedy byl získaným majetkem. Právě tyto získané majetky obou manželů přitom tvořily společný majetek (zákonné společenství manželů). Součástí zákonného společenství manželů byl dále i výnos samostatného majetku (úroky, nájemné), předměty domácího zařízení, nábytek, obrazy, koberce a vůbec všechny majetkové přírůstky (zisk dosažený z prodeje části samostatného majetku převyšující cenu původní, výhry na los, pojistné prémie, odměny za mimořádné výkony).¹⁸ Jměním náležejícím do zákonného majetkového společenství nebyl nárok manžela na plat. Věřitel tak nemohl uspokojit svou pohledávku proti druhému manželovi exekucí na plat náležející zatím jen v nároku prvnímu manželovi (který nebyl dlužníkem věřitele).

Ustanovení rodinného zákona dále v mnohém připomínají dnešní úpravu. Věřitel jednoho z manželů mohl k uspokojování své pohledávky použít i jmění patřící do zákonného majetkového společenství. Správa zákonného majetkového společenství byla svěřena oběma manželům. V případě, kdy nakládání s věcí přesahovalo obvyklou správu, byl vyžadován souhlas obou manželů. Nechybělo ani ustanovení týkající se zániku majetkového společenství. Vypořádání při zániku bylo nahrazeno konstrukcí, že manželé se stali spoluvlastníky i jmění, které bylo v majetkovém společenství, s rovnými podíly. Jednotlivá ustanovení byla na rozdíl od dnešní úpravy dispozitivní. Dohodou uzavřenou formou notářského zápisu mohli manželé měnit rozsah i výkon správy. Změny majetkoprávních poměrů v manželství se však mohli manželé vůči

¹⁷ §22 - 29 zák. č. 265/1949 Sb., zákonu o právu rodinném

¹⁸ Dvořák, J., Majetkové společenství manželů. Praha: Aspi Publishing, 2004, str. 56.

třetím osobám dovolávat jen tehdy, když jim změna těchto poměrů, respektive obsah dohody, byl znám.

Úprava rozvodu manželství byla založena na základě vině za rozpad manželství, a to se projevovalo i co do způsobu vypořádání zákonného majetkového společenství. Manželu, který byl vinen rozvodem, mohl být jeho podíl na žádost druhého manžela odňat, jestliže se o nabytí jmění nepříčinil vůbec, anebo snížen, příčinil-li se v míře jen nepatrné. V případě, kdyby byly rozvodem vinni oba manželé, soud upravil jejich podíly na žádost kteréhokoli z nich tak, aby podíly odpovídaly příčinění manželů o nabytí společného jmění, přičemž se přihlédlo i k tomu, zda některý z manželů osobně pečoval o děti a společnou domácnost.

1.5 Zákon č. 40/1964 Sb. občanský zákoník

1.5.1 Právní úprava po vydání občanského zákoníku

Přijetím nového občanského zákoníku č. 40/1964 Sb. (účinnost ke dni 1. dubna 1964) došlo k vynětí úpravy týkající se majetkoprávních vztahů v manželství ze zákona o právu rodinném a k navrácení úpravy majetkových vztahů mezi manžely do občanského zákoníku.

Všechna ustanovení byla kogentní, tudíž manželé si nemohli svůj majetkoprávní režim upravit odlišně od toho, co stanovoval zákon.

Nově byl zaveden institut bezpodílového spoluvlastnictví manželů, jehož úprava byla obsažena v ustanoveních § 143 až 151 občanského zákoníku. Vycházelo se z rovnoprávnosti mezi manžely a ze stejné účasti obou manželů na realizaci a nabývání práv. „Pro majetkové společenství manželů bylo zvoleno proto, že toto právně jednotné a nedělitelné společenství po majetkové stránce nejvýrazněji vyjadřuje trvalý životní svazek obou manželů a jejich postavení v manželství, v němž muž i žena jak ve vztahu

k sobě, tak ve vztahu k dětem mají stejná práva a povinnosti.¹⁹ Bezpodílové spoluvlastnictví bylo založeno na konceptu spoluvlastnictví bez určení velikosti jednotlivých podílů. Každý z manželů byl vlastníkem celé věci náležející do bezpodílového spoluvlastnictví, přičemž vlastnické právo každého z nich bylo omezeno vlastnickým právem druhého manžela. Do bezpodílového spoluvlastnictví náleželo vše, co mohlo být předmětem osobního vlastnictví a co bylo nabyto některým z manželů za trvání manželství, s výjimkou věcí získaných dědictvím, darem, věcí sloužících osobní potřebě nebo výkonu povolání jednoho z manželů. Věci, které jeden z manželů nabyl před uzavřením manželství, zůstávaly ve výlučném vlastnictví tohoto manžela, stejně jako věci, které byly za ně během trvání manželství nabyty. Je nutno zdůraznit, že předmětem bezpodílového spoluvlastnictví mohly být pouze věci. Práva, pohledávky a dluhy tedy součástí bezpodílového spoluvlastnictví nebyly.

Právo na vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví se nepromlčovalo. To se odvozovalo z nepromlčitelnosti vlastnického práva.

1.5.2 Novela provedená zákonem č. 131/1982 Sb.

Úpravu bezpodílového spoluvlastnictví výrazně ovlivnila novela občanského zákoníku provedená zákonem č. 131/1982 Sb., která zavedla zákonnou domněnku vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví. „Nedošlo-li do tří let od zániku bezpodílového spoluvlastnictví manželů k jeho vypořádání dohodou nebo nebylo-li bezpodílové spoluvlastnictví manželů na návrh podaný do tří let od jeho zániku vypořádáno rozhodnutím soudu, platí ohledně movitých věcí, že se manželé vypořádali podle stavu, v jakém každý z nich věci z bezpodílového spoluvlastnictví pro potřebu svou, své rodiny a domácnosti výlučně jako vlastník užívá. O ostatních movitých věcech a o nemovitých věcech platí, že jsou v podílovém spoluvlastnictví a že podíly obou spoluvlastníků jsou stejné. Totéž platí přiměřeně o ostatních majetkových právech, manželům společných.“ Ustanovením § 40a byl dále zaveden institut relativní neplatnosti. Ten bylo potřebné i ve vztahu k manželskému majetkovému právu, neboť

¹⁹ (Kratochvíl, Z., a kol. Nové občanské právo. Praha: Orbis, 1965, str. 229 in Dvořák, J., Majetkové společenství manželů. Praha: Aspi Publishing, 2004)

se například nedal zhojit úkon jednoho z manželů, který nebyl běžnou dispozicí s věcí tvořící bezpodílové spoluvlastnictví manželů.

1.5.3 Novela provedená zákonem č. 509/1991 Sb.

Úpravu manželských majetkových práv dále výrazně ovlivnila novela občanského zákoníku provedená zákonem č. 509/1991 Sb.

Bylo stanoveno, že věci vydané v rámci restitučních předpisů jednomu z manželů, který měl věc ve vlastnictví před uzavřením manželství anebo jemuž byla taková věc vydána jakožto právnímu nástupci, se nestávají předmětem bezpodílového spoluvlastnictví.

Dále byla prolomena rigidita institutu bezpodílového spoluvlastnictví a manželé se tak mohli odchýlit od zákonné úpravy. Manželé získali možnost modifikovat bezpodílové spoluvlastnictví jednak dohodou o zúžení či rozšíření zákonného rozsahu bezpodílového spoluvlastnictví, jednak dohodu manželů ohledně správy bezpodílového spoluvlastnictví.²⁰

Z důvodu obnovení podnikatelských aktivit občanů bylo zařazeno ustanovení § 148a, které řešilo úpravu majetkových vztahů podnikajících manželů, kdy je vyžadován souhlas druhého manžela k použití majetku ze společného jmění manželů k podnikání. Souhlas se vztahuje při prvním použití majetku ze společného jmění manželů. K dalším úkonům souvisejícím s tímto podnikání již souhlasu manžela není potřeba.

²⁰ § 143a občanského zákoníku ve znění novely 501/1991 (1) Manželé mohou dohodou rozšířit nebo zúžit zákonem stanovený rozsah bezpodílového spoluvlastnictví. Obdobně se mohou dohodnout i o správě společného majetku. (2) Manželé se mohou dohodnout, že vyhradí vznik bezpodílového spoluvlastnictví ke dni zániku manželství. (3) Dohoda podle odstavců 1 a 2 vyžaduje formu notářského zápisu. Manželé se mohou vůči jiné osobě na tuto dohodu odvolat jen tehdy, jestliže je jí tato dohoda známa.

1.5.4 Novela provedená zákonem č. 264/1992 Sb.

Novela občanského zákoníku provedená zákonem č. 264/1992 Sb. zavedla ustanovení §149a upravující kogentní formu dohod mezi manžely, popř. bývalými manžely, týkajících se nemovitostí. Pro tyto dohody byla stanovena písemná forma s tím, že účinnosti tyto dohody nabývají až vkladem do katastru nemovitostí.

1.5.5 Novela provedená zákonem č. 91/1998 Sb.

Novela občanského zákoníku provedená zákonem č. 91/1998 přinesla do úpravy manželských majetkových práv největší změny.

Především institut bezpodílového spoluvlastnictví byl nahrazen institutem společného jmění manželů. K tomu ale až více v následující kapitole č. II odst. 1 této práce.

Do společného jmění manželů budou nově patřit věci, které slouží k výkonu povolání jednoho z manželů. Zavedena byla nově domněnka stanovující, že není-li prokázán opak, má se za to, že majetek nabytý a závazky vzniklé za trvání manželství tvoří společné jmění manželů. Závazky se totiž staly nově předmětem společného jmění manželů. Závazky, které tvoří společné jmění manželů, přitom plní oba manželé společně a nerozdílně. Rovněž v případě vypořádání je pamatováno na to, že závazky vzniklé za trvání společného jmění manželů musí být splněny rovným dílem.

Podrobněji byly upraveny smlouvy modifikující společné jmění manželů. Pro modifikující smlouvy je nově vyžadována forma notářského zápisu. Zaveden byl pojem tzv. věci tvořící obvyklé vybavení domácnosti. Zavedena byla také tzv. svatební smlouva. Budoucí manželé získali možnost upravit si do budoucna vzájemné majetkové vztahy včetně správy budoucího společného majetku.

Rozhodnutím soudu bude možné ze závažných důvodů na návrh jednoho z manželů zúžit společné jmění manželů až na věci tvořící obvyklé vybavení domácnosti. To bude platit rovněž v případě, kdy jeden z manželů získal oprávnění k podnikatelské činnosti nebo se stal neomezeně ručícím společníkem obchodní společnosti.

V případech, kdy společné jmění manželů zanikne za trvání manželství, může být na návrh jednoho z manželů obnoveno soudem podle ustanovení § 151 občanského zákoníku. Soudu již naopak není svěřena pravomoc rozhodnout o zrušení společného jmění manželů, tak jak to bylo možné v úpravě bezpodílového spoluvlastnictví manželů.

Pro dohodu o vypořádání byla kogentně stanovena obligatorní písemná forma, přičemž práva věřitelů nesmějí být dohodou dotčena.

Dále o tom všem ale již níže v rámci výkladu o současné právní úpravě.

II. Vznik a rozsah společného jmění manželů

2.1 Úvod do problematiky, společné jmění manželů

Jak bylo v dřívějších kapitolách popsáno, na základě provedené novely občanského zákoníku²¹ č. 91/1998 Sb. institut „bezpodílové spoluvlastnictví manželů“ byl s účinností od 1. 8. 1998 nahrazen institutem „společné jmění manželů“, a to tímto způsobem: „Věci, které ke dni 1. srpna 1998 tvořily bezpodílové spoluvlastnictví manželů, se stávají součástí společného jmění manželů. Pohledávky a dluhy, které vznikly před 1. srpnem 1998 a které se podle tohoto zákona považují za součást společného jmění manželů, se stávají jeho součástí. Pokud jiné předpisy mluví o bezpodílovém spoluvlastnictví manželů, rozumí se tím společné jmění manželů.“

V souladu s předchozí právní úpravou byla zachována zásada rovnoprávnosti manželů a zásada společné a stejné účasti na nabývání práv. Naopak na rozdíl od bezpodílového spoluvlastnictví manželů, jehož předmětem mohly být pouze věci, předmětem společného jmění manželů se nově staly i majetkové práva a závazky. I když s určitými výjimkami. Majetková práva a závazky, které náležejí výhradně jednomu z manželů, a majetková práva a závazky, jejichž rozsah přesahuje míru přiměřenou majetkovým poměrům manželů, které převzal jeden z nich, do společného jmění manželů, jak bude dále popsáno, nepatří. Tato změna předmětu majetkového společenství mezi manželi, která se ve svém důsledku projevila i ve skutečnosti, že zákon společné jmění manželů již neoznačuje jako další druh spoluvlastnictví vedle spoluvlastnictví podílového, byla i hlavním důvodem změny zákona. Institut bezpodílového spoluvlastnictví manželů, který dopadal pouze na věci, totiž dávno přestal vyhovovat změněným poměrům ve společnosti a ve státu.²²

²¹ A další právních předpisů Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, Zákon č. 100/1988 Sb., o sociálním zabezpečení, Zákon České národní rady č. 114/1988 Sb., o působnosti orgánů České republiky v sociálním zabezpečení

²² Eliáš, K. a kol. Občanský zákoník. 1. svazek. Velký akademický komentář. 1. vydání. Praha: Linde Praha, a. s., 2008, str. 641.

Vzájemným vztahem společného jmění manželů a bezpodílového spoluvlastnictví se zabýval Nejvyšší soud ČR v rozsudku ze dne 26. září 2000, sp. zn. 30 Cdo 1803/2000, ze kterého si dovolím krátce citovat: „Institut společného jmění manželů není totožný s bezpodílovým spoluvlastnictvím manželů. Jedná se o dva rozdílné instituty, a to pojmenováním, předmětem (včetně možnosti jeho modifikací i před uzavřením manželství), rozsahem i obsahem, i zánikem (bezpodílové spoluvlastnictví manželů bylo možné zrušit za trvání manželství rozhodnutím soudu). Pokud bylo za trvání manželství zrušeno bezpodílové spoluvlastnictví manželů jako institut manželského majetkového práva, nemohlo dojít k jeho transformaci ve společné jmění manželů jako nového institutu manželského majetkového práva.“

Společné jmění manželů je v současnosti, jak již bylo výše uvedeno, upraveno v ustanoveních § 143 až § 151 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník ve znění pozdějších předpisů. Tato právní úprava tedy není nijak rozsáhlá. Řadu odpovědí na otázky, které se v praxi v souvislosti s institutem společného jmění manželů objevují, tak najdeme až v judikatuře, a to i v judikatuře týkající se bezpodílového spoluvlastnictví manželů.

Podstatou společného jmění manželů jako jedné z forem vlastnictví je skutečnost, že každý z manželů je vlastníkem celé věci, s tím, že vlastnické právo jednoho manžela je omezeno vlastnickým právem druhého manžela. Společné jmění manželů je vyjádřením právní jednoty a nedělitelnosti manželů. Ti společně věc využívají pro potřebu svou a své rodiny, aniž by byl vyjádřen jejich podíl na společném majetku. Manželům patří toto právo společně a nerozdílně. Každý z manželů je případně samostatně oprávněn k podání žaloby na vydání neoprávněně zadržované věci ze společného jmění manželů, a to i v době, kdy společné jmění již zaniklo, avšak nebylo vypořádáno.²³

²³ Knappová, Švestka, Dvořák a kol. Občanské právo hmotné 1, 4. aktualizované a doplněné vydání, ASPI, a. s., 2008, str. 381.

2.2 Vznik společného jmění manželů, manželství

Jak již bylo vyloženo výše, společné jmění může vzniknout jen mezi manžely. Subjekty společného jmění manželů jsou pouze manželé po dobu trvání manželství. Těmito subjekty jsou přitom bez ohledu na to, zda manželé spolu ve skutečnosti žijí nebo ne. Společné bydlení, vedení společné domácnosti či manželské soužití na vznik či trvání společného jmění manželů žádný vliv nemá.

Pro vznik společného jmění manželů je podstatné pouze formální uzavření manželství. To působí i na skutečnost, že společné jmění manželů vzniká i v manželství neplatném, jak se budu níže blíže zabývat.

Pouhé uzavření manželství však ke vzniku společného jmění úplně nestačí. Z povahy věci je třeba, aby manželé (nebo alespoň jeden z nich) nabyli v manželství majetek, který není ze zákona ze společného jmění vyloučen, a který tedy případně do společného jmění manželů.²⁴ Teprve tímto okamžikem se totiž společné jmění manželů začne naplňovat a nejedná se jen o jakýsi “prázdný pojem“.

Společné jmění manželů je tedy vázáno na uzavření manželství. Ustanovení § 1 zákona rodině stanovuje legální definici manželství: „Manželství je trvalé společenství muže a ženy založené zákonem stanoveným způsobem. Hlavním účelem manželství je založení rodiny a řádná výchova dětí.“ Manželství, které v české právní úpravě stojí na principu monogamie a je rovnoprávným vztahem muže a ženy se stejnými právy a povinností, přitom může vzniknout jen zákonem předepsaným způsobem a za zákonem stanovených podmínek. Podrobnou právní úpravu vzniku manželství stanoví zákon o rodině v ustanoveních § 1 a násl. Najdeme zde zejména základní podmínky a nutné předpoklady pro uzavření platného manželství. Jedná se především o předpoklady vážící se k osobě snoubence, náležitosti sňatečního prohlášení a dále náležitosti

²⁴ Dvořák, J., Spáčil, J. Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2011, str. 52-

sňatečního obřadu. Manželství se uzavírá formou sňatku, a to buď sňatku občanského či sňatku církevního. Manželství vzniká souhlasným prohlášením muže a ženy před příslušným orgánem, že spolu dobrovolně vstupují do manželství. Prohlášení o uzavření manželství přitom musí být učiněno veřejně a slavnostním způsobem za přítomnosti dvou svědků. Vedle souhlasného prohlášení o vstupu do manželství činí snoubenci prohlášení, že jim nejsou známy okolnosti vylučující uzavření manželství, že znají navzájem svůj zdravotní stav, že zvážili úpravu budoucích majetkových vztahů, uspořádání budoucího bydlení a dále souhlasné prohlášení o jejich budoucím příjmení. Osobou způsobilou k uzavření manželství je osoba zletilá, případně osoba starší šestnáct let se svolením soudu, která netrpí žádnou duševní poruchou, která již není v jiném svazku manželském, která nehodlá uzavřít manželství s osobou příbuznou v linii přímé a v linii pobočné ve druhém stupni či s osobou, s níž jí pojí vztah založený osvojením.

Společné jmění manželů přitom vzniká i v manželství neplatném. Platí, že dokud manželství, které by z objektivních důvodů mohlo být prohlášeno za neplatné, za neplatné prohlášeno není, je formálně právně platné. Vzniká v něm proto pochopitelně i společné jmění manželů. To trvá do doby, než bude neplatnost manželství vyslovena soudem. Okamžikem právní moci soudního výroku o neplatnosti manželství nastane pro společné jmění manželů stejný důsledek, jaký nastane v případě rozvodu manželství. Společné jmění zanikne a musí být vypořádáno. Může se ale rovněž stát, že překážka, která brání uzavření manželství, ještě před rozhodnutím soudu o prohlášení neplatnosti manželství zanikne. Například nezletilá osoba, která uzavřela manželství přes svou nezpůsobilost, dosáhne zletilosti. Tím dojde ke zhojení, tedy konvalidaci manželství, a manželství se stává dodatečně platným s účinky *ex tunc*. To neplatí v případě, kdy manželství uzavřela osoba mladší šestnáct let. V takovém případě manželství vůbec nevznikne. Jedná se o manželství zdánlivé (*putativní*), ve kterém tedy ani společné jmění manželů vzniknout nemůže. Neexistující manželství není totiž schopno vyvolat žádné právní účinky a v úvahu nepřipadá ani konvalidace. Konvalidace není dále možná ani v případě uzavření manželství mezi příbuznými. V případě uzavření dvojího manželství konvalidace možná je, kdy se tato vada může zhojit tak, že první manželství zanikne nebo se prohlásí za neplatné. Společné jmění manželů přitom vzniká už formálně platným uzavřením manželství, nikoliv až zhojením nového manželství.

Rovněž duševní porucha v době uzavírání manželství není vadou absolutní. (Podstatný je stav v době uzavírání manželství, k pozdější ztrátě způsobilosti se nepřihlíží.) Soud neprohlásí manželství za neplatné v případě, kdy se zdravotní stav stane slučitelný s účelem manželství. Pro úplnost dodávám, že případy zdánlivého manželství, ve kterém nemůže společné jmění manželů vzniknout, upravuje ustanovení § 17a zákona o rodině: „Manželství nevznikne, jestliže muž nebo žena byli k prohlášení o uzavření manželství donuceni fyzickým násilím. Manželství nevznikne, jestliže bylo uzavřeno nezletilým mladším šestnácti let. Manželství nevznikne, jestliže nebyly dodrženy podmínky uvedené v § 4a odst. 1, § 4b odst. 2 a § 9.“

Z výše uvedených pravidel avšak existují výjimky, které způsobí, že společné jmění manželů nevzniká, přestože jinak jsou k tomu splněny všechny předpoklady.

Podle zákona č. 182/2006 Sb., insolvenční zákon, nemůže společné jmění manželů vzniknout po dobu trvání konkursu. V případě, kdy v průběhu konkursu dojde k uzavření manželství, vznik společného jmění manželů není vázán na toto uzavření, ale společné jmění manželů vzniká až dnem zániku účinků konkursu.²⁵ Smlouvy o rozšíření společného jmění manželů, které by odporovaly tomuto ustanovení nebo jej obcházely, by byly absolutně neplatné.²⁶ Toto ustanovení bývá označováno za nelogické. Pokud totiž prohlášením konkursu společné jmění zaniká, respektive pokud po dobu trvání účinků konkursu nemůže vzniknout nové společné jmění manželů ani uzavřením manželství nového, nelze smlouvu o rozšíření takového společného jmění manželů vůbec uzavřít.²⁷

Další výjimku tvoří situace, kdy manželé odloží vznik společného jmění manželů ke dni zániku manželství. Občanský zákoník totiž dle ustanovení § 143a odst. 2 občanského zákoníku umožňuje, aby manželé smlouvou uzavřenou formou notářského zápisu vznik společného jmění manželů odložili až ke dni zániku manželství, avšak s výjimkou věcí tvořících obvyklé vybavení domácnosti. Obdobným

²⁵ § 276 odst. 1 insolvenčního zákona.

²⁶ § 276 odst. 2 insolvenčního zákona.

²⁷ Kotoučová, J. a kol. Zákon o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, str. 668.

způsobem mohou upravit své majetkové vztahy také muž a žena, kteří chtějí vstoupit do manželství.²⁸ Uzavřením takové dohody nabývají manželé majetek pouze do svého výlučného vlastnictví. V případě, kdy manželé nabývají majetek společně, nabývají jej do podílového spoluvlastnictví. I přes uzavření takové dohody však společní jmění manželů vzniká. Je však jen omezeného rozsahu, neboť se týká pouze již výše zmiňovaného obvyklého vybavení domácnosti. Věci tvořící obvyklé vybavení společné domácnosti tvoří tedy společné jmění manželů vždy a v každém případě. V den zániku manželství se pak do společného jmění manželů zahrne jen ten majetek každého manžela, který vyhovuje obecným pravidlům pro jeho zařazení do předmětu společného jmění manželů, a tento majetek pak bude vypořádán.

2.3 Předmět a zdroje společného jmění manželů

2.3.1 Obecný úvod

Jestliže společné jmění nemůže být samostatně smluveno bez vazby na manželství, neplatí tomu tak obráceně. Mezi manžely nemusí existovat společné jmění a není vyloučeno, aby každý z manželů měl své výlučné, oddělené vlastnictví a není vyloučena ani možnost podílového spoluvlastnictví.²⁹ Majetkové vztahy vznikající uvnitř manželství se tak netýkají pouze společného jmění manželů. Další skupiny tvoří majetkové vztahy každého manžela k majetku, který do společného jmění manželů nevchází a jedná se jednak o výlučný majetek každého z manželů, jednak o majetek, který mají manželé v podílovém spoluvlastnictví.

Majetkové vztahy mezi manžely tak mohou být poměrně rozmanité. Správné posouzení, zda konkrétní věc, pohledávka, či závazek je součástí společného jmění manželů, či nikoliv, je přitom velice důležité. Právní teorie i praxe věnuje proto této otázce zvýšenou pozornost. Vymezení má nejen význam vlastnický, ale i význam pro

²⁸ § 143a odst. 3 občanského zákoníku.

²⁹ Pokorný, M., Holub, M., Bičovský, J. Společné jmění manželů. 2. vydání. Praha: Linde Praha a. s., 2009, str. 37.

ochranu třetích osob, význam finančněprávní, význam trestněprávní a význam procesněprávní.³⁰

Podle ustanovení § 143 odst. 1 občanského zákoníku je společné jmění manželů tvořeno:

- a) majetkem nabytý některým z manželů nebo jimi oběma společně za trvání manželství, s výjimkou:
 - majetku získaného dědictvím nebo darem,
 - majetku nabytého jedním z manželů za majetek náležející do výlučného vlastnictví tohoto manžela,
 - věcí, které podle své povahy slouží osobní potřebě jen jednoho z manželů,
 - věcí vydaných v rámci předpisů o restituci majetku jednomu z manželů, který měl vydanou věc ve vlastnictví před uzavřením manželství anebo jemuž byla věc vydána jako právnímu nástupci původního vlastníka;
- b) závazky, které některému z manželů nebo oběma manželům společně vznikly za trvání manželství, s výjimkou:
 - závazků, týkajících se majetku, který náleží výhradně jednomu z nich,
 - závazků, jejichž rozsah přesahuje míru přiměřenou majetkovým poměrům manželů, které převzal jeden z nich bez souhlasu druhého.

Aby se určitý majetek stal součástí společného jmění manželů, musí dojít k jeho nabytí za trvání manželství ať už jedním z manželů nebo oběma manžely společně. „Je-li tato podmínka splněna a není-li dán zákonný či smluvní důvod vyloučení určitého majetku z předmětu společného jmění, platí, že vše co nabývá jeden manžel, nabývá současně i manžel druhý, a to bez zřetele k tomu, že druhý manžel není stranou smluvního vztahu, jehož prostřednictvím dochází k nabytí majetku.“³¹

³⁰ Dvořák, J., Spáčil, J. Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2011, str. 56.

³¹ (Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník I. § 1-459. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, str. 849.

2.3.2 Výlučný majetek každého z manželů

Důvody, proč má každý z manželů po uzavření manželství i svůj výlučný majetek, je třeba hledat v historických kořenech tohoto institutu. Vazby jednotlivých manželů na biologickou rodinu a její majetek byly základem pro vznik potřeby ochrany tohoto rodinného majetku. Majetkové vztahy mezi manžely se proto uspořádaly tak, aby manžel nezískal majetková práva k určitému typu majetku nabytého za trvání manželství.³² V podstatě šlo o nutnost, aby určitý majetek nabytý jedním z manželů za trvání manželství mohl být bez souhlasu druhého manžela vrácen zpět do původní biologické rodiny. K tomu by přitom mělo dojít zejména tehdy, dojde-li k rozpadu manželství.³³

K výlučnému majetku jednoho manžela nemá druhý manžel žádná práva. Tento druhý manžel není oprávněn výlučný majetek svého manžela užívat, spravovat či s ním disponovat bez souhlasu vlastníčího manžela. K problematice práv manžela k výlučnému majetku druhého manžela dále odkazují na rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 22 Cdo 2437/2008, ve kterém se Nejvyšší soud ČR zabýval neoprávněným výběrem z bankovního účtu druhého manžela.³⁴

Pokud by však výlučný majetek nesl užitky, budou tyto užitky náležet do společného jmění manželů. Výnosy výlučného majetku jsou tedy zařazovány do společného jmění manželů. Do společného jmění manželů naopak nejsou zařazovány závazky týkající se výlučného majetku jednoho z manželů, není-li mezi manžely dohodnuto jinak dle ustanovení § 143a občanského zákoníku. To je doktrínou označováno za nežádoucí, nevhodné a především nevyvážené.³⁵

³² Dvořák, J., *Majetkové společenství manželů*. Praha: Aspi Publishing, 2004, str. 123.

³³ Dvořák, J., Spáčil, J. *Společné jmění manželů v teorii a judikatuře*. Praha: Aspi, 2007, str. 123.

³⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 22 Cdo 2437/2008: „1. Právo výlučný majetek druhého manžela užívat, spravovat ho, disponovat s ním manžel nemá, pokud k tomu manželem-vlastníkem není zmocněn, anebo nejde-li o běžnou záležitost ve smyslu § 21 ZOR. Ohledně tohoto majetku vznikají mezi manžely v zásadě stejné právní vztahy jako mezi ostatními osobami. 2. Jestliže jeden z manželů bez souhlasu druhého provede výběr z bankovního účtu, na kterém jsou uloženy výlučně finanční prostředky druhého manžela, a takto získané peníze použije pro vlastní potřebu, má druhý manžel, do jehož výlučného majetku tyto peníze patřily, právo na úhradu vybraných prostředků.“

³⁵ Dvořák, J., *Majetkové společenství manželů*. Praha: Aspi Publishing, 2004, str. 124.

Do výlučného majetku každého z manželů náleží:

a) majetek, který nabyl manžel před uzavřením manželství

Majetek, se kterým manžel vstupuje do manželství, zůstává i nadále ve výlučném vlastnictví. (Majetek, který měli manželé před uzavřením manželství v podílovém spoluvlastnictví, zůstává nadále i po uzavření manželství v podílovém spoluvlastnictví.)

b) majetek, který nabyl manžel z titulu dědictví či darování

Do výlučného vlastnictví (případně podílového spoluvlastnictví manželů) bude dále náležet majetek získaný z titulu dědictví či darování, i když k těmto skutečnostem dojde v průběhu manželství. To je projevem solidarity s biologickou rodinou a výše uvedená potřeba zachovat rodinný majetek jen pro úzký okruh rodinných příslušníků.

Zákon v tomto směru neumožňuje učinit žádnou výjimku. I v případě, kdy oba manželé jsou dědici či obdarovaní a vůle zůstavitele či dárce k zařazení majetku do jejich společného jmění směřuje, stejně může vzniknout pouze podílového spoluvlastnictví.

V případě dědictví je nerozhodné, zda se jedná o dědění ze zákona či ze závěti. Zůstavitel tedy nemůže v závěti platně stanovit, že dědictví nebo jeho součást přejde do společného jmění manželů. Stejně tak dědici, uzavírají-li mezi sebou dohodu, se nemohou dohodnout na tom, že věc přejde do společného jmění manželů.³⁶

K majetku získanému darováním bych rád odkázal na rozhodnutí R 42/1972: „Při daru jiných osob manželům, je pro posouzení, kdo je obdarovaný, rozhodující úmysl dárce, a to v tom smyslu, zda chtěl darovat věc jen jednomu z manželů nebo oběma. Na tento úmysl bude možné ve většině případů usuzovat z okolností, za nichž k darování došlo. Nevystačí se přitom pouze s posuzováním povahy předmětu, zda

³⁶ Holub, M., Bičovský, J., Pokorný, M. Společné jmění manželů, 2. aktualizované vydání, LINDE PRAHA, a.s., 2009, str. 68 – 69.

slouží potřebám celé rodiny či jednoho z manželů, ale je nutno vždy vycházet z úmyslu dárce.“

K darování mezi manžely je třeba uvést, že je možné jen tehdy, jestliže dar jde z výlučného vlastnictví dárce. Za těchto okolností může manžel jako podílový spoluvlastník darovat druhému manželu i svůj podíl. Možné však není darovat druhému manželu svou vlastnickou účast na společném jmění manželů.³⁷

c) majetek, který byl vydán jednomu z manželů na základě předpisů o restituci majetku

Do výlučného vlastnictví dále náleží majetek, vydaný na základě předpisů o restituci majetku jednomu z manželů, který měl vydanou věc ve vlastnictví před uzavřením manželství anebo jemuž byla věc vydána jako právnímu nástupci původního vlastníka.

Půjde především o úpravu provedenou zákonem č. 403/1990 Sb., o zmírnění následků některých majetkových křivd, ve znění pozdějších předpisů, zákonem č. 87/1991 Sb., o mimosoudních rehabilitacích a zákonem č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku.³⁸ Je třeba poukázat, že tyto předpisy speciální povahy vůči občanskému zákoníku mají zvláštní ustanovení o přechodu práv na právní nástupce.

Nájemné z bytů a nebytových prostor v domě, které získal jeden z manželů v restituci, a který je tedy pouze v jeho výlučném vlastnictví, bude, pokud bylo vyplaceno za trvání manželství, předmětem společného jmění manželů.³⁹

d) věci, které podle své povahy slouží osobní potřebě jen jednoho manželů

³⁷ Holub, M., Bičovský, J., Pokorný, M. Společné jmění manželů, 2. aktualizované vydání, LINDE PRAHA, a.s., 2009, str. 70 – 71.

³⁸ Dvořák, J., Majetkové společenství manželů. Praha: Aspi Publishing, 2004, str. 127.

³⁹ Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník I. § 1-459. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, str. 852.

Výlučný majetek dále tvoří věci, které podle své povahy slouží osobní potřebě jen jednoho z manželů. Jde tedy o takové věci, které jsou dle své povahy schopny sloužit osobní potřebě manželů a k tomuto účelu skutečně slouží. Do této kategorie řadíme například oděvy, boty apod. Byly-li tyto věci pořízeny ze zdrojů společného jmění, pak hodnotu těchto věcí je třeba při vypořádání kompenzovat ve prospěch společenství, na jehož úkor byly získány. Pokud jeden z manželů za trvání manželství pořídil věc, která není obvyklé osobní potřeby, měl by do společného jmění manželů nahradit to, co ze společného majetku bylo na tento majetek vynaloženo.⁴⁰

e) majetek, který nabyt jeden z manželů za majetek, náležející do výlučného vlastnictví tohoto manžela

Výlučným majetkem je konečně majetek, který byl nabyt jedním z manželů za majetek náležejícího do výlučného vlastnictví tohoto manžela. Nedochozí tedy k nabytí nového majetku ani k rozmnožení dosavadního majetku, ale jen o změnu majetku, která nezměnila povahu věci jakožto věci, která patří do výlučného majetku jednoho z manželů.

2.3.3 Podílové spoluvlastnictví manželů

Mezi manžely může dále existovat podílové spoluvlastnictví. Věc přitom bude součástí podílového spoluvlastnictví tehdy, pokud bude věc nabyta společně ze zdrojů, které tvoří součást společného jmění manželů.

Podílové spoluvlastnictví mezi manžely může rovněž založit zvláštní právní úprava. Například podle ustanovení § 8 odst. 3 zákona č. 527/1990 Sb., o vynálezech a zlepšovacích návrzích, mají spolupůvodci právo na patent v rozsahu, v jakém se podílejí na vytvoření vynálezu. Příslušejí-li práva z téhož patentu několika osobám, spravují se

⁴⁰ Viz např. Sbirka soudních rozhodnutí a stanovisek - R 42/72

vztahy mezi nimi v souladu s ustanovením § 16 odst. 1 zákona o vynálezech a zlepšovacích návrzích obecnými předpisy o podílovém spoluvlastnictví.⁴¹

Důležité je zmínit rozdíly mezi společném jmění manželů a podílovým spoluvlastnictvím. Asi nejpodstatnějším rozdílem mezi těmito dvěma instituty je skutečnost, že existence společného jmění manželů je úzce spjata s manželstvím. Společné jmění manželů může vzniknout pouze mezi manžely.⁴² Analogie přípustná není. Společné jmění manželů tak nemůže vzniknout ani mezi druhem a družkou, ani mezi partnery, které spolu žijí v registrovaném partnerství podle zákona č. 115/2006 Sb. o registrovaném partnerství. Podílové spoluvlastnictví může sice mezi manžely vzniknout též, může však vzniknout i mezi osobami, které spolu v manželství nežijí. Společné jmění dále představuje pevnější, organizovanější a stabilnější uspořádání majetkových vztahů než spoluvlastnictví podílové. To je dáno specifickou úpravou předmětu společného jmění manželů i samotnou úpravou správy, vzniku, zániku a vypořádání společného jmění manželů, jak bude uvedeno dále. Tato úprava společného jmění manželů například neumožňuje, aby některý z manželů bezdůvodně podal k soudu návrh na zrušení společného jmění manželů a tímto návrhem byl úspěšný.⁴³

2.3.4 Vyvratitelná domněnka dle ustanovení § 144 občanského zákoníku

Výše uvedené vymezení s sebou nutně nese v praxi nejasné případy, kdy není zřejmé, zda určitý majetek skutečně náleží do společného jmění manželů, či náleží například jen některému z manželů. To může být problematické zejména ve vztahu k věřitelům. Pro tyto nejasné případy a poskytnutí větší ochrany věřitelům manželů tak byla zákonem stanovena vyvratitelná domněnka ohledně majetku a závazků nabytých za trvání manželství. Ustanovení § 144 občanského zákoníku nám totiž stanovuje, není-li prokázán opak, má se za to, že majetek nabytý a závazky vzniklé za trvání manželství tvoří společné jmění manželů. Bude-li tedy jeden z manželů tvrdit, že určitý majetek je

⁴¹ Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník I. § 1-459. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, str. 849.

⁴² § 136 odst. 2 občanského zákoníku.

⁴³ Srov. Knappová, Švestka, Dvořák a kol. Občanské právo hmotné 1, 4. aktualizované a doplněné vydání, ASPI, a. s., 2008, str. 382.

v jeho výlučném vlastnictví a tuto skutečnost neprokáže, platí zákonná domněnka, že se jedná o součást společného jmění manželů.

Význam této domněnky se projeví především při soudním vypořádání zaniklého společného jmění manželů. Tuto domněnku je přitom možné vyvrátit, například odkazem na smlouvy uzavřené mezi manželi či snoubenci podle ustanovení § 143 a občanského zákoníku. Třetí osobě, například věřiteli kteréhokoli z manželů, by však případně obsah této smlouvy musel být znám. Z hlediska dokazování v soudním řízení platí, že ten kdo tvrdí, že určitý majetek je součástí společného jmění manželů, prokazuje, že tento byl nabyt za trvání manželství. Je-li takové nabytí dokázáno, pak je na tom, kdo přesně tvrdí, že o součást společného jmění nejde, aby tvrdil a prokázal skutečnosti, které mají za následek vyluku ze společného jmění manželů.^{44 45}

2.3.5 Míšení společného jmění manželů a výlučného majetku

Problematika zařazení určitého majetku či závazku do společného jmění manželů je o to složitější, vynakládá-li jeden z manželů majetek z výlučného vlastnictví do majetku, který je ve společném jmění manželů, případně naopak, či dochází k jiným formám míšení společného jmění manželů a výlučného majetku. Tato problematika se nejlépe osvětluje na konkrétních případech. Některé proto na tomto místě uvádím.

Manželka vlastnila před uzavřením manželství potápěčskou výstroj v hodnotě 200.000,- Kč. Po uzavření manželství tuto výstroj prodá, a za obdrženou prodejní cenu ve výši 200.000,- Kč si pořídí automobil. Ten bude náležet do jejího výlučného vlastnictví, neboť si automobil pořídila za majetek, který před tím náležel do jejího výlučného vlastnictví. V takovém případě totiž nejde ani o nabytí nového majetku ani o

⁴⁴ Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník I. § 1-459. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, str. 863.

⁴⁵ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR spis. zn. 22 Cdo 2615/2004: „Na účastníkovi, který tvrdí, že určitá věc je ve společném jmění manželů, leží důkazní břemeno, že věc byla nabyta za trvání manželství; pokud se toto nabytí prokáže a druhý z manželů tvrdí skutečnosti, které věc ze společného jmění vylučují, bude na něm důkazní břemeno ohledně těchto skutečností. To platí i v případě, že stavbu započal jeden z manželů před uzavřením manželství, stavebně však byla dokončena až za trvání manželství.“

rozmnožení dosavadního majetku za trvání manželství, ale o změnu, která nemá vliv na povahu těchto věcí jako předmětu výlučného vlastnictví.⁴⁶

Co se ale stane v případě, kdy na koupi automobilu budou sice použity výlučné prostředky manželky, ale kupujícími budou oba manželé a oba shodně při uzavírání kupní smlouvy projeví vůli nabýt automobil do společného jmění manželů? V takovém případě již výše uvedené neplatí. Předmětný automobil totiž bude náležet do společného jmění manželů.^{47 48} Obecně je tedy možné říci, že do společného jmění manželů nebude náležet věc, která bude pořízena za výlučné prostředky jednoho manžela, avšak pouze tehdy, je-li tento manžel zároveň jediným účastníkem kupní smlouvy.

Uvedené platí obdobně rovněž v případě posouzení, zda do společného jmění manželů náleží určitý závazek. Výlučným závazkem jednoho z manželů je například povinnost zaplatit daň z nemovitosti za nemovitost, kterou tento manžel nabyl před uzavřením manželství nebo povinnost zaplatit zhotoviteli díla odměnu za rekonstrukci nemovitosti, kterou tento manžel dostal darem od svých rodičů.

Poněkud problematická situace nastane v případě, kdy si jeden z manželů sjedná půjčku, která nebude účelově vázána. V takovém případě se nebude jednat o závazek, který se týká výlučného majetku tohoto manžela, ačkoliv bude z půjčených finančních prostředků hrazena rekonstrukce nemovitosti ve výlučném majetku jednoho z manželů, a tedy závazek vrátit půjčenou částku bude náležet do společného jmění manželů.

V praxi velice často dochází k situacím, kdy si manželé opatří věc částečně z prostředků, které náleží do společného jmění manželů, a částečně z prostředků ve výlučném vlastnictví jednoho z manželů. Například manželé prodají automobil, který

⁴⁶ Knappová, Švestka, Dvořák a kol. Občanské právo hmotné 1, 4. aktualizované a doplněné vydání, ASPI, a. s., 2008, str. 388.

⁴⁷ Nejvyšší soud ČR spis. zn. 22 Cdo 1658/98, [R 49/2001], a text: Ani to, že kupní cena je zcela uhrazena z výlučných zdrojů jednoho manžela, není překážkou, aby se kupovaná věc stala součástí společného jmění, jestliže oba manželé projeví při uzavření kupní smlouvy vůli nabýt kupovanou věc do společného jmění manželů.

⁴⁸ Nejvyšší soud ČR spis. zn. 22 Cdo 1659/2000: „Jestliže manželé jako kupující projeví kupní smlouvou shodnou vůli nabýt nemovitost do bezpodílového spoluvlastnictví, pak bez ohledu na to, že kupní cena byla za oba účastníky zaplacená z peněz rodičů jednoho z účastníků, stala se nemovitost předmětem bezpodílového spoluvlastnictví manželů.“

měli ve společném jmění manželů, a utrženou částkou použijí spolu s peněžními prostředky, které dostal manžel darem od svých prarodičů, na pořízení nového bytu. Koupěný byt bude v takovém případě náležet do společného jmění manželů. I kdyby byla jen nepatrná část ceny pořizované věci hrazena z majetku ve společném jmění manželů a zbylá část ceny pořizované věci by byla hrazena z výlučných prostředků jednoho z manželů, stane se věc jako celek součástí společného jmění manželů. Manžel, který takto na věc vynaložil podstatnou část peněžních prostředků ze svého výlučného majetku, je ale určitým způsobem chráněn. Při vypořádání společného jmění je oprávněn požadovat, aby mu bylo uhrazeno to, co ze svého vynaložil na společný majetek. To samozřejmě za předpokladu, že automobil bude ke dni právní moci rozsudku o rozvodu existovat.

Výše uvedené neplatí v případě, kdy jsou peněžní prostředky jednoho z manželů (výlučné vlastnictví) využity např. na potraviny, dovolenou a další věci běžné spotřeby. V takovém případě dojde za trvání manželství zároveň ke spotřebování těchto věcí a platí, že za takovýto přínos nelze požadovat náhradu.

De lege ferenda by bylo vhodné úpravu týkající se míšení majetku výlučného a majetku ve společném jmění manželů pozměnit. Současná pravidla, která preferují společné jmění manželů bez ohledu na to, v jaké výši se společné jmění na pořízení nové věci podílí, by dle mého názoru měly být nahrazeny pravidly, podle kterých by se výše uvedené uplatnilo jen tehdy, kdy vynaložený podíl ze společného jmění manželů dosáhne určité kvalifikované výše.

Závěrem této kapitoly považuji za vhodné odkázat na některá rozhodnutí, která s vymezením společného jmění manželů úzce souvisí.

Předně odkazuji na Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 22. 7. 2008, sp. zn. 22 Cdo 2779/2008, ve kterém bylo judikováno „...pokud jsou dány zákonné předpoklady pro zařazení věci do společného jmění, mohou manželé učinit věc předmětem výlučného majetku jednoho z nich pouze způsobem stanoveným zákonem za dodržení formy, kterou zákon požaduje, tedy zejména zúžením společného jmění

formou notářského zápisu. Pouhá shodná vůle manželů nabýt věc do výlučného majetku nemůže věc ze společného majetku bez dalšího vyloučit.⁴⁹

Co se týče nabytí věci za výlučný majetek jednoho z manželů, odkazují na rozhodnutí R 19/1960, Sbíрка soudních rozhodnutí a stanovisek. Bylo zde vysloveno výše uvedené, že v takovém případě se jedná pouze o změnu jeho hospodářské povahy, nikoli o rozmnožení majetku, které by mělo za následek vstup do majetkového společenství.⁵⁰

Podíváme-li se na výše uvedené vymezení společného jmění manželů v ustanovení § 143 odst. 1 občanského zákoníku, společné jmění manželů je zde vymezeno jako souhrn majetku (aktiv) a souhrn závazků (pasiv), pokud splňují zákonem stanovené požadavky.

2.3.6 Aktiva

Majetkem pro účely společného jmění manželů je přitom třeba rozumět především věci (movité a nemovité), pohledávky, jiná práva (např. průmyslová), která nejsou spjata s osobou některého z manželů a jiné hodnoty ocenitelné penězi (cenné papíry), pohledávky z vkladových a jiných účtů, z vkladových listů.⁵¹ Předmětem společného jmění manželů naopak nikdy nebudou práva osobnostní a z majetkových práv pak ta, které jsou nedělitelně spjata s osobou jednoho z manželů, jako je právo na bolestné a ztížení společenského uplatnění.

⁴⁹ Obdobně rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22.7.2008, sp. zn. 22 Cdo 2779/2008: „Jsou-li dány zákonné předpoklady pro zařazení věci do společného jmění manželů, mohou manželé učinit věc předmětem výlučného majetku jen způsobem stanoveným zákonem, tedy zejména zúžením společného jmění; k takové modifikaci je třeba notářského zápisu. Pouhá shodná vůle nabýt věc do výlučného majetku nemůže věc ze společného jmění vyloučit.“

⁵⁰ Krajský soud v Praze, 19 Co 506/59, [R 19/1960]: „Rozdělení majetku tvořícího zákonné majetkové společenství. Záměna samostatného majetku za jiný majetek je jen změnou jeho hospodářské povahy a nikoli rozmnožením majetku, a nemá proto za následek společenství tohoto majetku. Tam však, kde movitá věc byla získána zčásti ze samostatného majetku a zčásti ze získaného majetku, jde o zákonné majetkové společenství.“

⁵¹ Knappová, Švestka, Dvořák a kol. Občanské právo hmotné 1, 4. aktualizované a doplněné vydání, ASPI, a. s., 2008, str. 383.

„Majetek vcházející do společného jmění musí být nabyt zákonným způsobem. Nebylo by možné, aby se předmětem společného jmění manželů stala věc, kterou některý z manželů získal fakticky do své moci odcizením, podvodným jednáním a jinými způsoby, které právo zakazuje.“⁵²

Do společného jmění manželů se řadí zejména příjmy z pracovního poměru, příjmy z podnikání, příjmy ze sociálního zabezpečení, odměny a honoráře umělců, odměny za vynálezy, zlepšovací návrhy a autorská díla, vyplacené prémie, výhry ze sázek a loterií, plnění ze smlouvy pojistné, výnosy, užitky a přírůstky věcí bez ohledu na to, zda jsou tyto věci ve společném jmění manželů nebo ve výlučném vlastnictví jednoho z nich, úroky získané v době manželství z vkladu jednoho z manželů, nemovitosti, prostředky na účtu představující důchodové připojištění, pojistné apod. některého z manželů.⁵³

Výše uvedené však neplatí zcela bez výjimek, respektive v určitých případech je nutno pečlivě vážit, zda určitý příjem do společného jmění manželů náleží či nikoliv, a to například i s ohledem na skutečnost, kdy příjem vznikl, případně kdy se má za to, že příjem vznikl.

Například v případě příjmu z pojistného plnění není rozhodující, kdy byla uzavřena pojistná smlouva, ale kdy došlo k pojistnému plnění. Byla-li tedy pojistná smlouva uzavřena před uzavřením manželství, ale pojistné plnění z pojistné události bylo vyplaceno už v době trvání manželství, náleží vyplacené pojistné plnění do společného jmění manželů. Zdrojem společného jmění manželů přitom nemůže být pojistné plnění vyplacené z pojistky věci náležící do výlučného vlastnictví jednoho z manželů a také pojistné plnění vyplacené, jak již bylo výše uvedeno, z titulu bolestného a ztížení společenského uplatnění.

⁵² Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník I. § 1-459. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, str. 849.

⁵³ Francová, M., Dvořáková Závodská, J. Rozvody, rozchody a zánik partnerství. 2., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010, str. 52-53.

Obdobně rovněž v případě příjmů z výher ze sázek, loterií, tombol apod. Pro to, zda má být výhra zařazena do společného jmění manželů, není rozhodující okamžik zakoupení předmětného losu, ale až okamžik převzetí výhry.

Situace není jednoznačná ani v případě příjmů z vyplacené náhrady škody, které do společného jmění manželů rovněž zcela jistě náleží. Do společného jmění manželů bude náležet náhrada škody vyplacená oběma nebo jednomu z manželů z důvodu ztráty na výdělků nebo na důchodu při poškození na zdraví. Vzhledem k osobní povaze bolestného a náhrady za ztížení společenského uplatnění peníze vyplacené z tohoto titulu do společného jmění manželů opět nepřipadnou. Co se týče náhrady věcné škody, rozhodující zde bude opět určení vlastníka poškozené věci.

Do společného jmění manželů bude patřit i nájemné z nemovitosti ve vlastnictví jen jednoho z manželů. Pokud by však byly z tohoto nájemného hrazeny náklady nutné k provozu a údržbě této nemovitosti, nelze tyto považovat za náklady vynaložené ze společného na výlučný majetek.⁵⁴

Do společného jmění náleží rovněž, jak již bylo výše naznačeno, přírůstky, výnosy a užitky věcí bez ohledu na skutečnost, zdali věc sama náleží do výlučného či společného jmění. Bude-li tak například během trvání manželství pořízena věc, na jejíž úhradu budou částečně použity výlučné prostředky jednoho z manželů a částečně úroky z vkladu náležící rovněž výlučně tomuto z manželů, bude věc náležet do společného jmění manželů.⁵⁵ Úroky a veškeré přírůstky výlučného majetku sledují osud společného jmění, a tedy i věc za ně jen z části nabytá se stane součástí společného jmění manželů. Výše uvedené je však v současnosti poměrně kritizované. Uvedené totiž odporuje ustanovení § 121 občanského zákoníku, podle kterého jsou úroky příslušenství pohledávky a příslušenství náleží vlastníku věci hlavní. Navíc tato skutečnost vytváří zjevnou nerovnoměrnost manžela, který své prostředky uloží v bance oproti manželu,

⁵⁴ Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník I. § 1-459. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, str. 850.

⁵⁵ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 22 Cdo 798/2004: „Do bezpodílového spoluvlastnictví manželů patří i úroky z vkladu náležejícího jen jednomu z manželů. Pokud byla věc koupena zčásti i za tyto úroky, je v bezpodílovém spoluvlastnictví, byť by na její pořízení byly jinak a převážně použity výlučné prostředky jen jednoho z manželů.“

který se rozhodne výlučné prostředky investovat do nemovitosti. Často totiž úroková míra nepřevyšuje inflaci a úroky tak jen částečně zmírní znehodnocení peněz. Oproti tomu manžel, který investuje do nemovitosti zhodnotí svou investici tak, že zisk vzniklý rozdílem v prodejní a kupní ceně případně je často mnohem vyšší než v případě uložení peněz v bance, ale navíc případně tento zisk do výlučného vlastnictví tohoto manžela.

Samostatnou kapitolu by mohly tvořit příjmy z pracovního poměru. Ty totiž povětšinou tvoří nejhlavnější zdroj společného jmění manželů. V této souvislosti je nutno si uvědomit, že zákoník práce považuje mzdu za osobní nárok zaměstnance. Z toho plyne, že samotné právo na mzdu netvoří předmět společného jmění manželů. Do společného jmění manželů náleží až mzda vyplacená.

Poněkud specifická situace nastane v případě, kdy se v průběhu manželství vyplatí mzda, která vyplývá ze mzdové pohledávky manžela z doby před uzavřením manželství. Judikatura pro takové případy konstatovala, že mzdová pohledávka manžela z doby před uzavřením manželství, je v době před uzavřením manželství ve výlučném majetku a nepřestávají jím být ani po uzavření manželství. Dochází tak k tomu, že za svoji výlučnou pohledávku, za svůj již před manželstvím nabytý výlučný majetek, manžel nabývá do výlučného vlastnictví.⁵⁶

S ohledem na skutečnost, že nárok na mzdu nespadá do předmětu společného jmění manželů, není možné, aby věřitel, který má pohledávku jen za jedním z manželů, uspokojil tuto svou pohledávku exekucí vedenou i na plat druhého manžela, za kterým pohledávku nemá. „Exekuci k vymožení pohledávky vůči povinnému nelze nařídít a provést srážkami ze mzdy jeho manželky.“⁵⁷

Soudní praxe dále dovodila, že do společného jmění manželů - zaměstnance a jeho manžela, nepatří práva a povinnosti z pracovního poměru nebo jiného pracovněprávního vztahu. Manžel zaměstnance není povinen jen z důvodu společného jmění se zaměstnancem uspokojit nárok, který má zaměstnavatel proti zaměstnanci.⁵⁸

⁵⁶ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 22 Cdo 1076/2006.

⁵⁷ Rozhodnutí Nejvyšší soud ČR, sp. zn. 20 Cdo 1642/2004.

⁵⁸ Rozhodnutí Nejvyšší soud ČR, sp. zn. 21 Cdo 2045/2006.

Dle ustanovení § 143 odst. 2 občanského zákoníku, stane-li se jeden z manželů za trvání manželství společníkem obchodní společnosti nebo členem družstva, nezakládá nabytí podílu, včetně akcií, ani nabytí členských práv a povinností členů družstva, účast druhého manžela na této společnosti nebo družstvu, s výjimkou bytových družstev. Nicméně podíl manžela, jakožto společníka obchodní společnosti nebo člena družstva, kterým se stal až za trvání manželství, do společného jmění manželů náleží. Jestliže tedy manžel za trvání manželství založil např. společnost s ručením omezeným, je třeba hodnotu jeho obchodního podílu na této společnosti zahrnout do společného jmění manželů. Výše uvedené zákonné ustanovení však manželce tohoto společníka nedovoluje v účasti na této obchodní společnosti. Manželka se například nemůže účastnit hlasování ve výkonných a řídicích orgánech společnosti či jinak ovlivňovat její činnost.

Do společného jmění manželů patří rovněž výnosy z podnikání. Občanský zákoník přitom nestanoví, zda do společného jmění manželů patří pouze zisk jako rozdíl mezi výnosem z podnikání a náklady vynaložené na podnikání. Vychází se však spíše ze skutečnosti, že do společného jmění manželů patří veškeré výnosy získané z podnikatelské činnosti.

Od 1. 8. 1998 patří do společného jmění manželů na základě novely občanského zákoníku č. 91/1998 Sb. i věci sloužící výkonu povolání (tj. i podnikání) jednoho z manželů. V tomto smyslu je nutno rozlišovat, kdy došlo k nabytí takových věcí. Ty věci, které slouží k výkonu povolání a byly nabyty před uvedenou novelou, budou totiž nadále ve výlučném majetku.⁵⁹ „Z hlediska účelového určení věci v tom smyslu, zda slouží výlučně výkonu povolání některého z manželů a proto nepatří do jejich bezpodílového spoluvlastnictví, není rozhodné, zda tyto věci byly koupeny nebo

⁵⁹ JUDr. Jana Dvořáková-Závodská, Podnikání a majetek manželů, Zpravodaj Jednoty českých právníků č. 2/2008, str. 26 – 34: „Z hlediska manželů podnikajících na základě živnostenského listu jako fyzické osoby je tedy mezi institutem bezpodílového spoluvlastnictví manželů a institutem společného jmění manželů podstatný rozdíl. Z bezpodílového spoluvlastnictví manželů totiž byly vyloučeny věci sloužící výkonu povolání jednoho z manželů, tedy i věci sloužící k podnikání jednoho z manželů. Takovéto věci, nabyté manželem - podnikatelem do 31. 7. 1998, jsou tedy výlučným majetkem tohoto manžela.“

vydraženy z prostředků náležejících do jejich bezpodílového spoluvlastnictví. Tyto skutečnosti mají význam až při vypořádání zaniklého bezpodílového spoluvlastnictví.⁶⁰

Za věc sloužící k výkonu povolání je přitom i podnik.⁶¹ I podnik jednoho z manželů je tak předmětem společného jmění manželů. Ovšem pouze tehdy, jde-li o podnik, který je nabyt či založen jedním z manželů za trvání manželství, a nebyl-li pořízen z výlučného majetku jednoho z manželů.

2.3.7 Pasiva

Předmětem společného jmění manželů jsou avšak i závazky, které vznikly některému z manželů či jim oběma společně za trvání manželství. Může jít o závazky vzniklé z právních úkonů, zejména ze smluv, jakož i ze způsobené škody, z bezdůvodného obohacení nebo z jiných skutečností uvedených v zákoně.⁶² Může se jednat o závazky ze smlouvy o půjčce, ze smlouvy o úvěru, o závazek zaplatit kupní cenu, o závazek ručitelský atp.⁶³

To vše však se zákonem stanovenými výjimkami. Závazky, které se týkají majetku, který je ve výlučném vlastnictví jednoho z manželů a dále závazky, které převzal jeden z manželů bez souhlasu druhého, přičemž jejichž rozsah přesahuje míru přiměřenou majetkovým poměrům manželů, do společného jmění manželů nepatří.

Nejen majetek, ale i závazky tak mohou předmět společného jmění manželů značně rozšířit, přičemž problematika posouzení, zda určitý závazek do společného jmění patří či nikoliv, není vždy jednoznačná. Je zde případně opět poměrně velký

⁶⁰ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 30 Cdo 1951/2002.

⁶¹ § 5 odst. 1 obchodního zákoníku: „Podnikem se pro účely tohoto zákona rozumí soubor hmotných, jakož i osobních a nehmotných složek podnikání. K podniku náleží věci, práva a jiné majetkové hodnoty, které patří podnikateli a slouží k provozování podniku nebo vzhledem k své povaze mají tomuto účelu sloužit.“

⁶² Srov. Francová, Dvořáková Závodská, Rozvody, rozchody a zánik partnerství. 2., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010, str. 57.

⁶³ Knappová, Švestka, Dvořák a kol. Občanské právo hmotné 1, 4. aktualizované a doplněné vydání, ASPI, a. s., 2008, str. 385.

prostor pro soudní uvážení, a důsledky s tím spojené z uvedeného vyplývají nejen pro ze závazku nezavázaného manžela, ale i pro oprávněného věřitele.

Problematické je například posouzení majetkové přiměřenosti závazku. Komentáře k občanskému zákoníku pojednávají o majetkové přiměřenosti závazku například následovně: „Co je míra, která již přesahuje míru přiměřenou majetkovým poměrům manželů, bude potřebné hodnotit se zřetelem k současným majetkovým poměrům členů české občanské společnosti. Pokud např. jeden z manželů, počítající se k střednímu stavu, převzal závazek naprosto tomuto stavu a jeho majetkovým možnostem neodpovídající, bude i pro soud založen důvod k pochybnostem o tom, zda tento závazek tvoří společné jmění manželů.“⁶⁴ „...u těchto závazků, které převzal jeden z manželů bez souhlasu druhého z manželů, bude nutno vykládat podle okolností konkrétních případů a se znalostí majetkových poměrů manželů (tj. zejména rozsahu majetku ve společném jmění manželů, ale také hospodářských a majetkových možností manželů), aby se mohlo důvodně dospět k závěru, že tu šlo vlastně o zřejmý exces z majetkových poměrů manželů.“⁶⁵

Názory na problematiku posouzení majetkové přiměřenosti závazku se přitom postupem doby vyvíjejí. V současnosti se přihlíží především ke konkrétním okolnostem případu. V úvahu je nutno vzít především účel, k jehož uskutečnění měl závazek směřovat a dále k rozumným potřebám domácnosti, k jejichž zajištění měl sloužit. Jinak bude posuzován případ, kdy závazek směřuje k obvyklé rekonstrukci společné věci manželů, a jinak případ, kdy závazek manžela vznikl v souvislosti s koupí luxusní věci, která se vymyká rozumným potřebám domácnosti manželů.⁶⁶

Pokud závazek s ohledem na výše uvedené skutečnosti míru přiměřenou majetkovým poměrům manželů přesahuje, vyžaduje ke svému zařazení do předmětu společného jmění souhlas druhého manžela. Nebyl-li takový souhlas dán, závazek

⁶⁴ Jehlička, Švestka, Škárová a kol. Občanský zákoník. Komentář. 8. vydání, C. H. BECK, 2003, str. 412.

⁶⁵ Holub a kol. Občanský zákoník. Komentář. Linde Praha, a.s. 2003, str. 350.

⁶⁶ Dvořák, J., Spáčil, J. Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře. 3. vydání., Wolters Kluwer ČR, a. s., 2011, str. 95.

přesahující míru přiměřenou majetkovým poměrům manželů do společného jmění manželů spadat nebude.

Podle ustanovení § 145 odst. 3 občanského zákoníku, závazky, které tvoří společné jmění manželů, plní oba manželé společně a nerozdílně. Oba manželé tedy odpovídají stejnou měrou. Nebudou-li pak závazky ve společném jmění manželů splněny dobrovolně, případný výkon rozhodnutí bude směřovat nejen na majetek, který spadá do společného jmění manželů ale i na výlučný majetek kteréhokoli manželů. V případě závazku náležejícímu výlučně jednomu z manželů odpovídá za takovýto závazek takovýto manžel, a to nejen veškerým svým výlučným majetkem, ale i majetkem ve společném jmění manželů.

2.4 Modifikace společného jmění manželů

2.4.1 Úvod do problematiky modifikace společného jmění manželů

V úvodu této kapitoly si dovoluji předeslat, že právní úprava byla po dlouhou dobu v této oblasti poměrně kogentní a změny rozsahu společenského jmění téměř vylučovala. Do doby přijetí zákona č. 509/1991 Sb. připouštěl občanský zákoník pouze zrušení bezpodílového spoluvlastnictví, a to za trvání manželství jen ze závažných důvodů a na návrh jednoho z manželů.⁶⁷ K uvolnění došlo přijetím zákona 150/1990 Sb., o soukromém podnikání. Širokou možnost modifikace do českého právního řádu vstoupila pak přijetím zákona č. 509/1991 Sb., který pamatoval také na zájmy třetích osob ve vztahu právních jednání s manžely, a dále se akcentovaly poměry vyplývající s podnikatelskou činností jednoho z manželů. Předností dřívější úpravy se týkaly zejména třetích osob, které ve vztahu k manželům nemusely zkoumat, zda nedošlo nějakým způsobem k modifikaci zákonného režimu. Jinak šlo ale o socialistickou koncepci

⁶⁷ Tehdejší znění § 148 odst. 2 „Ze závažných důvodů, zejména jestliže by další trvání bezpodílového spoluvlastnictví odporovalo pravidlům socialistického soužití, může soud na návrh některého z manželů toto spoluvlastnictví zrušit i za trvání manželství.“

práva. Ta cíleně směřovala k potlačení soukromého vlastnictví, individuálních zájmů a smluvní svobody občanů.⁶⁸

Zákon č. 509/1991 Sb. smluvní svobodu v oblasti manželských majetkových vztahů významně posílil. Manželé získali možnost modifikovat bezpodílové spoluvlastnictví jednak dohodou o zúžení či rozšíření zákonného rozsahu bezpodílového spoluvlastnictví, jednak dohodou manželů ohledně správy bezpodílového spoluvlastnictví. Manželé si dále mohli vyhradit vznik bezpodílového spoluvlastnictví ke dni zániku manželství.

Důležitou podmínkou se stala forma, kterou lze docílit modifikace bezpodílového spoluvlastnictví, neboť dohody manželů o modifikaci bezpodílového spoluvlastnictví musejí být uzavírány formou notářského zápisu. Forma veřejné listiny, která je pro tyto majetkové modifikace mezi manžely vyžadována, je pravidlem i v evropských občanských zákonících. Zdůrazňuje se tím význam dopadu uskutečněných majetkových dispozic pro oba manžele.⁶⁹ Notář může být dále manželům velmi nápomocen zejména svými odbornými a praktickými znalostmi nejen při přípravě smlouvy o modifikaci společného jmění manželů, ale při samotném výběru nejvhodnějšího typu a rozsahu úpravy společného jmění manželů. „Obdobně jako při sepisování jiných listin, notář zde má nezastupitelný úkol předcházet budoucím možným sporům, a to ne pouze tím, že notářské zápisy mají povahu listin veřejných se silným postavením důkazním, ale, a podle našeho názoru především, uplatněním svých zkušeností a znalostí v dané oblasti práva.“⁷⁰

Úpravu dále ovlivnila novela provedená zákonem č. 91/1998 Sb. Ta nejen nahradila pojem bezpodílové spoluvlastnictví manželů pojmem společné jmění manželů, jak bylo uvedeno výše, ale úpravu modifikace společného jmění manželů dále podrobněji specifikovala. Reagovala přitom zejména především na nejrůznější

⁶⁸ Dvořák, J.a Spáčil, J. Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře. 2. rozšířené vydání. Praha: Aspi, a.s. 2007, s.156.

⁶⁹ Srovnej Švestka, Jehlička, Škárová, Spáčil a kolektiv: Občanský zákoník komentář, 10. vydání, C. H. Beck Praha 2006, str. 591.

⁷⁰ Vlasáková, L., Křížová, V., Modifikace rozsahu SJM a odpovědnost manželů za závazky, Ad notam, 3/2004.

interpretační otázky, které do té doby vznikaly v praxi. Pojem „dohody“ byl změněn na pojem smlouvy“. Tím byl odstraněn neopodstatněný rozpor, neboť pojem smlouvy je běžně používán především pro právní úkony zakládající právní vztah. Naopak pojem dohoda je používán pro právní úkony, kterými dochází ke změně či zániku závazků.⁷¹ Byla zavedena rovněž možnost uzavření smlouvy modifikující společné jmění manželů i pro muže a ženu, kteří hodlají manželství teprve uzavřít.

Právní úprava v současnosti umožňuje, aby bylo společné jmění manželů modifikováno jednak smlouvou uzavřenou mezi manžely, jednak soudním rozhodnutím.

2.4.2 Smluvní modifikace

Manželé mohou smlouvou uzavřenou formou notářského zápisu, která je vyžadována pod sankcí absolutní neplatnosti,

- a) rozšířit nebo zúžit zákonem stanovený rozsah společného jmění manželů⁷²;
- b) vyhradit zcela nebo zčásti vznik společného jmění až ke dni zániku manželství, pokud nejde o věci tvořící obvyklé vybavení společné domácnosti⁷³;
- c) upravit správu společného jmění manželů odchylně od zákonné úpravy.⁷⁴

⁷¹ Veselý, J., Co přináší novela občanského zákoníku do majetkových vztahů manželů?, Právní rozhledy, 6/1998, s. 304.

⁷² § 143a odst. 1 občanského zákoníku: Manželé mohou smlouvou uzavřenou formou notářského zápisu rozšířit nebo zúžit stanovený rozsah společného jmění manželů. Takto mohou manželé změnit rozsah majetku a závazků nabytých či vzniklých v budoucnosti, ale majetku i závazků, které již tvoří jejich společné jmění. Předmětem této smlouvy mohou být i jednotlivé majetkové hodnoty a závazky. Jestliže je předmětem smlouvy nemovitost, která již náleží do společného jmění manželů nebo do výlučného majetku jednoho z nich, nabývá smlouva účinnosti vkladem do katastru nemovitostí.

⁷³ § 143a odst. 2 občanského zákoníku: Manželé mohou dále smlouvou uzavřenou formou notářského zápisu vyhradit zcela nebo zčásti vznik společného jmění manželů ke dni zániku manželství, pokud nejde o věci tvořící obvyklé vybavení společné domácnosti.

⁷⁴ § 147 občanského zákoníku: Manželé mohou smlouvou uzavřenou formou notářského zápisu upravit správu společného jmění odchylně. Stejně mohou upravit správu svého budoucího společného jmění muž a žena, kteří chtějí uzavřít manželství. Ustanovení § 143a odst. 4 platí zde obdobně.

Jsou-li zákonem připuštěny odchylky od zákonné úpravy společného jmění manželů, musí být pamatováno i na ochranu práv třetích osob. Ta je zajištěna tak, že se manželé mohou dovolávat na obsah smluv modifikující společné jmění manželů vůči třetím osobám pouze tehdy, byl-li třetím osobám obsah smluv znám. „Pokud by tomu tak nebylo (zejména pokud by manželé mohli vůči třetím osobám profitovat ze svých majetkoprávních ujednání, která ostatním nebyla známa), byl by narušen princip rovnosti subjektů občanskoprávních vztahů; zde už by nešlo o pouhý rozpor se zákonem v oblasti úpravy občanskoprávních vztahů, ale o kolizi s Ústavou (Listinou základních práv a svobod).“⁷⁵ „Nejde tu o obecnou znalost všech třetích osob, ale o znalost konkrétní, tj. znalost osoby zúčastněné na právním vztahu s manžely, kteří takovou dohodu uzavřeli, a v němž jde o rozsah konkrétního společného jmění manželů. Obrat „je-li obsah této smlouvy znám“ znamená, že nestačí vědomost o tom, že taková dohoda existuje, ale je třeba, aby třetí osoba znala její obsah. V eventuálním sporu není věcí manželů, aby počítali s neznalostí třetí osoby, ale že nejdříve je na třetí osobě, aby namítla, že dohoda jí není známa, a pak teprve dojde na to, zda se manželé ve sporu mohou na dohodu odvolat, tj. dovolávat se jí v konkrétním případě. Pak by teprve soud řešil, zda dohoda byla třetí osobě známa.“⁷⁶ Důkazní břemeno o této skutečnosti přitom leží na straně manželů. Právně relevantní není, zda taková smlouva byla uzavřena před vznikem právního vztahu některého z manželů, případně obou manželů, k třetí osobě nebo až později. Není ani podstatné, zda tato třetí osoba byla o takovém zúžení některým z manželů informována při vzniku právního vztahu, pro který mohlo či může být případné zúžení právně významné. Rozhodná je jakákoliv její vědomost o zúžení rozsahu společného jmění manželů, jež by mohlo ovlivnit její právní poměry.⁷⁷ „Ke splnění podmínky, že oprávněnému či jiné osobě musí být znám obsah smlouvy o zúžení společného jmění manželů ohledně nemovitosti, nestačí pouhá skutečnost, že je smlouva součástí sbírky listin katastru nemovitostí a je vyznačena na příslušném listu vlastnictví.“⁷⁸

⁷⁵ Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník I. § 1-459. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, str. 874.

⁷⁶ Holub, M., Bičovský, J., Pokorný, M. Společné jmění manželů, 2. aktualizované vydání, LINDE PRAHA, a.s., 2009, str. 47 – 48.

⁷⁷ Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník I. § 1-459. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, str. 861.

⁷⁸ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR spi. zn. 20 Cdo 2406/2004.

Je-li podnikající manžel zapsán v obchodním rejstříku, měli by být tyto smlouvy založeny ve sbírce listin obchodního rejstříku.⁷⁹ „S ohledem na povahu zápisů provedených v obchodním rejstříku, zejména s ohledem na jejich veřejnost, nebudou manželé muset obsah takové smlouvy prokazovat, pokud na ně (nebo na jednoho z nich) dopadá povinnost založit takovou smlouvu do sbírky listin obchodního rejstříku a oni tuto povinnost splnili.“⁸⁰

Předtím než se budu blíže zabývat jednotlivými typy jednotlivých smluvních modifikací, dovolím si ještě v krátkosti upozornit na ustanovení insolvenčního zákona, které upravuje otázku platnosti těchto smluv, dojde-li k jejich uzavření po zahájení insolvenčního řízení. Podle ustanovení § 269 odst. 1 insolvenčního zákona se smlouvy mezi manželi, které byly uzavřeny po podání insolvenčního návrhu dlužníkem, a jde-li o insolvenční návrh věřitele poté, co nastaly účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení, se stávají prohlášením konkursu neplatnými, jde-li o smlouvy o zúžení rozsahu společného jmění manželů, smlouvy o rozšíření rozsahu společného jmění manželů, jestliže se na jejich základě stal součástí společného jmění manželů majetek do té doby náležející jen dlužníku, smlouvy o rozšíření rozsahu společného jmění manželů, jestliže se na jejich základě staly součástí společného jmění manželů závazky náležející do té doby jen manželu dlužníka a dohody o vypořádání společného jmění manželů včetně soudem schváleného smíru. Jedná se přitom o absolutní neplatnost, není se jí tak třeba dovolávat soudní cestou. Pokud v důsledku neplatnosti těchto smluv dochází ke změně práv zapsaných v katastru nemovitostí, ohlásí insolvenční správce nastalé změny příslušnému katastrálnímu pracovišti.⁸¹

2.4.2.1 Změny v rozsahu společného jmění manželů

Změnou v rozsahu společného jmění manželů chápeme rozšíření nebo zúžení společného jmění manželů.

⁷⁹ § 27a odst. 2 písm. k) zákona č. 513/1991 Sb. obchodního zákoníku.

⁸⁰ Knappová, Švestka, Dvořák a kol. Občanské právo hmotné 1, 4. aktualizované a doplněné vydání, ASPI, a. s., 2008, str. 394

⁸¹ § 269 odst. 3 insolvenčního zákona.

Rozšířením zákonem stanoveného rozsahu společného jmění se rozumí to, že předmětem společného jmění manželů se stane majetek a závazky, které jinak v zákonem stanovené podobě do společného jmění manželů nepatří. Vlastnictví jednotlivých manželů se tak omezuje ve prospěch majetkového společenství – společného jmění manželů.

Konkrétně půjde o majetek získaný darem, majetek získaný dědictvím, majetek nabytý jedním z manželů za majetek náležející do jeho výlučného vlastnictví, dále o věci vydané v rámci restitučních předpisů, či o věci které svou povahou slouží osobní potřebě jednoho z manželů. Dále půjde o závazky, které se týkají majetku, který náleží výhradně jednomu z manželů a dále o závazky, které přesahují míru přiměřenou majetkovým poměrům manželů, které převzal jeden z manželů bez souhlasu druhého manžela.

Rozšíření společného jmění manželů lze doporučit například v případě, kdy jednomu z manželů náleží nemovitost, kterou chtějí manželé poměrně nákladně rekonstruovat, a to z prostředků ze společného jmění manželů. Pokud by manželé své společné jmění nerozšířili, podíleli by se společnými silami a prostředky na zhodnocování nemovitosti, která však patří pouze jednomu z nich.

Zúžením zákonem stanoveného rozsahu společného jmění se rozumí to, že předmětem společného jmění manželů se naopak nestane majetek a závazky, které by jinak v zákonem stanovené podobě do společného jmění manželů patřily, ale tyto zůstávají ve vlastnictví jednotlivých manželů. Nabývá-li tedy majetek jeden z manželů, nabývá jej do svého výlučného vlastnictví, nabývají-li majetek oba manželé společně, nabývají jej do podílového spoluvlastnictví.

Zúžení společného jmění manželů lze doporučit naopak v případě, obává-li se jeden z manželů, že činnost druhého z manželů (například činnost podnikatelská) může ohrozit jeho majetkové zájmy nebo v případě, kdy jeden z manželů přináší do manželství mnohem více majetku než manžel druhý a zúžením společného jmění

manželů chce s ohledem na své zásluhy o získávání majetku docílit toho, že jím získaný majetek zůstane v jeho výlučném vlastnictví.

„Protože však důvody pro zúžení rozsahu společného jmění manželů nejsou zákonem nijak omezeny, je v praxi možno setkat se s celou řadou dalších případů, kdy manželé využívají možnosti upravit si své majetkové vztahy vyloučením majetku nebo závazků ze společného jmění manželů.“⁸²

Zúžení společného jmění manželů, které by znamenalo, že do společného jmění manželů nebude vůbec nic náležet, možné není. Společné jmění manželů totiž nelze zúžit o věci tvořící obvyklé vybavení společné domácnosti. Toto omezení sice není v případě zúžení společného jmění manželů zákonem výslovně stanoveno tak jako v případě vyhrazení vzniku společného jmění manželů v ustanovení § 143a odst. 2 občanského zákoníku, nicméně většina odborných autorů se přiklání k aplikovatelnosti hranice věcí tvořící obvyklé vybavení společné domácnosti na veškeré modifikace společného jmění manželů. Co vše konkrétně náleží k věcem tvořící obvyklé vybavení společné domácnosti, přitom není, přes svůj zásadní význam, nikde zákonem přesně stanoveno. Jedná se o neurčitý právní pojem. V praxi je tak vykládán především soudy a doktrínou. Obecně je možné říci, že se jedná o soubor věcí, které jsou nutné k uspokojení potřeb rodiny. Tento soubor věcí se tak může z povahy věci v jednotlivých případech značně lišit. Vždy je nutno vycházet z konkrétních zjištění a z konkrétních majetkových poměrů rodiny. „Otázku, zda jde o věci tvořící obvyklé vybavení domácnosti, je nutno posuzovat z hlediska jejich nezbytné potřeby při uspokojování potřeb povinného a jeho rodiny; přitom se nelze obejít bez konkrétních zjištění o tom, jaké potřeby povinný a jeho rodina prostřednictvím té které věci uspokojuje a zda je lze s nižším nákladem uspokojovat jinak. Z výkonu rozhodnutí jsou vyloučeny jen takové věci, které slouží k uspokojování potřeb, jež lze hodnotit jako základní. Proto skutečnost, že určité věci – se zřetelem k aktuálním sociálním standardům – tvoří typické vybavení domácnosti, nemusí nutně znamenat, že jde o věci nezbytně potřebné.“⁸³ „Nejčastěji se jedná o bytové zařízení, pokud ovšem není součástí bytu –

⁸² Vlasáková, L., Křížová, V., Modifikace rozsahu společného jmění manželů a odpovědnost manželů za závazky, Ad notam, 3/2004.

⁸³ Usnesení Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 20 Cdo 180/2003.

např. vestavěná skříň je součástí bytu, tj. ve vlastnictví vlastníka bytu, neboť podle ustanovení § 120 občanského zákoníku je součástí věci vše, co nemůže být odděleno, aniž by byla věc funkčně znehodnocena (též např. topení, vana, umyvadlo apod.).⁸⁴

Smlouvy se mohou týkat společného jmění manželů již existujícího, ale i majetku, který bude nabyt do společného jmění manželů v budoucnu.

Smlouvy se dále mohou týkat celého společného jmění manželů, ale i jen jednotlivých majetkových hodnot a závazků, a to ať už jednotlivých majetkových kusů, souborů majetkových kusů, věcí druhově určených či jednotlivého závazku nebo určitých závazků.⁸⁵

Účinnost smluv je vázána na ujednání stran ve smlouvě či chybí-li zvláštní ujednání, svým dovršením. Je-li předmětem smlouvy nemovitost, která již náleží do společného jmění manželů nebo do výlučného majetku jednoho z nich, nabývá smlouva účinnosti vkladem do katastru nemovitostí.

Smlouvy se mohou týkat pouze majetkových vztahů za trvání manželství a musí mít pouze majetkoprávní charakter. Do smluv nelze zahrnout jakákoli jiná nemajetková ujednání, či ujednání, které by se měly týkat poměrů po zániku manželství. Smlouvami nelze upravovat osobnostní práva manželů, která však stejně netvoří společné jmění manželů.⁸⁶ Není například možné uzavřít smlouvu, která by upravovala počet a výchovu dětí či smlouvu, která by upravovala chod domácnosti jako organizaci domácích prací či rozhodnutí, že manželka zůstane v domácnosti. Smlouvy nemohou dále upravovat vzájemnou vyživovací povinnost.⁸⁷

⁸⁴ Francová, M., Dvořáková Závodská, J., Rozvody, rozchody a zánik partnerství, ASPI, a.s., 2008, str. 64.

⁸⁵ Eliáš, K., a kol. Občanský zákoník, komentář, 1. svazek, Linde 2008, str. 652.

⁸⁶ Dvořák, J. Spáčil, J., Společné jmění manželů v teorii a judikatuře, 2. rozšířené vydání, Praha : Aspi, a.s., 2007, str. 169.

⁸⁷ Kodriková, Z., Předmanželské a manželské smlouvy jako součást právního řádu ČR, Právo a Rodina, 3/2007, str. 6.

Smlouvou o modifikaci zákonného rozsahu není možné měnit podíl, v jakém manželé nabývají vlastnické právo.⁸⁸ Dojde-li tedy k uzavření smlouvy, ve které bude stanoveno, že majetek nabytý v budoucnu jedním z manželů nebo oběma společně bude v podílovém spoluvlastnictví, přičemž podíl na tomto majetku bude ve výši 4/5 pro manžela a 1/5 pro manželku, bude tato smlouva neplatná.

Stejně tak není možné měnit právní režim jiného majetku a jiných závazků než těch, které jsou, případně mohou být předmětem společného jmění manželů. Předmětem smluv podle § 143a občanského zákoníku nemůže být ani otázka rozšíření nebo zúžení členských práv v družstvu, a to s ohledem na platnou právní úpravu družstev a členských práv.⁸⁹

Společné jmění manželů zúžené podle ustanovení § 143a občanského zákoníku nemůže být rozšířeno do předchozího rozsahu rozhodnutím soudu. V tomto bych rád odkázal na rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 22 Cdo 3942/2008.⁹⁰

⁸⁸ Dvořák, J., *Majetkové společenství manželů*. Praha, Aspi Publishing, 2004, str. 196.

⁸⁹ Knappová, Švestka, Dvořák a kol. *Občanské právo hmotné 1*, 4. aktualizované a doplněné vydání, ASPI, a. s., 2008, str. 393.

⁹⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 22 Cdo 3942/2008: „Stávající úprava obsažená v občanském zákoníku umožňuje provést změny v rozsahu majetkového společenství buď na základě smlouvy uzavřené mezi manžely (§ 143a obč. zák.), nebo na základě rozhodnutí soudu (§ 148 odst. 1, 2 obč. zák.). Zatímco změna rozsahu společného jmění manželů provedená na základě dohody manželů není občanským zákoníkem podmíněna existencí žádného zákonného důvodu a umožňuje manželům i opakovanou změnu rozsahu společného jmění manželů, zúžení společného jmění manželů až na věci tvořící obvyklé vybavení domácnosti soudem je vázáno na taxativně provedený výčet důvodů obsažený v § 148 odst. 1, 2 obč. zák. Pro případ zásahu do rozsahu společného jmění manželů na základě smlouvy občanský zákoník nepředpokládá ingerenci soudu a ponechává změny v rozsahu majetkového společenství výhradně na smluvní volnosti manželů. Naproti tomu v případě zúžení společného jmění manželů soudem podle § 148 odst. 1, 2 obč. zák. občanský zákoník v odst. 4 téhož zákonného ustanovení umožňuje rozšíření společného jmění manželů do předchozího rozsahu výhradně jen na základě rozhodnutí soudu vydaného na základě návrhu jednoho z manželů. Z oddělené úpravy smluvních zásahů do rozsahu společného jmění manželů a zúžení provedeného na základě rozhodnutí soudu a z výslovného odkazu na možnost zásahu soudu do zúženého společného jmění manželů (§ 148 odst. 4 obč. zák.) formou jeho rozšíření pouze v případě, kdy bylo společné jmění manželů zúženo až na věci tvořící obvyklé vybavení domácnosti soudním rozhodnutím (§ 148 odst. 1, 2 obč. zák.), podle názoru dovolacího soudu jednoznačně vyplývá, že smluvní zásah manželů do zákonného rozsahu jejich majetkového společenství nemůže být v daném případě dotčen soudním rozhodnutím. Jestliže tedy manželé postupem podle § 143a obč. zák. zúžili své společné jmění manželů, nemůže dojít k rozšíření společného jmění manželů do předchozího rozsahu na základě rozhodnutí soudu. Na daný případ pak nedopadá ani ustanovení § 151 obč. zák., neboť v daném případě nedošlo k zániku společného jmění, ale toliko k jeho zúžení na základě dohody manželů.“)

Dojde-li k zúžení rozsahu společného jmění manželů, mělo by se provést i vypořádání majetku, který dříve byl a již nebude předmětem společného jmění manželů. Vypořádání se přitom provede stejně jako v případě zániku manželství podle ustanovení § 149 občanského zákoníku. Podle rozsudku Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 22 Cdo 1476/2000 dochází zúžením společného jmění manželů na věci tvořící obvyklé vybavení společné domácnosti k zániku společného jmění manželů k ostatním věcem, které netvoří obvyklé vybavení společné domácnosti. Pokud přitom po zániku společného jmění manželů k věcem, které netvoří vybavení společné domácnosti, nenásledovalo jejich vypořádání, platí ohledně těchto věcí režim společného jmění manželů.⁹¹

Závěrem této kapitoly bych rád uvedl, že smluvní modifikace týkající se rozsahu společného jmění manželů, zejména zúžení společného jmění manželů, je v praxi nejčastěji se vyskytující podoba modifikace společného jmění manželů.

2.4.2.2 Změna doby vzniku společného jmění manželů

Vyhrazení zcela nebo zčásti vzniku společného jmění manželů ke dni zániku manželství je naopak smluvní modifikací, která se v praxi objevuje jen ojediněle.

Dojde-li k uzavření takovéto smlouvy, nabývá každý z manželů do svého výlučného vlastnictví, nabývají-li manželé společně, nabývají do podílového spoluvlastnictví.

⁹¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 22 Cdo 1476/2000: „Došlo-li ke zúžení společného jmění manželů na věci tvořící obvyklé vybavení společné domácnosti, došlo současně k zániku společného jmění manželů k ostatním věcem, které netvoří vybavení společné domácnosti. Pokud však po zániku společného jmění manželů k uvedeným věcem nenásledovalo jejich vypořádání ve smyslu § 149 a § 150 ObčZ, tj. dohodou účastníků, rozhodnutím soudu nebo nastoupením fikce vzniku podílového spoluvlastnictví, platí ohledně těchto věcí režim společného jmění manželů. To znamená, že každý z manželů je nadále vlastníkem celé věci, přičemž jeho vlastnické právo je omezeno stejným vlastnickým právem druhého manžela. Stejně jako za trvání společného jmění manželů v rámci užívání společných věcí nemůže jeden z manželů požadovat na druhém, aby mu nahradil škodu, kterou způsobil na společném majetku, nebo vydal to, oč se obohatil (zvýhodnil) oproti druhému z manželů z užitků ze společné věci, nemůže uplatnit stejné nároky do doby, než je společné jmění manželů ke sporným věcem vypořádáno. Teprve za předpokladu vypořádání společného jmění manželů lze řešit majetkové nároky souvisejícími s nakládáním vypořádávaných věcí – kdo, komu a v jaké výši je povinen něco nahradit druhému ze spoluvlastníků. Tyto nároky rozhodně nelze řešit dříve než současně s vypořádáním společného jmění manželů.“

V okamžiku zániku manželství pak bude předmětem společného jmění manželů to, co přesahuje rozsah jmění každého manžela, se kterým do manželství vstupoval a nabyt v souladu s ustanovením § 143 občanského zákoníku.⁹² „K majetku, který již z okruhu majetkového společenství manželů vyšel, se již nepřihlíží a neprovádějí se ohledně něj ani žádné zápočty. Každý z manželů byl totiž jeho vlastníkem a mohl s ním nakládat ve smyslu § 123“⁹³

K uzavření této smlouvy dochází většinou v době před uzavřením manželství. Pokud by k uzavření smlouvy o vyhrazení vzniku společného jmění manželů ke dni zániku manželství došlo až za trvání manželství, bylo by nutné uzavřít ještě další smlouvu modifikující společné jmění manželů.⁹⁴ To platí obzvláště v případě, kdyby se smluvní modifikace výhrady vzniku společného jmění manželů ke dni zániku manželství měla týkat celého majetku. Aby k této modifikaci mohlo dojít, je třeba, aby byl nejdříve zúžen rozsah společného jmění manželů, majetek rozdělen manželům a vypořádán. V tomto okamžiku bude majetek manželů v podstatě v podobném stavu jako v okamžiku uzavření manželství a vznik společného jmění manželů bude možné vyhradit k zániku manželství.⁹⁵

Pro tuto modifikaci platí zákonem výslovně stanovené a výše již naznačené omezení, spočívají v tom, že smlouva o vyhrazení vzniku společného jmění manželů ke dni zániku manželství se nemůže týkat věcí tvořící obvyklé vybavení společné domácnosti.⁹⁶ Až na toto omezení lze ale případně tuto modifikaci využít jak k celému majetku a závazkům, tak jen pro určitý majetek nebo závazek, případně pro soubor majetku a závazků. Vznik společného jmění manželů tak může být například vyhrazen ke dni zániku manželství k celému majetku s vyjma jedné určité nemovitosti, u které bude pro manžele výhodnější, že u ní bude zachován režim společného jmění manželů.

⁹² Knappová, Švestka, Dvořák a kol. Občanské právo hmotné 1, 4. aktualizované a doplněné vydání, ASPI, a. s., 2008, str. 393.

⁹³ J., Spáčil, J., Škárková, M., Hulmák, M., a kol. Občanský zákoník I. § 1-459. Komentář. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2008, str. 860.

⁹⁴ Dvořák, J. Spáčil, J. Společné jmění manželů v teorii a judikatuře, 2. rozšířené vydání, Praha: Aspi, a.s., 2007, str. 175.

⁹⁵ Eliáš, K., a kol. Občanský zákoník, komentář, 1. svazek, Linde 2008, str. 653.

⁹⁶ Více k pojmu věci tvořící obvyklé vybavení společné domácnosti v kapitole „Změny v rozsahu společného jmění manželů“

2.4.2.3 Změna správy společného jmění manželů

Na tomto místě si dovolím odkázat rovněž na kapitolu „Obsah společného jmění manželů“, kde bude podrobně vyložena právní úprava týkající se správy společného jmění manželů. Platí především ustanovení § 145 odst. 1 a 2 občanského zákoníku, které stanoví: „Majetek, který tvoří společné jmění manželů, užívají a udržují oba manželé společně. Obvyklou správu majetku náležejícího do společného jmění manželů může vykonávat každý z manželů. V ostatních záležitostech je třeba souhlasu obou manželů; jinak je právní úkon neplatný.“

Manželé se mohou od této zákonné úpravy smlouvou modifikující správu společného jmění manželů odchýlit.

Manželé si mohou například dohodnout, že ke všem úkonům souvisejícím se správou společného jmění manželů je potřeba souhlasu obou manželů, a to bez ohledu na skutečnost, zda se jedná o správu obvyklou nebo o ostatní záležitosti přesahující obvyklou správu. Tato úprava společného jmění manželů se sebou nese tu nevýhodu, že jednání manželů bude poněkud zdouhavé a komplikované, neboť oba manželé by měli jednat při každém úkonu společně. Na druhou stranu budou ale manželé dobře informováni o úkonech druhého manžela s majetkem ve společném jmění manželů.

Manželé si mohou dále dohodnout, že majetek ve společném jmění manželů bude naopak spravovat jen jeden z manželů. Zde bude výhodou skutečnost, že není třeba zajišťovat souhlas druhého manžela. Je zde ale naopak velké riziko neuvážených jednání manžela spravující majetek ve společném jmění manželů, neboť druhý manžel nemůže jednání manžela nijak ovlivnit a kontrolovat.

Další možnou variantou modifikace správy společného jmění manželů je varianta, kdy majetek spravují oba manželé v různé míře součinnosti. Například může být uzavřena smlouva, podle které bude jeden manžel potřebovat souhlas druhého

manžela k použití majetku ve společném jmění manželů jen tehdy, pokud předmět právního úkonu bude mít hodnotu vyšší než smlouvou stanovená částka.⁹⁷

Dále může být uzavřena smlouva, ve které bude stanoveno, že manžel, který začne podnikat, nebude potřebovat souhlas druhého manžela k prvnímu použití společného majetku k podnikání. Dohodnout lze ale i naopak smluvní úpravu, podle které podnikající manžel bude potřebovat souhlas druhého manžela ke každému použití majetku ve společném jmění manželů k podnikání.

Další variantou je správa, kdy každý manžel spravuje pouze svůj výlučný majetek a majetek, který sám za trvání manželství nabyt.⁹⁸ U této modifikace se často objevují spory o to, kdo který majetek získal a komu jeho správa vlastně přísluší. Dále je kritizováno, že tato varianta jen prohlubuje individualistický přístup mezi manžely.

V praxi se vyskytuje dále varianta, při které je správa majetku ve společném jmění manželů vykonávána každým z manželů samostatně bez souhlasu druhého manžela. Druhý z manželů je povinen takový úkon respektovat. Tato varianta ale vyžaduje, aby mezi manžely panovala vzájemná důvěra a tolerance.

2.4.3 Předmanželská smlouva

Jak již bylo výše uvedeno, zákon č. 91/1998 Sb. přinesl do právního řádu České republiky možnost uzavřít smlouvu modifikující společné jmění manželů i pro muže a ženu, kteří teprve hodlají manželství uzavřít. Tato možnost je v současnosti upravena v ustanovení § 143a odst. 3 občanského zákoníku. „Muž a žena, kteří chtějí uzavřít manželství, mohou smlouvou uzavřenou formou notářského zápisu upravit své budoucí majetkové vztahy v manželství obdobně.“

Snoubenci tedy mohou odchylně sjednat předmět společného jmění manželů, mohou vyhradit zcela nebo zčásti vznik společného jmění manželů ke dni zániku

⁹⁷ Holub, M., a kol. Občanský zákoník. Komentář, 1. svazek, 2. aktualizované vydání 2003, s. 363.

⁹⁸ Dvořák, J., Spáčil, J., Společné jmění manželů v teorii a judikatuře. Praha: Aspi, 2007, str. 178.

manželství odchylně od zákonné úpravy mohou upravit i správu společného jmění manželů.⁹⁹

„Předmanželská smlouva tak dává snoubencům možnost smluvně upravit podle svých potřeb, přání a možností své poměry tak, aby vytvořili pravidla jak pro dobu trvání manželství, tak pro případ jeho zániku, případně zrušení rozvodem.“¹⁰⁰

Tato smlouva by měla být uzavřena mezi mužem a ženou, kteří chtějí do manželství vstoupit, tedy mezi snoubenci.

Uzavření manželství a uzavření předmanželské jsou dva různé na sebe navazující právní úkony. Neplatnost jednoho z nich přitom nemá žádný vliv na platnost druhého. Obecně lze říci, že ten kdo má právní způsobilost k uzavření manželství, má i právní způsobilost k uzavření předmanželské smlouvy. Naopak ten, kdo je zbaven způsobilosti k právním úkonům, nemůže činit žádné právní úkony, tedy nemůže uzavřít ani manželství ani předmanželskou smlouvu. U nezletilé osoby, které bylo soudem povoleno uzavřít manželství, lze předpokládat, že tato osoba je i právně způsobilá k uzavření předmanželské smlouvy. To lze dovodit z ustanovení § 9 občanského zákoníku: „Nezletilý mají způsobilost jen k takovým právním úkonům, které jsou svou povahou přiměřené rozumové a volní vyspělosti odpovídající jejich věku.“ V praxi nicméně najdeme takových případů jen velmi málo. Uzavírají-li manželství nezletilé osoby, jen opravdu výjimečně řeší tyto osoby i otázku svých budoucích majetkových vztahů.

Předmanželská smlouva je smlouvou s odkládací podmínkou vázanou na uzavření manželství. Až okamžikem uzavření manželství nabývá smlouva účinnosti. Smlouva tedy začne efektivně působit až po uzavření manželství, neboť je uzavírána k úpravě budoucích majetkových vztahů mezi manžely. Po uzavření manželství, jak už z názvu napovídá, tato smlouva uzavřena být nemůže. Po uzavření manželství přichází

⁹⁹ Knappová, Švestka, Dvořák a kol. Občanské právo hmotné 1, 4. aktualizované a doplněné vydání, ASPI, a. s., 2008, str. 396.

¹⁰⁰ Z. Králíčková: Smlouvy mezi snoubenci, manžely a rozvedenými manžely, 1.část, Právo a rodina 6/2004, str. 9.

v úvahu pouze smlouvy o modifikaci, které jsem vyložil výše. Obdobně jako v případě smlouvy uzavírané v době po uzavření manželství je pro tuto smlouvu vyžadována speciální forma, a to forma notářského zápisu.

Problém může nastat v případě, kdy snoubenci uzavřou smlouvu, modifikují společné jmění manželů, ale samotné uzavření manželství na několik let odloží, případně manželství v budoucnu spolu vůbec neuzavřou. V případě, kdy v budoucnu manželství nebude mezi snoubenci vůbec uzavřeno, zaniká dříve uzavřená smlouva pro nemožnost plnění dle ustanovení § 575 občanského zákoníku.¹⁰¹ Složitější situace nastane v případě, je-li uzavřena předmanželská smlouva, ale uzavření manželství je na nějakou poměrně dlouhou dobu odloženo. Převládá názor, že uzavřená předmanželská smlouva bude platná. Domnívám se však, že do budoucna by bylo vhodné, aby se uzákonila lhůta, ve kterou budou muset snoubenci manželství uzavřít, přičemž nebudeli tato zákonná lhůta dodržena, pozbude předmanželská smlouva své platnosti. Ve smlouvě lze dále nicméně stanovit, že smlouva bude účinná jen v případě, jestliže bude manželství uzavřeno v době ve smlouvě stanovené. Uzavřená smlouva může být dále zrušena, změněna nebo nahrazena novou smlouvou.

„Uzavření dohody o modifikaci společného jmění manželů už před uzavřením manželství, se suspenzivní podmínkou splněnou uzavřením manželství, je žádoucí a dává do manželství čistý stůl v právních vztazích majetkových.“¹⁰²

2.4.4 Modifikace soudním rozhodnutím

K modifikaci společného jmění manželů může dojít i na základě soudního rozhodnutí. Občanský zákoník upravuje předpoklady vydání takovýchto soudních rozhodnutí v ustanovení § 148. Soudní rozhodnutí může přitom společné jmění manželů pouze zúžit, a to ve dvou případech.

¹⁰¹ Dvořák, J., Spáčil, J., Společné jmění manželů v teorii a judikatuře. Praha: Aspi, 2007, str. 188.

¹⁰² Holub, M., Bičovský, J., Pokorný, M. Společné jmění manželů, 2. aktualizované vydání, LINDE PRAHA, a.s., 2009, str. 45.

K zúžení společného jmění manželů soudním rozhodnutím může dojít jednak ze závažných důvodů na návrh některého z manželů. „Soud může ze závažných důvodů na návrh některého z manželů zúžit společné jmění manželů až na věci tvořící obvyklé vybavení společné domácnosti.“¹⁰³ „Soudní praxe v těchto případech přihlíží k tomu, zda jde o takové závažné počínání druhého manžela, které znamená např. nehospodárné nakládání se společným majetkem na úkor rodiny, zejména na úkor nezletilých dětí, nebo kdy jeden z manželů se o vytváření společného jmění nepříčiňuje, nebo když manželé spolu trvale nežijí a z toho důvodu nejsou dány podmínky proto, aby společným přičiněním vznikal v rodině společný majetek.“¹⁰⁴ Pouhé zjištění, že manželé žijí odděleně, nestačí k závěru, že jsou dány důvody pro zrušení bezpodílového spoluvlastnictví. Zároveň je třeba zkoumat, zda jde o trvalý a neodčinitelný stav a zda v důsledku odděleného žití manželů se oba nepodílejí na vytváření společného majetku.¹⁰⁵

Zúžení společného jmění manželů na základě soudního rozhodnutí je dále možné v případě, kdy jeden z manželů získal oprávnění k podnikatelské činnosti nebo se stal neomezeně ručícím společníkem obchodní společnosti. „Na návrh některého z manželů soud zúží společné jmění manželů až na věci tvořící obvyklé vybavení společné domácnosti v případě, že jeden z manželů získal oprávnění k podnikatelské činnosti nebo se stal neomezeně ručícím společníkem obchodní společnosti.“¹⁰⁶ Jedná se tedy o případy, kdy se jeden z manželů stane společníkem ve veřejné obchodní společnosti nebo komplementářem v komanditní společnosti. Platí přitom, je-li před soudem prokázáno, že jeden z manželů získal oprávnění k podnikatelské činnosti nebo se stal neomezeně ručícím společníkem obchodní společnosti, nemůže soud rozhodnout tak, že by návrhu jednoho manželů na zúžení společného jmění manželů nevyhověl. V tomto smyslu odkazují na rozsudek Nejvyššího soudu ČR spis. zn. 22 Cdo 3515/2006 ze dne 5. 2. 2008, kde bylo judikováno jednak, že právo na zúžení společného jmění manželů podle ustanovení § 148 odst. 2 občanského zákoníku se nepromlčuje, jednak že ustanovení § 148 odst. 2 občanského zákoníku neumožňuje soudu, aby „ze závažných

¹⁰³ § 148 odst. 1 občanského zákoníku.

¹⁰⁴ Knappová, Švestka, Dvořák a kol. Občanské právo hmotné 1, 4. aktualizované a doplněné vydání, ASPI, a. s., 2008, str. 394.

¹⁰⁵ Nejvyšší soud ČSSR, 5 Cz 104/67, [R 3/1968]

¹⁰⁶ § 148 odst. 2 občanského zákoníku.

důvodů“ návrh na zúžení společného jmění manželů, z nichž alespoň jeden získal oprávnění k podnikatelské činnosti nebo se stal neomezeně ručícím společníkem obchodní společnosti, zamítl.

Občanský zákoník dále v ustanovení § 148 odst. 3 stanovuje, že je-li podnikatelská činnost po rozhodnutí soudu podle odstavce 2 vykonávána podnikatelem společně nebo za pomoci manžela, který není podnikatelem, rozdělí se mezi ně příjmy z podnikání v poměru stanoveném písemnou smlouvou, a nebyla-li taková smlouva uzavřena, rozdělí se příjmy rovným dílem. Kdyby toto nebylo v občanském zákoníku výslovně zakotveno, měl by manžel, který je podnikatelem, právo na všechny příjmy, kterých na základě podnikání dosáhne, aniž by měl zákonnou povinnost podělit se o dosažené příjmy z podnikání s druhým manželem.

Ohledně rozsahu zúžení společného jmění manželů platí, stejně jako v případě modifikace společného jmění manželů dohodou, omezení týkající se věcí tvořících obvyklé vybavení domácnosti. Ty budou do společného jmění manželů náležet vždy i po modifikaci společného jmění manželů soudním rozhodnutím. Je však nutno nicméně říci, že doktrína není v této otázce úplně jednotná. Z textu ustanovení § 148 odst. 1 občanského zákoníku¹⁰⁷ někteří autoři vyvozují závěr, že soud ani nemá možnost zúžit společné jmění manželů v jiném rozsahu než zúžení společného jmění manželů až na věci tvořící obvyklé vybavení společné domácnosti. Jiní autoři však zastávají názor, že rozsah zúžení společného jmění manželů může být i užší, neboť „soud může“ lze vykládat i tak, že pokud může soud zúžit rozsah společného jmění manželů až na věci tvořící obvyklé vybavení společné domácnosti, může zúžit i v menším rozsahu.

Po zúžení společného jmění manželů soudním rozhodnutím by rovněž mělo být provedeno vypořádání společného jmění manželů obdobně podle zásad jako v případě zániku manželství.

Dojde-li k zúžení společného jmění manželů soudním rozhodnutím, může být rozšířeno zase zpět do původního rozsahu, ale pouze na základě rozhodnutí soudu, které

¹⁰⁷ § 148 odst. 1 občanského zákoníku: „Soud může ze závažných důvodů na návrh některého z manželů zúžit společné jmění manželů až na věci tvořící obvyklé vybavení společné domácnosti.“

bude vydáno na návrh jednoho z manželů.¹⁰⁸ Není přitom vyloučeno, aby návrh podali oba manželé. Soud bude v takovém případě posuzovat, zda již pominuly „závažné důvody“ pro zúžení společného jmění manželů, případně zda příslušný manžel pozbyl své oprávnění k podnikatelské činnosti nebo přestal být neomezeně ručícím společníkem obchodní společnosti.

Na rozdíl od smluvní modifikace společného jmění manželů, u které platí, že manželé se mohou na smlouvu modifikující společné jmění manželů odvolávat vůči jiné osobě jen tehdy, jestliže je jí obsah smlouvy znám, v případě modifikace společného jmění manželů soudním rozhodnutím uvedené neplatí. Občanský zákoník uvedené omezení v žádném svém ustanovení pro případ zúžení společného jmění manželů soudním rozhodnutím nestanoví. Zákonodárce tímto chrání se společným majetkem hospodárně nakládajícího manžela (na rozdíl od druhého manžela) nebo případně nepodnikajícího manžela.

¹⁰⁸ § 148 odst. 4 občanského zákoníku.

III. Obsah společného jmění manželů

Obsahem společného jmění manželů jsou práva a povinnosti vznikající jednak mezi manžely navzájem, jednak mezi manžely a třetími osobami.¹⁰⁹

3.1 Užívání a údržba společného majetku

Práva a povinnosti vznikající mezi manžely navzájem souvisí především s užíváním a údržbou majetku, přičemž platí ustanovení § 145 odst. 1 občanského zákoníku, které stanoví, že majetek, který tvoří společné jmění manželů, užívají a udržují oba manželé společně. Právní úprava je založena na rovnosti muže a ženy, a proto má každý z manželů stejná práva a povinnosti jako druhý. Obdobně pak i platí, že závazky které tvoří společné jmění manželů, plní oba manželé společně a nerozdílně, a z právních úkonů týkajících se společného jmění manželů jsou oprávněni a povinni oba manželé společně a nerozdílně.¹¹⁰ Významné je rovněž ustanovení § 114 občanského zákoníku, podle kterého mezi manžely nepočíná ani neběží promlčení, nejde-li o úroky a opěťující se plnění.¹¹¹

Manželé mají právo nikoliv povinnost majetek užívat. To lze dovodit z oprávnění vlastníka věci, který věc může užívat, požívat, brát užitky, ale zároveň tato oprávnění vůbec nemusí využít. V určitém ohledu lze brát údržbu věci jako povinnost obou manželů. „Údržba, ač je s užíváním úzce spojena, je nepochybnou povinností obou manželů, protože lze předpokládat, že prostředky na údržbu mají svůj zdroj právě ve společném majetku“.¹¹²

¹⁰⁹ Knappová, Švestka, Dvořák a kol. Občanské právo hmotné 1, 4. aktualizované a doplněné vydání, ASPI, a. s., 2008, str. 388.

¹¹⁰ § 145 odst. 3 a 4 občanského zákoníku.

¹¹¹ § 114 občanského zákoníku: „Jde-li o právo mezi zákonnými zástupci na jedné straně a nezletilými dětmi a jinými zastoupenými osobami na druhé straně, promlčení ani nepočíná ani neběží, nejde-li o úroky a opěťující se plnění. To platí i o právech mezi manžely.“

¹¹² K. Eliáš a kolektiv: Občanský zákoník Velký akademický komentář, 1. svazek, LINDE Praha a.s. 2008, str. 658.

O způsobu užívání věci ve společném jmění manželů se mohou manželé dohodnout. „Manželé by se měli dohodnout, jak bude skutečně majetek tvořící společné jmění manželů užíván a udržován. Tato dohoda by měla vycházet z hospodaření se společným majetkem. Pokud například některý z manželů použil na úhradu nákladů užívání a údržby tohoto majetku svého výlučného (odděleného) jmění, vzniká mu nárok na náhradu v případném vypořádání podle § 149 odst. 2. Neplatí tedy v zásadě, že pokud některé věci ze společného jmění manželů má užívat a udržovat ten z manželů, jemuž tato věc převážně slouží, stihá povinnost hradit náklady na tyto věci vynaložené nebo spojené s jejich užíváním a udržováním vůči třetím osobám pouze tohoto manžela. Tak by tomu bylo jen v případě, že tyto věci by na základě smluv uzavřených podle § 143a tvořily výlučné (oddělené) vlastnictví některého z manželů (to vše za předpokladu, že třetí osobě byl obsah těchto smluv znám).“¹¹³

Výkladem je dovozováno, že manželé jsou povinni hradit náklady vynaložené na věci nebo spojené s jejich užíváním a udržováním. Náklady jsou přitom povinni hradit oba manželé společně bez ohledu na to, kdo daný majetek užívá.

Nedohodnou-li se manželé na užívání a nakládání se společnou věcí, rozhodne mezi nimi soud.¹¹⁴ Občanský zákoník sice výslovnou právní úpravu o tomto právu manželů neobsahuje, vyplývá tak však z ustanovení § 4 občanského zákoníku. Soudní praxe přiznává toto právo manželům i po zániku manželství, pokud nedošlo k vypořádání společného jmění manželů. Soud tak může například rozhodnout o žalobě o nahrazení projevu vůle uzavřít právní úkon týkající se věci ve společném jmění manželů. Nemůže však rozhodnout o žalobě o vydání věci náležející do společného jmění manželů jednomu z manželů. Jak již bylo výše vyloženo, věc která náleží do společného jmění manželů, je ve vlastnictví každého z manželů.

K závaznosti dohody manželů o výkonu jejich práv k věcem v jejich společném jmění pro dědice odkazují na usnesení Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 22 Cdo 1044/2000.

¹¹³ Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník I. § 1-459. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, str. 866.

¹¹⁴ (odkaz na Knappová, Švestka, Dvořák a kol. Občanské právo hmotné 1, 4. aktualizované a doplněné vydání, ASPI, a. s., 2008, str. 389)

Zde bylo judikováno, že práva či povinnosti z dohody o provedení úprav společné věci, které dosud nebyly realizovány, se nestávají předmětem dědictví, závazky z nich nepřecházejí na dědice.

3.2 Správa společného majetku

Práva a povinnosti vznikající mezi manžely a třetími osobami souvisí především se správou majetku. Pojem správy není nikde definován, nicméně obecně lze říci, že se jedná o hospodaření a disponování s majetkem.¹¹⁵ Pod správou majetku lze dále chápat v zásadě jakoukoli činnost spojenou s řádnou péčí o majetek náležející do společného jmění manželů, přičemž rozsah této činnosti je dán zásadně povahou a kvalitou věci.¹¹⁶ „Spravovat majetek znamená vykonávat všechny činnosti, kterých je zapotřebí k tomu, aby majetek sloužil svému účelu podle své povahy.“¹¹⁷

Podle ustanovení § 21 odst. 1 a 2 zákona o rodině je manžel oprávněn zastupovat druhého manžela v jeho běžných záležitostech, zejména přijímat za něho běžná plnění, pokud zvláštní předpis nestanoví jinak. Dále jednání jednoho manžela při obstarávání běžných záležitostí rodiny zavazuje oba manžele společně a nerozdílně. Uvedené však neplatí bezvýhradně, neboť podstatné je, jak je naznačeno, že se musí jednat o běžnou záležitost. Právní vztah manželů ke třetím osobám podstatně ovlivňuje ta skutečnost, zda se jedná o obvyklou či neobvyklou správu majetku náležejícího do společného jmění manželů.

Předtím, než se budu blíže zabývat vymezením obvyklé a neobvyklé správy, dovoluji si jen v krátkosti upozornit, že podle ustanovení § 147 občanského zákoníku mohou manželé smlouvou uzavřenou formou notářského zápisu upravit správu společného jmění odchýlně. Stejně mohou upravit správu svého budoucího společného jmění muž a žena, kteří chtějí uzavřít manželství. Manželé či snoubenci si tedy mohou dohodnout, že správu společného jmění bude vykonávat jen jeden z nich či ji budou

¹¹⁵ Knappová, Švestka, Dvořák a kol. Občanské právo hmotné 1, 4. aktualizované a doplněné vydání, ASPI, a. s., 2008, str. 389.

¹¹⁶ Dvořák, Majetkové společenství manželů, Aspi Publishing, 2004, str. 145.

¹¹⁷ Eliáš, K., a kol. Občanský zákoník, komentář, 1. svazek, Linde 2008, s. 660.

vykonávat oba dva společně, a to bez ohledu na to, zda se bude jednat o správu obvyklou či o ostatní záležitosti.¹¹⁸ Touto problematikou jsem se již zabýval v kapitole pojednávající o modifikaci společného jmění manželů.

3.2.1 Obvyklá správa

Obecně je možné říci, že obvyklou správou bude především správa, která nemůže narazit na odpor a nesouhlas druhého manžela už jen proto, že nedojde k ohrožení jeho práv, nebo že se jedná o očekávanou záležitost, jako je například placení různých pravidelných poplatků. Za obvyklou správu lze dále považovat to, co je při hospodaření s určitou věcí běžné a obvyklé, co se pravidelně opakuje a co se nevymyká z rámce obvyklého hospodaření s věcí.¹¹⁹

Při nakládání s penězi může být podstatné při rozhodování, zda se jedná o obvyklou správu například i to, zda se v konkrétním případě jedná o plnění povinností. Za obvyklou správu lze totiž obecně považovat vše, co znamená plnění povinností uložených zákonem nebo jiným právním předpisem, dále plnění povinností uložených rozhodnutím příslušného orgánu rovněž plnění povinností převzatých ze smluvních závazků.¹²⁰

Obvyklou správou majetku náležejícího do společného jmění manželů bude tedy především udržování chodu společné domácnosti a zajišťování běžných potřeb rodiny. Půjde například o plnění vyživovacích povinností, nákup potravin, běžného ošacení, obstarání běžných oprav jako např. zasklení okna či vymalování domu. Za obvyklou správu dále zcela jistě náleží plnění pravidelných platebních povinností jako např. platby za služby spojené s užíváním společného bytu, placení pojistného či daně z nemovitosti.

¹¹⁸ Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník I. § 1 až 459. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 988.

¹¹⁹ Holub, M., Bičovský, J., Pokorný, M. Společné jmění manželů, 2. aktualizované vydání, LINDE PRAHA, a.s., 2009, str. 107.

¹²⁰ Holub, M., Bičovský, J., Pokorný, M. Společné jmění manželů, 2. aktualizované vydání, LINDE PRAHA, a.s., 2009, str. 109.

Při rozhodování o tom, co je ještě obvyklou správou a co obvyklou správou přesahuje, je nutné vyjít z konkrétních majetkových poměrů manželů. Rámec obvyklé správy majetku přitom bude přesahovat především ty úkony, na základě kterých dojde k významné změně podstaty majetku, zejména k významnému snížení hodnoty majetku.¹²¹ Zařadíme sem především zakládání dlouhodobě platných práv a povinností.¹²²

K obvyklé správě majetku zásadně nepatří právní úkony týkající se převodu nemovitostí.¹²³ K obvyklé správě dále nebude patřit převod hodnotné movité věci jako například automobilu¹²⁴ či převod členství v bytovém družstvu.¹²⁵ K obvyklé správě nepatří ani uzavření smlouvy o poskytování právních služeb s advokátem, má-li advokát zastupovat oba manžele.

Podle ustanovení § 145 odst. 2 občanského zákoníku, obvyklou správou majetku náležejícího do společného jmění manželů může vykonávat každý z manželů. Jedná se tedy o správu, která může být vykonávána kterýmkoli z manželů, aniž by bylo zapotřebí součinnosti druhého manžela.

3.2.2 Správa ostatní

Naproti tomu ke správě „neobvyklé“, tedy k vyřizování záležitostí přesahujících obvyklou správu je zapotřebí, aby tyto dispozice byly prováděny oběma manžely. Oba manželé musí udělit souhlas, přičemž je nepodstatné, zda se bude jednat o souhlas

¹²¹ Srov. Dvořák, J., Spáčil, J. Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2011, str. 123.

¹²² Holub, M., Bičovský, J., Pokorný, M. Společné jmění manželů, 2. aktualizované vydání, LINDE PRAHA, a.s., 2009, str. 113.

¹²³ Nejvyšší soud ČSSR, 3 Cz 55/63, [R 15/1964] - Prodej nemovitosti je dispozicí vybočující z obvyklé správy společného majetku. Podnikne-li takové právní jednání jeden z manželů sám bez souhlasu druhého, je neplatné.

¹²⁴ Okresní soud v Jindřichově Hradci, C 32/64, [R 42/1964 civ.] - Převod motorového vozidla není záležitost běžná. Běžnou záležitostí je obstarávání evidenčního provedení převodu.)

¹²⁵ Rozsudek velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 31 Cdo 588/2008: „Převod práva společného nájmu bytu (členského podílu v bytovém družstvu) manželé není běžnou věcí týkající se společného nájmu bytu; současně jde o úkon, ze kterého jsou oba manželé oprávněni a povinni nerozdílně, a to i v případě, že byl učiněn jen jedním z nich. Jestliže byl tento převod učiněn bez souhlasu druhého manžela, je relativně neplatný.“

výslovný nebo konkludentní, nebo zda bude souhlas udělen před právním úkonem nebo dodatečně po provedení právního úkonu.

Nebude-li manžel s právním úkonem druhého manžela souhlasit, má nedostatek souhlasu za následek relativní neplatnost takového právního úkonu. Právní úkon bude tedy považován za platný, pokud se ten, kdo je takovým úkonem dotčen, neplatnosti právního úkonu nedovolá.¹²⁶ Právní účinky dovolání se relativní neplatnosti přitom nastávají, jakmile takový projev vůle dojde všem subjektům relativně neplatného právního úkonu. Právní úkon je pak neplatný ex tunc, tedy od samého počátku. Otázka formy dovolání se relativní neplatnosti není zákonem stanovena. Lze ji tak lze učinit jakýmkoliv způsobem. Dovolání se relativní neplatnosti je možné například v soudním řízení v žalobě nebo ve vyjádření k žalobě.¹²⁷

V této souvislosti si dovoluji odkázat na některá rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR. Například v rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 22 Cdo 2731/2000 bylo judikováno, že k výzvě obdarovanému, aby vrátil nemovitosti darované mu ze společného jmění manželů oběma manžely, potřebuje vyzývající manžel souhlas druhého z manželů, jinak by šlo o relativně neplatný právní úkon. Dále v rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 22 Cdo 1509/99 bylo judikováno: „Je-li smlouva o převodu nemovitosti náležející do bezpodílového spoluvlastnictví manželů uzavřená jen jedním z manželů jako převodcem, tj. v rozporu s § 145 odst. 2 občanského zákoníku, platná, protože se druhý z manželů neplatnosti právního úkonu podle § 40a občanského zákoníku nedovolal, nemění to nic na skutečnosti, že nešlo o převod odděleného majetku jednoho z manželů, ale o převod věci, jež byla v bezpodílovém spoluvlastnictví manželů. Jestliže pak nabyvatel zaplatí kupní cenu (její část) manželovi na smlouvě nezúčastněnému, plní tak solidárně oprávněnému a zaplacená kupní cena se stala společným majetkem manželů, který v rámci vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví přísluší vypořádat; nejde o bezdůvodné obohacení manžela, jemuž bylo plněno.“ Konečně v rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 22 Cdo 1806/98 bylo judikováno: „Pokud se osoba, která je dotčena relativní neplatností právního úkonu, této

¹²⁶ § 145 odst. 2 občanského zákoníku a §40a občanského zákoníku.

¹²⁷ Dvořáková Závodská, J. Relativní neplatnost právních úkonů manželů. Rodinné právo, 1999, č. 7, s. 15.

neplatnosti nedovolá, na právní úkon se pohlíží jako na platný a nabyvatel se stává vlastníkem převáděné věci. Pokud dotčená osoba námitku relativní neplatnosti právního úkonu uplatní, účinky právního úkonu se ruší a vlastnictví zaniká ex tunc. To ovšem nic nemění na skutečnosti, že nabyvatel se stal vlastníkem věci, a pokud ji držel, jeho držba nebyla neoprávněná. Výše nároku oprávněného držitele na náhradu nákladů, které účelně vynaložil na věc po dobu oprávněného držitele na náhradu nákladů, které účelně vynaložil na věc po dobu oprávněné držby, počíná běžet den po vydání předmětu držby.“

„V té souvislosti vystupuje do popředí ochrana dobré víry třetích osob, které jednají jen s jedním z manželů. Lze proto doporučit třetím osobám při smluvním jednání vedeném jen jedním z manželů maximální opatrnost. V pochybnostech, zda právní úkon lze ještě podřadit pod obvyklou správu společného majetku či nikoli, bude vhodnější raději souhlas druhého manžela výslovně požadovat.“¹²⁸

Mám dále za to, že udělení souhlasu pouze konkludentně či ústně může činit v praxi značné problémy. Obzvláště dojde-li k rozvodu manželství, bude se jednomu z manželů jen těžce prokazovat, že druhý manžel souhlas s právním úkonem přesahující obvyklou správu majetku opravdu učinil. V budoucnu by tak dle mého názoru bylo vhodné právní úpravu v tomto směru upravit.

2.3.3 Podnikání

Za úkon vždy neobvyklý ve smyslu obvyklé správy majetku je považováno podnikání. Podle ustanovení § 2 odst. 1 obchodního zákoníku je podnikáním soustavná činnost prováděná samostatně podnikatelem vlastním jménem a na vlastní odpovědnost za účelem dosažení zisku. Podle ustanovení § 146 občanského zákoníku může být majetek ve společném jmění manželů nebo jeho část použita jedním manželem k podnikání se souhlasem druhého manžela. Souhlas je třeba udělit při prvním použití

¹²⁸ Dvořák, J., Spáčil, J. Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2011, str. 122.

majetku ve společném jmění manželů nebo jeho části. K dalším právním úkonům souvisejícím s podnikáním již souhlas druhého manžela není třeba.

Toto ustanovení tedy slouží především k ochraně manžela, který nepodniká, před negativními důsledky, které s sebou může podnikání přinášet.

Soudní praxe dovodila, že souhlasem ve smyslu výše uvedeného ustanovení se rozumí obecný (generální) předem daný souhlas k použití jakéhokoli blíže neurčeného majetku za uvedeným účelem a kdykoli později. Takovým souhlasem naopak není souhlas k jednorázovému použití majetku ve společném jmění manželů na konkrétní podnikatelský účel.¹²⁹

Souhlas opět nemusí být udělen písemně. Postačí, je-li učiněn ústně nebo konkludentně. Avšak podnikatelé – fyzické osoby, kteří se zapisují do obchodního rejstříku, musí případně do sbírky listin založit doklad o souhlasu manžela s použitím společného jmění manželů nebo jeho části k podnikání. Ačkoli tak souhlas o udělení souhlasu písemný být nemusí, doklad o souhlasu může být z povahy věci jen písemný.

Na tomto místě si dovoluji odkázat na rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 22 Cdo 1731/2003, kde bylo mimo jiné judikováno, že souhlas manžela podle ustanovení § 146 občanského zákoníku má ten důsledek, že právní úkony podnikajícího manžela při dispozici se společným majetkem nejsou relativně neplatné ve smyslu ustanovení § 145 odst. 2 a § 40a občanského zákoníku, ovšem sám o sobě nemůže vyloučit oprávnění druhého z manželů společný majetek užívat, jak vyplývá z ustanovení § 145 odst. 1 občanského zákoníku. Souhlas manžela s použitím majetku ve společném jmění k podnikání druhého manžela tedy v žádném případě neopravňuje podnikajícího manžela k tomu, aby nadále tento majetek užíval výlučně nebo aby výlučně rozhodoval o způsobu jeho užívání. Tento souhlas má jen ten důsledek, že právní úkony podnikajícího manžela při dispozici se společným majetkem nejsou relativně neplatné.

¹²⁹ Knappová, Švestka, Dvořák a kol. Občanské právo hmotné 1, 4. aktualizované a doplněné vydání, ASPI, a. s., 2008, str. 390.

Jednou daný souhlas s použitím majetku ve společném jmění manželů k podnikání později nelze odvolat. Opačné řešení by totiž mohlo způsobit závažný zásah do právní jistoty podnikajícího manžela a jeho obchodních partnerů. Nepodnikající manžel je však oprávněn, budou-li splněny zákonné podmínky, žádat o zúžení společného jmění manželů.¹³⁰

Ve vztahu k insolvenčnímu upozorňuji na ustanovení § 270 odst. 2 insolvenčního zákona, které stanovuje, že část společného jmění manželů, kterou dlužník použil se souhlasem manžela k podnikání, spadá při vypořádání společného jmění manželů vždy do majetkové podstaty.

¹³⁰ Dvořák, J., Spáčil, J. Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2011, str. 147.

IV. Zánik společného jmění manželů

4.1 Zánik společného jmění manželů jako důsledek zániku manželství

Podle ustanovení § 149 odst. 1 občanského zákoníku zaniká společné jmění manželů zánikem manželství. Stejně jako vznik společného jmění manželů je i zánik společného jmění manželů úzce vázán s manželstvím. Zvláštní právní úprava majetkových vztahů mezi manžely je odůvodněna existencí manželství. Pokud manželství zanikne, zaniká i důvod pro tuto zvláštní právní úpravu. „Společné jmění manželů představuje proto vždy jen dočasné uspořádání právních vztahů manželů ke společnému majetku, protože již v době jeho vzniku je zřejmé, že majetkové společenství manželů zanikne nejpozději smrtí jednoho z manželů.“¹³¹

Je-li tedy společné jmění manželů vázáno na zánik manželství, společné jmění manželů zaniká:

- dnem právní moci rozsudku o rozvodu
- dnem právní moci rozhodnutí o prohlášení manželství za neplatné
- smrtí jednoho z manželů

Zánik společného jmění manželů je spojen i se společnou smrtí obou manželů, jako například při autohavárii. „Jestliže při takové nebo podobné příležitosti zemřel nejprve jeden a později druhý, došlo k zániku už při smrti prvního. Tím také zaniklo i společné jmění manželů. Důsledek toho je ten, že nejprve se musí projednat dědictví po zemřelém a přitom i provést vypořádání společného jmění manželů. Teprve pak se projednává dědictví po druhém zemřelém manželů, kde už se vypořádání společného jmění manželů neprovádí.“¹³²

¹³¹ Knappová, Švestka, Dvořák a kol. Občanské právo hmotné 1, 4. aktualizované a doplněné vydání, ASPI, a. s., 2008, str. 396.

¹³² Holub, M., Bičovský, J., Pokorný, M. Společné jmění manželů, 2. aktualizované vydání, LINDE PRAHA, a.s., 2009, str. 135.

- dnem právní moci rozhodnutí o prohlášení jednoho z manželů za mrtvého

Manželství v tomto případě nezaniká dnem, který byl stanoven jako dnem smrti, jak by se mohlo zdát, ale dnem právní moci rozhodnutí o prohlášení jednoho z manželů za mrtvého. Pokud dojde k situaci, že prohlášení jednoho z manželů za mrtvého bude zrušeno, zaniklé manželství se obnoví. To však neplatí v případě, kdy již druhý manžel uzavřel manželství nové. V takovém případě k obnově manželství nedochází, a to ani v případě, kdy nově uzavřené manželství již zaniklo.¹³³ Uvedené přitom platí stejně i pro společné jmění manželů. „Je otázka, co se v takovém případě stane s úkony, které učinil zvěstný manžel v době, kdy druhý byl prohlášen za mrtvého, a k nimž bylo potřeba souhlasu, či dokonce projevu vůle obou. Vzhledem k principu právní jistoty je třeba trvat na tom, že šlo o úkony platné.“¹³⁴

4.2 Zánik společného jmění manželů za trvání manželství

Jak vyplývá již z výše uvedeného, platná právní úprava neumožňuje, aby k zániku společného jmění manželů došlo za trvání manželství na základě vůle manželů, například uzavřením smlouvy. Manželé mohou pouze modifikovat rozsah společného jmění manželů, kdy mohou smlouvou uzavřenou formou notářského zápisu zúžit společné jmění manželů až na věci tvořící obvyklé vybavení domácnosti.¹³⁵

Platná právní úprava dále neumožňuje ani zrušení společného jmění manželů soudem za trvání manželství. To bylo přípustné pouze dle právního stavu před 1. 8. 1998. V současnosti je přípustné pouze, aby soud zúžil rozsah společného jmění manželů, a to opět až na věci tvořící obvyklé vybavení domácnosti.¹³⁶

¹³³ § 22 odst. 2 zákona o rodině.

¹³⁴ Dvořák, J., Spáčil, J., Společné jmění manželů v teorii a judikatuře. Praha: Aspi, 2007, str. 191.

¹³⁵ Blíže viz. část č. 2.4.2.1 Modifikace společného jmění manželů, Změny rozsahu společného jmění manželů.

¹³⁶ Blíže viz. část č. 2.4.4 Modifikace společného jmění manželů, Modifikace soudním rozhodnutím.

Zákon avšak z výše uvedeného připouští dvě výjimky, které vedou k zániku společného jmění manželů i za trvání manželství. K zániku společného jmění manželů totiž může dojít:

- soudním výrokem o propadnutí majetku některého z manželů;
- prohlášením konkursu na majetek jednoho z manželů.

4.2.1 Soudní výrok o propadnutí majetku některého z manželů

Zánik společného jmění manželů jako důsledek uložení trestu propadnutí majetku jednoho z manželů upravuje ustanovení § 66 trestního zákoníku. „Výrokem o propadnutí majetku zaniká společné jmění manželů.“¹³⁷

Podle ustanovení § 66 odst. 4 trestního zákoníku přitom zaniká společné jmění manželů jen za předpokladu, že společné jmění manželů nezaniklo z jiného důvodu už předtím, ať už podle ustanovení § 149 odst. 1 občanského zákoníku zánikem manželství, nebo podle ustanovení § 268 odst. 1 insolvenčního zákona prohlášením konkursu, anebo že si manželé nevyhradili vznik společného jmění manželů ke dni zániku manželství podle ustanovení § 143a odst. 2 občanského zákoníku.

„Soud může vzhledem k okolnostem spáchaného trestného činu a poměrům pachatele uložit trest propadnutí majetku, odsuzuje-li pachatele k výjimečnému trestu anebo odsuzuje-li jej za zvlášť závažný zločin, jímž pachatel pro sebe nebo pro jiného získal nebo se snažil získat majetkový prospěch. Bez splnění těchto podmínek může soud uložit trest propadnutí majetku pouze v případě, že trestní zákon uložení tohoto trestu za spáchaný zločin dovoluje; jako samostatný trest může být trest propadnutí majetku uložen, jestliže vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného trestného činu a k osobě a poměrům pachatele uložení jiného trestu není třeba.“¹³⁸

„Propadnutí majetku postihuje celý majetek odsouzeného nebo tu jeho část, kterou soud určí; propadnutí se však nevztahuje na prostředky nebo věci, jichž je

¹³⁷ § 66 odst. 4 trestního zákoníku.

¹³⁸ § 66 odst. 1, 2 trestního zákoníku.

nezbytně třeba k uspokojení životních potřeb odsouzeného nebo osob, o jejichž výživu nebo výchovu je odsouzený podle zákona povinen pečovat.“¹³⁹ „Výrok o propadnutí majetku se vztahuje na majetek, který je ve vlastnictví odsouzeného ke dni, kdy rozsudek soudu nabyl právní moci.“¹⁴⁰ K zániku společného jmění manželů přitom dochází, i když soud vysloví pouze částečné propadnutí majetku.

„Propadlý majetek připadá státu.“¹⁴¹ Trestem ale není postižena ta část majetku manželů, která po vypořádání společného jmění manželů připadne druhému manželu. Ochrana tohoto druhého manžela je totiž důvodem právní úpravy zániku společného jmění manželů v případě uložení trestu propadnutí majetku. Druhá část společného jmění manželů, která by náležela odsouzenému manželu, připadne státu zastoupeného Úřadem pro zastupování státu ve věcech majetkových.

Společné jmění manželů nicméně zaniká i tehdy, když je trest propadnutí majetku uložen tímž rozsudkem zároveň oběma manželům, a není tedy třeba druhého z manželů chránit. Vyplyvá tak ze striktního znění ustanovení § 66 odst. 4 trestního zákoníku.

Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových se účastní vypořádání společného jmění manželů. Pokusí se přitom nejdříve uzavřít s druhým manželem dohodu o vypořádání společného jmění manželů. Teprve pokud se dohodu nepodaří uzavřít, podá soudu příslušný návrh na vypořádání společného jmění manželů.

4.2.2 Prohlášení konkursu na majetek některé z manželů

Úvodem této části kapitoly považuji za důležité opětovně upozornit, že v případě, kdy v průběhu konkursu dojde k uzavření manželství, vznik společného jmění manželů není vázán na toto uzavření, ale společné jmění manželů vzniká dle ustanovení

¹³⁹ .§ 66 odst. 3 trestního zákoníku.

¹⁴⁰ Dvořák, J., Spáčil, J. Společné jmění manželů v teorii a judikatuře. Praha: Aspi, 2007, str. 190.

¹⁴¹ § 66 odst. 5 trestního zákoníku.

§ 276 odst. 1 insolvenčního zákona až dnem zániku účinků konkursu.¹⁴² V případě kdy v době prohlášení konkursu na majetek dlužníka manželství již uzavřeno je a společné jmění manželů tedy již vzniklo, zaniká podle ustanovení § 268 odst. 1 insolvenčního zákona společné jmění dlužníka a jeho manžela prohlášením konkursu. Byl-li vznik společného jmění dlužníka a jeho manžela vyhrazen ke dni zániku manželství, má prohlášení konkursu stejné majetkoprávní účinky jako zánik manželství. Rozhodným okamžikem zániku společného jmění manželů přitom bude okamžik vyvěšení usnesení o prohlášení konkursu na úřední desku soudu.

Po prohlášení konkursu je třeba zaniklé společné jmění manželů vypořádat. Otázkou vypořádání zaniklého společného jmění manželů v důsledku prohlášení konkursu se budu blíže zabývat v kapitole vypořádání společného jmění manželů, na kterou tímto odkazuji.

V případě, kdy je úpadek dlužníka řešen reorganizací,¹⁴³ společné jmění manželů nezaniká. Majetek ve společném jmění manželů lze však k reorganizaci použít. Manžel dlužníka dává souhlas k tomuto použití ještě před povolením reorganizace, neboť se jedná o jednu z podmínek, aby reorganizace byla povolena.¹⁴⁴ Prohlášení dlužníkovou manžela, že souhlasí s použitím majetku ve společném jmění manželů, musí být přitom vlastnoručně podepsáno a pravost podpisu na něm musí být úředně ověřena.¹⁴⁵

4.3 Hospodaření do vypořádání zaniklého společného jmění manželů

Zanikne-li společné jmění manželů, provede se jeho vypořádání.¹⁴⁶ Nicméně mezi zánikem společného jmění manželů a jeho vypořádáním může v praxi uběhnout poměrně dlouhá doba. To bude platit obzvláště v případech, kdy manželé podají návrh

¹⁴² Rovněž viz. část 2.2 Vznik společného jmění manželů, manželství této práce.

¹⁴³

¹⁴⁴ Dvořák, J., Spáčil, J. Společné jmění manželů v teorii a judikatuře. Praha: Aspi, 2007, str. 245-246.

¹⁴⁵ § 342 písm. c) insolvenčního zákona.

¹⁴⁶ § 149 odst. 2 občanského zákoníku.

na vypořádání společného jmění manželů k soudu, neboť řízení častokrát probíhají i řadu let.

V této části práce se pokusím osvětlit úpravu hospodaření v tomto mezidobí.

Občanský zákoník úpravu hospodaření s věcmi náležejícími do zaniklého společného jmění manželů do doby vypořádání nikde konkrétně neupravuje. Je tak nutno v souladu s ustanovením § 853 občanského zákoníku použít ustanovení zákona, která upravují vztahy obsahem i účelem jim nejbližší. Těmito ustanoveními jsou zcela jistě ustanovení zákona upravující společné jmění manželů. Na právní vztahy související se zaniklým společným jměním manželů před jeho vypořádáním se tak použijí ustanovení občanského zákoníku týkající se společného jmění manželů, avšak v určitém omezeném rozsahu. Musí být však respektováno, že se jedná o zaniklé společné jmění manželů.¹⁴⁷

Předně je nutno uvést, že do masy společného jmění manželů se přestává čerpat ze zdrojů, které vytvářejí společné jmění manželů. Do masy společného jmění manželů avšak nadále patří přírůstky a výnosy ze společného majetku.¹⁴⁸ Nájemné ze společné nemovitosti či úroky na bankovních účtech apod. tak budou nadále patřit do společného jmění manželů.

U zdrojů společného jmění manželů je třeba se řídit především speciálními ustanoveními.

Například „podle ustanovení § 328 odst. 1 zákoníku práce ostatní peněžitá práva pracovníka jeho smrtí nezanikají. Do výše odpovídající trojnásobku jeho průměrného měsíčního výdělku přecházejí mzdové nároky z pracovního poměru postupně přímo na manžela, děti a rodiče, jestliže s ním žili v době smrti ve společné domácnosti.

¹⁴⁷ Podle rozsudku Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 22 Cdo 2986/2000 se „právní vztahy týkající se zaniklého a dosud nevypořádaného bezpodílového spoluvlastnictví se řídí ustanoveními o bezpodílovém spoluvlastnictví. Je však třeba vycházet z toho, že jde o zaniklé bezpodílové spoluvlastnictví, a tím se modifikují používaná ustanovení o bezpodílovém spoluvlastnictví.“

¹⁴⁸ Holub, M., Bičovský, J., Pokorný, M. Společné jmění manželů, 2. aktualizované vydání, LINDE PRAHA, a.s., 2009, str. 138.

Předmětem dědictví se stávají, není-li těchto osob. To znamená, že do výše trojnásobného měsíčního platu se stávají přímo majetkem pozůstalého manžela a nepřicházejí do společného jmění manželů (zaniklého). Pokud by tu ovšem byly mzdové nároky přesahující onen trojnásobek, šlo by součást masy společného majetku k vypořádání. Mzdové nároky příslušející za dobu, kdy trvalo společné jmění manželů, náležejí tedy do masy společného majetku k vypořádání. Nelze dopustit, aby manžel měl možnost odkladem přijetí pracovních odměn všeho druhu způsobit, aby zániku společného jmění manželů příslušné částky nepřišly do masy zaniklého společného jmění.¹⁴⁹

Podobně i u dalších nároků nelze zadržováním přijetí splatných nároků způsobit, aby byl ochuzen rozsah zaniklého společného jmění manželů. Rozsah společného jmění manželů se už jinak nerozmnožuje a neroste. Může se ale udržovat, nabývat přírůstkem a obměňovat se ekonomicky. Oba manželé, bývalé manželé nebo jeden z manželů (v případě, kdy že tento nastoupí na místo druhého z manželů) nadále majetek ze společného jmění manželů užívají a udržují.

Oba manželé tedy mají k majetku patřící do společného jmění manželů stejný nárok. K této problematice se vztahuje i bohatá judikatura Nejvyššího soudu ČR. Příkladem odkazují na rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 22 Cdo 2263/2004, kde bylo stanoveno, že bývalý účastník společného jmění manželů nemůže zcela vyloučit druhého z užívání věci, která dosud nebyla vypořádána, o výjimce lze uvažovat jen v případě, kdy by manželé měli dvě věci sloužící stejnému účelu (např. dva byty). K problematice sporu o užívání věci, která patří do zaniklého nevypořádaného společného jmění, dále odkazují na rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 22 Cdo 4414/2007.¹⁵⁰

¹⁴⁹ Holub, M., Bičovský, J., Pokorný, M. Společné jmění manželů, 2. aktualizované vydání, LINDE PRAHA, a.s., 2009, str. 139

¹⁵⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 22 Cdo 4414/2007: 1. Ve sporu o úpravu užívání věci patřící do zaniklého nevypořádaného společného jmění manželů je třeba postupovat analogicky podle § 145 odst. 1 ObčZ a § 20 ZoR. 2. Jsou-li splněny materiální předpoklady pro rozhodnutí o úpravě užívání věci ve společném jmění manželů, tj. existence společné věci ve společném jmění manželů a neshoda mezi spoluvlastníky o jejím užívání, nelze žalobu pro rozpor s § 3 odst. 1 ObčZ zamítnout. 3. Není vyloučeno, aby soud s ohledem na zjištěné skutečnosti o nepřístojném chování účastníka řízení ve vztahu k druhému účastníkovi nebo ke společnému majetku, znemožňujícím klidné spoluužívání společné věci, v krajním případě rozhodl tak, že výlučným uživatelem předmětné věci bude jeden z účastníků.

Dále bych rád odkázal na rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 28 Cdo 2594/2008. V tomto rozhodnutí řešil Nejvyšší soud ČR otázku, zda se bývalý manžel může domáhat vydání bezdůvodného obohacení od druhého manžela, který společnou věc užívá výhradně sám. Stanovil přitom, že každý z manželů je i v tomto mezidobí nadále vlastníkem celé věci, přičemž jeho vlastnické právo je omezeno stejným vlastnickým právem druhého manžela. Stejně tedy jako v době trvání společného jmění manželů, kdy v rámci užívání společných věcí nemůže jeden z manželů požadovat na druhém, aby mu nahradil škodu, kterou způsobil na společném majetku, nebo aby vydal to, oč se obohatil oproti druhému z užitků ze společné věci, nemůže uplatnit manžel stejné nároky ani do doby, než je společné jmění manželů vypořádáno. Tyto nároky nelze řešit dříve než až společně s vypořádáním. Má-li bývalý manžel právo užívat celou věc, která náleží do nevypořádaného společného jmění manželů, byť je omezen stejným právem druhého manžela, nemůže mu ani výhradním užíváním této věci vznikat bezdůvodné obohacení. Právním důvodem užívání je totiž jeho vlastnictví k celé věci.

Co se týče údržby majetku, náklady spojené s užíváním a údržbou majetku, by měly být hrazeny především ze společných prostředků. Jestliže však některý z manželů věc sám užívá (například manžel po rozvodu sám užívá společné auto), měl by provádět údržbu a provoz na vlastní náklad. Pokud by však došlo k havárii, je i druhý manžel provozovatelem a odpovědným podle ustanovení § 427 a násl. občanského zákoníku a odpovídá tak třetí osobě. Tomuto manželu nicméně vzniká nárok proti přímému uživateli, jenž musí platit i ze svého.¹⁵¹

Na věcech, které náležejí do společného jmění manželů, může dojít v tomto mezidobí k určitým změnám. Pokud by jeden z manželů nakládal s věcí, která náležela do společného jmění manželů, způsobem, který je v rozporu s ustanovením § 145 odst. 1 občanského zákoníku, bylo by nutno i takovou věc do společného jmění manželů zařadit, neboť ta do společného jmění manželů nadále zůstává. Ale v případě platné dispozice s věcí, jako například v případě darování věci se souhlasem obou manželů,

¹⁵¹ Holub, M., Bičovský, J., Pokorný, M. Společné jmění manželů, 2. aktualizované vydání, LINDE PRAHA, a.s., 2009, str. 140.

nelze již tuto věc do společného jmění manželů zařazovat. Podle povahy konkrétního právního úkonu lze do společného jmění manželů zahrnout jen peněžitou částku nebo jinou věc, která byla získána za původní věc.¹⁵²

Dle rozsudku Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 28 Cdo 555/2002 je do doby, než dojde k vypořádání společného jmění manželů, každý z manželů samostatně oprávněn k podání žaloby o vyklizení společné nemovitosti. „Právo domáhat se ochrany předmětu spoluvlastnictví vůči neoprávněným zásahům ze strany třetích osob náleží spoluvlastníkům společně, ale zároveň i každému z nich samostatně, aniž by k tomu bylo souhlasu druhého spoluvlastníka zapotřebí. Protože každý ze spoluvlastníků musí mít možnost dovolat se ochrany, je proto rovněž i legitimován k podání žaloby o vydání neoprávněně zadržované věci (o vyklizení nemovitosti). U společného jmění manželů (subjektů práv a povinností ke společnému jmění manželů) je tomu tak proto, že každému ze spoluvlastníků náleží právo k celé věci, omezené jen stejným právem druhého spoluvlastníka; jestliže se bezpodílový spoluvlastník domáhá ochrany vlastnického práva k věci v SJM, nijak tím druhého spoluvlastníka neomezuje, naopak brání společný majetek proti zásahům třetích osob. Ve smyslu ustanovení § 496 občanského zákoníku je pak nutno analogicky přiznat právo na ochranu věcí v SJM každému ze spoluvlastníků i v období, kdy toto sice již zaniklo, avšak ještě nebylo provedeno jeho vypořádání, popřípadě nedopadla tu domněnka ve smyslu ustanovení § 149 odst. 4 občanského zákoníku.“

¹⁵² Knappová, M., Švestka, J., Dvořák, J. a kol. Občanské právo hmotné. 1. díl. 4. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Aspi, 2005, str. 403.

V. Vypořádání společného jmění manželů

5.1 Úvod do problematiky vypořádání

Zaniklo-li společné jmění manželů, je třeba majetek a závazky, které náležely do společného jmění manželů, vypořádat.¹⁵³ Vypořádat společné jmění manželů bude třeba i v případě, že došlo k zúžení společného jmění manželů smlouvou uzavřenou mezi manžely formou notářského zápisu nebo soudním rozhodnutím.¹⁵⁴ Vypořádání společného jmění manželů se tedy provede pokaždé, kdy se nějakým způsobem zmenší rozsah společného jmění manželů, ať již absolutně, jako v případě zániku společného jmění manželů, nebo jen do určité míry, dojde-li k zúžení rozsahu společného jmění manželů.

Nejprve bude vhodné vymezit terminologicky pojem vypořádání. „Vypořádáním společného jmění se rozumí jeho rozdělení mezi manžely, tj. jak majetku, tak i závazků, které do společného jmění spadaly v den jeho zániku.“¹⁵⁵ Jedná se tedy o uspořádání majetkových vztahů mezi manžely k předmětu jejich majetkového společenství. Společné jmění manželů se rozdělí na majetek, který bude patřit do výlučného vlastnictví jednotlivých manželů, a na majetek, který bude ve spoluvlastnictví obou manželů. Mezi manžele je přitom samozřejmě nutné rozdělit i případné závazky.

Ačkoli je možné na základě vypořádání společného jmění manželů věc přikázat do podílového spoluvlastnictví obou manželů, mělo by jí spíše o výjimečný postup. Tento postup totiž popírá vlastní cíl vypořádání, kterým je obecně ukončení spoluvlastnického vztahu. K přikázání věci do podílového spoluvlastnictví tak dojde především tehdy, kdy se na tom manželé dohodnou v dohodě o vypořádání společného

¹⁵³ § 149 odst. 2 občanského zákoníku.

¹⁵⁴ § 149 odst. 4 občanského zákoníku.

¹⁵⁵ Knappová, M., Švestka, J., Dvořák, J. a kol. Občanské právo hmotné. 1. díl. 4. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Aspi, 2005, str. 397.

jmění manželů či s tím v rámci soudního řízení vyjádří souhlas.¹⁵⁶ Jsem toho názoru, že soud by tak měl rozhodnout jen tehdy, je-li zřejmé, že manželé jsou schopni se zásadně dohodnout o výkonu spoluvlastnického práva k příslušné věci.

Neumožňují-li jednotlivé složky společného jmění manželů reálné rozdělení společného jmění manželů, lze vyrovnání mezi manžely kombinovat i s peněžitým vyrovnáním. Rozhodne-li přitom takto soud, nesmí být splatnost této vyrovnávací částky mimo jiné v rozporu s dobrými mravy. Manžel, kterému má být tato částka vyplacena, totiž nemůže být neúměrně znevýhodněn.¹⁵⁷

K významnosti okamžiku zániku společného jmění manželů odkazují na rozsudek Nejvyššího soudu ČR spis. zn. 22 Cdo 629/2000. Zde bylo judikováno, že den zániku společného jmění manželů má rozhodující význam pro určení rozsahu společného jmění manželů a dále, že ke dni zániku společného jmění se stejně tak posuzuje i faktický stav majetku. Cena majetku se však posuzuje ke dni rozhodnutí soudu o vypořádání.

Nárok na vypořádání společného jmění manželů se nepromlčuje. Jedná se totiž o nárok vyplývající z výkonu vlastnického práva.¹⁵⁸

„I když se vypořádání nepromlčuje a může být tedy provedeno s časovým odstupem od zániku společného jmění, provádí se zásadně ex tunc, tj. k okamžiku zániku. Dokončené vypořádání má retroaktivní účinek. Mezidobí, kdy došlo k zániku a ještě nikoli k vypořádání, je období potenciality vlastnictví každého z partnerů k jednotlivé věci. Vypořádáním se nastolí jistota.“¹⁵⁹

¹⁵⁶ Knappová, M., Švestka, J., Dvořák, J. a kol. Občanské právo hmotné. 1. díl. 4. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Aspi, 2005, str. 404.

¹⁵⁷ Knappová, M., Švestka, J., Dvořák, J. a kol. Občanské právo hmotné. 1. díl. 4. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Aspi, 2005, str. 400.

¹⁵⁸ K výkladu ustanovení občanského zákoníku o bezpodílovém spoluvlastnictví manželů Nejvyšší soud ČSSR, Cpj 86/71, [R 42/1972]

¹⁵⁹ Holub, M., Bičovský, J., Pokorný, M. Společné jmění manželů, 2. aktualizované vydání, LINDE PRAHA, a.s., 2009, str. 144.

Vypořádáním společného jmění manželů nedochází k zřízení či nabytí vlastnického práva. Nejde o žádný převod ani přechod vlastnického práva, protože každý z manželů měl vlastnické právo k veškerému majetku tvořícího společné jmění manželů a byl omezen jen stejným právem druhého manžela. Vypořádáním se pouze určí, který majetek zůstane ve výlučném vlastnictví jednotlivých manželů. Manžel, kterému majetek na základě vypořádání nepřipadne, pouze ztrácí své vlastnické právo, které měl, a manžel, kterému majetek na základě vypořádání připadne, nic nového nezískává, pouze své vlastnické právo neztrácí.¹⁶⁰ V této souvislosti odkazují rovněž na rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 21 Cdo 4817/2009.¹⁶¹

Rád bych dále uvedl rozdíly mezi vypořádáním společného jmění manželů a vypořádáním podílového spoluvlastnictví. První rozdíl se vztahuje k výše uvedenému. Jak bylo vyloženo, v případě společného jmění manželů nedochází k opravdovému nabytí vlastnického práva. Naproti tomu u podílového spoluvlastnictví se nejdříve podílové spoluvlastnictví zrušuje, a pak se rozhoduje, komu se věc přikáže do vlastnictví individuálního, popřípadě opět podílového. Jedná se zde tedy o opravdové nabytí vlastnického práva. Vypořádání podílového spoluvlastnictví se dále vždy týká jen jedné konkrétní věci a nejde o masu majetku, i když se třeba provádí vypořádání současně u více věcí. Zrušení podílového spoluvlastnictví a jeho vypořádání spadá časově v jeden okamžik, zpravidla *uno actu*, ať jde o dohodu či rozsudek.¹⁶²

¹⁶⁰ Holub, M., Bičovský, J., Pokorný, M. Společné jmění manželů, 2. aktualizované vydání, LINDE PRAHA, a.s., 2009, str. 145.

¹⁶¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 21 Cdo 4817/2009: „...při vypořádání společného jmění manželů nedochází k převodu nebo k přechodu vlastnictví. Ve společném jmění manželů, pro něž je charakteristické, že k věcem, právům nebo jinému majetku do něj náležejícího nejsou určeny podíly manželů, je každý z manželů "úplným vlastníkem celku" a ve svých právech k majetku je omezován stejným právem druhého manžela. Vypořádání (zaniklého) společného jmění spočívá v tom, že jeden z manželů se stává výlučným vlastníkem věci, práva nebo jiného dosud společného majetku, aniž by se (nadále) o svá oprávnění a povinnosti k majetku dělil s druhým manželem, popř. že věci, práva nebo jiný dosud společný majetek případnou do podílového spoluvlastnictví manželů. Při vypořádání společného jmění tedy nedochází k převodu nebo přechodu vlastnictví, neboť žádný z manželů při něm nenabývá práva a povinnosti k věci, právu nebo jinému majetku, který mu dosud (jako součást společného jmění) nenáležel, a nemůže nabývat práva a povinnosti k tomu, co již bylo předmětem jeho vlastnictví ve společném jmění manželů; ke změně - oproti stavu před vypořádáním - dochází jen v tom, že manžel, který se stal výlučným vlastníkem věci, práva nebo jiného dosud společného majetku, bude svá práva a povinnosti k majetku převzatému ze společného jmění manželů nadále vykonávat bez účasti druhého manžela. Z uvedeného, kromě jiného, vyplývá, že vypořádání společného jmění manželů nepředstavuje převod a ani jiné nakládání s věcí, která náleží do společného jmění manželů.“

¹⁶² Holub, M., Bičovský, J., Pokorný, M. Společné jmění manželů, 2. aktualizované vydání, LINDE PRAHA, a.s., 2009, str. 145.

Závěrem této úvodní kapitoly vztahující se k vypořádání společného jmění manželů si dovoluji v krátkosti nastínit jednotlivé způsoby vypořádání společného jmění manželů. Občanský zákoník upravuje tři možné způsoby vypořádání společného jmění manželů. Ty mohou být přitom i vzájemně kombinovány. Jedná se o vypořádání společného jmění manželů dohodou manželů dle ustanovení § 150 odst. 1 občanského zákoníku, vypořádání společného jmění manželů soudním rozhodnutím vydaným na návrh některého z manželů dle § 150 odst. 3 občanského zákoníku a konečně o vypořádání společného jmění manželů zákonnou domněnkou dle § 150 odst. 4 občanského zákoníku. Tyto tři možné způsoby vypořádání společného jmění manželů se uplatní v případě, že došlo k zániku společného jmění manželů za života manželů. Pokud došlo k zániku společného jmění manželů úmrtím jednoho z manželů nebo prohlášením jednoho z manželů za mrtvého, pak se vypořádání provede v rámci dědického řízení. Specifickým způsobem vypořádání společného jmění manželů je pak vypořádání společného jmění manželů v případě zániku společného jmění manželů prohlášením konkursu na majetek jednoho z manželů, na které se použije řada speciálních ustanovení insolvenčního zákona. Jednotlivými způsoby vypořádání společného jmění manželů se budu dále blíže zabývat v samostatných podkapitolách. Předtím bych se ale rád ještě zaměřil na jednotlivé zásady, které vypořádání společného jmění manželů ovlivňují.

5.2 Zásady vypořádání společného jmění manželů

Pro určení výše podílu každého manžela ze společného jmění manželů, aby vypořádání společného jmění manželů bylo spravedlivé, stanovuje občanský zákoník v § 149 odst. 2 a 3 několik zásad.

„Zanikne-li společné jmění manželů, provede se vypořádání, při němž se vychází z toho, že podíly obou manželů na majetku patřícím do jejich společného jmění jsou stejné. Každý z manželů je oprávněn požadovat, aby mu bylo uhrazeno, co ze svého vynaložil na společný majetek, a je povinen nahradit, co ze společného majetku

bylo vynaloženo na jeho ostatní majetek. Stejně tak se vychází z toho, že závazky obou manželů vzniklé za trvání manželství jsou povinni manželé splnit rovným dílem.¹⁶³

„Při vypořádání se přihlédne především k potřebám nezletilých dětí, k tomu, jak se každý z manželů staral o rodinu, a k tomu, jak se zasloužil o nabytí a udržení společného jmění. Při určení míry přičinění je třeba vzít též zřetel k péči o děti a k obstarávání společné domácnosti.“¹⁶⁴

Všechny tyto uvedené zásady musí být dodržovány a respektovány vždy, když dochází k vypořádání společného jmění manželů soudním rozhodnutím. Naopak při mimosoudním vypořádání společného jmění manželů dohodou, eventuálně při vypořádání soudem schváleným smírem, se mohou manželé od těchto zásad odchýlit a nemusí k nim přihlížet. To vyplývá z dispozitivní povahy právní úpravy občanskoprávních vztahů v občanském zákoníku a ze smluvní volnosti v občanskoprávních vztazích. Odchýlí-li se manželé v dohodě o vypořádání společného jmění manželů od těchto zásad, není dohoda o vypořádání společného jmění manželů neplatná. V tomto odkazuji na rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 22 Cdo 726/99 ze dne 31. 07. 2000.

Výše uvedený výčet zásad, kterými by se mělo vypořádání společného jmění manželů řídit, přitom není taxativní ale demonstrativní. Manželé, kteří vypořádávají manželské majetkové společenství, případně příslušné soudy, by tak měli brát zřetel i jiným okolnostem, které mohou být pro vypořádání důležité, jako je například nemoc některého z manželů.¹⁶⁵ Ovlivnit výši podílů může dále například alkoholismus, užívání drog, výkon trestu odnětí svobody, bezdůvodné opuštění domácnosti či lehkomyšlné přebírání závazků.¹⁶⁶

¹⁶³ § 149 odst. 2 občanského zákoníku.

¹⁶⁴ § 149 odst. 3 občanského zákoníku

¹⁶⁵ K výkladu ustanovení § 143 a násl. o. z. (bezpodílové spoluvlastnictví manželů) - hlavní zásady: Nejvyšší soud ČSSR, Prz 51/65, [R 70/1965 civ.]

¹⁶⁶ Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník I. § 1-459. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, str. 882.

K modifikaci výše vypořádacích podílů manželů na společném jmění manželů podle míry jejich účasti na rozvratu manželství odkazují na rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 22 Cdo 2921/2005 či rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 22 Cdo 1112/2006. Zde bylo judikováno, že vypořádací podíl jednoho z manželů na zaniklém společném jmění manželů nelze snížit jen proto, že zjevnou příčinou rozvratu manželství byl jeho mimomanželský vztah. Skutečnosti vedoucí k rozpadu manželství totiž nejsou pro stanovení výše vypořádacího podílu významné, pokud neměly přímý dopad na hospodaření se společným majetkem nebo na péči o rodinu.

Dále odkazují na rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 22 Cdo 3110/2010. Zde bylo judikováno, že podíl účastníka na společném jmění nemůže být při jeho vypořádání (§ 149 odst. 2 občanského zákoníku) snížen s odkazem na § 149 odst. 3 občanského zákoníku proto, že opakovaně podal na druhého účastníka neprokázané obvinění v přestupkových řízeních a v řízení trestním.

5.2.1 Zásada rovnosti podílů

První zásada stanovuje, že podíly každého manžela na společném jmění jsou rovné. Je nutno si uvědomit, že tato zásada rovnosti se týká nejen podílů na majetku, ale i na závazcích, které vznikly za trvání manželství, neboť i ty patří k předmětu společného jmění. I tyto závazky jsou tedy manželé povinni splnit rovným dílem.

Není vyloučeno, aby výše podílů byla určena v jiném poměru vzhledem k dalším zásadám stanovených pro vypořádání, případně vzhledem k dalším okolnostem. Od rovnosti podílů se však soudy přece jen odkloňují spíše výjimečně.

Soudní judikatura a odborná literatura zastává názor, že nerovnost podílů může být odůvodněna jen ve výjimečných případech jako například, jak již bylo výše

uvedeno, v případě alkoholismu, výkonu trestu odnětí svobody, bezdůvodného opuštění společné domácnosti apod.¹⁶⁷

Podle soudní praxe je odklon od rovnosti podílů manželů na majetku ve společném jmění manželů dále odůvodněn v případě, kdy zvýšené úsilí jednoho z manželů zajistilo nabytí a udržení majetku značné hodnoty. „Odvolací soud zohlednil, že se o nabytí největší masy majetkových hodnot v SJM (obchodního podílu) zasloužil žalovaný, že žalobkyně nebyla z možnosti nabývání a udržení společného jmění vyloučena péčí o děti a domácnost, když manželství účastníků zůstalo bezdětné, a že právě žalobkyně rozvrátila manželství známostí s jiným mužem. V závislosti na shora uvedených skutečnostech (§ 149 odst. 3 ObčZ) odvolací soud vypořádal společné jmění účastníků tak, že větší podíl přikázal žalovanému a že rozdíl výše podílů vyjádřil tím, že žalovanému uložil zaplatit žalobkyni hodnotu jen jedné třetiny obchodního podílu.“¹⁶⁸

„Při vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví může soud stanovit jiné podíly manželů na společném majetku než stejné. Tak tomu může být v případě světově úspěšného sportovce, který vyvíjel značné úsilí k tomu, aby ve své sportovní činnosti dosáhl uvedeného postavení a tomu odpovídajících příjmů umožňujících nadstandardní životní úroveň rodiny a nabytí majetku značné hodnoty. V daném případě to byl nesporně především žalovaný, který jako jeden z nejlepších světových tenistů ve své době dosahoval značných příjmů, umožňujících nadstandardní životní úroveň rodiny a nabytí majetku, jež je předmětem vypořádání. I při zohlednění péče žalobkyně o děti a společnou domácnost jsou dány předpoklady pro zvýhodnění žalovaného, který nepochybně musel vyvíjet značné úsilí k tomu, aby ve své sportovní činnosti dosáhl zmíněného postavení a tomu odpovídajících příjmů.“¹⁶⁹

Dle rozsudku Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 22 Cdo 2914/99 může být rozdílná výše podílů vyjádřena nejen procentem nebo zlomkem, ale také přikázáním určité věci jen jednomu z manželů, aniž by ohledně této věci muselo dojít k finančnímu vyrovnání.

¹⁶⁷ Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník I. § 1-459. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, str. 880 – 882.

¹⁶⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 22 Cdo 1781/2004.

¹⁶⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 22 Cdo 2433/99.

Jedná se vždy o volnou úvahu soudu, která však musí být náležitě odůvodněna. Soudní praxe dále zdůrazňuje požadavek, aby případná finanční kompenzace jednoho manžela druhému byla co nejmenší.¹⁷⁰

5.2.2 Právo požadovat úhradu za to, co bylo vynaloženo z výlučného na společný majetek a naopak

Další zásada ovlivňující vypořádání společného jmění manželů je vyjádřena právem jednotlivých manželů požadovat úhradu za to, co bylo vynaloženo z výlučného majetku na majetek společný. Tomuto právu přitom odpovídá zároveň povinnost nahradit to, co ze společného majetku bylo vynaloženo naopak na majetek výlučný. V praxi se jedná o realizaci principu tzv. zápočtů.

Důvodem vytvoření této zásady byla snaha, aby při respektování zásady rovnosti podílů obou manželů byla zohledněna skutečnost, že se vypořádává majetek, který je sice součástí společného jmění manželů, ale byl pořízen na úkor výlučného majetku jednoho z manželů, nebo skutečnost, že se určitý majetek nevypořádává, neboť tento majetek se naopak stal součástí výlučného majetku jednoho z manželů na úkor společného jmění manželů. „Cílem zápočtů je navrátit do společného majetku to, co bylo vynaloženo na výlučný majetek některého z manželů.“¹⁷¹

Výše uvedenému je třeba rozumět tak, že se provede skutečné vypořádání podle jednotlivých položek. Z hlediska právního hodnocení bude třeba vycházet nejen z obecné úpravy, ale i ze smluv uzavřených podle § 143a občanského zákoníku. Nebude vyloučeno, aby se manželé v jednotlivých případech odklonili od obecné úpravy, která například stanoví, že určitá věc náleží do společného majetku, a naopak se dohodli, že

¹⁷⁰ Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník I. § 1-459. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, str. 880.

¹⁷¹ „Knappová, M., Švestka, J., Dvořák, J. a kol. Občanské právo hmotné. 1.díl. 4. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Aspi, 2005, str. 398.

se jedná o výlučný majetek jednoho z manželů, přičemž při vypořádání se přihlédne k tomu, co bylo na pořízení této věci ze společného jmění manželů vynaloženo.¹⁷²

Ne každé „přesuny“ je třeba nahrazovat. To platí zejména v případě věci sloužících svou povahou osobní potřebě jako ošacení nebo jiné předměty obvyklé a přiměřené osobní potřeby.¹⁷³ Kdyby ale šlo o věc nikoli obvyklé osobní potřeby jako např. o drahocenný kožich, nebo o věc sloužící sice výkonu povolání, ale mající mimořádnou hodnotu, jako např. vědecká knihovna, měl by manžel, který tyto hodnoty za trvání manželství získal nahradit to, co ze společného majetku bylo na tento majetek použito.¹⁷⁴

Způsob výpočtu výše zápočtů zákon výslovně neupravuje. V případě, kdy se hodnota věci v mezidobí od investice do zániku společného jmění manželů snížila, je pro zápočet rozhodující částka určená v poměru, v jakém došlo ke snížení hodnoty věci. Pokud by od vynaložení investice naopak došlo ke zvýšení hodnoty, k této skutečnosti se nepřihlíží. O náhradu nákladů vynaložených z výlučného majetku musí manžel požádat, jinak mu ji soud nepřizná. Oproti tomu i bez návrhu soud uloží povinnost nahradit náklad vynaložený ze společného jmění na výlučný majetek. „Soudní praxe vyjadřuje tuto zásadu tak, že to, co každý z manželů vynaložil na společný majetek ze svého, má mu být uhrazeno ze společného majetku druhým manželem jen ve výši odpovídající poměru velikosti podílu, kterého se každému z nich dostává ze společného jmění (srov. R 57/1970), redukované podle poměru, v němž došlo ke snížení hodnoty věci za trvání společného jmění (R 43/1974). De lege ferenda lze doporučit, aby zásady pro výpočet těchto hodnot byly vtěleny přímo do zákona.“¹⁷⁵

Má-li vnos z výlučného majetku do společného jmění manželů podobu finančního plnění, dochází k němu již v okamžiku koupi věci a při stanovení náhrady se

¹⁷² Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník I. § 1-459. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, str. 880.

¹⁷³ Knappová, M., Švestka, J., Dvořák, J. a kol. Občanské právo hmotné. 1.díl. 4. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Aspi, 2005, str. 398.

¹⁷⁴ K výkladu ustanovení občanského zákoníku o bezpodílovém spoluvlastnictví manželů Nejvyšší soud ČSSR., Cpj 86/71, [R 42/1972].

¹⁷⁵ Knappová, M., Švestka, J., Dvořák, J. a kol. Občanské právo hmotné. 1.díl. 4. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Aspi, 2005, str. 398.

vychází z výše takto vynaložené finanční částky. Má-li vnos podobu věcného plnění, dochází k němu vynaložením takové věci na společný majetek, tímto okamžikem pozbývá manžel své vlastnické právo k věci, a pro stanovení výše náhrady je podstatná hodnota vynaložené věci právě v tomto okamžiku.¹⁷⁶

Nárok na náhradu toho, co bylo vynaloženo na společný majetek, je založen v okamžiku, kdy byl oddělený majetek jednoho z manželů takto vynaložen, i když jej lze samozřejmě uplatnit až po zániku společného jmění manželů, v souvislosti s jeho vypořádáním.¹⁷⁷

Značně obtížné je vyčíslení náhrad, které by měl vynaložit podnikající manžel ve prospěch společného jmění manželů ve smyslu § 150 věty druhé občanského zákoníku. Soudní praxe se přiklonila k závěru, že podnikající manžel je povinen nahradit do společného jmění manželů částku, která se bude rovnat kladnému rozdílu mezi aktivy a pasivy jeho podnikání ke dni zániku společného jmění manželů. To bude zpravidla cena jeho podniku, pokud tedy podnik není tvořen i vynaložením oddělených prostředků podnikajícího manžela. V případě, kdy bude výsledná hodnota záporná, není co do společného jmění manželů nahrazovat. Není tedy ani žádné opodstatnění přihlídnout k takové ztrátě v rámci řízení o vypořádání společného jmění manželů jinak než v rámci eventuálních úvah o disparitě podílů.¹⁷⁸

Závěrem je třeba upozornit, že při vypořádání nelze přihlížet k tomu, co jeden z manželů vynaložil ze svého na oddělený majetek druhého z nich.¹⁷⁹

5.2.3 Zásada přihlídnutí k potřebám nezletilých dětí

Při stanovení další zásady byl zákonodárce veden zájmem na ochraně nezletilých dětí. Další zásadou, ke které je při vypořádání přihlíženo, je totiž zásada,

¹⁷⁶ Francová, M., Dvořáková Závodská, J. Rozvody, rozchody a zánik partnerství. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, str. 70.

¹⁷⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 22 Cdo 820/2003.

¹⁷⁸ Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník I. § 1-459. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, str. 881.

¹⁷⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 22 Cdo 1574/2003.

podle které je třeba při vypořádání přihlížet k potřebám nezletilých dětí. „Zákon zde nehovoří o zájmech, ale pouze o potřebách nezletilých dětí; to naznačuje, že by zde mělo mít přednost hledisko skutečných, konkrétních a reálných potřeb nezletilých dětí v době rozhodování soudu před zájmy těchto dětí, které snad budou konkretizovány až v delší nebo daleké budoucnosti.“¹⁸⁰

Při uplatnění této zásady je rozhodující, který z manželů má po zániku společného jmění dítě ve své výchově. Toto kritérium půjde proto stěží uplatnit tam, kde dítě zůstane ve společné nebo střídavé péči obou rodičů.¹⁸¹

V praxi by se tato zásada měla projevit tak, že při rozdělení jednotlivých věcí ze společného jmění manželů by měly tomu manželovi, kterému bylo svěřeno do výchovy nezletilé dítě, připadnout věci, které jsou určeny k užívání především dítěti, a které dítě aktuálně potřebuje. Příkladem může být o nábytek určený a sloužící dítěti k jeho užívání, věci sloužící k jeho výchově, vzdělávání a zájmům, dále nákladnější učební pomůcky, PC, nákladnější hudební nástroje, sportovní potřeby apod.¹⁸²

„I při dodržení hlediska zřetele k potřebám nezletilých dětí, projevujícím se při řešení otázky, které věci sloužící potřebám dětí připadnou tomu z manželů, do jehož výchovy jsou děti svěřeny, je třeba v souladu se soudní praxí dovodit, že závěr respektující toto zákonné hledisko nemusí vždy vyústit i do kvantitativního zvýšení podílu tohoto manžela. (R 70/1965)“¹⁸³

„Soud by měl vždy zkoumat, zda věci navržené do vypořádání nejsou ve skutečnosti majetkem dětí.“¹⁸⁴ Je tedy nutno pečlivě rozlišovat, která věc je věc součástí společného jmění manželů ale slouží k potřebám nezletilých dětí, a která věc je přímo ve vlastnictví nezletilého dítěte, neboť dítě mohlo věc například zdědit či dostat darem.

¹⁸⁰ Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník I. § 1-459. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, str. 882.

¹⁸¹ Eliáš, K. a kol. Občanský zákoník, Velký akademický komentář, 1. Svazek, § 1-487, Praha: Linde, 2008, str. 674.

¹⁸²

¹⁸³ Knappová, M., Švestka, J., Dvořák, J. a kol. Občanské právo hmotné. 1.díl. 4. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Aspi, 2005, str. 399

¹⁸⁴ Dvořák, J., Spáčil, J.: Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2011, str. 231.

Peněžní prostředky, které manželé investovali do stavebního spoření jejich nezletilého dítěte, nepatří do společného jmění manželů.¹⁸⁵

5.2.4 Zásada péče o rodinu a zásluhy o nabytí a udržení společného jmění

Poslední ze základních zásad je zásada, podle které je nutno při vypořádání společného jmění manželů přihlídnout k hledisku péče o rodinu a k hledisku zásluh o nabytí a udržení společného jmění manželů.

„V souladu s ustálenou judikaturou soudů nelze bez dalšího přiznat větší zásluhy na nabytí společného jmění jen tomu manželovi, který rozmnožil společné jmění větším dílem s ohledem na své schopnosti a možnosti než druhý manžel. Platná právní úprava zohledňuje i činnost druhého manžela, kterou vynaložil při péči o děti a obstarávání společné domácnosti.“¹⁸⁶

Je tedy nezbytné, aby byla zhodnocena i činnost toho z manželů, který sice nepřináší ze svého povolání příjmy do společného jmění manželů, ale přesto vlastním přičiněním, které se projevuje v konkrétní práci, má nezanedbatelný vliv na prosperitu domácnosti a na udržení nezbytné péči o děti. Jsou to přitom pořád především ženy, které se věnují výchově dětí, potřebám rodiny a obstarávání společné domácnosti na úkor svého pracovního zařazení. Je spravedlivé, aby i na tyto okolnosti byl při vypořádání společného jmění manželů brán zřetel.¹⁸⁷

5.3 Vypořádání dohodou bývalých manželů

Jednotlivé způsoby vypořádání společného jmění manželů upravuje ustanovení § 150 občanského zákoníku. Vypořádání společného jmění manželů dohodou je přitom

¹⁸⁵ Rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové sp. zn. 19 Co 452/2003.

¹⁸⁶ Knappová, M., Švestka, J., Dvořák, J. a kol. Občanské právo hmotné. 1.díl. 4. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Aspi, 2005, str. 399

¹⁸⁷ Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník I. § 1-459. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, str. 882.

způsob, který zákon uvádí na prvním místě. Důvody jsou zřejmé. Je zde naplňován princip autonomie vůle a smluvní svobody. Vypořádání společného jmění manželů by totiž mělo být dohadováno především samotnými manžely. Ti by se vždy měli snažit dohodnout bez účasti soudní instance nebo vměšování zákonných pravidel. Manželé sami totiž nejlépe dokáží uspořádat majetkové vztahy tak, jak si shodně přejí, jaká je jejich shodná vůle a jak považují za správné.

Formální náležitosti dohody o vypořádání společného jmění manželů upravuje ustanovení § 150 odst. 1 občanského zákoníku: „Dohoda o vypořádání společného jmění manželů musí mít písemnou formu. Jestliže do společného jmění manželů náleží též nemovitost, nabývá dohoda účinnosti vkladem do katastru nemovitostí.“

Požadavek písemné formy dohody o vypořádání společného jmění manželů se stal součástí právního řádu až přijetím zákona č. 91/1998 Sb. Před účinností této novely (do 1. 5. 1998) platila právní úprava, která umožňovala uzavřít dohodu o vypořádání jak písemnou tak ústní formou, a pouze požadovala, aby si manželé vydali na požádání potvrzení o tom, jak se vypořádali.¹⁸⁸ Pouze v případě nemovitostí byla právní úprava přísnější již dříve. S účinností od 1. 1. 1993 totiž platila právní úprava, podle které byla vyžadována písemná forma a vklad do katastru nemovitostí pro dohody, které vypořádávají nemovitosti.

Na dohodu o vypořádání společného jmění manželů budou dále dopadat obecná ustanovení o právních úkonech podle ustanovení § 34 a následující občanského zákoníku.

Platí tedy mimo jiné, že právní úkon musí být učiněn svobodně, vážně, určitě a srozumitelně jinak je neplatný.¹⁸⁹

Mohou nastat případy, kdy špatné vztahy mezi bývalými manželi po rozvodu vyústí do různých forem donucování. Neplatnost vynuceného projevu by však nemohl uplatnit ten, kdo na něm setrval i poté, co důvod přinucení přestal působit. V praxi se

¹⁸⁸ Dvořák, J., Majetkové společenství manželů. Praha: Aspi Publishing, 2004, str. 226.

¹⁸⁹ § 37 občanského zákoníku.

takové spory nevyskytují, nicméně teoreticky není vyloučeno podání žaloby o neplatnost vypořádání provedeného dohodou.¹⁹⁰

Velice významná je určitost dohody o vypořádání společného jmění manželů. K zamezení případných pozdějších nejasností je třeba učinit výčet jednotlivých věcí, které jsou vypořádávány velmi konkrétně. Například pokud se účastníci dohody dohodli na rozdělení „skla, prádla, knih“, a to jednou polovinou takto souhrnně označených věcí pro každého z nich, aniž je označili konkrétně, lze to z hlediska požadavku určitosti dohody považovat za dostačující. Naopak vypořádání „zbývajících zařízení bytu“, činí dohodu účastníků v této části neurčitou, a tedy neplatnou. Pokud by přitom tuto část nešlo oddělit od ostatního obsahu dohody, byla by tato dohoda o vypořádání neplatná v plném rozsahu.¹⁹¹

Dohoda o vypořádání společného jmění manželů musí být uzavřena tím, kdo má způsobilost k právním úkonům.¹⁹² V případě kdy občan uzavře platné manželství po dovršení 16. roku, nabývá tento způsobilost k právním úkonům a neztrácí ji ani zánikem manželství. Za takových okolností může uzavřít dohodu o vypořádání společného jmění manželů i osoba mladší 18 let. Osoba, která je zbavena nebo omezena ve způsobilosti k právním úkonům, by měla být podle ustanovení § 27 odst. 2 občanského zákoníku zastoupena zákonným zástupcem, kterým je ustanovený opatrovník. Uzavření dohody o vypořádání společného jmění manželů ale není běžná záležitost. K platnému uzavření dohody o vypořádání společného jmění manželů by tak opatrovník měl mít schválení soudu.¹⁹³

Podle ustanovení § 39 občanského zákoníku by dále dohoda o vypořádání společného jmění manželů neměla odporovat svým obsahem nebo účelem zákonu, zákon obcházet nebo se přičít dobrým mravům. Podle ustanovení § 49a občanského

¹⁹⁰ Holub, M., Bičovský, J., Pokorný, M. Společné jmění manželů, 2. aktualizované vydání, LINDE PRAHA, a.s., 2009, str. 146.

¹⁹¹ Knappová, M., Švestka, J., Dvořák, J. a kol. Občanské právo hmotné. 1. díl. 4. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Aspi, 2005, str. 402.

¹⁹² § 38 odst. 1 občanského zákoníku.

¹⁹³ (odkaz na Holub, M., Bičovský, J., Pokorný, M. Společné jmění manželů, 2. aktualizované vydání, LINDE PRAHA, a.s., 2009, str. 147)

zákoníku by dále neměla být dohoda o vypořádání společného jmění manželů učiněna v omylu.¹⁹⁴

Od dohody o vypořádání společného jmění manželů je možné stejně jako od jakékoli jiné smlouvy odstoupit podle ustanovení § 48 a 49 občanského zákoníku.¹⁹⁵

Dohodou o vypořádání společného jmění manželů je možné vypořádat veškerý společný majetek a závazky, ale i jen určitou část společného majetku. Zbývající část může být totiž následně vypořádána v soudním řízení na základě návrhu jednoho z manželů nebo na základě zákonné domněnky vypořádání. Poněkud přísná právní úprava panovala v této oblasti do přijetí zákona č. 131/1982 Sb. Vypořádání pouhé části majetku totiž dříve působilo neplatnost dohody o vypořádání. Šlo tedy vypořádat pouze majetek jako celek a jakákoli drobnost, na kterou se při vypořádání zapomnělo, způsobovala neplatnost dohody o vypořádání. Uvedené souviselo s tím, že tehdejší právní úprava nezakotvovala právní domněnku vypořádání, která by umožňovala řešit případný zbytkový nevypořádaný majetek, tak jak ji zná občanský zákoník v současnosti v § 150 odst. 4. Právní domněnka vypořádání byla zavedena právě až zmiňovanou novelou č. 131/1982 Sb. V této souvislosti si dovoluji citovat z rozsudku Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 22 Cdo 1283/2003: „Nejvyšší soud již v dřívějším rozsudku v této věci z 27. 11. 1998 sp. zn. 22 Cdo 1622/98, který byl také publikován v Právních rozhledech č. 2, ročník 1999, zaujal právní názor, že „po účinnosti zák. č. 131/1982 Sb., kterým se měnil a doplňoval občanský zákoník a upravovaly některé další majetkové vztahy, bylo možné ohledně vypořádání zaniklého bezpodílového spoluvlastnictví manželů uzavřít platně i takovou dohodu, která nevypořádávala všechny hodnoty do tohoto spoluvlastnictví náležející, ale jen jejich část. Taková dohoda založila práva a povinnosti na ní zúčastněných bezpodílových spoluvlastníků a každý z účastníků dohody může vůči druhému, který ji nerespektuje, uplatňovat práva u soudu. Podstatnou náležitostí dílčí dohody o vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví

¹⁹⁴ § 49a občanského zákoníku: „Právní úkon je neplatný, jestliže jej jednající osoba učinila v omylu, vycházejícím ze skutečnosti, jež je pro jeho uskutečnění rozhodující, a osoba, které byl právní úkon určen, tento omyl vyvolala nebo o něm musela vědět. Právní úkon je rovněž neplatný, jestliže omyl byl touto osobou vyvolán úmyslně. Omyl v pohnutce právní úkon neplatným nečiní.“

¹⁹⁵ § 48 odst. 1 občanského zákoníku: „Od smlouvy může účastník odstoupit, jen jestliže je to v tomto zákoně stanoveno nebo účastníky dohodnuto.“ § 49 občanského zákoníku: „Účastník, který uzavřel smlouvu v tísní za nápadně nevýhodných podmínek, má právo od smlouvy odstoupit.“

bylo ustanovení o vyrovnání podílů. Při dalším vypořádání, jímž mělo být vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví uzavřeno, nepřicházelo v úvahu přezkoumávání správnosti ustanovení platné dohody o rozdělení části společného majetku, popřípadě společných závazků, či správnosti ustanovení o vyrovnání podílů v rámci tohoto dílčího vypořádání – předchozí platnou dohodou již vypořádané hodnoty nebylo možné znovu vypořádat.“ Při navazujícím vypořádání ve vztahu k předchozí dílčí dohodě bylo třeba vzít zřetel zejména na to, jak v ní byly promítnuty zásady dané ustanovením § 150 obč. zák., aby kritéria v tomto ustanovení uvedená nebyla nedůvodně užita nejednotně .“

Je pravdou, že ani účastníci sami si často nejsou vědomi toho, co vše do společného jmění manželů náleží. Může se stát, a v praxi se tak i velice často stává, že účastníci zapomenou v dohodě určitý majetek vypořádat. Chtějí-li účastníci dohody předejít vypořádání neupraveného majetku právní domněnkou vypořádání, je vhodné do dohody o vypořádání společného jmění manželů zahrnout i jakousi generální klausuli, jako např. „kdyby se objevily další věci, které nebyly jmenovány v uzavřené dohodě, zůstanou ve vlastnictví toho, kdo na ně přišel“, nebo „... toho, u něhož zůstaly“.¹⁹⁶

Dohodu o vypořádání společného jmění manželů mohli dle starší judikatury uzavřít pouze manželé. Novější judikatura již uvádí, že do práv a povinností zemřelého manžela vstupují jeho dědicové, kteří mohou s žijícím manželem uzavřít i dohodu o vypořádání společného jmění manželů. Ačkoli se jedná o rozhodnutí krajského soudu sp. zn. 10 Ca 196/99, které nebylo publikováno ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, autoři tyto závěry považují za správné. Není žádného důvodu, aby dědicům, kteří vstupují do práv a povinností zemřelého, bylo bráněno v dohodě s přeživším manželem, a to i s ohledem na smluvní volnost subjektů občanského práva.¹⁹⁷

Podle ustanovení § 150 odst. 2 občanského zákoníku nesmí být dohodou manželů dotčena práva věřitelů. Manželé se nemohou dohodnout na uzavření dohody o vypořádání společného jmění manželů, která je způsobilá poškodit věřitele, neboť

¹⁹⁶ Holub, M., Bičovský, J., Pokorný, M. Společné jmění manželů, 2. aktualizované vydání, LINDE PRAHA, a.s., 2009, str. 148.

¹⁹⁷ Dvořák, J., Spáčil, J.: Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2011, str. 194-195.

vymahatelnost pohledávky věřitele by se uzavřenou dohodou snížila nebo zmařila. „Zákonný zákaz do práv věřitelů míří především na případy, kdy v důsledku dohody manželů případně rozhodující část společného majetku manželů tomu z nich, který není dlužníkem.“¹⁹⁸

Jde o další ochranu věřitelů, která navazuje na ustanovení § 143a odst. 4 občanského zákoníku, podle kterého se mohou manželé dovolávat vůči jiné osobě na smlouvy modifikující společné jmění manželů jen tehdy, jestliže je jí obsah této smlouvy znám (viz. část 2.2 Modifikace společného jmění manželů).

Ochrana práv věřitelů je poněkud rozdílná, jedná-li se o společný dluh obou manželů, který jsou zavázáni společně a nerozdílně, nebo jedná-li se o dluh pouze jednoho z manželů.

V případě společného dluhu založeného oběma manželi se manželé nemohou dohodnout, že dlužníkem bude nadále jen jeden z manželů. Věřitel totiž vstupoval do vztahu se dvěma solidárními dlužníky s předpokladem krytí závazku oběma manžely. Pokud by jeden z manželů nadále dlužníkem již nebyl, nastal by rozpor s obecnými principy závazkového práva, zejména s ustanovením § 493, neboť by nastala změna subjektů právního vztahu bez souhlasu všech zúčastněných stran. Právní účinky dohody o vypořádání společného jmění manželů se proto v takovém případě vztahují pouze na účastníky dohody.

Poněkud odlišná situace je v případě, jedná-li se o dluh pouze jednoho z manželů a manželé chtějí na základě dohody o vypořádání převést veškerý společný majetek, či jeho podstatnou část, do rukou druhého manžela. Odborná literatura označuje tuto situaci jako asymetrický způsob vypořádání.¹⁹⁹ V takovém případě může věřitel podle § 42a občanského zákoníku odporovat dohodě o vypořádání společného jmění manželů, kterou manželé uzavřeli, případně, pokud by dohoda manželů úmyslně poškozovala věřitele, byla by dohoda neplatná podle § 39 občanského zákoníku

¹⁹⁸ Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník I. § 1-459. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, str. 892.

¹⁹⁹ Dvořák, J., Spáčil, J. Společné jmění manželů v teorii a judikatuře. Praha: Aspi, 2007, str. 199.

vzhledem k tomu, že odporuje zákonu. Vyhověním odpůrčí žaloby ve smyslu ustanovení § 42a občanského zákoníku nastává stav relativní bezúčinnosti dotčené dohody o vypořádání, odporovatelná dohoda zůstává platným právním úkonem a vyvolává právní následky, ale v poměrech účastníků se na ní hledí tak, jako by její účinky nenastaly. Naproti tomu neplatná dohoda o vypořádání nemůže být pro svou neplatnost úspěšně napasena odpůrčí žalobou. Neplatnost právního úkonu má přednost před jeho odporovatelností.²⁰⁰ V této souvislosti je vhodné odkázat na rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 21 Cdo 2088/2000. Zde bylo judikováno výše naznačené. „Pokud manželé uzavřeli dohodu o vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví se záměrem znemožnit uspokojení pohledávky žalobců, pak účel dohody o vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví manželů odporuje zákonu a tato dohoda je ve smyslu ustanovení § 39 neplatným právním úkonem, nemůže být splněna podmínka odporovatelnosti právního úkonu podle § 42a.“

Z novější judikatury odkazují na rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 20 Cdo 2085/2006, kterým došlo poněkud ke změně pohledu na výše uvedenou problematiku. V tomto rozhodnutí bylo judikováno, že zásah do práv věřitelů ve smyslu ustanovení § 150 odst. 2 občanského zákoníku má za následek tzv. relativní bezúčinnost dohody o vypořádání společného jmění manželů, a to bez dalšího, tedy bez nutnosti domáhat se vyslovení právní neúčinnosti soudem podle ustanovení § 42a občanského zákoníku. Neúčinnost tedy nastává přímo ze zákona. Lze ji uplatnit námitkou ve sporu nebo v jiném řízení. Žalobu o vyloučení věci z výkonu rozhodnutí, která se opírá o vlastnické právo žalobce k věci postižené exekucí, soud zamítne, jestliže námitka žalovaného je důvodná, popřípadě vyjde-li za řízení jinak najevo, že žalobce získal vlastnictví na základě vůči žalovanému neúčinné dohody o vypořádání společného jmění manželů. Věřitel vymahatelné pohledávky, která vznikla před uzavřením dohody o vypořádání společného jmění dlužníka a jeho manžela, má právo ji vymoci i z majetku, který patřil původně do společného jmění manželů a který byl dohodou vypořádán tak, že jeho výlučným vlastníkem se stal manžel dlužníka. Postavení věřitele a jeho práva se dohodou o vypořádání společného jmění dlužníka a jeho manžela nemohou zhoršit.²⁰¹

²⁰⁰ Knappová, M., Švestka, J., Dvořák, J. a kol. Občanské právo hmotné. 1.díl. 4. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Aspi, 2005, str. 401.

²⁰¹ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 27. 9. 2007, sp. zn. 20 Cdo 2085/2006:

„1. Zásah do práv věřitelů učiněný dohodou o vypořádání společného jmění manželů nezpůsobuje neplatnost, nýbrž tzv. relativní bezúčinnost této dohody; znamená to, že dohoda sledované právní následky vyvolá, avšak ve vztahu k osobám, v jejichž prospěch byla bezúčinnost nastolena, se na dohodu hledí tak, jako kdyby její právní účinky nenastaly. Tato neúčinnost nastává přímo ze zákona, proto ji lze uplatnit i námitkou ve sporu.

2. Žalobu o vyloučení věci z výkonu rozhodnutí, opírající se o vlastnické právo žalobce k exekuci postižené věci, soud zamítne, vyjde-li za řízení jinak najevo, že žalobce vlastnictví získal na základě vůči žalovanému neúčinné dohody o vypořádání společného jmění manželů. Věřitel vymahatelné pohledávky, jež vznikla před uzavřením dohody o vypořádání společného jmění dlužníka a jeho manžela, má právo ji vymoci i z majetku patřícího (původně) do společného jmění a vypořádaného dohodou tak, že jeho výlučným vlastníkem se stává manžel dlužníka.

Z odůvodnění: Soud prvního stupně zamítl žalobu, již se žalobkyně domáhala vyloučení označených nemovitostí z výkonu rozhodnutí vedeného žalovaným proti jejímu manželovi P. V. k vymození daňových nedoplatků. Soud prvního stupně vyšel z § 150 odst. 2 ObčZ, podle něhož dohodou o vypořádání společného jmění manželů nesmí být dotčena práva věřitelů. Jelikož žalovaný měl před uzavřením dohody o vypořádání společného jmění právo domáhat se uspokojení své pohledávky za povinným i z majetku patřícího do společného jmění povinného a žalobkyně, zůstává jeho právo zachováno i poté, co společné jmění bylo vypořádáno dohodou. Žalovaný se proto může domoci cestou výkonu rozhodnutí uspokojení své pohledávky za povinným z majetku, který podle dohody o vypořádání společného jmění připadl žalobkyni; to, že dohodu s žalobkyní uzavřel správce konkursní podstaty úpadce (P. V.) a že dohodu schválil konkursní soud, na uvedeném nic nemění. Pro vyloučení věci z výkonu rozhodnutí podle § 267 odst. 1 OSŘ soud prvního stupně důvody neshledal. Odvolací soud rozhodnutí soudu prvního stupně změnil tak, že nemovitosti z výkonu rozhodnutí vyloučil. Vzhledem k tomu, že vypořádání společného jmění, jež zaniklo prohlášením konkursu na majetek manžela žalobkyně, je podle zákona nezbytné, a protože § 335b odst. 1 písm. a) OSŘ zakazuje nakládat s nemovitostmi toliko povinnému, dospěl odvolací soud k závěru, že dohoda o vypořádání společného jmění, kterou uzavřel s žalobkyní správce konkursní podstaty, není nedovolenou (a tedy neplatnou) dispozicí s majetkem postiženým exekucí. Naopak, dohoda představuje právní úkon, který v konkursním řízení nastoluje nové majetkové uspořádání, a to způsobem zákonem předvídaným, tedy „nikoli způsobem, který by byl veden snahou dotknout se práv věřitelů (§ 150 odst. 2 ObčZ).“ Správce konkursní podstaty má povinnost majetek úpadce „realizovat k uspokojení přihlášených věřitelů“ (tj. i žalovaného) a nástrojem k tomu sloužícím je zmíněná dohoda. Přehlédnout nelze, že dohodu o vypořádání společného jmění schválil věřitelský výbor a následně soud. Výkon rozhodnutí vedený proti P. V. tudíž postihuje věci, jejichž výlučnou vlastníci se stala žalobkyně: její právo k uvedenému majetku proto výkon rozhodnutí ve smyslu § 267 odst. 1 OSŘ nepřipouští. Rozhodnutí odvolacího soudu napadl žalovaný dovoláním. Dovolatel nezpochybňuje, že správce konkursní podstaty byl oprávněn vypořádat společné jmění úpadce a žalobkyně dohodou uzavřenou ve smyslu § 26a odst. 1 KV, namítá však, že neměl možnost do vypořádání zasáhnout, zejména nemohl jako věřitel pohledávky zajištěné zástavním právem na nemovitostech, jichž se dohoda týkala, požadovat zpeněžení nemovitostí „tak, aby cena za ně získaná odpovídala jejich hodnotě stanovené znaleckým posudkem.“ Cena nemovitostí, kterou složila žalobkyně na výzvu správce do konkursní podstaty, činila totiž jen polovinu odhadní ceny věci. Protože dohodou o vypořádání společného jmění manželů nesmí být dotčena práva věřitelů, měl odvolací soud hodnotit, jak bylo s nemovitostmi naloženo v konkursním řízení. Prosazuje, že se v rámci výkonu rozhodnutí mohl domáhat uspokojení pohledávek i z té hodnoty nemovitostí, která nebyla zaplacená do konkursní podstaty. Navrhl, aby byl rozsudek odvolacího soudu zrušen a věc mu byla vrácena k dalšímu řízení.

Dovolání je důvodné.

Pro posouzení otázky, zda právo žalobkyně k nemovitostem nepřipouští výkon rozhodnutí, jsou námitky dovolatele směřující proti postupu správce konkursní podstaty v konkursním řízení vedeném u krajského soudu bezcenné. Správce konkursní podstaty vyzval žalobkyni (zástavní dlužnici), aby ve prospěch konkursní podstaty vyplatila pohledávku žalovaného, která byla zajištěna zástavním právem na nemovitostech, jež nabyla dohodou o vypořádání společného jmění manželů do výlučného vlastnictví, nebo aby složila stanovenou cenu těchto nemovitostí (§ 27 odst. 5, věta první KV). Nemovitosti se nestaly součástí konkursní podstaty úpadce, protože žalobkyně určenou cenu správci konkursní podstaty ve stanovené lhůtě složila, takže zpeněžení nemovitostí nepřipadalo v úvahu. Výhrady žalovaného jako zástavního věřitele, který přihlásil vymáhanou pohledávku a z titulu jejího zajištění zástavním právem na nemovitostech uplatnil nárok na její oddělené uspokojení, proti úkonům správce konkursní podstaty jsou řešitelné toliko v konkursním řízení způsoby zákonem předvídanými. Spor není ani v tom, že dohoda o

vypořádání společného jmění úpadce a žalobkyně, kterou – po zániku společného jmění prohlášením konkursu [§ 14 odst. 1 písm. k) KV] – správce konkursní podstaty uzavřel s žalobkyní, se nepříčí § 335b odst. 1 OSŘ zakazujícím ukládat s nemovitostmi postiženými výkonem rozhodnutí (tzv. inhibitorium); společné jmění vypořádáno být musí, neboť se tím vymezuje rozsah majetku konkursní podstaty, který je možné zpeněžit a z výtěžku zpeněžení uspokojit konkursní věřitele (srov. § 26 a násl. KV). Podle § 267 odst. 1 OSŘ právo k majetku, které nepřipouští výkon rozhodnutí, lze uplatnit vůči oprávněnému návrhem na vyloučení majetku z výkonu rozhodnutí v řízení podle třetí části tohoto zákona. Vlastnické právo (třetí osoby, popř. manžela povinného) je – typickým – právem nepřipouštějícím výkon rozhodnutí, ovšem jen tehdy, představuje-li nařízení výkonu rozhodnutí neoprávněný zásah do tohoto práva, tedy nemá-li vlastník povinnost strpět úhradu dluhu povinného ze své výkonem rozhodnutí postižené věci (práva či jiné majetkové hodnoty). Právní povinnost strpět úhradu dluhu povinného ze svého majetku má vlastník tehdy, získal-li vlastnictví na základě neúčinného nebo odporovatelného právního úkonu. Podle § 150 odst. 2 ObčZ práva věřitelů nesmí být dohodou (o vypořádání společného jmění manželů) dotčena. Uvedené ustanovení představuje – vedle § 143a odst. 4 ObčZ, který se týká smluv o rozšíření nebo zúžení stanoveného rozsahu společného jmění manželů a smluv o vyhrazení vzniku společného jmění manželů ke dni zániku manželství – ochranu věřitelů, do jejichž práva na uspokojení pohledávek proti jednomu z manželů jako dlužníku nesmí dohoda o vypořádání společného jmění manželů zasáhnout. Dohoda o vypořádání společného jmění manželů se ve smyslu § 150 odst. 2 ObčZ dotýká práva věřitele tehdy, jestliže vede ke zmenšení majetku dlužníka a jestliže v jejím důsledku věřitel nemůže dosáhnout uspokojení své pohledávky z majetku dlužníka, ačkoli – nebyť takové dohody – by se z majetku dlužníka uspokojil. Není pochyb o tom, že zásah do práv věřitelů ve smyslu § 150 odst. 2 ObčZ nezpůsobuje neplatnost, nýbrž tzv. relativní bezúčinnost dohody o vypořádání společného jmění manželů; znamená to, že v právních vztazích obecně dohoda sledované právní následky vyvolala, avšak ve vztahu k osobám, v jejichž prospěch byla bezúčinnost nastolena, se na dohodu hledí tak, jako kdyby její právní účinky nenastaly. Soudní praxe se dosud nevyjádřila k tomu, zda neúčinnost dohody o vypořádání společného jmění manželů nastává bez dalšího, tj. přímo ze zákona, nebo zda dohodou dotčení věřitelé – obdobně jako věřitelé, kteří mají za dlužníkem vymahatelnou pohledávku podle § 42a odst. 1 ObčZ – jsou na základě ustanovení § 150 odst. 2 ObčZ aktivně věcně legitimováni k žalobě o vyslovení právní neúčinnosti dohody. Podle občanského zákoníku ve znění účinném do 31. 7. 1998 byla soudní praxe jednotná v tom, že věřitel může odporovat – jak vyplývá z § 42a ObčZ – každému právnímu úkonu dlužníka, kterým se zkracuje uspokojení jeho vymahatelné pohledávky a který dlužník učinil v úmyslu zkrátit své věřitele. Takovým právním úkonem mohla být i dohoda o vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví manželů, neboť po jejím uzavření nebo, týká-li se nemovitosti, po její účinnosti, nemohl věřitel dosáhnout (bez pomoci odpůrcí žaloby) uspokojení své pohledávky z majetku, který připadl manželu (bývalému manželu) dlužníka. Významnou nebyla shledána ani okolnost, že bezpodílové spoluvlastnictví bylo vypořádáno podle zásad uvedených v § 150 cit. zákona (srov. rozsudky Nejvyššího soudu ze dne 31. 10. 2000, sp. zn. 21 Cdo 2791/99, ze dne 26. 4. 2001, sp. zn. 21 Cdo 1811/2000, ze dne 22. 6. 2001, sp. zn. 21 Cdo 2088/2000, ze dne 27. 11. 2001, sp. zn. 21 Cdo 2345/2000, a ze dne 29. 11. 2001, sp. zn. 21 Cdo 2544/2000). Zákon č. 91/1998 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů, a o změně a doplnění dalších zákonů, v rámci institutu společného jmění manželů poskytl věřitelům, jejichž práva byla dotčena dohodou o vypořádání společného jmění manželů, ochranu, která jde nad rámec § 42a ObčZ. Aby § 150 odst. 2 ObčZ nebyl obsoletní právní normou, je namístě takový výklad, podle něhož zásah do práv uvedených osob (věřitelů) má za následek bez dalšího (tedy bez nutnosti domáhat se vyslovení právní neúčinnosti soudem podle § 42a ObčZ) neúčinnost dohody o vypořádání společného jmění manželů. Z toho, že neúčinnost – na rozdíl od odporovatelnosti – nastává přímo ze zákona, vyplývá, že ji lze uplatnit námitkou ve sporu (nebo v jiném řízení). Žalobu o vyloučení věci z výkonu rozhodnutí, opírající se o vlastnické právo žalobce k exekuci postižené věci, soud zamítne, jestliže námitka žalovaného je důvodná, popřípadě vyjde-li za řízení jinak najevo, že žalobce vlastnictví získal na základě vůči žalovanému neúčinné dohody o vypořádání společného jmění manželů. Věřitel vymahatelné pohledávky, jež vznikla před uzavřením dohody o vypořádání společného jmění dlužníka a jeho manžela, má právo ji vymoci i z majetku patřícího (původně) do společného jmění a vypořádaného dohodou tak, že jeho výlučným vlastníkem se stává manžel dlužníka; stručně řečeno, postavení (práva) věřitele se dohodou o vypořádání společného jmění dlužníka jeho manžela nemůže zhoršit. V poměrech řízení o výkon rozhodnutí pak – za situace, kdy dohoda byla sjednána po podání návrhu na nařízení výkonu rozhodnutí (exekuce), případně po nařízení výkonu rozhodnutí (exekuce) – platí, že oprávněný může podle § 107a OSŘ navrhnout, aby do řízení nastoupil na místo dosavadního povinného ten, kdo se stal výlučným vlastníkem postiženého majetku na

„Závěry o ze zákona vyplývající neúčinnosti nelze vztáhnout na dohody, případně rozhodnutí soudu, o vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví manželů, zaniklého před 1. 8. 1998 (které je třeba vypořádat podle ustanovení občanského zákoníku ve znění účinném do 31. 7. 1998, srov. čl. VIII odst. 2 větu první zákona č. 91/1998 Sb.), neboť § 150 odst. 2 občanského zákoníku zakotvující ochranu věřitelů nad rámec § 42a občanského zákoníku byl do občanského zákoníku zařazen až s účinností od 1. 8. 1998 v rámci institutu společného jmění manželů.“²⁰²

Dohoda o vypořádání společného jmění manželů, která by se dotkla práv věřitelů, může vyvolat i trestněprávní odpovědnost. V případě, kdy dohoda o vypořádání společného jmění manželů nápadně jednostranně a z hlediska zásad stanovených v ustanovení § 149 odst. 2, 3 občanského zákoníku neodůvodněně znevýhodní toho z manželů, který je dlužníkem třetí osoby, lze uvažovat o spáchání trestného činu poškozování věřitele podle ustanovení § 256 trestního zákona (dnes § 222 trestního zákoníku). V takovém případě lze považovat uzavření dohody o vypořádání společného jmění manželů za zcizení části majetku dlužníka. Uvedené však platí jen za předpokladu, že uzavření takové dohody o vypořádání společného jmění manželů se týká takových věcí nebo jiných majetkových hodnot, ze kterých se může věřitel reálně uspokojit. V případě kdy z těchto věcí nemůže být věřitel uspokojen, a to

základě neúčinného dohody o vypořádání společného jmění, tj. manžel povinného. Na uvedených závěrech nic nemění okolnost, že dohodu o vypořádání společného jmění uzavřel s žalobkyní správce konkursní podstaty povinného (úpadce) a že tato dohoda byla schválena konkursním soudem (§ 26a odst. 1, 2 KV). Nejvyšší soud již v rozsudku ze dne 16. 6. 1999, sp. zn. 31 Cdo 1908/98, uveřejněném ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek 3/2000 jako R 20/2000, a v rozsudku ze dne 1. 3. 2007, sp. zn. 29 Odo 492/2004, vysvětlil, že vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví (nyní společného jmění manželů) v konkursu na majetek jednoho z manželů nezbavuje věřitele práva domáhat se uspokojení pohledávek i z majetku přikázaného v rámci vypořádání do výlučného vlastnictví manžela úpadce. Lze uzavřít, že názor vyslovený v dovoláním napadeném rozhodnutí – že dohoda o vypořádání společného jmění, kterou uzavřel s žalobkyní správce konkursní podstaty v průběhu konkursu na majetek P. V., nemůže být neúčinným právním úkonem ve smyslu § 150 odst. 2 ObčZ – tudíž správný není. Nejvyšší soud proto rozsudek odvolacího soudu zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení (§ 243b odst. 2, část věty za středníkem, odst. 3, věta první, OSŘ). V dalším řízení odvolací soud neopomene posoudit věc i z hlediska § 267 odst. 2 OSŘ. Kdyby o žádný z případů v tomto ustanovení uvedených nešlo, takže důvody pro vyloučení nemovitostí z výkonu rozhodnutí by dány nebyly, nelze přehlédnout, že složením ceny nemovitostí ve prospěch konkursní podstaty se žalobkyně (zástavní dlužnice) zprostita povinnosti plnit žalovanému (zástavnímu věřiteli) a zástavní práva na nemovitostech zanikla. Žalovaný by pak mohl být uspokojen jen z takto složené ceny (§ 28 KV) a výkon rozhodnutí prodejem nemovitostí by soud zastavil.“

²⁰² Drápal, L., Bureš, J a kol. Občanský soudní řád I, II Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 2195.

ani exekucí, nemůže být zcizení těchto věcí příčinou toho, že uspokojení věřitele je i jen částečně zmařeno.²⁰³

V případě, kdy práva věřitelů dohodou o vypořádání společného jmění manželů dotčena nebudou, například z důvodu, že manželé nemají vůči třetím osobám žádné dluhy, není žádné překážky, která by manželům bránila v uzavření dohody, podle které nabude veškerý majetek či převážnou část majetku jen jeden z manželů, odpovídá-li toto řešení vůli manželů. To vyplývá z dispozitivní povahy ustanovení občanského práva.²⁰⁴ Uvedené bylo judikováno například v rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 22 Cdo 726/1999.

Dohodu o vypořádání společného jmění manželů je možno uzavřít až po zániku společného jmění manželů. Uvedené však neplatí v případě rozvodu manželství bez zjišťování příčin rozvratu podle ustanovení § 24a zákona o rodině. Soud v takovém případě manželství rozvede, jestliže manželství trvalo alespoň jeden rok, manželé spolu již šest měsíců nežijí, k návrhu na rozvod se druhý manžel připojí a manželé soudu předloží jednak písemnou smlouvou (s úředně ověřenými podpisy účastníků smlouvy) upravující po dobu po rozvodu vypořádání vzájemných majetkových vztahů, práva společného bydlení a případnou vyživovací povinnost a jednak dohodu o úpravě poměrů nezletilých dětí pro dobu po rozvodu, která musí být pravomocně schválena soudem. Uzavření smlouvy o vypořádání vzájemných majetkových vztahů po dobu po rozvodu je tedy v takovém případě předpokladem rozvodu manželství a k jejímu uzavření dochází před samotným zánikem společného jmění manželů. Účinnosti přitom tato dohoda nabývá až dnem právní moci rozsudku soudu o rozvodu manželství. (Případně až vkladem dohody do katastru nemovitostí, dochází-li k vypořádání práv k nemovitosti.)

Smlouva o vypořádání vzájemných majetkových vztahů po dobu po rozvodu není oproti klasické dohodě o vypořádání společného jmění manželů omezena pouze na majetek patřící do společného jmění manželů. V tomto odkazuji na rozhodnutí

²⁰³ Usnesení Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 7 Tdo 271/2003.

²⁰⁴ Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník I. § 1-459. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, str. 892.

Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 30 Cdo 257/2011: „Zákon o rodině ustanovením § 24a upravuje rozvod manželství způsobem sledujícím nekonfliktní uspořádání rozhodujících vzájemných vztahů mezi manžely po rozvodu. V oblasti vztahů majetkových požaduje (a tedy dovoluje) jejich smluvní uspořádání ještě před rozvodem manželství a připouští vypořádání i jiného majetku než ve společném jmění a podle jiných hledisek než ve smyslu zásad ust. § 149 odst. 2 zákona...“

Nastane-li situace, že manželé spolu uzavřou smlouvu o vypořádání vzájemných majetkových práv manželů, ale k rozvodu manželství dle ustanovení § 24a zákona o rodině nakonec nedojde, nebude tato smlouva platná. V této souvislosti odkazují na rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR vydané pod sp. zn. 30 Cdo 257/2001: „Smlouva o vypořádání vzájemných majetkových práv manželů, kterou zákon nepodmiňuje rozvod dohodou manželů bez zjišťování příčin rozvratu, je platná pouze v případech rozvodu, o němž bylo rozhodnuto podle § 24a zákona o rodině.“

Není-li manželství rozváděno dle ustanovení §24a zákona o rodině, mohou bývalí manželé uzavřít dohodu o vypořádání společného jmění manželů až po právní moci rozsudku o rozvodu. Jestliže by byla dohoda o vypořádání společného jmění manželů uzavřena dříve, byla tato dohoda absolutně neplatná.²⁰⁵

Dohoda o vypořádání společného jmění manželů může být uzavřena rovněž formou soudního smíru. Ta však ke své platnosti potřebuje ještě schválení soudem.

Nebude-li dohoda o vypořádání společného jmění manželů uzavřena do tří let od zániku společného jmění manželů a nedojde-li v této lhůtě ani k podání návrhu na vypořádání společného jmění manželů u soudu, uplatní se zákonná domněnka vypořádání podle ustanovení § 150 odst. 4 občanského zákoníku. To bude přitom platit i v případě, kdy dohoda o vypořádání společného jmění manželů ve stanovené lhůtě uzavřena byla, nicméně ale nebyl podán návrh na vklad dohody do katastru nemovitostí. V této souvislosti odkazují na rozhodnutí R 44/2000: „Byl-li návrh na vklad vlastnického nebo jiného věcného práva do katastru nemovitostí podle dohody o

²⁰⁵ Francová, M., Dvořáková Závodská, J. Rozvody, rozchody a zánik partnerství. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, str. 72.

vypořádání společného jmění manželů podán po uplynutí tří let od zániku společného jmění manželů, nelze vklad povolit. (§ 5 odst. 1 písm. e) zákona č. 265/1992 Sb. ve znění pozdějších předpisů)²⁰⁶ Dále odkazují na usnesení Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 412/2000, kde bylo judikováno obdobně.²⁰⁷ Obdobně rovněž v rozsudku Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 30 Cdo 2193/2005.²⁰⁸ Z novější judikatury odkazují na rozsudek

²⁰⁶ Dvořák, J., Spáčil, J. Společné jmění manželů v teorii a judikatuře. Praha: Aspi, 2007, str. 203.

²⁰⁷ „Je nezbytné odlišit účinky vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví manželů působící inter partes a jeho věcněprávní důsledky. Nelze pochybovat o tom, že vypořádáním se rozumí uspořádání vlastnických vztahů mezi manžely k věcem, které byly předmětem bezpodílového spoluvlastnictví v době zániku manželství, a z tohoto důvodu je nevyhnutelné respektování stejného režimu jako v případě nabývání, změn nebo pozbývání věcných práv, tj. u nemovitostí evidovaných v katastru nemovitostí též provedení vkladu do katastru nemovitostí. S ohledem na § 2 odst. 3 zákona č. 265/1992 Sb., o zápisech vlastnických a jiných věcných práv k nemovitostem, ve znění pozdějších předpisů, je třeba, aby návrh na vklad byl doručen ve stanovené lhůtě příslušnému katastrálnímu úřadu. Právní účinky vkladu se vždy váží ke dni doručení návrhu na vklad katastrálnímu úřadu a nikdy k žádnému jinému datu. K vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví manželů proto dochází dnem, ke kterému nastupují účinky vkladu. Z tohoto důvodu musí být nejpozději poslední den lhůty určené k vypořádání podán návrh na vklad. Nebyl-li návrh na vklad podán, uplynutím lhůty nastoupila domněnka o vypořádání zakotvená v § 149 odst. 4 občanského zákoníku, i když dohoda o vypořádání byla uzavřena. Zákon totiž nevyžadoval pouze uzavření dohody, ale spojoval nastoupení zákonné domněnky se skutečností, že nedošlo k vypořádání dohodou, přičemž pouhé uzavření dohody ještě neznamená vypořádání, protože nadále zůstávají zachovány původní spoluvlastnické vztahy. Tyto závěry se mutatis mutandis uplatní též při vypořádání současného majetkového společenství manželů, tj. společného jmění (§ 150 odst. 4 občanského zákoníku).“

²⁰⁸ „Byl-li návrh na vklad vlastnického práva do katastru nemovitostí podle smlouvy o vypořádání společného jmění manželů podán po uplynutí tří let od jeho zániku, aniž bylo vedeno řízení u soudu o jeho vypořádání, platí, že nemovitosti jsou v podílovém spoluvlastnictví.“ „Uvedené vymezení je rozhodující i pro závěr, že na smlouvu o vypořádání vzájemných majetkových vztahů uzavřenou podle ustanovení § 24a odst. 1 zákona o rodině, v části týkající se vypořádání společného jmění manželů, je nutno aplikovat ustanovení 150 odst. 4 obč. zák. Z toho, co bylo uvedeno, totiž vyplývá, že smlouva o vypořádání vzájemných majetkových vztahů uzavřená podle ustanovení § 24a odst. 1 zákona o rodině je sice zvláštním institutem ve vztahu k ustanovením § 149 a § 150 obč. zák., pojmově ovšem nevylučuje dohodu o vypořádání společného jmění manželů. Ta má povahu jen jiného typu smlouvy, než který je upraven v ustanovení § 150 obč. zák. Posuzováno z hlediska vymezených odlišných znaků dohody o vypořádání společného jmění manželů, uzavřené v rámci smlouvy o vypořádání vzájemných majetkových vztahů podle ustanovení § 24a odst. 1 zákona o rodině, nelze výkladem ustanovení § 150 odst. 4 obč. zák. dovodit, že by se nevztahovalo i na tento smluvní institut. Ve smyslu tohoto závěru je zřejmé, že rovněž pro projednávanou věc lze uplatnit stanovisko Nejvyššího soudu České republiky ze dne 28. června 2000, sp. zn. Cpjn 38/98, uveřejněné pod číslem 44, ročník 2000 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, jakož i usnesení Ústavního soudu ze dne 20. srpna 2000, sp. zn. I. ÚS 412/2000, uveřejněné ve Sb.n.u.US, Svazek č.19, Usnesení č.29, str.279. Byl-li tedy návrh na vklad vlastnického nebo jiného věcného práva do katastru nemovitostí podle smlouvy o vypořádání vzájemných majetkových vztahů, uzavřené podle ustanovení § 24a zákona o rodině, jejímž předmětem je i vypořádání společného jmění manželů k nemovitosti, podán po uplynutí tří let od zániku společného jmění manželů, nelze vklad povolit (§ 5 odst. 1 písm. e/ zákona č. 265/1992 Sb., ve znění pozdějších předpisů). Nález Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 201/96 (Sb.n.u.US, Svazek č.6, Nález č.96, str.197), na který odkazuje dovolatel, naopak nelze v posuzované věci použít, byť závěr z tohoto nálezu, že návrh na vklad do katastru nemovitostí je možno podat v časově neomezené lhůtě, má obecnou platnost. V případě, kdy zákon stanoví lhůtu pro vypořádání, má přednost zvláštní úprava. Ustanovení § 150 odst. 4 obč. zák. vyžaduje, aby v tříleté lhůtě bylo provedeno vypořádání společného jmění manželů, nikoliv, aby v této lhůtě byla toliko uzavřena dohoda o vypořádání. Došlo-li k vypořádání dohodou, jejímž předmětem je nemovitost evidovaná v katastru nemovitostí, váže zákon věcně právní účinky této dohody (vznik, změnu a zánik vlastnických a jiných věcných práv) ohledně vypořádání této nemovitosti, ke vkladu práv do katastru nemovitostí (srov.

Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 31 Cdo 1038/2009. Zde došlo k určité změně pohledu na tuto problematiku. „Není tedy důvodu pro odklon od právního názoru, vysloveného ve stanovisku občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 28. 6. 2000, sp. zn. Cpjn 38/98, uveřejněném ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. 44, ročník 2000, pokud se v něm uvádí: "Byl-li tedy návrh na vklad vlastnického nebo jiného věcného práva do katastru nemovitostí podle dohody o vypořádání společného jmění manželů podán po uplynutí tří let od zániku společného jmění manželů, musí jej katastrální úřad, z důvodů výše uvedených, zamítnout (§ 5 odst. 1 písm. e/ a odst. 2, část věty za středníkem, zákona č. 265/1992 Sb.) - srovnej usnesení Ústavního soudu České republiky ze dne 5. 7. 1996, sp. zn. II. ÚS 33/95. Výjimku tvoří pouze případy, kdy návrh na vklad do katastru nemovitostí podle dohody o vypořádání společného jmění manželů byl podán sice po uplynutí tří let od zániku společného jmění manželů, ale v průběhu soudního řízení vedeného o vypořádání tohoto společného jmění zahájeného před uplynutím tří let od zániku společného jmění manželů, neboť nevyvratitelná domněnka podílového spoluvlastnictví bývalých manželů k vypořádávanému majetku nemohla, s ohledem na probíhající soudní řízení, nastat (§ 150 odst. 4 obč. zák.).“

Dohodu o vypořádání společného jmění manželů nelze po uplynutí lhůty tří let od zániku společného jmění manželů uzavřít ani za předpokladu, že u soudu probíhá včas zahájené řízení o vypořádání společného jmění manželů. V takovém případě však může dojít k uzavření smíru. V této souvislosti odkazuji na rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 22 Cdo 2547/1998.²⁰⁹ Odlišný názor zastává Nejvyšší soud ČR v rozsudku

§ 1 a § 2 zákona č. 265/1992 Sb., obdobně § 133 odst. 2 obč. zák. a § 150 odst. 1 obč. zák.). Nestačí tudíž, aby byla uzavřena dohoda o vypořádání, jak dovozuje dovolatel.“

²⁰⁹ „Možnost uzavření dohody od vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví po uplynutí doby tří let od jeho zániku za situace, kdy probíhá u soudu včas zahájené řízení o jeho vypořádání, vylučuje přímo ustanovení § 149 odst. 4 ObčZ. Již gramatický výklad citovaného ustanovení (slov "nedošlo-li do tří let od zániku bezpodílového spoluvlastnictví k vypořádání dohodou") vede k závěru, že zákon dává možnost vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví dohodou jen do tří let od jeho zániku. Tento výklad je podpořen i důvodovou zprávou k zák. č. 131/1982 Sb., podle níž: "Doplnění ustanovení § 149 podpírá zájem na tom, aby se manželé po zániku bezpodílového spoluvlastnictví bez zbytečných odkladů především sami pokusili o vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví dohodou. Nedojde-li ve stanovené době tří let k dohodě a nebyl-li v této době ani podán návrh na vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví a nedošlo-li v důsledku toho k vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví soudem, uplatní se nevyvratitelná právní domněnka o vypořádání mezi manžely." To znamená, že jakmile doba tří let od zániku bezpodílového spoluvlastnictví uplynula, aniž by se účastníci před včas zahájeným řízením o vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví právně relevantně na tomto vypořádání dohodli, může být v

již výše citovaném sp. zn. 31 Cdo 1038/2009. Podle tohoto rozhodnutí lze mimosoudní dohodu o vypořádání zaniklého společného jmění manželů uzavřít i po uplynutí tří let od zániku společného jmění, a to v případě probíhá-li soudní řízení o vypořádání tohoto společného jmění. „Při posuzování daného problému je třeba vyjít z toho, že jednou ze základních zásad, ovládajících občanské právo, je princip smluvní volnosti. Tak např. v rozsudku ze dne 3. 6. 2009, sp. zn. 28 Cdo 2716/2008, publikovaném na internetových stránkách Nejvyššího soudu www.n soud.cz a i v systému právních informací ASPI, Nejvyšší soud vyslovil: "Jednou ze stěžejních zásad soukromého práva je zásada autonomie vůle, tedy možnost osoby vlastní vůlí ovlivňovat a určovat své postavení v právních vztazích (zvláště pak v závazkových právních vztazích, kde se projevuje jako zásada smluvní volnosti) - přičemž jedním z jejích projevů je i svoboda (možnost) určení obsahu právního úkonu (v podrobnostech viz též Hurdík, J., Fiala, J.J Hrušáková, M. Úvod do soukromého práva. Druhé, rozšířené a upravené vydání. Brno: Masarykova univerzita, 1997, str. 77 a násl.). Tato zásada vychází mimo jiné i z čl. 2 odst. 3 Listiny základních práv a svobod a své vyjádření našla především v jednotlivých ustanoveních občanského práva (nejobecněji vyjádřeno v § 2 odst. 3 obč. zák.). Jedním z konkrétních a nejtypičtějších projevů této zásady je i možnost subjektů co nejdříve a co nejúplněji realizovat své rozmanité individuální potřeby, zájmy a preference v rámci smluvní autonomie." V nálezu Ústavního soudu ČR ze 14. 4. 2005, I ÚS 625/03 (uveřejněném pod č. 84 ve svazku 37 Sbírký nálezů a usnesení Ústavního soudu ČR), se uvádí: "Základním principem výkladu smluv je prioritá výkladu, který nezakládá neplatnost smlouvy, před takovým výkladem, který neplatnost smlouvy zakládá, jsou-li možné oba výklady. Je tak vyjádřen a podporován princip autonomie smluvních stran, povaha soukromého práva a s tím spojené společenské a hospodářské funkce smlouvy. Není ústavně konformní taková praxe, kdy obecný soud upřednostňuje výklad vedoucí k neplatnosti smlouvy před výkladem neplatnost smlouvy nezakládajícím." I při vypořádání SJM se uplatní princip smluvní volnosti účastníků občanskoprávních vztahů. Právní úkony učiněné subjekty zaniklého společného jmění je třeba vykládat tak, aby byla v nejvyšší možné míře respektována jejich smluvní svoboda a volnost při nakládání s majetkem. Tak Nejvyšší soud např. vyslovil, že při vypořádání

průběhu tohoto řízení jejich bezpodílové spoluvlastnictví vypořádáno jen rozsudkem soudu nebo usnesením soudu schváleným smírem, který má účinky pravomocného rozsudku (srov. § 99 OSŘ), nikoli však již mimosoudní dohodou účastníků.“

bezpodílového spoluvlastnictví nebylo vyloučeno, aby se rozvedení manželé platně dohodli tak, že jeden z nich nabude menší podíl, případně se mu nedostane ničeho (rozsudek ze dne 9. 9. 2003, sp. zn. 22 Cdo 1283/2003), a že "pokud je BSM vypořádáno dohodou, uplatní se při jejím uzavírání dispozitivní volnost účastníků občanskoprávních vztahů" (rozsudek ze dne 31. 7. 2000, sp. zn. 22 Cdo 726/99). Po účinnosti zákona č. 131/1982 Sb., kterým se měnil a doplňoval občanský zákoník a upravovaly některé další majetkové vztahy, bylo možné ohledně vypořádání zaniklého bezpodílového spoluvlastnictví manželů uzavřít platně i takovou dohodu, která vypořádávala jen část hodnot do tohoto spoluvlastnictví náležejících (srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 9. 9. 2003, sp. zn. 22 Cdo 1283/2003, Soubor civilních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu č. C 2097). BSM (nyní SJM) je tak nadále možno vypořádat na základě více právních skutečností - ohledně části společného jmění může být uzavřena dohoda o vypořádání, část bude vypořádána rozhodnutím soudu a zbytek na základě zákonné domněnky (§ 150 odst. 4 obč. zák.). V případě, že před uplynutím tříleté lhůty od zániku SJM je podán návrh na vypořádání SJM, nemůže se po dobu, ve které řízení probíhá, uplatnit vůči věcem, které jsou předmětem vypořádání, zákonná domněnka vypořádání SJM (§ 150 odst. 4 obč. zák.). Proto lze ohledně těchto věcí provést v době, kdy řízení probíhá, vypořádání mimosoudní dohodou, a to i po uplynutí tří let od zániku SJM. Protože účastníci mohou v rámci smluvní volnosti disponovat i věcmi ze zaniklého SJM, které již připadly do výlučného majetku některého z nich (například na základě částečné dohody o vypořádání SJM), nic jim nebrání zahrnout do dohody o vypořádání SJM i tyto věci, resp. některé z nich. Ostatně Nejvyšší soud již dříve konstatoval, že "soudní smír uzavřený v řízení o vypořádání SJM nemůže být neplatný jen proto, že do něj byla z vůle stran zahrnuta věc ve vlastnictví jen jednoho z účastníků" (usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 4. 2009, sp. zn. 22 Cdo 5170/2007, Soubor civilních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu č. C 7159). Ovšem v případě, že řízení o vypořádání SJM neskončí rozhodnutím ve věci samé (např. bude zastaveno po zpětvzetí žaloby), uplatní se zákonná domněnka vypořádání ke dni právní moci rozhodnutí, kterým se řízení končí.“

5.4 Vypořádání rozhodnutím soudu

„Neprovede-li se vypořádání dohodou, provede je na návrh některého z manželů soud.“²¹⁰ Každý z bývalých manželů má tedy právo podat návrh na vypořádání společného jmění manželů soudem. Návrh musí bývalí manželé přitom případně podat ve lhůtě tří let od zániku společného jmění manželů. Jde o zvláštní hmotněprávní lhůtu. V této lhůtě však soud nemusí rozhodnout. Po uplynutí této lhůty nastane zákonná domněnka vypořádání společného jmění manželů.

V praxi může nastat situace, kdy jeden z manželů zemře po rozvodu manželství dříve, než se stačí zaniklé společné jmění manželů vypořádat. V takovém případě jsou k podání žaloby aktivně legitimováni dědicové zemřelého manžela. Dědicové případně mohou procesně nastoupit na místo zemřelého manžela v řízení, které již probíhá, došlo-li k úmrtí manžela v době, kdy již byl návrh na vypořádání společného jmění manželů podán.

Návrh na vypořádání společného jmění manželů soudem je žalobou ve smyslu ustanovení § 80 občanského soudního řádu. Jako každý jiný návrh na zahájení řízení musí i tento návrh obsahovat náležitosti uvedené v § 79 odst. 1 občanského soudního řádu. Návrh by tedy měl obsahovat vyličení rozhodujících skutečností, které pomohou určit, jaký majetek náleží do společného jmění manželů. Dále by v návrhu měly být označeny důkazy k prokázání rozhodujících skutečností. V neposlední řadě je třeba do návrhu zahrnout samotný návrh na vypořádání majetku náležícího do společného jmění manželů, tak jak navrhovatel považuje za nejvhodnější.

Věcně příslušným soudem pro vypořádání společného jmění manželů je okresní soud. Místní příslušnost soudu se může odlišovat. V případě, kdy půjde o vypořádání společného jmění manželů v důsledku rozvodu manželství, bude rozhodovat soud příslušný podle ustanovení § 88 písm. b) občanského soudního řádu, tedy soud, který rozhodoval o rozvodu manželství. V případě vypořádání společného jmění manželů z jiného důvodu, např. v případě zúžení rozsahu společného jmění manželů nebo

²¹⁰ § 150 odst. 3 občanského zákoníku.

v případě rozhodnutí o neplatnosti manželství, bude rozhodovat soud příslušný podle ustanovení § 84 občanského soudního řádu, tedy soud, který je obecným soudem manžela, proti kterému návrh směřuje.

O vypořádání společného jmění manželů může být rozhodnuto i v rozhodčím řízení. To je dáno tím, že se jedná o majetkový spor.²¹¹

Řízení o vypořádání společného jmění manželů je tzv. iudicium duplex. Oba manželé mají ve sporu postavení jak navrhovatele, tak i odpůrce, ačkoli nejde o vzájemnou žalobu. Je-li podán návrh na vypořádání společného jmění manželů již jedním z manželů, nemůže druhý z manželů takový návrh podat. Zpětvzetí návrhu na vypořádání společného jmění manželů učiněné jen jedním z manželů proto nemůže vést bez souhlasu druhého manžela k zastavení řízení, a to ani v případě, že k zpětvzetí došlo dříve, než začalo jednání. K zpětvzetí návrhu na vypořádání společného jmění manželů dále odkazují na rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 3 Cz 2/89²¹² a dále na usnesení Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 30 Cdo 1171/2002.²¹³

Soud k návrhu vypořádání provést musí. Vypořádání neprovede jen tehdy, zjistí-li, že vypořádání již provedeno bylo. Podaným návrhem není ale již soud vázán. Vázán

²¹¹ Dvořák, J., Spáčil, J. Společné jmění manželů v teorii a judikatuře. Praha: Aspi, 2007, str. 209.

²¹² Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 3 Cz 2/89: „Při rozhodování o připuštění zpětvzetí návrhu na zahájení řízení o vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví v době, kdy od zániku tohoto spoluvlastnictví uběhla již doba delší tří let, musí soud náležitě zvažovat důsledky vyplývající z ustanovení § 149 odst. 4 o. z., podle něhož v takovém případě nastupuje nevyvratitelná domněnka vypořádání způsobem upraveným v citovaném ustanovení. Protože tyto důsledky by v případě připuštění zpětvzetí návrhu nutně nastaly, bylo povinností soudu nejen je řádně uvážit, ale účastníky o významu a důsledcích vyplývajících z ustanovení § 149 odst. 4 o. z. poučit, aby bylo zřejmé, že jsou oba účastníci srozuměni s důsledky, které ohledně jejich zaniklého bezpodílového spoluvlastnictví nastanou. Jen za těchto okolností mohl soud ve smyslu ustanovení § 96 odst. 2 o.s.ř. připustit zpětvzetí návrhu a řízení zastavit. Při vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví není soud vázán navrhovaným způsobem vypořádání; řízení však může být zahájeno pouze návrhem jednoho z bývalých manželů, kteří pak mají postavení navrhovatele a odpůrce. Skutečnost, že soud není vázán navrhovaným způsobem vypořádání, znamená, že může věci tvořící zaniklé bezpodílové spoluvlastnictví vypořádat i jinak, než se navrhovatel domáhal. Pokud by odpůrce se zpětvzetím návrhu nesouhlasil a soud i přes tuto skutečnost řízení zastavil, ztratil by odpůrce po uplynutí tříleté lhůty uvedené v ustanovení § 149 odst. 4 o. z. možnost domoci se vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví. Tím by se však vyloučila působnost hledisek, jimiž se soud při vypořádání řídí, a které jsou uvedeny v ustanovení § 150 občanského zákoníku.“

²¹³ Usnesení Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 30 Cdo 1171/2002: Vážným důvodem pro nepřipuštění zpětvzetí žaloby se zpravidla rozumí okolnosti, z nichž lze dovodit, že zpětvzetím návrhu je žalovaný ohrožen ve svých oprávněných zájmech např. proto, že v případě zpětvzetí a následného zastavení řízení by se již sám nemohl s úspěchem domáhat rozhodnutí o sporném nároku (například vypořádání společného jmění manželů). Žalovaný musí uvést důvod, pro který se zpětvzetím žaloby nesouhlasí.“

není co do způsobu přikázání jednotlivých věcí jednotlivým manželům a vázán není ani ohledně ceny věcí. V řízení se vypořádávají jen věci, které účastníci učiní předmětem vypořádání.

Soud není povinen a ani oprávněn zahrnout do vypořádání společného jmění manželů věci, které účastníci neučinili předmětem řízení sami. V této souvislosti odkazují na rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 22 Cdo 684/2004: „V řízení o vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví (SJM) manželů soud vypořádá jen ty věci (majetek) náležející do tohoto spoluvlastnictví, které účastníci učinili předmětem řízení. Překročit jejich návrhy může jen ohledně ceny vypořádaného majetku a toho, jak jej mezi manžely rozdělí.“ Důkazní břemeno o tom, zda určitá věc náleží do společného jmění manželů, leží na účastníkovi řízení, který toto tvrdí. Pokud toto prokáže a druhý z manželů tvrdí skutečnosti, které naopak věc ze společného jmění vylučují, bude důkazní břemeno ohledně těchto skutečností na tomto druhém manželu. Dále odkazují na rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 22 Cdo 1192/2007: „Předchozí praxe, která umožňovala kdykoliv během řízení o vypořádání BSM navrhnout nové položky k vypořádání, vycházela ze starší úpravy, která předpokládala, že soud z úřední povinnosti pátrá po majetku v BSM a že je povinen vypořádat jeho celou masu. Tento názor, který v praxi mimo jiné vedl k neúměrnému prodlužování sporů, neboť umožňoval neomezené rozšiřování vypořádaného majetku, je však neudržitelný vzhledem k nové hmotněprávní úpravě vycházející zejména z posílení dispozitivního charakteru norem upravujících vypořádání BSM a také k vzhledem k uplatnění zásad projednací a dispoziční v občanském soudním řízení.“ Dále odkazují na rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 22 Cdo 2881/2008: „Podle ustálené judikatury v řízení o vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví (i společného jmění manželů) může soud vypořádat jen ten majetek či hodnoty tvořící společné jmění manželů, které účastníci řízení navrhli k vypořádání soudním rozhodnutím do tří let od jeho zániku. Tento závěr učinil Nejvyšší soud České republiky za využití předchozí judikatury (srovnej rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. května 2007, sp. zn. 22 Cdo 1112/2006, uveřejněný v Souboru civilních rozhodnutí Nejvyššího soudu, C. H. Beck, pod pořadovým č. C 5061), (...) Nejvyšší soud v této souvislosti rovněž poznamenal, že předchozí praxe, která umožňovala kdykoliv během řízení o vypořádání BSM navrhnout nové položky k

vypořádání, vycházela ze starší úpravy, která předpokládala, že soud z úřední povinnosti „pátrá“ po majetku v BSM a že je povinen vypořádat jeho celou masu. Tento názor (...) je však neudržitelný vzhledem k novější hmotněprávní úpravě vycházející zejména z posílení dispozitivního charakteru norem upravujících vypořádání BSM a také k vzhledem k uplatnění zásad projednací a dispoziční v občanském soudním řízení.“ V souladu s výše uvedenou judikaturou je přitom třeba zdůraznit, že předmětem soudního vypořádání společného jmění manželů mohou být jen ty položky společného jmění manželů, které účastníci navrhnou nejen ve lhůtě 3 let od zániku společného jmění manželů dle ustanovení § 150 odst. 4 občanského zákoníku, ale též v rámci koncentrace řízení.

Za příhodné považuji na tomto místě dále citovat z rozsudku Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 22 Cdo 3110/2010: „Podmínkou vypořádání věcí v řízení je to, že v době rozhodnutí soudu existují a že v době zániku společného jmění tvořily jeho součást. Jen jestliže jeden z bývalých manželů nakládal s věcí v rozporu se zákonem, nelze k jeho protiprávnímu úkonu (je-li absolutně neplatný nebo byla-li řádně vznesena námitka relativní neplatnosti) přihlížet a věc je třeba zahrnout do vypořádání a přikázat mu ji (viz např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 17. 1. 2001, sp. zn. 22 Cdo 2433/99, Soubor č. C 45, R 42/1972). Jestliže však věc ke dni vypořádání neexistuje a jeden z účastníků zavini, byť i z nedbalosti, její zánik, nelze ji již do vypořádání zahrnout, je však třeba přihlídnout k této skutečnosti při stanovení výše podílu, neboť jde o pochybení při hospodaření se společným majetkem, snižující zásluhy na jeho udržení (§ 149 odst. 3 obč. zák.).“

Jak již bylo uvedeno výše, řízení o vypořádání společného jmění manželů může být ukončeno i schválením smíru mezi účastníky řízení. Účastníci řízení mohou přitom v rámci smíru vypořádat i věc, která je ve výlučném vlastnictví jen jednoho z manželů.²¹⁴

²¹⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 22 Cdo 5170/2007: 1. Soudní smír uzavřený v řízení o vypořádání SJM nemůže být neplatný jen proto, že do něj byla z vůle stran zahrnuta věc ve vlastnictví jen jednoho z účastníků. 2. Jestliže účastníci řízení, jehož předmět je plně v jejich dispozici, uzavřou ohledně sporného nároku smír, a tudíž ani netvrdí skutečnosti, o které opírají uplatněný nárok, ani skutečnosti tento nárok popírající a nenabízejí k nim důkazy, soud smír schválí, pokud z obsahu spisu nevyplývá, že smír je v rozporu s hmotným právem. Kdyby podmínkou pro uzavření soudního smíru bylo předchozí

Při vypořádání společného jmění manželů rozhodnutím soudu je dále nutno brát v potaz, že není možné, aby soud vypořádal společné jmění manželů tak, že nařídí prodej společné věci s následným rozdělením výtěžku z prodeje společné věci mezi manžele.²¹⁵

Je-li předmětem vypořádání obchodní podíl ve společnosti s ručením omezeným, nemůže soud přikázat hodnotu obchodního podílu, ale je třeba přikázat obchodní podíl. Ten přitom může být přikázán jen společníkovi společnosti.

Soud je povinen zabývat se hodnotou společného jmění manželů. Jak již bylo uvedeno výše, cenou věcí uvedených v návrhu není soud vázán. Cenu věcí může soud stanovit podle shodných tvrzení účastníků řízení. Nepanuje-li v této otázce mezi účastníky soudního řízení shoda, pak ji soud musí určit. K tomu soud nejčastěji využívá znalecké posudky. Cena se přitom stanovuje podle ceny obvyklé, tzn. ceny obvyklé v daném místě a v době kdy je o vypořádání rozhodováno, jež vyjadřuje aktuální tržní hodnotu. V této souvislosti odkazují na rozhodnutí R 42/72: „Pro vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví je rozhodnou nejen ta skutečnost, že určitá věc v době jeho zániku jako společná existovala, ale i to, v jakém stavu byla (např. její kvalita, stáří, míra opotřebení apod.). Tento stav je rozhodným i pro ocenění věci, přičemž je ovšem třeba vycházet z cen odpovídajících cenám platným v době, kdy se provádí vypořádání.“ „Judikurní (nikoli zákonné) pravidlo o tom, že při vypořádání společného jmění se vychází ze stavu věci ke dni zániku tohoto jmění, platí zejména v případech, že jde o věc, kterou užíval na základě dohody ten účastník, kterému je přikazována, nebo ji užívali oba a nedošlo k jejímu nadměrnému, mimořádnému opotřebení či poškození.“²¹⁶ Je-li předmětem vypořádání společného jmění manželů nemovitost, může být podkladem jen obecná cena nemovitosti, tj. cena, která je obvyklá v daném místě v době rozhodování, která vyjadřuje aktuální tržní hodnotu nemovitosti a

objektivní a na účastnících nezávislé zjištění skutečných hmotněprávních vztahů, byl by popřen smysl soudního smíru a v podstatě i smysl projednací zásady i dispozitivní volnosti subjektů soukromoprávních vztahů.)

²¹⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 22 Cdo 1399/2004.

²¹⁶ Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník I. § 1-459. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, str. 894.

je běžně označována jako tržní, odpovídající poptávce a nabídce v daném místě a čase.²¹⁷

Řízení o vypořádání společného jmění manželů může v praxi trvat i poměrně dlouhou dobu. V této souvislosti tak může dojít i ke změně ceny věci, která je předmětem vypořádání. K postupu v takovém případě odkazuji na rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 22 Cdo 1183/2008: „Pokud v důsledku délky řízení dojde k nárůstu ceny vypořádávané věci (mutatis mutandis stejný závěr platí i pro snížení ceny), nelze tuto skutečnost při rozhodování o vypořádání zohlednit změnou kritérií, podle kterých se tato cena určuje, ale případné nároky vyplývající z průtahů v řízení lze uplatnit podle zvláštního předpisu – zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem, v platném znění.“ Jak tedy vyplývá, nemůže dojít ke změně kritérií, podle kterých se stanovuje cena. Dojít však může k potřebě aktualizovat znalecký posudek, na základě kterého byla cena stanovena. V tomto smyslu odkazuji na rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 22 Cdo 1230/2009: „Odvolací soud výslovně v odůvodnění svého rozhodnutí uvedl, že nemá pochybnost o správnosti znaleckého posudku potud, že obvyklá cena spoluvlastnického podílu na komplexu nemovitostí činí 1 491 000,- Kč. Současně však uvedl, s odkazem na závěry znalkyně, že „ideální část komplexu skleníků je prakticky neprodejná“. Jestliže by však mělo jít o spoluvlastnický podíl v reálných obchodních podmínkách neprodejný, ačkoliv obvyklá cena má vyjadřovat právě částku, za kterou je možno reálný prodej uskutečnit, tím spíše pak nelze při vypořádání vycházet z ceny, za kterou byla věc pořízena, neboť tato zjevně nemůže, jako cena velmi výrazně vyšší, vystihovat stav poptávky a nabídky ohledně takových nemovitostí. Bylo proto na odvolacím soudu, aby tento zjevný rozpor podávající se ze znaleckého posudku odstranil zejména výslechem znalkyně, a to tím spíše, že rozhodoval v období více než dvou a půl let od rozhodnutí soudu prvního stupně a potřeba aktualizace znaleckého posudku byla dána již s ohledem na běh času a obecně známou variabilitu a proměnlivost cen nemovitostí. Jestliže tímto způsobem odvolací soud nepostupoval, zatížil řízení vadou, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci.“

²¹⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 22 Cdo 2470/2000.

Závěrem této kapitoly si dovolím upozornit, že soudní rozhodnutí o vypořádání společného jmění manželů má konstitutivní charakter. Výrok pravomocného rozhodnutí je pak v souladu s ustanovením § 159a občanského soudního řádu závazný jen pro účastníky řízení. Třetí osoby tedy rozhodnutím vázány nejsou a v případě, že by byly kráceny na svých právech, mohou proti bývalým manželům postupovat bez nutnosti ohlížet se na existenci rozhodnutí.

5.5 Vypořádání uplatněním zákonné domněnky

V ustanovení § 150 odst. 4 upravuje občanský zákoník vypořádání společného jmění manželů uplatněním zákonné domněnky. „Nedošlo-li do tří let od zániku společného jmění manželů k jeho vypořádání dohodou nebo nebyl-li do tří let od jeho zániku podán návrh na jeho vypořádání rozhodnutím soudu, platí ohledně movitých věcí, že se manželé vypořádali podle stavu, v jakém každý z nich věci ze společného jmění manželů pro potřebu svou, své rodiny a domácnosti výlučně jako vlastník užívá. O ostatních movitých věcech a o nemovitých věcech platí, že jsou v podílovém spoluvlastnictví a že podíly obou spoluvlastníků jsou stejné; totéž platí přiměřeně o ostatních majetkových právech, pohledávkách a závazcích manželům společných.“²¹⁸

Stanovením této zákonné domněnky zákonodárce pamatoval na případy, kdy manželé po zániku společného jmění manželů zůstanou nečinní a ve lhůtě tří let od zániku společného jmění manželů neuzavřou ani dohodu o vypořádání společného jmění manželů ani nepodají návrh na vypořádání společného jmění manželů rozhodnutím soudu. Cílem této zákonné domněnky je nastolení právní jistoty v uspořádání majetkových vztahů. Po uplynutí tříleté lhůty neexistuje na základě vypořádání uplatněním zákonné domněnky mezi manžely žádný majetek či závazky, které by nebyly vypořádány.

²¹⁸ § 150 odst. 4 občanského zákoníku.

Vypořádání společného jmění manželů na základě zákonné domněnky je nejjednodušším způsobem vypořádání společného jmění manželů, neboť manželé v rámci tohoto vypořádání nemusí ničeho činit. Přesto, jak již bylo výše uvedeno, zákonnou domněnku vypořádání zavedla až novela občanského zákoníku č. 131/1982 Sb., která je účinná ode dne 1. 4. 1983. Do té doby museli manželé do případné dohody o vypořádání společného majetku zahrnout veškerý majetek. Kdyby tomu tak nebylo, byla by dohoda o vypořádání společného jmění manželů neplatná, neboť právě neexistovala žádná zákonná domněnka, která by stanovila nějaký způsob řešení ve vztahu k zbytkovému nevypořádanému majetku.

Předpokladem uplatnění zákonné domněnky je, že od zániku společného jmění manželů, případně od zúžení společného jmění manželů, uplynuly tři roky a v mezidobí nedošlo k uzavření dohody o vypořádání společného jmění manželů ani nebyl podán návrh na vypořádání společného jmění manželů. Kromě toho musí existovat alespoň část společného jmění manželů, která zůstala nevypořádána. Oba manželé musí být dále naživu, případně od smrti jednoho z nich musí uplynout doba delší než tři roky. Společné jmění manželů by se totiž jinak vypořádalo v řízení o dědictví podle ustanovení § 175a n. občanského soudního řádu.²¹⁹

Jsou-li předpoklady pro uplatnění zákonné domněnky splněny, ohledně věci movitých platí, že se manželé vypořádali podle stavu, v jakém každý z nich výlučně jako vlastník užívá věci ze společného jmění pro potřebu svou, své rodiny a své domácnosti. Uplynutím tří let se tak movité věci stávají předmětem výlučného vlastnictví toho manžela, který je skutečně užívá. Příslušný manžel přitom nezbytně nemusí danou movitou věc užívat po celou dobu od dne zániku či zúžení společného jmění manželů. Mělo by postačovat užívání i po dobu přiměřeně kratší, ze které bude možné usoudit na trvalost užívání movité věci. Toto užívání by se dále nemělo dít proti vůli druhého manžela. Ostatní věci movité a věci nemovité se stávají předmětem podílového spoluvlastnictví obou bývalých manželů se stejnými podíly obou spoluvlastníků. Věci nemovité, na rozdíl od věcí movitých, tedy budou uplatněním zákonné domněnky předmětem podílového spoluvlastnictví v každém případě, a to bez

²¹⁹ Knappová, M., Švestka, J., Dvořák, J. a kol. Občanské právo hmotné. 1.díl. 4. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Aspi, 2005, str. 404.

ohledu na skutečnost, kdo věc nemovitou skutečně užívá. Na ostatní majetková práva, pohledávky a závazky platí právní účinky nevyvratitelné právní domněnky přiměřeně.

K vypořádání členského podílu ve stavebním bytovém družstvu odkazují na rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 22 Cdo 2565/2003: „Podle § 705 odst. 2 občanského zákoníku v platném znění nabyli-li právo na uzavření smlouvy o nájmu družstevního bytu jeden z rozvedených manželů před uzavřením manželství, zanikne právo společného nájmu bytu rozvodem, právo byt užívat zůstane tomu z manželů, který nabyl práva na nájem bytu před uzavřením manželství. V ostatních případech společného nájmu družstevního bytu rozhodne soud, nedohodnou-li se rozvedení manželé, na návrh jednoho z nich o zrušení tohoto práva, jakož i o tom, kdo z nich bude jako člen družstva dále nájemcem bytu; tím zanikne i společné členství rozvedených manželů v družstvu. Je-li zrušeno právo společného nájmu družstevního bytu rozvedenými manželi a určeno, kdo z nich bude jako nájemce a člen družstva byt užívat, zaniká společné členství v družstvu. Členský podíl v družstvu se jako původně společné majetkové právo manželů stává ve vztahu k družstvu majetkovým právem jen jednoho z manželů. Pokud v daném případě do tří let od zániku bezpodílového spoluvlastnictví ke zrušení práva společného užívání družstevního bytu účastníky ve smyslu § 177 občanského zákoníku (nyní společného nájmu družstevního bytu podle § 705 odst. 2 občanského zákoníku v platném znění) a k vypořádání členského podílu v rámci vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví účastníků nedošlo, pak jeho vypořádání spadá pod režim § 149 odst. 4 občanského zákoníku jako tzv. ostatní majetkové právo manželům společné. Toto právo se již vypořádává podle zásad pro vypořádání podílového spoluvlastnictví (§ 142 občanského zákoníku), nikoli za použití § 150 občanského zákoníku.“

Na základě zákonné domněnky vypořádání je realizována především ta zásada vypořádání společného jmění manželů, která stanovuje, že podíly obou manželů na vypořádání by měly být shodné. Nastoupením této zákonné domněnky tak může být některý z manželů zkrácen oproti situaci, kdyby vypořádání společného jmění manželů probíhalo jiným způsobem, kdyby některý z manželů s ohledem na okolnosti případu

získal podíl větší. To je projevem dominance principu právní jistoty nad principem spravedlnosti. Do popředí vystupuje zásada „vigilantibus iura scripta sunt“.²²⁰

Katastrální úřad provádí zápis podílového spoluvlastnictví do katastru nemovitostí na základě souhlasného prohlášení bývalých manželů, které by mělo být podepsáno úředně ověřenými podpisy. V něm by měli manželé prohlásit, že byly splněny všechny podmínky pro uplatnění zákonné domněnky. Bývalí manželé tak budou zejména prohlašovat, že mezi sebou neuzavřeli dohodu o vypořádání společného jmění manželů, která by se dotýkala předmětné nemovitosti, a že ve stanovené lhůtě nepodali návrh na vypořádání společného jmění manželů rozhodnutím soudu. V řízení před katastrálním úřadem by dále měla být prokázána skutečnost, která je rozhodná pro počátek běhu tříleté lhůty. Je tak nutno předložit například pravomocné rozhodnutí soudu, kterým bylo manželství rozvedeno.²²¹

Tato zákonná domněnka je právní domněnkou nevyvratitelnou. Nastupuje totiž automaticky bez dalšího uplynutím zákonem stanovené lhůty, a to bez ohledu na vůli bývalých manželů či jejich případný omyl ohledně běhu a trvání této tříleté lhůty.

V souladu s rozsudkem Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 22 Cdo 1057/2003 nastupuje domněnka vypořádání i v případě, že návrh na vypořádání společného jmění manželů byl u soudu podán po uplynutí tříleté lhůty od jeho zániku, a to jen v důsledku nesprávného vyznačení data právní moci rozsudku o rozvodu manželství.

Dojde-li k vypořádání společného jmění manželů podle zákonné domněnky, manželé po sobě nemohou uplatňovat zápočty ve smyslu ustanovení § 149 odst. 2 občanského zákoníku. „Úmyslem zákonodárce nepochybně bylo, aby v takovém případě došlo ke komplexnímu vypořádání společného jmění manželů.“²²² V případech, kdy za trvání manželství došlo k nějakým investicím z výlučného majetku jednoho z manželů do společného majetku nebo naopak, a dohodu o vypořádání společného jmění manželů se nepodařilo uzavřít, je tak nutno, chce-li se některý z manželů domoci

²²⁰ „Zákony jsou psány pro bdělé.“

²²¹ Dvořák, J., Spáčil, J.: Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2011, str. 250.

²²² Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník I. § 1-459. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, str. 897.

zápočtů, podat v zákonem stanovené době návrh na vypořádání společného jmění manželů soudem. V této souvislosti si dovoluji upozornit na rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 22 Cdo 1870/2007, ve kterém byla řešena tato problematika s tím rozdílem, že v uvedeném případě se jednalo o investice, které byly vynaloženy po zániku společného jmění manželů. Nejvyšší soud v tomto rozhodnutí uzavřel, že právní vztahy bývalých manželů se v době mezi zánikem manželství a vypořádáním společného jmění manželů řídí přiměřeně ustanoveními upravujícími společné jmění manželů. Není však důvod pro to, aby otázka investic do společného majetku, učiněná jedním z bývalých manželů po zániku společného jmění manželů, byla řešena jinak, než jak je tomu při vypořádání investic vynaložených podílovým spoluvlastníkem na společnou věc. Proto v případě, že bývalý manžel po zániku společného jmění manželů, které bylo později v důsledku uplatnění zákonné domněnky transformováno na podílové spoluvlastnictví, vynaloží prostředky na jiné investice než na nezbytné opravy a údržbu, povinnost druhého spoluvlastníka vydat bezdůvodné obohacení vzniká až při zániku podílového spoluvlastnictví; teprve od té doby běží promlčecí lhůta k uplatnění těchto nároků (ustanovení § 107 odst. 1, 2 občanského zákoníku).

Vypořádání společného jmění manželů na základě zákonné domněnky je účinné i pro věřitele rozvedených manželů. Proti vypořádání společného jmění manželů na základě zákonné domněnky nemohou věřitelé nic namítat ani se jinak bránit. Zákon věřitelům nepřiznává právo podat k soudu návrh na vypořádání společného jmění manželů, za nimiž mají pohledávku, aby tak mohli vyloučit aplikaci zákonné domněnky.²²³ Je-li na základě zákonné domněnky vypořádán společný závazek bývalých manželů, závazek bude ex lege vypořádán tak, že každý z nich bude odpovídat pouze za polovinu závazku. Věřitel tedy vypořádáním přijde o výhody, které mu přinášela pasivní solidarita na straně dlužníků. Věřitel si tak nebude moci zvolit, po kterém z manželů a v jaké výši bude svou pohledávku uplatňovat.

Na závěr této kapitoly bych rád uvedl, že v situaci, kdyby se bývalí manželé rozhodli řešit záležitosti svého majetkového uspořádání až po uplynutí tří-leté lhůty stanovené pro vypořádání, tedy v situaci, kdy již bylo společné jmění manželů

²²³ Dvořák, J., Spáčil, J.: Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2011, str. 252.

vypořádáno na základě zákonné domněnky, kdy se například určitá věc stala součástí podílového spoluvlastnictví obou manželů, musejí již bývalí manželé postupovat podle ustanovení občanského zákoníku upravujících podílového spoluvlastnictví (§ 137 n. občanského zákoníku). O zrušení podílového spoluvlastnictví by se tak mohli písemně dohodnout anebo by jeden z nich mohl podat žalobu na zrušení podílového spoluvlastnictví soudem. Nebylo-li by možné rozdělení věci, soud by věc přikázal za přiměřenou náhradu jednomu spoluvlastníkovi. Přihlédl by přitom k tomu, aby věc mohla být účelně využita. Pokud by věc žádný z podílových spoluvlastníků nechtěl, nařídil by soud její prodej a výtěžek rozdělil podle podílů.

5.6 Vypořádání v rámci řízení o dědictví

Zánik společného jmění manželů je spojen rovněž s úmrtím jednoho z manželů či prohlášením jednoho z manželů za mrtvého.²²⁴ Vypořádání společného jmění manželů je v takovém případě spojeno s řadou odlišností, kterými bych se chtěl zabývat v této kapitole. V praxi může dále nastat situace, kdy jeden z manželů zemře po zániku společného jmění manželů (například po rozvodu manželství), ale ještě v době, kdy nebylo provedeno vypořádání společného jmění manželů. Vypořádání bude v takovém případě ještě poněkud odlišné. Postup při vypořádání zaniklého společného jmění manželů tedy podstatně ovlivňuje okamžik, ve kterém došlo k úmrtí.

V případě, kdy jeden z manželů zemře za trvání společného jmění manželů, tedy před rozvodem manželství, provede se vypořádání společného jmění manželů v rámci dědického řízení podle ustanovení § 175l občanského soudního řádu. „Měl-li zůstavitel s pozůstalým manželem majetek ve společném jmění, soud rozhodne o obecné ceně tohoto majetku v době smrti zůstavitele a podle zásad uvedených v občanském zákoníku určí, co z tohoto majetku patří do dědictví a co patří pozůstalému manželovi. Závisí-li rozhodnutí na skutečnosti, která zůstala mezi pozůstalým manželem a některým z dědiců sporná, postupuje soud podle § 175k odst. 3.“²²⁵ „Zjistí-li soud dřív, než je dědické řízení pravomocně skončeno, další majetek ve společném jmění,

²²⁴ Viz. kapitola zánik společného jmění manželů.

²²⁵ § 175l odst. 1 občanského soudního řádu.

rozhodne o něm dodatečně podle odstavce 1; přitom vychází z původního rozhodnutí.²²⁶ „Jsou-li aktiva a pasiva mezi účastníky sporná, omezí se soud jen na zjištění jejich spornosti; při určení obvyklé ceny majetku, výše dluhů a čisté hodnoty dědictví, popřípadě výše jeho předlužení, k nim nepřihlíží.“²²⁷ Z uvedených ustanovení občanského soudního řádu vyplývá, že soud se musí v řízení o dědictví povinně zabývat vypořádáním společného jmění manželů, které smrtí zůstavitele zaniklo.²²⁸ Dědictví soud zde určuje, co připadne pozůstalému manželovi a co připadne do dědictví.

V případě, kdy jeden z manželů zemřel až po zániku společného jmění manželů předtím, než došlo k vypořádání, jsou dědicové manžela oprávněni uzavřít s pozůstalým manželem dohodu o vypořádání společného jmění manželů. V případě, že by k dohodě nedošlo, jsou dědicové případně oprávněni podat návrh na vypořádání společného jmění manželů soudem. V právní teorii a judikatuře se lze nicméně setkat i se zcela opačným způsobem nahlížení na tuto problematiku. Například podle rozhodnutí R 42/1972: „Pokud manželství zaniklo smrtí jednoho z manželů nebo prohlášením za mrtvého, nebylo možné uzavřít dohodu o vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví manželů.“ Podle rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR, 4 Cz 24/77, [R 4/1980], pak: „Bezpodílové spoluvlastnictví je vázáno jen na manžele, nemůže existovat mezi jedním manželem a jinou osobou, byť i dědicem druhého manžela, a nelze tedy podat návrh na vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví proti dědici zemřelého manžela.“

Poněkud jednodušší situace je v případě, kdy jeden z manželů zemře v průběhu řízení o vypořádání společného jmění manželů. V takovém případě nastupují v řízení o vypořádání společného jmění manželů na místo zemřelého manžela jeho dědici. Řízení však bude stále sledovat svůj původní cíl, kterým je vypořádání společného jmění manželů. Výsledkem tohoto řízení tak bude pouze rozhodnutí o tom, co ze společného jmění manželů bude příslušet pozůstalému manželovi a co připadne do dědictví. Rozhodnutí o tom, co komu připadne z majetku náležejícího do dědictví, bude až výsledkem dědictvího řízení.

²²⁶ § 175l odst. 2 občanského soudního řádu.

²²⁷ § 175k odst. 3 občanského soudního řádu

²²⁸ Holub, M., Bičovský, J., Pokorný, M. Společné jmění manželů, 2. aktualizované vydání, LINDE PRAHA, a.s., 2009, str. 176.

5.7 Vypořádání podle insolvenčního zákona

Úvodem této kapitoly odkazují na část 4.2.2 této práce, která pojednává o zániku společného jmění manželů prohlášením konkursu. Zanikne-li společné jmění manželů v důsledku prohlášení konkursu, je samozřejmě nutno zaniklé společné jmění manželů vypořádat stejně jako v ostatních případech zániku společného jmění manželů. Insolvenční zákon stanovuje pro vypořádání zaniklého společného jmění v důsledku prohlášení konkursu řadu speciálních ustanovení, které se v této kapitole pokusím blíže vyložit.

Vypořádat společné jmění manželů bude třeba přitom učinit nejen v případě zániku společného jmění manželů prohlášením konkursu, ale i v případě kdy společné jmění manželů zaniklo nebo bylo zúženo ještě před prohlášením konkursu, ale nebylo ještě vypořádáno.²²⁹

K vypořádání společného jmění manželů může dojít buď v soudním řízení, nebo dohodou. Oprávnění uzavřít dohodu o vypořádání společného jmění manželů nebo navrhnout vypořádání společného jmění manželů u soudu přitom přechází z dlužníka na insolvenčního správce. Dohody o vypořádání společného jmění manželů, které by uzavřel po prohlášení konkursu dlužník, jsou neplatné.²³⁰

Došlo-li k zániku nebo k zúžení společného jmění manželů před prohlášením konkursu, musí být dán dostatek času pro provedení vypořádání. Pokud by měla tříletá lhůta, která je stanovena pro vypořádání v § 150 odst. 4 občanského zákoníku, uplynout do šesti měsíců od prohlášení konkursu, dochází k jejímu stavění. Po dobu trvání konkursu tedy tato lhůta neběží, a pokud by nedošlo k vypořádání majetku, například z důvodu zrušení konkursu, doběhl by po ukončení konkursu její zbytek.²³¹ Podle ustanovení § 269 odst. 2 insolvenčního zákona dále platí, „jestliže v době prohlášení

²²⁹ § 268 odst. 2 insolvenčního zákona.

²³⁰ § 270 odst. 1 insolvenčního zákona.

²³¹ § 268 odst. 3 insolvenčního zákona) (Kotoučová, J. a kol. Zákon o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, str. 652.

konkursu již uplynula lhůta k vypořádání společného jmění manželů, nastanou účinky spojené podle zvláštního právního předpisu s uplynutím lhůty k vypořádání společného jmění manželů až po šesti měsících od prohlášení konkursu, do té doby lze uzavřít novou dohodu o vypořádání společného jmění manželů nebo podat návrh na jeho vypořádání rozhodnutím soudu...“ Insolvenční zákon tedy stanovuje určitou změnu účinků zákonné domněnky vypořádání společného jmění manželů dle ustanovení § 150 odst. 4 občanského zákoníku. Dochází přitom k prolomení principu právní jistoty, což je i důvodem, proč zákonodárce v § 269 odst. 2 dále stanovuje „práva třetích osob nabytá v dobré víře tím však nejsou dotčena“. Práva třetích osob jsou tak chráněna před nečekaným následkem.

Dohodu o vypořádání společného jmění manželů, která musí být v písemné formě a je platná podpisem obou stran, nabývá účinnosti schválením soudu.²³² Účinnosti přitom nabývá schválením soudu i tehdy, je-li jejím předmětem nemovitost, u které jinak nabývá dohoda o vypořádání společného jmění manželů až vkladem do příslušného katastru nemovitostí. „Majetková podstata není právnickou osobou, a proto by pro ni nebylo možno nemovitost do katastru vložit.“²³³ Dohodu o vypořádání společného jmění manželů schválí soud jen tehdy, je-li v souladu s právními předpisy a dále vyslovil-li s ní souhlas věřitelský výbor.²³⁴ V případě, kdy věřitelský výbor s dohodou nesouhlasí, je tento nesouhlas pro soud závazný a soud nemůže dohodu schválit. Nahradit souhlas věřitelského výboru není možné ani soudním rozhodnutím na základě žaloby na nahrazení projevu vůle. V případě, že věřitelský výbor dohodu o vypořádání společného jmění manželů neschválí, musí insolvenční správce podat návrh na vypořádání společného jmění manželů soudu.²³⁵ Výše uvedené neplatí v případě, kdy soud rozhodne, že jde o nepatrný konkurs.²³⁶ V takovém případě se k účinnosti dohody

²³² § 271 odst. 1 insolvenčního zákona.

²³³ Kotoučová, J. a kol. Zákon o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, str. 660.

²³⁴ § 271 odst. 2 insolvenčního zákona.

²³⁵ Kotoučová, J. a kol. Zákon o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, str. 660.

²³⁶ Podle § 314 insolvenčního zákona jde o nepatrný konkurs, jestliže (i) dlužníkem je fyzická osoba, která není podnikatelem, nebo (ii) celkový obrat dlužníka podle zvláštního právního předpisu⁴⁶ za poslední účetní období předcházející prohlášení konkursu nepřesahuje 2 000 000 Kč a dlužník nemá více než 50 věřitelů.

o vypořádání společného jmění manželů nevyžaduje schválení insolvenčním soudem ani není třeba souhlasu věřitelského výboru.²³⁷

Dohoda o vypořádání společného jmění manželů schválená insolvenčním soudem má účinky pravomocného rozsudku. Pro zrušení rozhodnutí o schválení dohody platí přitom obdobně ustanovení občanského soudního řádu o zrušení usnesení o schválení smíru.²³⁸ Mohla by tak být zrušena jen tehdy, byla-li by neplatná podle hmotného práva, přičemž návrh na zrušení rozhodnutí by bylo možno podat jen do tří let od právní moci rozhodnutí o schválení dohody.²³⁹ Odvolání proti rozhodnutí o schválení dohody o vypořádání společného jmění manželů přípustné není. Účastníci dohody (insolvenční správce a manžel dlužníka) se mohou odvolat pouze proti rozhodnutí, kterým insolvenční soud dohodu o vypořádání neschválí.²⁴⁰ Podání odvolání bude mít přitom ten důsledek, že až do rozhodnutí odvolacího soudu bude řízení o vypořádání společného jmění manželů přerušeno.²⁴¹

Věcně příslušným soudem k vypořádání společného jmění manželů je insolvenční soud. Vypořádání společného jmění dlužníka a jeho manžela je totiž jedním z incidenčních sporů.²⁴² Výjimku budou tvořit případy, kdy již před zahájením insolvenčního řízení probíhalo vypořádání společného jmění manželů v souvislosti s rozvodem manželství před obecným soudem. Toto řízení se ve smyslu ustanovení § 266 odst. 1 insolvenčního zákona nepřerušuje a účastníkem řízení se podle ustanovení § 273 odst. 2 insolvenčního zákona stává prohlášením konkursu insolvenční správce.²⁴³ Po dobu trvání účinků rozhodnutí o úpadku, nelze toto řízení ukončit smírem.²⁴⁴

Jakmile dojde k vypořádání společného jmění manželů, insolvenční správce vyjme z majetkové podstaty majetek, který na základě vypořádání připadl manželovi

²³⁷ § 315 odst. 1 písm. b) insolvenčního zákona.

²³⁸ § 271 odst. 3 insolvenčního zákona.

²³⁹ § 99 občanského soudního řádu.

²⁴⁰ § 272 odst. 2 insolvenčního zákona.

²⁴¹ § 273 odst. 2 insolvenčního zákona.

²⁴² § 159 odst. 1 písm. c) insolvenčního zákona.

²⁴³ Kotoučová, J. a kol. Zákon o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, str. 658.

²⁴⁴ § 273 odst. 1 insolvenčního zákona.

dlužníka. Tímto okamžikem se na vyjmutý majetek již nebudou vztahovat účinky zahájeného insolvenčního řízení.

V praxi velice často dochází k případům, kdy je společné jmění manželů předloženo, tedy když společné jmění manželů je menší než závazky dlužníka. Insolvenční zákon na tyto situace pamatuje v ustanovení § 274 insolvenčního zákona, které stanovuje: „Nelze-li provést vypořádání společného jmění manželů proto, že závazky dlužníka, které z něj mohou být uspokojeny, jsou vyšší než majetek, který náleží do společného jmění manželů, zahrne se celý majetek náležející do společného jmění manželů do majetkové podstaty.“ Vypořádání společného jmění manželů se tedy v takovém případě neprovádí a celé společné jmění manželů se stane součástí majetkové podstaty. Insolvenční zákon oproti tomu nijak neřeší situace, pokud by závazky manžela dlužníka byly vyšší než majetek náležející do společného jmění manželů, nebo situace, je-li majetek náležející do společného jmění manželů zajištěn ve prospěch věřitele manžela dlužníka. „V takovém případě by se zahrnutím veškerého majetku do majetkové podstaty nemohl tento věřitel uspokojit ze zajištění.“²⁴⁵

Závěrem této kapitoly bych rád upozornil na ustanovení § 275 insolvenčního zákona. To nám upravuje fikci přihlášení pohledávky manžela dlužníka. Pohledávka manžela dlužníka, která vznikne po prohlášení konkursu vypořádáním společného jmění manželů, se totiž považuje za přihlášenou pohledávku a uspokojí se stejně jako tyto pohledávky. Tuto pohledávku tedy není nutno přihlašovat. Tato pohledávka zároveň ale nepatří do pohledávek, které mají být uspokojeny přednostně, ale bude uspokojena při rozvrhu poměrně vzhledem k výši pohledávek ostatních věřitelů, v jaké byla jejich pohledávka zjištěna.²⁴⁶

²⁴⁵ Kotoučová, J. a kol. Zákon o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, str. 666.

²⁴⁶ Kotoučová, J. a kol. Zákon o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, str. 667.

VI. Vybrané otázky

6.1 SJM z obchodní podíl

Na úvod této kapitoly si stručně dovolím sumarizovat obsah kapitoly podnikání s doplněním o významná hlediska obchodního podílu v rámci společného jmění manželů.

Za úkon vždy neobvyklý ve smyslu obvyklé správy majetku je považováno podnikání. Podle ustanovení § 2 odst. 1 obchodního zákoníku je podnikáním soustavná činnost prováděná samostatně podnikatelem vlastním jménem a na vlastní odpovědnost za účelem dosažení zisku. Podle ustanovení § 146 občanského zákoníku může být majetek ve společném jmění manželů nebo jeho část použita jedním manželem k podnikání se souhlasem druhého manžela. Souhlas je třeba udělit při prvním použití majetku ve společném jmění manželů nebo jeho části. K dalším právním úkonům souvisejícím s podnikáním již souhlas druhého manžela není třeba.

Toto ustanovení tedy slouží především k ochraně manžela, který nepodniká, před negativními důsledky, které s sebou může podnikání přinášet.

Soudní praxe dovodila, že souhlasem ve smyslu výše uvedeného ustanovení se rozumí obecný (generální) předem daný souhlas k použití jakéhokoli blíže neurčeného majetku za uvedeným účelem a kdykoli později. Takovým souhlasem naopak není souhlas k jednorázovému použití majetku ve společném jmění manželů na konkrétní podnikatelský účel.²⁴⁷

²⁴⁷ Knappová, Švestka, Dvořák a kol. Občanské právo hmotné 1, 4. aktualizované a doplněné vydání, ASPI, a. s., 2008, str. 390.

Souhlas opět nemusí být udělen písemně. Postačí, je-li učiněn ústně nebo konkludentně. Avšak podnikatelé – fyzické osoby, kteří se zapisují do obchodního rejstříku, musí případně do sbírky listin založit doklad o souhlasu manžela s použitím společného jmění manželů nebo jeho části k podnikání. Ačkoli tak souhlas o udělení souhlasu písemný být nemusí, doklad o souhlasu může být z povahy věci jen písemný.

Na tomto místě si dovolím odkázat na rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR spis. zn. 22 Cdo 1731/2003, kde bylo mimo jiné judikováno, že souhlas manžela podle ustanovení § 146 občanského zákoníku má ten důsledek, že právní úkony podnikajícího manžela při dispozici se společným majetkem nejsou relativně neplatné ve smyslu ustanovení § 145 odst. 2 a § 40a občanského zákoníku, ovšem sám o sobě nemůže vyloučit oprávnění druhého z manželů společný majetek užívat, jak vyplývá z ustanovení § 145 odst. 1 občanského zákoníku. Souhlas manžela s použitím majetku ve společném jmění k podnikání druhého manžela tedy v žádném případě neopravňuje podnikajícího manžela k tomu, aby nadále tento majetek užíval výlučně, nebo aby výlučně rozhodoval o způsobu jeho užívání. Tento souhlas má jen ten důsledek, že právní úkony podnikajícího manžela při dispozici se společným majetkem nejsou relativně neplatné.

Jednou daný souhlas s použitím majetku ve společném jmění manželů k podnikání později nelze odvolat. Opačné řešení by totiž mohlo způsobit závažný zásah do právní jistoty podnikajícího manžela a jeho obchodních partnerů. Nepodnikající manžel je však oprávněn, budou-li splněny zákonné podmínky, žádat o zúžení společného jmění manželů.²⁴⁸

Ve vztahu k insolvenčnímu upozorňuji na ustanovení § 270 odst. 2 insolvenčního zákona, které stanovuje, že část společného jmění manželů, kterou dlužník použil se souhlasem manžela k podnikání, spadá při vypořádání společného jmění manželů vždy do majetkové podstaty.

²⁴⁸ Dvořák, J., Spáčil, J. Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2011, str. 147.

"Rozporuplný výklad otázky, zda obchodní podíl ve společnosti s ručením omezeným, jejímž společníkem se stal pouze jeden z manželů za trvání manželství, patří do společného jmění manželů či nikoliv, zapříčinilo ustanovení § 143 odst. 2 ObčZ, které bylo doplněno novelou zákona o rodině č. 91/1998 Sb., účinnou od 1. 8. 1998 v tomto znění: "Stane-li se jeden z manželů za trvání manželství společníkem obchodní společnosti nebo členem družstva, nezakládá nabytí podílu včetně akcií, ani nabytí členských práv a povinností členů družstva, účast druhého manžela na této společnosti nebo družstvu, s výjimkou bytových družstev".

Problematickou situaci, kdy v praxi docházelo k rozdílným názorům v řadě případů i na miliónové hodnoty, vyřešil Nejvyšší soud ČR ve svém rozhodnutí ze dne 20. 7. 2004:

"Dovolací soud při značně rozporné a početné odborné literatuře ke sporné právní problematice vlastnictví obchodního podílu manžely sdílí názor prezentovaný autory S. R. a M. Z. v publikaci Kurs občanského práva - Instituty rodinného práva. Nakladatelství C. H. Beck, Praha 1999, s. 48, Miroslavou Bartošikovou a Ivanou Štenglovou v publikaci Společnost s ručením omezeným. Praha 2003, nakladatelství C. H. Beck, s. 86, a Janem Dvořákem v publikaci Majetkové společenství manželů. Praha. ASPI Publishing, 2004, s. 179. Nejvyšší soud tak k věci zaujímá následující názor: S obchodním podílem je spjata majetková hodnota, která je ve smyslu § 118 odst. 1 občanského zákoníku jinou majetkovou hodnotou (majetkem) a jako taková může být předmětem občanskoprávních vztahů. Jestliže i jen jeden z manželů nabude za trvání manželství a z prostředků patřících do společného jmění manželů obchodní podíl ve společnosti s ručením omezeným, stává se tím získaný majetek (hodnota takového podílu) ze zákona součástí společného jmění manželů, neboť to přímo vyplývá z výše citovaného kogentního ustanovení § 143 odst. 1 písm. a) občanského zákoníku. Gramatický ani logický výklad navazujícího ustanovení § 143 odst. 2 občanského zákoníku takový závěr nevyklučuje. Nestanoví-li eventuelní dohoda manželů o zúžení jejich společného jmění, uzavřená v souladu s ustanovením § 143a občanského zákoníku, něco jiného, nelze (s ohledem na přecházející vymezení předmětu společného jmění manželů) posledně citované ustanovení zákona vykládat jinak, než že jím není

dotčena skutečnost, že následkem vynaložení prostředků patřících do společného jmění, aniž by se současně stali "kolektivními" společníky ve společnosti s ručením omezeným, se obchodní podíl nabytý jedním z manželů stává součástí společného jmění obou manželů. Důsledkem ustanovení § 143 odst. 2 občanského zákoníku je toliko oddělení či odlišení právního postavení společníka - manžela, jenž se stal společníkem obchodní společnosti, od právního postavení druhého manžela, který se společníkem nestal. Jen manžel - společník má práva a povinnosti vyplývající pro něj z úpravy postavení společníka obchodní společnosti v obchodním zákoníku či jiném právním předpise nebo ve společenské smlouvě. Je však oddělen od majetkové hodnoty obchodního podílu, která zůstává manželům společná. Proto je také omezen v nakládání s obchodním podílem, pokud nejde o jeho obvyklou správu ve smyslu § 145 odst. 2 občanského zákoníku, neboť stejnou měrou jako náleží jemu, náleží i druhému manželovi.

K argumentaci výše citovaným ustanovením § 114 odst. 3 obchodního zákoníku dovolací soud poznamenává, že podle jeho názoru v případě, kdy vlastníky jedné věci je více osob, musí jít vždy o spoluvlastnictví, a to i v případě, kdy věc náleží do společného jmění manželů z důvodu uvedeného v § 143 odst. 1 písm. a) občanského zákoníku. Jsou-li oba manželé vlastníky celé věci a nelze-li hovořit o existenci podílu každého z nich na takové věci, nelze než dospět k závěru, že přes určitou transformaci institutu bezpodílového spoluvlastnictví do společného jmění manželů jde stále o pokračující bezpodílové spoluvlastnictví. Individuální vlastnictví dvou osob k téže věci je logický nesmysl. Zvláštnost společného jmění manželů jako formy spoluvlastnictví pak spočívá v tom, že jeho předmětem může být i majetek nehmotné povahy a závazky, které nejsou věcmi ve smyslu § 119 občanského zákoníku. Proto jsou ustanovení občanského zákoníku upravující společné jmění manželů - § 143 až § 151 - také ustanoveními upravujícími spoluvlastnictví."

V dalším svém rozhodnutí, spis. zn. Cdo 1781/2004, ze dne 30. 5. 2005 Nejvyšší soud ČR odkázal na své dřívější, výše citované rozhodnutí a současně výslovně uvedl, že v tomto případě "... odvolací soud, pokud zahrnul do společného jmění účastníků a

přikázal žalovanému jen hodnotu obchodního podílu a nikoliv obchodní podíl jako takový, rozhodl v rozporu s hmotným právem."

Dále se touto problematikou zabývaly rozhodnutí Nejvyššího soudu, sp. zn. 22 Cdo 1781/2004 ze dne 30. 5. 2005, sp. zn. 22 Cdo 1804/2004 ze dne 30. 5. 2005, sp. zn. 22 Cdo 103/2005 ze dne 31. 1. 2006 a sp. zn. 22 Cdo 73/2006 ze dne 25. 5. 2006. Dle rozhodnutí sp. zn. 22 Cdo 1781/2004 lze přikázat obchodní podíl jen společníku.

Již při založení společnosti s ručením omezeným vyžaduje obchodní rejstřík doklad o souhlasu druhého manžela s použitím majetku ve společném jmění manželů k podnikání podle zvláštního právního předpisu, stejnopis notářského zápisu o smlouvě a změně rozsahu společného jmění, nebo výhradě jeho vzniku podle zvláštního právního předpisu, byla-li taková smlouva uzavřena, nebo rozhodnutí soudu o zúžení společného jmění, popřípadě smlouvu o rozdělení příjmů z podnikání podle zvláštního právního předpisu, v případě rozvodu musí být uložena dohoda o vypořádání společného jmění podle zvláštního právního předpisu nebo rozhodnutí soudu, popřípadě prohlášení podnikatele, že k dohodě ani rozhodnutí soudu nedošlo, které poté obsahuje sbírka listin (ust. § 38i odst. 1 písm. k), účinné od 1. 7. 2005 na základě novely obchodního zákoníku č. 216/2005 Sb. (do té doby ustanovení § 27a obchodního zákoníku).

Výše uvedenému ustanovení obchodního zákoníku odpovídá ustanovení § 146 občanského zákoníku, podle kterého může jeden z manželů majetek ve společném jmění manželů nebo jeho část použít k podnikání se souhlasem druhého manžela a tento souhlas je třeba udělit při prvním použití majetku ve společném jmění manželů nebo jeho části. K dalším právním úkonům souvisejícím s podnikáním již souhlas druhého manžela není třeba.

Pokud manžel, který není společníkem, podepíše prohlášení, že společník nabyl svůj obchodní podíl ze svých výlučných finančních prostředků, nestane se tento podíl součástí společného jmění manželů.

Ustanovení § 115 obchodního zákoníku stanoví, že se souhlasem valné hromady může společník smlouvou převést svůj obchodní podíl na jiného společníka, nestanoví-li společenská smlouva jinak. Připouští-li to společenská smlouva, může společník převést svůj obchodní podíl na jinou osobu, společenská smlouva může podmínit převod obchodního podílu na jinou osobu i souhlasem valné hromady. Účinky převodu obchodního podílu nastávají vůči společnosti dnem doručení účinné smlouvy o převodu. Zápis v obchodním rejstříku je tak již pouze deklaratorní.

V případě převodu obchodního podílu ve společnosti s ručením omezeným podle ust. § 115 obchodního zákoníku, který je ve společném jmění manželů, je tedy potřeba souhlas druhého manžela, byť tento není společníkem ve společnosti, jinak je smlouva o převodu obchodního podílu relativně neplatná a druhý manžel má právo dovolat se této neplatnosti ve tříleté promlčecí době.

Může tak dojít k případům, kdy účastníci uzavřeli smlouvu o převodu obchodního podílu ve společnosti s. r. o., kterou schválila valná hromada a nabyvatel obchodního podílu je zapsán jako nový společník v obchodním rejstříku příslušného soudu, přesto se druhý manžel, který nebyl společníkem, odůvodněně dovolá relativní neplatnosti smlouvy o převodu obchodního podílu, pokud byl tento podíl ve společném jmění manželů.

V zájmu jistoty právních vztahů je proto třeba brát tyto skutečnosti v úvahu a předcházet tak značným problémům."- Dvořáková-Závodská, j., Zpravodaj Jednoty českých právníků č. 2/2008, str. 26 - 34

6.2 Exekuce

S ohledem na ambici této dizertační práce, o co možná nejkompaktnější popsání institutu společného jmění manželů se všemi jeho aspekty a dopady na další instituty našeho právního řádu jsem nemohl opomenout problematiku exekučního řízení. Předmět této kapitoly se bude dotýkat zejména exekuce prováděné soudními exekutory

dle zákona číslo 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů. Neboť nucený výkon rozhodnutí prováděný soudem se stává čím dále více ojedinělým jevem. Jinými slovy výkon rozhodnutí prostřednictvím exekutora předčil soudní výkon rozhodnutí, a proto z praktických důvodů považuji za vhodné se omezit na tento způsob výkonu rozhodnutí.²⁴⁹ V neposlední řadě jsem považoval za nutné zařadit tuto kapitolu do této disertační práce z důvodu toho, že nucený výkon rozhodnutí se stal běžnou praxí. Domnívám se, že tento jev bude mít narůstající tendenci z důvodu napjatých sociálních vztahů ve společnosti. Tuto skutečnost potvrzují statistické údaje Exekutorské komory České republiky, ze kterých je zřejmé, že v roce 2011 bylo nově nařízeno 936.219 soudních exekucí oproti 701.900 exekucím nařízeným v roce 2010. Tato narůstající tendence je více zřejmá při porovnání těchto čísel například s rokem 2006, kdy počet exekucí činil pouze 309.457.

6.2.1 Manžel povinného v exekučním řízení

Jedná se o poměrně složitou problematiku. S touto problematikou jsou spojeny otázky jaké majetkové hodnoty ze společného jmění manželů a za jakých podmínek lze použít pro uspokojení nároku oprávněného v exekučním řízení. Fundamentálním hlediskem, které se snaží najít právní věda v této oblasti je ona míra účasti manžele povinného v exekučním řízení. Poměrně známý je postih účtu manžela povinného u peněžního ústavu či jeho mzda. Nicméně doposud není možno predikovat, jakým způsobem bude postupováno ze strany exekutora v exekučním řízení, když není zcela jednoznačná judikatura soudů.²⁵⁰

²⁴⁹ K této skutečnosti si dovoluji uvést hlavní důvody, proč rovněž v některých případech doporučuji klientům výkon rozhodnutí exekutorem. Především se jedná o nemalý soudní poplatek, který je spojen s návrhem na zahájení vykonávacího řízení (dle sazebníku poplatků zákona č 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, v platném znění se jedná o částku minimálně 500,- Kč pokud vymáhaná částka nepřesahuje 25.000,- Kč, jinak resp. 2% z vymáhané částky, v případě exekuce na nepeněžitá plnění 1.500,-Kč). Návrh na nařízení exekuce podaný soudnímu exekutorovi takovou povinnost se sebou nese. Problematickou skutečnost ovšem spatřuji zejména v zákonném požadavku, specifikovaném § 261 občanský soudní řád, stanovit v návrhu na výkon rozhodnutí ukládajícího zaplacení peněžité částky způsob jakým má být výkon rozhodnutí proveden. Ve valné většině případů věřitel takovou informací nedisponuje a logicky se stává možnost využití tohoto způsobu výkonu rozhodnutí vyloučena.

²⁵⁰ V případě rozhodnutí o vylučovacích žalobách bývá soudy často v identických věcech rozhodováno rozdílně.

6.2.1.1 Společné jmění manželů v rámci exekučního řízení

Ačkoliv ustanovení § 36 odst. 1 zákona číslo 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů exekučního řádu v platném znění, (dále také jako „exekuční řád“) stanoví, že účastníky exekučního řízení jsou oprávněný a povinný, tak hned následující odstavec tohoto paragrafu uvádí, že jsou-li exekučním příkazem postiženy věci, práva nebo jiné majetkové hodnoty patřící do společného jmění manželů, je účastníkem exekučního řízení, pokud jde o tyto věci, práva nebo jiné majetkové hodnoty, i manžel povinného. Občanský soudní řád obsahuje ve svém § 255 odst. 2 obdobnou úpravu.²⁵¹

Na základě této úpravy je zcela zjevné, že probíhající exekuce může mít dopad i na majetkovou sféru manžela povinného. Ještě před tím, než přistoupím k rozboru problematických otázek, na které doposud nepanuje jednoznačný názor, tak se pokusím vymezit majetek patřící do společného jmění manželů z hlediska exekučního řádu. Exekuční řád obsahuje rozšířené pojetí majetku, který lze postihnout v rámci exekučního řízení.²⁵²

Avšak nejprve je vhodné si připomenout zákonný rozsah společného jmění manželů dle § 143 občanského zákoníku. Společné jmění manželů tvoří (i) majetek nabytý některým z manželů nebo jimi oběma společně za trvání manželství, s výjimkou majetku získaného dědictvím nebo darem, majetku nabytého jedním z manželů za majetek náležející do výlučného vlastnictví tohoto manžela, jakož i věcí, které podle své povahy slouží osobní potřebě jen jednoho z manželů, a věcí vydaných v rámci předpisů o restituci majetku jednoho z manželů, který měl vydanou věc ve vlastnictví před uzavřením manželství a nebo jemuž byla věc vydána jako právnímu nástupci původního vlastníka, (ii) závazky, které některému z manželů nebo oběma manželům společně vznikly za trvání manželství, s výjimkou závazků týkajících se majetku, který náleží výhradně jednomu z nich, a závazků, jejichž rozsah přesahuje míru přiměřenou

²⁵¹ Znění § 255 odst. 2. občanského soudního řádu: „Jsou-li nařízeným výkonem rozhodnutí postiženy majetkové hodnoty nebo práva patřící do společného jmění manželů, je účastníkem řízení, pokud jde o tyto majetkové hodnoty, i manžel povinného.“

²⁵² § 42 exekučního řádu.

majetkovým poměrům manželů, které převzal jeden z nich bez souhlasu druhého. (iii) Stane-li se jeden z manželů za trvání manželství společníkem obchodní společnosti nebo členem družstva, nezakládá nabytí podílu, včetně akcií, ani nabytí členských práv a povinností členů družstva, účast druhého manžela na této společnosti nebo družstvu, s výjimkou bytových družstev. Dále může soud podle § 148 občanského zákoníku ze závažných důvodů²⁵³ na návrh některého z manželů zúžit společné jmění manželů až na věci tvořící obvyklé vybavení společné domácnosti. Dále podle § 148 odst. 2 občanského zákoníku soud zúží společné jmění manželů na návrh některého z manželů až na věci tvořící obvyklé vybavení společné domácnosti v případě, že jeden z manželů získal oprávnění k podnikatelské činnosti nebo se stal neomezeně ručícím společníkem obchodní společnosti.²⁵⁴

V této souvislosti je nutné upozornit rovněž na tu skutečnost, že naše právní úprava umožňuje, aby bylo společné jmění manželů modifikováno jednak smlouvou uzavřenou mezi manžely, jednak soudním rozhodnutím. Manželé mohou smlouvou uzavřenou formou notářského zápisu, která je vyžadována pod sankcí absolutní neplatnosti, (i) rozšířit nebo zúžit zákonem stanovený rozsah společného jmění manželů, (ii) vyhradit zcela nebo zčásti vznik společného jmění až ke dni zániku manželství, pokud nejde o věci tvořící obvyklé vybavení společné domácnosti, (iii) upravit správu společného jmění manželů odchýlně od zákonné úpravy. V případě využití těchto institutů umožňující modifikace společného jmění manželů musí být pamatováno i na ochranu práv třetích osob. Ta je zajištěna tak, že se manželé mohou dovolávat na obsah smluv modifikující společné jmění manželů vůči třetím osobám pouze tehdy, byl-li třetím osobám obsah smluv znám. V souvislosti s ochranou práv třetích osob platí dle § 144 občanského zákoníku vyvratitelná právní domněnka společného jmění. Její význam spočívá v tom, že pokud je prohlášováno jedním z manželů, že určitá věc je v jeho výlučném vlastnictví a vztah tohoto manžela k této věci nebude prokázán, se uplatní právě tato zákonná domněnka a tato věc bude považována za součást společného jmění manželů. Absolutní neplatností by rovněž trpěly určité

²⁵³ Výklad pojmu „závažné důvody“ je ponecháno na soudní praxi, mezi které soudní praxe řadí například bezdůvodné a neúčelné přebírání závazků, jimiž je zatěžována integrita společného jmění manželů, rovněž to může být i chování některého z manželů ve vztahu k nezletilým dětem.

²⁵⁴ Více kapitola rozsah společné jmění manželů.

smlouvy mezi manželi, které byly uzavřeny po podání insolvenčního návrhu dlužníkem, a jde-li o insolvenční návrh věřitele poté, co nastaly účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení.²⁵⁵²⁵⁶

S ohledem na výše uvedené a ve vazbě na základní smysl exekučního řádu, jímž je uspokojení práv oprávněného, vymezuje exekuční řád majetek patřící do společného jmění manželů šířeji než občanský zákoník. Podle ustanovení § 42 exekučního řádu lze exekuci na majetek patřící do společného jmění manželů provést také tehdy, jde-li o vymáhání závazku, který vznikl za trvání manželství jen jednomu z manželů. Za majetek patřící do společného jmění povinného a jeho manžela se pro účely nařízení exekuce považuje také majetek, který netvoří součást společného jmění manželů jen proto, že byl smlouvou zúžen zákonem stanovený rozsah společného jmění manželů nebo že byl smlouvou vyhrazen vznik společného jmění ke dni zániku manželství.

Podle odstavce druhého totožného paragrafu se při provádění exekuce také nepřihlíží ke smlouvě, kterou byl zúžen zákonem stanovený rozsah společného jmění manželů o majetek, který patřil do společného jmění v době vzniku vymáhané pohledávky. Totéž platí, byl-li smlouvou rozšířen zákonem stanovený rozsah společného jmění manželů o majetek povinného, který nepatřil do společného jmění v době vzniku vymáhané pohledávky.

Toto ustanovení exekučního řádu nám tedy upravuje za jakých podmínek a v jakém rozsahu lze v exekučním řízení zahrnout majetek patřící do společného jmění manželů.

„Za majetek patřící do společného jmění manželů se pro účely nařízení exekuce tedy považuje i majetek, který jím není jen proto, že byl smlouvou zúžen zákonem stanovený rozsah společného jmění manželů nebo že byl smlouvou vyhrazen vznik společného jmění ke dni zániku manželství. Stejně tak se nepřihlíží ke smlouvě, kterou byl zúžen zákonem stanovený rozsah společného jmění manželů o majetek, který patřil do společného jmění v době vzniku vymáhané pohledávky. Stejně omezení platí i pro

²⁵⁵ § 269 odst. 1 insolvenčního zákona.

²⁵⁶ Blíže viz. kapitola rozsah společné jmění manželů.

smlouvu, kterou byl rozšířen zákonem stanovený rozsah společného jmění manželů o majetek povinného, který nepatřil do společného jmění v době vzniku vymáhané pohledávky.

Exekucí lze postihnout majetek patřící do společného jmění manželů již tehdy, jde-li o vymáhání závazku, který vznikl za trvání manželství jen jednomu z manželů. Zda skutečně došlo ke vzniku pohledávky za trvání manželství, soud při nařízení exekuce nezkoumá (nevyžaduje předložení oddacího listu, nezjišťuje, zda nedošlo k rozvodu manželství atd.), vychází z tvrzení uvedených v návrhu (ani v návrhu nebývá uváděno, že se jedná o pohledávku, která vznikla za trvání manželství povinného, neboť oprávněnému tato skutečnost nebývá známa).

Je-li exekucí postižen majetek patřící do společného jmění manželů, může se manžel povinného bránit proti postižení majetku, který se považuje podle § 42 odst. 1 exekučního řádu za majetek tvořící společné jmění manželů, nebo že postižený majetek nemůže být k uspokojení pohledávky použit, žalobou podle § 267 odst. 2 občanského soudního řádu (tzv. exindační žaloba). Tento způsob obrany je stejný i v případě, že společné jmění manželů zaniklo, dosud však nedošlo k jeho vypořádání.²⁵⁷ Došlo-li již k vypořádání společného jmění dohodou, rozhodnutím soudu nebo na základě domněnky o vypořádání podle § 150 odst. 4 občanského zákoníku, obrana (bývalého) manžela spočívá v podání žaloby na vyloučení věci z exekuce podle § 267 odst. 1 občanského soudního řádu. Je-li podána žaloba podle § 267 občanského soudního řádu, je dán obvykle důvod k odkladu výkonu rozhodnutí podle § 266 odst. 2 občanského soudního řádu. Tím se zabrání v dalším provádění exekuce, během něhož by mohlo dojít k úspěšnému prodeji např. movitých věcí či nemovitostí. Úspěch manžela

²⁵⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 3. 2011, spis. zn. 20 Cdo 2610/2009, [R 100/2011 civ.] Bylo-li manželství pravomocně rozvedeno v řízení podle § 24a zák. o rod. , ač nebyla uzavřena smlouva o vypořádání vzájemných majetkových vztahů, lze k vydobytí závazku, který vznikl za trvání manželství jen bývalému manželovi (povinnému), nařídít exekuci (výkon rozhodnutí) i na majetek patřící do zaniklého společného jmění, které v době zahájení řízení o výkon (vydáním exekučního příkazu) nebylo vypořádáno. Druhému manželovi tudíž nesvědčí ve smyslu § 267 odst. 1 občanského soudního řádu právo k majetku, které nepřipouští exekuci (výkon rozhodnutí). (Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 3. 2011, sp. zn. 20 Cdo 2610/2009)

povinného v nalézacím řízení je důvodem k zastavení exekuce podle § 268 odst. 1 písm. f) občanského soudního řádu.²⁵⁸

Zákonná díkce ustanovení § 42 exekučního řádu není ničím novým a již před přijetím exekučního řádu,²⁵⁹ jenž nabyl účinnosti 1. září 2001, tato pravidla obsahoval ve výkonu rozhodnutí občanský soudní řád. (§262a občanský soudní řád).

Jinými slovy, smlouva, která byla uzavřena po vzniku pohledávky, nemá na právní vztahy věřitele žádný vliv. Avšak základním předpokladem postižení majetku ve společném jmění manželů je to, aby závazek vznikl pouze v případě, že závazek vznikl za trvání manželství. Není tak rozhodné pro použití k uspokojení majetku ze společného jmění manželů, zda jsou věřiteli zavázáni plnit oba manželé nebo je zavázán pouze jen jeden z manželů.²⁶⁰

Na základě těchto ustanovení a na základě procesní techniky (bez jednání a bez slyšení) při rozhodování o nařízení výkonu rozhodnutí (nařízení exekuce) soud nemůže zkoumat zda, (i) navržený způsob exekuce skutečně postihuje majetek ve společném jmění manželů nebo zda jde o majetek, který do společného jmění nepatří na základě smlouvy o zúžení zákonem stanoveného rozsahu společného jmění nebo podle smlouvy o vyhrazení vzniku společného jmění ke dni zániku manželství; (ii) vůbec může být tento majetek použit k vymožení závazku povinného manžela; (iii) vymáhaná pohledávka skutečně patří podle § 143 odst. 1 písm. b) občanského zákoníku. Z do společného jmění povinného a jeho manžela; (iv) vymáhaná pohledávka vznikla povinnému za trvání manželství.²⁶¹

²⁵⁸ Citace doplněná o recentní judikaturu, citováno: Kasíková, M. a kol. Zákon o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád). Komentář. 2. vydání, Praha 2010, 159-160 str.

²⁵⁹ Zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů.

²⁶⁰ „Závěr o tom, zda jsou manželé zavázáni splnit dluh věřiteli společně, nevyplývá z § 143 odst. 1 písm. b) nebo § 145 odst. 3 občanského zákoníku (uvedená ustanovení upravují jen vztahy mezi manželi týkající se dluhu tvořícího součást SJM a nedotýkají se právní sféry věřitele); manželé mají vůči věřiteli společný závazek, jen jestliže to vyplývá ze smlouvy, ze způsobené škody, z bezdůvodného obohacení nebo z jiné skutečnosti stanovené zákonem, na základě kterých vznikl.“ (Drápal, L., Bureš, J. a kol. Občanský soudní řád I, II Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 2192)

²⁶¹ Kárně obviněný byl v uvedené věci kárně stíhán proto, že zřídil exekutorské zástavní právo k nemovitosti, která tvořila součást společného jmění manželů, a následně nařídil exekuci prodejem této nemovitosti, ačkoliv věděl, že závazek vznikl pouze jednomu z manželů před uzavřením manželství. Na tomto místě si dovoluji uvést případy řešící kárné stížnosti podané proti postupu exekutorům ve věcech

Soud tak skutečně vychází v tomto ohledu jen z návrhu na nařízení exekuce. Dokonce soud toto nezkoumá ani k odvolání manžela povinného proti usnesení o nařízení exekuce postihující majetek ve společném jmění manželů. V případě odvolání

nařízení exekuce na majetek ve společném jmění manželů: „Kárný senát na argumentaci kárného navrhovatele nepřistoupil a naopak konstatoval, že „[p]ři nařízení výkonu rozhodnutí nelze zjišťovat, jaký majetek do společného jmění manželů patří a jaký nikoliv, ani to, zda vymáhaná pohledávka vznikla za trvání manželství povinného a jeho manžela, ale ani to, zda jde o takový typ individuálního závazku, který je podle práva hmotného považován za součást společného jmění manželů. Ochrana před fikcí o rozsahu společného jmění manželů zakotvenou v § 144 ObčZ poskytuje až teprve vylučovací (excindační) žaloba podle § 267 odst. 1 a 2 OSŘ. Povinností exekutora je možnost procesní obrany dotčené osobě (zpravidla druhému z manželů) umožnit, a to zejména doručením příslušného exekučního příkazu“.

Soudního exekutora není podle názoru kárného senátu (Rozhodnutí NSS ze dne 19. 5. 2011, sp. zn. 15 Kse 7/2010) možné činit kárně odpovědným ani tehdy, vycházel-li z předpokladu určité standardní aplikace právní úpravy a postupoval-li in bona fides zcela v intencích informací, kterých se mu dostalo od samotného kárného navrhovatele. Kárné provinění podle návrhu na zahájení kárného řízení spočívalo v tom, že soudní exekutor vydal exekuční příkaz k provedení exekuce prodejem nemovitostí ve společném jmění manželů, ačkoliv z výpisu z katastru nemovitostí vyplývalo, že výlučným vlastníkem těchto nemovitostí je manželka povinného. Kárně obviněný se hájil tím, že manželství povinného bylo uzavřeno v roce 1989 a k nabytí nemovitostí došlo v roce 1997, proto se uplatnila zákonná domněnka (§ 144 občanského zákoníku), že majetek patří do společného jmění manželů. Namítal, že údaje v katastru nemovitostí o vlastnickém právu nejsou závazné, tudíž jimi nemohl být prokázán opak a bylo namístě nadále považovat nemovitosti za součást společného jmění manželů. Ani později předložená kupní smlouva nedávala soudnímu exekutorovi oprávnění k tomu, aby posoudil, zda byly nemovitosti nabyty z výlučných prostředků manželky; k tomu je oprávněn jedině soud rozhodující o vylučovací žalobě. Kárně obviněný současně poukázal na zprávu Ministerstva spravedlnosti podporující toto stanovisko. Kárný senát přednesené obhajobě přitakal s odůvodněním, že pokud kárně obviněný obdržel písemné stanovisko odboru dohledu Ministerstva spravedlnosti ve skutkově i právně zcela identické věci a v jeho intencích v daném období jednal, nelze o několik měsíců později shledat v jeho postupu ani nejnižší formu zavinění – nevědomou nedbalost.

Oba výše popsané případy se týkaly společného jmění manželů, kárný soud v nich tedy současně řešil otázku, kdy může soudní exekutor postihnout majetek, který není ve výlučném vlastnictví povinného, a zasáhnout tak do práv jiné osoby. U této problematiky ještě zůstaneme.

Podle rozhodnutí kárného senátu ze dne 14. 2. 2011, sp. zn. 14 Kse 6/2010, „[n]ezjišťoval-li exekutor před vydáním exekučního příkazu, zda vymáhaná pohledávka vznikla před uzavřením manželství, nezakládá jeho postup kárné provinění, neboť vznik pohledávky za trvání manželství, tj. splnění podmínky nezbytné pro použití majetku tvořícího společné jmění manželů, se při vydání exekučního příkazu nezjišťuje. Obranu, že vymáhaná pohledávka nesmí být uspokojena z majetku, který se považuje za součást společného jmění manželů, například proto, že vznikla povinnému před uzavřením manželství nebo po jeho rozvodu, lze uplatnit pouze způsobem uvedeným v § 267 OSŘ, tj. tzv. vylučovací žalobou.“ Jiná situace nastává, vydá-li soudní exekutor exekuční příkaz na provedení exekuce postižením jiných majetkových práv podle § 320 OSŘ, konkrétně práva povinného na finanční prostředky vyplacené z účtu manžela povinného, a současně přikáže peněžnímu ústavu tento účet blokovat a provést exekuci odepsáním vymáhané pohledávky a jejího příslušenství. Takovým postupem se soudní exekutor „dopouští... závažného porušení povinností uvedených v § 320 OSŘ, neboť arrestatorium a další postup uplatnil ve vztahu k subjektu, vůči němuž oprávněnému úkojně právo nemohlo vzniknout. Současně nepřipustně omezil majetek dlužníka povinného, ačkoliv je pouze na tomto poddlužníku, aby posoudil, zda podle jemu doručeného exekučního příkazu může být exekuce vůbec provedena.“ Kárný senát se v tomto rozhodnutí dále vyjádřil k nepřezkoumatelnosti příkazu k úhradě nákladů exekuce; shledal, že nezakládá kárnou odpovědnost soudního exekutora, a podotkl, že „[n]epřezkoumatelnost příkazu k úhradě nákladů exekuce posuzuje k námitkám účastníků řízení příslušný soud, jehož činnost není kárný senát oprávněn nahrazovat.“ (M., Brus: Judikatura Nejvyššího správního soudu: Kárná odpovědnost soudních exekutorů, Soudní rozhledy 1/2012, str. 3-5)

totiž přísluší manželovi povinného jen namítat takové skutečnosti, které může namítat povinný.

Stejně tak jako v případě ustanovení § 42 exekučního řádu ustanovení § 262a odst. 2 občanského soudního řádu se pro účely řízení o výkon rozhodnutí promítá § 143a odst. 4 občanského zákoníku. Na základě tohoto ustanovení se manželé mohou vůči jiné osobě odvolat na smlouvy uvedené v § 143a odst. 1 až 3 občanského zákoníku pouze tehdy, pokud je této osobě obsah smlouvy znám. Z tohoto ustanovení logicky vyplývá ta skutečnost, že této osobě - oprávněnému může být obsah výše uvedených smluv (§ 143a odst. 1 až 3 občanského zákoníku) znám pouze za předpokladu, jestliže taková smlouva existovala již v době vzniku vymáhané pohledávky.²⁶² Tato ustanovení reflektují jednu ze stěžejních zásad soukromého práva, a to, že není možno zavazovat či měnit právní postavení třetího nezúčastněného subjektu - věřitele.²⁶³

Pokud tedy došlo k uzavření některé ze smluv podle § 143a odst. 1 až 3 občanského zákoníku po vzniku vymáhané pohledávky, nemohl být logicky obsah smlouvy oprávněnému znám. V opačném případě, tedy v situaci, kdy exekuční řízení směřuje proti věci dotčené některou ze smluv podle § 143a odst. 1 až 3 občanského zákoníku a zároveň tato smlouva byla uzavřena před vznikem vymáhané pohledávky je na manželovi povinného, který se cítí být poškozen, aby v řízení o vyloučení věci z exekuce prokázal, že věřiteli byl obsah smlouvy modifikující zákonem stanovený rozsah společného jmění manželů znám. Procesní legitimace je na manželovi povinného. Ten se musí v exekučním řízení aktivně bránit. V praxi se často setkávám s opačným trendem a nepochopením procesních postupů v rámci exekučního řízení. Osoby cítící se dotčené na svých právech exekučním řízením často nedbají svých práv nebo nevěnují správným směrem procesní aktivitu. Na místo relevantní obrany dotčené osoby exekučním řízením často inklinují k podávání trestních oznámení, čímž se ale sami leckdy vystavují nebezpečí trestního stíhání pro trestný

²⁶² SJ, 2004, č. 60 – Nejvyšší soud ČR sp. zn. 20 Cdo 279/2003 : Zda byl jiné osobě znám obsah smlouvy o zúžení zákonem stanoveného rozsahu společného jmění manželů (§ 143a odst. 4 obč. zák.), zkoumá soud ke dni vzniku vymáhané pohledávky. Okolnost, že jiná osoba obsah takové smlouvy znala či mohla znát v době zahájení vykonávacího řízení, není významná.

²⁶³ Více viz. R 85/2005 – NS sp. zn. 20 Cdo 1389/2003 : Žaloba na vyloučení majetku z výkonu rozhodnutí nemůže být úspěšná, jestliže vymáhaná pohledávka vznikla (za trvání manželství jednému z manželů) před uzavřením smlouvy o zúžení zákonem stanoveného rozsahu společného jmění manželů.

čin krivého obvinění či trestný čin pomluvy.

Výše popsané odstavce této práce zmiňují situaci, kdy zákonem stanovený rozsah je modifikován na základě smluv, ale jak tomu bude v případě modifikace na základě soudního rozhodnutí. Na základě výše probraného je patrné, že ustanovení § 42 exekučního řádu a ustanovení 262a občanského soudního řádu tuto situaci neřeší, neboť výslovně oba předpisy zmiňují jen smluvní modifikaci. Nicméně situace, kdy zákonný rozsah společného jmění manželů je změněn na základě soudního rozhodnutí, nejsou ojedinělé. Jedná se zejména o případy podle § 148 odst. 1 a 2 občanského zákoníku a podle § 150 odst. 3 občanského zákoníku. S ohledem na tuto legislativní nejasnost daným případem se musela zabývat právní jurisprudence. Zcela jednoznačným závěrem tak, je že výše uvedená ustanovení se uplatní analogicky na modifikace společného jmění manželů provedené soudním rozhodnutím.²⁶⁴ Tento postup je odůvodňován

²⁶⁴ Rozsudek ze dne 17. 2. 2010, sp. zn. 20 Cdo 432/2010: „Žalobkyně se žalobou podanou u Okresního soudu v Novém Jičíně dne 21. 2. 2006 domáhala, aby z výkonu rozhodnutí prodejem movitých věcí, vedeného u Okresního soudu v Novém Jičíně pod sp. zn. 50 E 2056/2004, k vydobytí pohledávky oprávněné (žalované) proti jejímu manželovi Ing. T. K. ve výši 140.508,- Kč, bylo vyloučeno osobní motorové vozidlo zn. Honda CR V 2.0, RZ 2 A5 9597, VIN JHLRD1860WCO78492. Žalobu odůvodnila tím, že tento automobil je v jejím výlučném vlastnictví, neboť jej koupila poté, co rozsudkem Okresního soudu v Novém Jičíně ze dne 25. 6. 2001, č. j. 7 C 46/2001 - 10, bylo zúženo společné jmění manželů až na věci tvořící obvyklé vybavení společné domácnosti. Okresní soud v Novém Jičíně rozsudkem ze dne 23. 10. 2006, č. j. 12 C 55/2006 - 32, žalobě vyhověl a rozhodl o náhradě nákladů řízení. Vyšel ze zjištění, že k návrhu oprávněné (v dané věci žalované) ze dne 22. 6. 2004 byl usnesením téhož soudu ze dne 1. 7. 2004, č. j. 50 E 2056/2004 - 4, proti povinnému Ing. T. K. (manželovi žalobkyně) nařízen výkon rozhodnutí prodejem movitých věcí povinného k uspokojení pohledávky oprávněné ve výši 140.508,- Kč, přičemž z protokolu o soupisu movitých věcí ze dne 1. 4. 2005 vyplývá, že vykonavatel sepsal pouze jednu položku, a to označený osobní automobil. Dále soud prvního stupně zjistil, že rozsudkem Okresního soudu v Novém Jičíně ze dne 25. 7. 2001, č. j. 7 C 46/2001 - 10, bylo společné jmění manželů M. K. a Ing. T. K., kteří uzavřeli manželství dne 29. 4. 2000, zúženo až na věci tvořící obvyklé vybavení společné domácnosti, a že kupní smlouvou ze dne 8. 12. 2004 žalobkyně koupila předmětný osobní automobil za kupní cenu ve výši 220.000,- Kč. Dospěl k závěru, že koupila-li žalobkyně automobil téměř tři roky poté, co pravomocným rozhodnutím soudu bylo zúženo společné jmění manželů až na věci tvořící obvyklé vybavení společné domácnosti, je automobil v jejím výlučném vlastnictví a výkon rozhodnutí je tudíž veden na majetek, který nepatří povinnému. Proto s odkazem na § 267 odst. 1 o. s. ř. předmětný automobil z výkonu rozhodnutí vyloučil. K odvolání žalované Krajský soud v Ostravě rozsudkem ze dne 20. 7. 2007, č. j. 8 Co 113/2007 - 63, změnil rozsudek soudu prvního stupně tak, že žalobu, aby z výkonu rozhodnutí prodejem movitých věcí ve věci vedené u Okresního soudu v Novém Jičíně pod sp. zn. 50 E 2056/2004 ve prospěch oprávněné ČR - Krajského soudu v Ostravě bylo vyloučeno osobní motorové vozidlo zn. Honda CR V 2.0, RZ 2A5 9597, VIN číslo vozidla JHLRD 1860WCO78492, zamítl, a rozhodl o nákladech řízení před soudy obou stupňů. Odvolací soud vyšel ze skutkového stavu zjištěného okresním soudem a z připojeného spisu Okresního soudu v Novém Jičíně sp. zn. 50 E 2056/2004 dále zjistil, že výkon rozhodnutí byl nařízen podle pravomocného usnesení Krajského obchodního soudu v Ostravě ze dne 9. 5. 2000, č. j. 15 Cm 106/99 - 30. Dovodil, že skutečnosti uvedené v § 267 odst. 2 o. s. ř. žalobkyně netvrdila a že vzhledem k § 262a odst. 1 a 2 o. s. ř. nemůže být žaloba úspěšná ani podle § 267 odst. 1 o. s. ř., neboť pohledávka žalované vůči povinnému vznikla za trvání manželství se žalobkyní (v souvislosti s právní mocí rozhodnutí Krajského obchodního soudu v Ostravě

ze dne 9. 5. 2000, č. j. 15 Cm 106/99 - 30) před „uzavřením smlouvy“ o zúžení zákonem stanoveného rozsahu jejich společného jmění manželů (§ 262a odst. 1 a 2 o. s. ř., § 267 odst. 1 o. s. ř., § 143a odst. 4 obč. zák.). Právní vztahy vytvořené v době vzniku pohledávek nemohou být „takovou smlouvou“ ovlivněny (§ 262a odst. 2 věta první o. s. ř.) a nelze se úspěšně domáhat ani vyloučení exekucí postiženého majetku z výkonu rozhodnutí. Proti tomuto rozsudku odvolacího soudu podala žalobkyně dovolání z důvodů uvedených v § 241a odst. 2 písm. a) a b) o. s. ř. Existenci vady řízení, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, spatřuje v tom, že o odvolání proti rozsudku soudu prvního stupně rozhodli soudci Krajského soudu v Ostravě, jehož předseda JUDr. Jiří Doležilek odvolání za žalovanou v dané věci podal, a lze mít tudíž pochybnost o nepodjatosti těchto soudců, kteří jsou vůči němu ve vztahu podřízenosti. Z hlediska dovolacího důvodu podle § 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř. dovolatelka namítá, že pohledávka žalované nebyla součástí společného jmění manželů, neboť vznikla dnem doručení odvolání soudu, kdy povinnému vznikla poplatková povinnost, a nikoliv tedy dne 9. 5. 2000. I kdyby tohoto dne vznikla, není součástí společného jmění manželů, protože žalobkyně o ní nevěděla, nevyslovila souhlas s převzetím tohoto závazku, který přesahuje běžnou míru hospodaření manželů a který se váže výhradně k majetku povinného. Dovolatelka má dále za to, že v daném případě nepřichází v úvahu aplikace § 262a odst. 1 o. s. ř., neboť k zúžení společného jmění manželů nedošlo na základě smlouvy, nýbrž rozhodnutím soudu, ani aplikace § 262a odst. 2 o. s. ř., když předmětné vozidlo nabyla po právní moci rozsudku soudu o zúžení společného jmění manželů. Navrhla, aby rozsudek odvolacího soudu byl zrušen a aby mu věc byla vrácena k dalšímu řízení. Nejvyšší soud České republiky jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) po zjištění, že dovolání bylo podáno oprávněnou osobou (účastnicí řízení) ve lhůtě uvedené v § 240 odst. 1 o. s. ř. a že proti napadenému výroku rozsudku odvolacího soudu o věci samé je přípustné podle § 237 odst. 1 písm. a) o. s. ř., přezkoumal rozsudek odvolacího soudu podle § 242 o. s. ř. a dospěl k závěru, že dovolání není důvodné. Z ustanovení § 242 odst. 3 o. s. ř. vyplývá, že rozhodnutí odvolacího soudu lze přezkoumat jen z důvodů uplatněných v dovolání. Je-li dovolání přípustné, dovolací soud přihlédně též k vadám uvedeným v § 229 odst. 1, § 229 odst. 2 písm. a) a b) a § 229 odst. 3, jakož i k jiným vadám řízení, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, i když nebyly v dovolání uplatněny. Usnesení nadřízeného soudu o tom, zda je soudce (přisedící) vyloučen, nebo o odmítnutí námítky pro opožděnost je závazné pro soud a pro účastníky řízení; ustanovení § 205 odst. 2 písm. a), § 219a odst. 1 písm. a), § 229 odst. 1 písm. e) a § 242 odst. 3 věta druhá o. s. ř. tím nejsou dotčena (§ 16b o. s. ř.). Námitka podjatosti soudce (§ 15a odst. 3) je jedním z právních prostředků, prostřednictvím kterého lze dosáhnout vyloučení podjatého soudce (přisedícího) z projednávání a rozhodování věci. Není ovšem prostředkem jediným. Otázka, zda je soudce (přisedící) vyloučen, se řeší též konečným způsobem při rozhodování o oprávněném prostředku (o odvolání, dovolání nebo žalobě pro zmatečnost) směřujícím proti rozhodnutí, které soudce (přisedící) vydal. Námitka, že ve věci rozhodoval vyloučený soudce, je nejen způsobilým odvolacím důvodem, ale i důvodem žaloby pro zmatečnost [§ 229 odst. 1 písm. e) o. s. ř.], a k tomuto zmatečnostnímu důvodu lze přihlédnout i za dovolacího řízení (§ 242 odst. 3 věta druhá o. s. ř.). Posouzení, zda ve věci rozhodoval vyloučený soudce, v opravných řízeních soudu - jak vyplývá z ustanovení § 16b o. s. ř. - přitom nebrání ani to, že před vydáním napadeného rozhodnutí byla uplatněna námitka podjatosti, jakož ani to, zda, popř. jak o ní bylo nadřízeným soudem ve smyslu ustanovení § 16 o. s. ř. rozhodnuto. V dané věci dovolatelka namítá, že řízení je postiženo vadou, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, spočívající v tom, že o odvolání proti rozsudku soudu prvního stupně rozhodli soudci Krajského soudu v Ostravě, jehož předseda JUDr. Jiří Doležilek odvolání v dané věci podal, a lze mít tudíž pochybnost o nepodjatosti těchto soudců, kteří jsou vůči němu ve vztahu podřízenosti. Tato námitka však není dovolacím důvodem podle § 241a odst. 2 písm. a) o. s. ř., jak se dovolatelka domnívá, nýbrž podle svého obsahu by mohla být v dovolacím řízení posouzena jako tzv. zmatečnostní vada uvedená v § 229 odst. 1 písm. e) o. s. ř., jež spočívá v tom, že rozhodoval vyloučený soudce nebo přisedící (srov. § 16b o. s. ř. a dále usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 10. 2009, sp. zn. 21 Cdo 3483/2008), i když o obsahově shodné námitce žalobkyně již bylo pravomocně rozhodnuto usnesením Vrchního soudu v Olomouci ze dne 25. 5. 2007, č. j. Nco 60/2007 - 52, tak, že soudci Krajského soudu v Ostravě JUDr. Čestmír Matěj, JUDr. Šárka Neuwirthová, JUDr. Dalila Pelechová a JUDr. Daniela Kabátová nejsou vyloučeni z projednávání a rozhodnutí věci vedené u Krajského soudu Ostravě pod sp. zn. 8 Co 113/2007. Podle § 14 odst. 1 o. s. ř. soudci a přisedící jsou vyloučeni z projednávání a rozhodnutí věci, jestliže se zřetelem na jejich poměr k věci, k účastníkům nebo k jejich zástupcům je tu důvod pochybovat o jejich nepodjatosti. Tato úprava směřuje k tomu, aby ve věci jednal a rozhodoval soudce, jehož nestrannost nebude ovlivněna vztahem k účastníkům řízení a jejich zástupcům nebo jeho zájmem na výsledku řízení. Proto zákon zakládá dva okruhy důvodů pro vyloučení soudce; poměr soudce k věci a poměr soudce k účastníkům (jejich

zástupcům). Poměr k věci může vyplývat především z přímého právního zájmu soudce na projednávané věci. Tak je tomu v případě, kdy soudce sám by byl účastníkem řízení, ať na straně žalobce či na straně žalovaného, nebo v případě, že by mohl být rozhodnutím soudu přímo dotčen ve svých právech (např. kdyby jinak mohl být vedlejším účastníkem). Vyloučen je také soudce, který získal o věci poznatky jiným způsobem, než z dokazování při jednání (např. jako svědek vnímal skutečnosti, které jsou předmětem dokazování). Okolnost, že o odvolání proti rozsudku soudu prvního stupně rozhodli soudkyně Krajského soudu v Ostravě (JUDr. Šárka Neuwirthová, JUDr. Dalila Pelechová a JUDr. Daniela Kabátová), jehož předseda JUDr. Jiří Doležilek odvolání za žalovanou v dané věci podal, však sama o sobě nezakládá důvod pochybovat o nepodjatosti těchto soudkyň z hlediska poměru k věci [srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. 11. 2009, sp. zn. 31 Nd 209/2009, v němž byl vysloven závěr, že „soudci soudu, jenž vystupuje za stát v občanském soudním řízení jako jeho organizační složka, nejsou bez dalšího (jen proto, že u takového soudu působí) vyloučeni z projednávání a rozhodnutí příslušné věci“]. Nejvyšší soud proto dospěl k závěru, že uvedená námitka dovolatelky není důvodná. Nesprávné právní posouzení věci, které dovolatelka jako důvod dovolání [§ 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř.] dále uplatnila, může spočívat v tom, že odvolací soud věc posoudil podle nesprávného právního předpisu, nebo že správně použitý právní předpis nesprávně vyložil, případně jej na daný skutkový stav nesprávně aplikoval. V projednávaném případě bylo v řízení před soudy obou stupňů zjištěno, že usnesením ze dne 1. 7. 2004, sp. zn. 50 E 2056/2004, nařídil Okresní soud v Novém Jičíně výkon rozhodnutí prodejem movitých věcí povinného (manžela žalobkyně) k uspokojení pohledávky oprávněné ve výši 140.508,- Kč, a to na základě pravomocného a vykonatelného usnesení Krajského obchodního soudu v Ostravě ze dne 9. 5. 2000, č. j. 15 Cm 106/99 - 30. Z obsahu připojeného spisu Okresního soudu v Novém Jičíně sp. zn. 50 E 2056/2004 se přitom podává, že tímto exekučním titulem byl manžel žalobkyně (v řízení vedeném žalobcem AŽD Praha s. r. o. o zaplacení 3.500.000,- Kč) vyzván, aby ve lhůtě 3 dnů od doručení tohoto usnesení zaplatil soudní poplatek za odvolání ve výši 140.508,- Kč, přičemž podle vyznačené doložky toto usnesení nabylo právní moci dne 7. 10. 2002, a vykonatelným se stalo dne 16. 5. 2000. Podle protokolu o soupisu movitých věcí ze dne 1. 4. 2005 sepsal vykonatel pouze jednu položku, a to označený osobní automobil. Dále bylo zjištěno, že rozsudkem Okresního soudu v Novém Jičíně ze dne 25. 7. 2001, č. j. 7 C 46/2001 - 10, bylo společně jmění manželů M. K. a Ing. T. K., kteří uzavřeli manželství dne 29. 4. 2000, zúženo až na věci tvořící obvyklé vybavení společné domácnosti, a že kupní smlouvou ze dne 8. 12. 2004 žalobkyně koupila předmětný automobil za kupní cenu ve výši 220.000,- Kč. Dovolatelka především namítá, že „vymáhaná pohledávka žalované není součástí společného jmění manželů, neboť vznikla dnem doručení odvolání soudu, kdy povinnému (jejímu manželovi) vznikla poplatková povinnost, a nikoliv tedy dne 9. 5. 2000“, jak dovodil odvolací soud. Podle § 4 písm. a) zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění účinném do 30. 6. 2000, poplatková povinnost vzniká podáním návrhu na provedení poplatného úkonu, je-li poplatníkem navrhovatel. Podle § 5 odst. 1 cit. zákona sazby poplatků jsou stanoveny pevnou částkou nebo procentem ze základu poplatku (dále jen „procentní poplatek“). Sazby poplatků jsou uvedeny v sazebníku. Podle § 7 odst. 1 cit. zákona poplatek za podání návrhu je splatný vznikem poplatkové povinnosti, jde-li o poplatky stanovené pevnou sazbou placené kolkovou známku. V ostatních případech jsou poplatky splatné na základě výzvy soudu do tří dnů ode dne jejího doručení. Podle § 8 odst. 1 cit. zákona poplatky vybírají, vyměřují, doměřují a vymáhají soudy. Poplatky se platí v české měně. Poplatky, které nejsou vyšší než 5000,- Kč, lze platit kolkovými známkami vydanými Ministerstvem financí. Ostatní poplatky se platí na účet státního rozpočtu zřízený u České národní banky pro jednotlivé soudy (dále jen „účet soudu“). Za řízení o opravných prostředcích proti rozhodnutí soudu se platí poplatky na účet soudu, proti jehož rozhodnutí je opravný prostředek podáván (odst. 3). Z citovaných ustanovení zákona o soudních poplatcích vyplývá, že poplatková povinnost za řízení o odvolání proti rozhodnutí soudu ve věci vedené u bývalého Krajského obchodního soudu v Ostravě pod sp. zn. 15 Cm 106/99 sice povinnému (manželovi žalobkyně) vznikla podáním odvolání, soudní poplatek však byl splatný až na základě výzvy soudu do tří dnů ode dne jejího doručení, neboť se jednalo o poplatek procentní. Názor odvolacího soudu, že pohledávka žalované vůči povinnému vznikla v souvislosti s právní mocí usnesení Krajského obchodního soudu v Ostravě ze dne 9. 5. 2000, č. j. 15 Cm 106/99 - 30, je sice nesprávný, avšak stalo-li se toto usnesení vykonatelným uplynutím lhůty tří dnů ode dne jeho doručení (dne 16. 5. 2000), je nepochybné, že pohledávka žalované vůči povinnému (manželovi žalobkyně) vznikla za trvání manželství, které podle zjištění soudu prvního stupně bylo uzavřeno dne 29. 4. 2000. Podle § 143 odst. 1 obč. zák. tvoří společně jmění manželů a) majetek nabytý některým z manželů nebo jimi oběma společně za trvání manželství, s výjimkou majetku získaného dědictvím nebo darem, majetku nabytého jedním z manželů za majetek náležející do výlučného vlastnictví tohoto manžela, jakož i věcí, které podle své povahy slouží osobní potřebě jen jednoho z manželů, a věci

vydaných v rámci předpisů o restituci majetku jednoho z manželů, který měl vydanou věc ve vlastnictví před uzavřením manželství a nebo jemuž byla věc vydána jako právnímu nástupci původního vlastníka, b) závazky, které některému z manželů nebo oběma manželům společně vznikly za trvání manželství, s výjimkou závazků týkajících se majetku, který náleží výhradně jednomu z nich, a závazků, jejichž rozsah přesahuje míru přiměřenou majetkovým poměrům manželů, které převzal jeden z nich bez souhlasu druhého. Protože v dané věci bylo zjištěno, že společné jmění manželů M. K. a Ing. T. K. bylo zúženo až na věci tvořící obvyklé vybavení společné domácnosti rozsudkem Okresního soudu v Novém Jičíně ze dne 25. 7. 2001, č. j. 7 C 46/2001 - 10, a protože povinnost zaplatit soudní poplatek ve výši 140.508,- Kč vznikla manželovi žalobkyně za trvání manželství dne 16. 5. 2000, a to ze zákona, stal se takto vzniklý závazek součástí společného jmění manželů. Není tudíž správná námitka dovolatelky, že tento dluh povinného není součástí společného jmění manželů z důvodu, že o něm nevěděla, že nevyslovila souhlas s jeho převzetím a že „se váže výhradně k majetku povinného“. Dále dovolatelka namítá, že v daném případě nepřichází v úvahu aplikace § 262a odst. 1 o. s. ř., neboť k zúžení společného jmění manželů nedošlo na základě smlouvy, nýbrž rozhodnutím soudu, ani aplikace § 262a odst. 2 o. s. ř., když předmětné vozidlo nabylo po právní moci rozsudku soudu o zúžení společného jmění manželů. Podle § 262a odst. 1 o. s. ř. výkon rozhodnutí na majetek patřící do společného jmění manželů lze naříditi také tehdy, jde-li o vydobytí závazku, který vznikl za trvání manželství jen jednomu z manželů. Za majetek patřící do společného jmění povinného a jeho manžela se pro účely nařízení výkonu rozhodnutí považuje také majetek, který netvoří součást společného jmění manželů jen proto, že byl smlouvou zúžen zákonem stanovený rozsah společného jmění manželů nebo že byl smlouvou vyhrazen vznik společného jmění ke dni zániku manželství. Podle odstavce 2 tohoto ustanovení při výkonu rozhodnutí se nepřihlíží ke smlouvě, kterou byl zúžen zákonem stanovený rozsah společného jmění manželů o majetek, který patřil do společného jmění v době vzniku vymáhané pohledávky. Totéž platí, byl-li zákonem stanovený rozsah společného jmění manželů smlouvou rozšířen o majetek povinného, který nepatřil do společného jmění v době vzniku vymáhané pohledávky. Podle § 148 odst. 1 obč. zák. soud může ze závažných důvodů na návrh některého z manželů zúžit společné jmění manželů až na věci tvořící obvyklé vybavení domácnosti. Podle § 267 odst. 1 o. s. ř. právo k majetku, které nepřipouští výkon rozhodnutí, lze uplatnit vůči oprávněnému návrhem na vyloučení majetku z výkonu rozhodnutí v řízení podle třetí části tohoto zákona. Podle § 267 odst. 2 o. s. ř. se obdobně postupuje, byl-li nařízeným výkonem rozhodnutí postižen majetek patřící do společného jmění manželů nebo který se považuje za součást společného jmění manželů (§ 262a odst. 1), avšak vymáhaný závazek vznikl za trvání manželství jen jednomu z manželů při používání majetku, který a) podle smlouvy o zúžení zákonem stanoveného rozsahu společného jmění manželů nebo podle smlouvy o vyhrazení vzniku společného jmění ke dni zániku manželství nepatřil do společného jmění manželů, a oprávněnému byl v době vzniku vymáhané pohledávky znám obsah smlouvy, b) náležel výhradně povinnému proto, že jej nabyl před manželstvím, dědictvím, darem, za majetek náležející do jeho výlučného majetku nebo podle předpisů o restituci majetku, který měl ve vlastnictví před uzavřením manželství nebo který mu byl vydán jako právnímu nástupci původního vlastníka, anebo že slouží podle své povahy jen jeho osobní potřebě. Vzhledem ke zjištění, že společné jmění žalobkyně a jejího manžela bylo rozsudkem Okresního soudu v Novém Jičíně ze dne 25. 7. 2001, č. j. 7 C 46/2001 - 10, zúženo až na věci tvořící obvyklé vybavení společné domácnosti, a že předmětný osobní automobil žalobkyně koupila kupní smlouvou ze dne 8. 12. 2004, pak není pochyb o tom, že tento automobil, o jehož vyloučení z výkonu rozhodnutí jde, je předmětem individuálního vlastnictví žalobkyně. Pro úspěšnost žaloby založené na ustanovení § 267 odst. 2 o. s. ř. však shora uvedený závěr (že ve vztahu mezi manžely jsou označené věci výlučným vlastnictvím jednoho z nich) dostačující není. Za majetek patřící do společného jmění žalobkyně a jejího manžela (povinného) se totiž ve smyslu § 262a odst. 1 o. s. ř. považuje i ten, který netvoří součást jejich společného jmění jen proto, že byl smlouvou zúžen zákonem stanovený rozsah společného jmění manželů. Srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 7. 2004, sp. zn. 20 Cdo 1389/2003, uveřejněný ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. 85, ročník 2005, v němž byl zaujat a odůvodněn závěr, že „žaloba na vyloučení majetku z výkonu rozhodnutí nemůže být úspěšná, jestliže vymáhaná pohledávka vznikla (za trvání manželství jednomu z manželů) před uzavřením smlouvy o zúžení zákonem stanoveného rozsahu společného jmění manželů (§ 262a odst. 2, § 267 odst. 1, § 143a odst. 4 obč. zák.)“. Tyto závěry se analogicky uplatní i v případě, že o zúžení společného jmění manželů až na věci tvořící obvyklé vybavení domácnosti rozhodl pravomocným rozsudkem soud podle § 148 odst. 1, 2 obč. zák., a to vzhledem k tomu, že rozhodnutí soudu o zúžení společného jmění manželů ve svých důsledcích nahrazuje smlouvu manželů, kterou by mohli uzavřít podle § 143a odst. 1 obč. zák. (srov. Drápal, L., Bureš, J. a kol. Občanský soudní řád II. § 201 až 376. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2009, 1776 s., str. 2193). Aby tedy bylo podle § 267 odst. 2 o. s. ř. prokázáno právo žalobkyně k

právní teorií rovněž tím, že v uvedených případech soudní rozhodnutí nastupuje na místo smlouvy uzavřené mezi manžely. Opačný závěr by vedl v praxi k absurdním životním situacím. Například manželé schopni si urovnat své majetkové poměry při rozvodu by byli znevýhodněni oproti těm, u kterých by došlo k vypořádání společného manželství na základě rozhodnutí soudu.

Ustanovení se rovněž aplikují v případě zániku společného jmění manželů, jestliže nedošlo k jeho vypořádání dohodou, rozhodnutím soudu nebo na základě domněnky vypořádání podle § 150 odst. 4 občanského zákoníku. Po zániku společného jmění manželů se tedy může oprávněný domáhat uspokojení své pohledávky z majetku, který patřil do společného jmění manželů, a který již patří druhému manželovi, pokud do společného jmění patřila i vymáhaná pohledávka.²⁶⁵

Výše uvedené závěry se uplatní z důvodu přijaté úpravy obsažené v § 150 odst. 2 občanského zákoníku, který stanoví, že práva věřitelů nesmí být dohodou manželů dotčena. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. září 2007, sp. zn. 20 Cdo 2085/2006 v podrobnostech přináší následující výklad k tomuto paragrafu: „uvedené ustanovení (rozuměj § 150 odst. 2 obč. zák.) představuje - vedle ustanovení § 143a odst. 4 obč. zák., které se týká smluv o rozšíření nebo zúžení stanoveného rozsahu společného jmění manželů a smluv o vyhrazení vzniku společného jmění manželů ke dni zániku

předmětnému automobilu, které výkon rozhodnutí nepřipouští, pak - vznikla-li pohledávka za trvání manželství toliko manželovi žalobkyně - je zapotřebí splnění předpokladů uvedených v tomto ustanovení pod písmeny a) nebo b); jinými slovy, právo nepřipouštějící výkon rozhodnutí zakládají jen zde vyjmenované okolnosti, jež se odvíjí od specifčnosti způsobu vzniku pohledávky. Jelikož nebylo zjištěno (a ani tvrzeno), že dluh vznikl při používání majetku vyňatého ze společného jmění (ve prospěch výlučného vlastnictví manžela žalobkyně) rozsudkem soudu o jeho zúžení, popř. že vznikl při používání majetku, který - z důvodů vyjmenovaných v § 267 odst. 2 písm. b) o. s. ř. - náležel výhradně manželovi žalobkyně, je použití tohoto ustanovení vyloučeno. Dospěl-li odvolací soud k závěru, že předmětný automobil není z výkonu rozhodnutí vyloučen, je jeho právní posouzení správné a dovolací důvod podle § 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř., jímž dovolatelka tento názor zpochybnila, nebyl naplněn. Nejvyšší soud proto dovolání žalobkyně podle § 243b odst. 2, části věty před středníkem, o. s. ř. zamítl. Výrok o nákladech dovolacího řízení se opírá o ustanovení § 243b odst. 5, větu první, § 224 odst. 1, § 151 odst. 1 a § 142 odst. 1 o. s. ř., neboť žalobkyně, která v tomto řízení nebyla úspěšná, na jejich náhradu nemá právo, a žalované v dovolacím řízení žádné náklady nevznikly. Proti tomuto rozsudku není přípustný opravný prostředek.

²⁶⁵ R 74/2004 – NS sp. zn. 20 Cdo 238/2003 : K vydobytí závazku, který vznikl za trvání manželství jen jednomu z manželů, lze nařídit výkon rozhodnutí i na majetek patřící do zaniklého společného jmění, které v době zahájení řízení o výkon nebylo vypořádáno. SJ, 2008, č. 72 – NS sp. zn. 20 Cdo 2085/2006 : Věřitel vymahatelné pohledávky, jež vznikla před uzavřením dohody o vypořádání společného jmění dlužníka a jeho manžela, má právo ji vymoci i z majetku patřícího (původně) do společného jmění a vypořádaného dohodou tak, že jeho výlučným vlastníkem se stává manžel dlužníka.

manželství - ochranu věřitelů, do jejichž práva na uspokojení pohledávek proti jednomu z manželů jako dlužníku nesmí dohoda o vypořádání společného jmění manželů zasáhnout. Dohoda o vypořádání společného jmění manželů se ve smyslu ustanovení § 150 odst. 2 obč. zák. dotýká práva věřitele tehdy, jestliže vede ke zmenšení majetku dlužníka a jestliže v jejím důsledku věřitel nemůže dosáhnout uspokojení své pohledávky z majetku dlužníka, ačkoli - nebýt takové dohody - by se z majetku dlužníka uspokojil. Není pochyb o tom, že zásah do práv věřitelů ve smyslu ustanovení § 150 odst. 2 obč. zák., nezpůsobuje neplatnost, nýbrž tzv. relativní bezúčinnost dohody o vypořádání společného jmění manželů; znamená to, že v právních vztazích obecně dohoda sledované právní následky vyvolala, avšak ve vztahu k osobám, v jejichž prospěch byla bezúčinnost nastolena, se na dohodu hledí tak, jako kdyby její právní účinky nenastaly“. Dále Nejvyšší soud v tomto rozhodnutí poukázal na to, že „podle občanského zákoníku, ve znění účinném do 31. 7. 1998, byla soudní praxe jednotná v tom, že věřitel může odporovat - jak vyplývá z ustanovení § 42a obč. zák. - každému právnímu úkonu dlužníka, kterým se zkracuje uspokojení jeho vymahatelné pohledávky a který dlužník učinil v úmyslu zkrátit své věřitele. Takovým právním úkonem mohla být i dohoda o vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví manželů, neboť po jejím uzavření nebo, týká-li se nemovitosti, po její účinnosti, nemohl věřitel dosáhnout (bez pomoci odpůřčí žaloby) uspokojení své pohledávky z majetku, který připadl manželu (bývalému manželu) dlužníka. Významnou nebyla shledána ani okolnost, že bezpodílové spoluvlastnictví bylo vypořádáno podle zásad uvedených v § 150 cit. zákona (srov. rozsudky Nejvyššího soudu ze dne 31. října 2000, sp. zn. 21 Cdo 2791/99, ze dne 26. dubna 2001, sp. zn. 21 Cdo 1811/2000, ze dne 22. června 2001, sp. zn. 21 Cdo 2088/2000, ze dne 27. listopadu 2001, sp. zn. 21 Cdo 2345/2000, a ze dne 29. listopadu 2001, sp. zn. 21 Cdo 2544/2000). Zákon č. 91/1998 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů, a o změně a doplnění dalších zákonů, v rámci institutu společného jmění manželů poskytl věřitelům, jejichž práva byla dotčena dohodou o vypořádání společného jmění manželů, ochranu, která jde nad rámec ustanovení § 42a obč. zák. Aby ustanovení § 150 odst. 2 obč. zák. nebylo obsoletní právní normou, je namíste takový výklad, podle něhož zásah do práv uvedených osob (věřitelů) má za následek bez dalšího (tedy bez nutnosti domáhat se vyslovení právní neúčinnosti soudem podle § 42a obč. zák.) neúčinnost dohody o

vypořádání společného jmění manželů. Z toho, že neúčinnost - na rozdíl od odporovatelnosti - nastává přímo ze zákona, vyplývá, že ji lze uplatnit námitkou ve sporu (nebo v jiném řízení).“ Ustanovení § 150 odst. 2 občanského zákoníku nutno analogicky uplatňovat ke všem připadajícím zákonným možnostem vypořádání společného jmění manželů (dle § 150 odst 1,3 a 4 občanského zákoníku)

V případě vypořádání společného jmění manželů na základě zákonné domněnky²⁶⁶ je situace o něco málo odlišná. Zatímco ve výše uvedených případech je zjevné, že k vypořádání doposud nedošlo, tím je zjevné že majetek lze exekučně postihnout. V případě zákonné domněnky zákon stanoví pravidla pro případ, že nedošlo k vypořádání smlouvou nebo soudním rozhodnutím. Nikde není upraveno, jakým způsobem se k tomuto mají exekutoři postavit. Nicméně v jednání exekutorů v této oblasti panuje všeobecná shoda. Exekutoři totiž udržují statut, kdy majetek bývalého manžela povinného po uplynutí tří let od rozvodu již nelze postihnout. A pokud se tak už stane, sami soudní exekutoři zruší již vydané exekuční příkazy týkající se tohoto majetku. Jinými slovy zákonná domněnka vypořádání určuje, že společné jmění je vypořádáno a stanoví jakým způsobem. S ohledem na tuto skutečnost nelze v případě aplikace domněnky v rámci exekuce již postihnout manžela povinného, neboť společné jmění manželů již zaniklo a navíc bylo vypořádáno.

Pro úplnost si dovoluji uvést jednoduchý případ. V případě že bude exekuvována nemovitost, kterážto patřila do společného jmění manželů a uplynuly tři roky od rozvodu manželství, lze exekučním příkazem postihnout jen jednu ideální polovinu nemovitosti ve vlastnictví povinného. Představme si obdobný případ jen s tím rozdílem, že v mezidobí tří let došlo někdy k vypořádání majetku mezi manžely na základě uzavřené dohody. Za takovéto situace nelze přijmout jiný závěr než ten, že exekutor nebude moci postihnout již vypořádaný majetek bývalého manžela povinného.

Tento závěr se uplatní i přes ten výklad, že exekutor by na základě výše probraného neměl k dohodě, na jejímž základě bylo vypořádáno společné jmění manželů (samozřejmě uzavřené po vzniku vymáhané pohledávky), přihlížet a tím by se

²⁶⁶ Dle ustanovení § 150 odst. 4 občanského zákoníku.

mělo nahlížet na společné jmění manželů tak, že nebylo vypořádáno a exekutor může i po uplynutí tří let postihnout majetek bývalého manžela. Tato argumentace není samozřejmě správná. Tato argumentace by přinesla výraznou nerovnost a právní nejistotu v právních vztazích. Pro účely exekučního řízení se zakládá jakási fikce, že společné jmění manželů nebylo vypořádáno dohodou mezi manželi dle § 150 odst. 1 občanského zákoníku (byť se tak fakticky stalo), nýbrž uplynutím tří let na základě nevyvratitelné domněnky vypořádání společného jmění manželů (podle § 150 odst. 4 občanského zákoníku). Praktické důsledky pro exekuční řízení jsou stejné jako v prvním uváděném příkladě. V exekučním řízení lze tedy postihnout pouze výlučný majetek povinného a ten je určen pro účely exekučního řízení na základě zákonné domněnky vypořádání, nikoliv na základě uzavřené dohody mezi manželi, neboť se pro účely exekučního řízení k této dohodě nepřihlíží.²⁶⁷

S ohledem na výše uvedené si dovolím stručně rekapitulovat přijaté závěry následujícím způsobem. Provést exekuci majetku ve společném jmění manželů lze vždy, pokud vymáhaná pohledávka vznikla dříve než smlouva modifikující zákonem stanovený rozsah společného jmění manželů. Dále lze exektovat majetek z nevypořádaného společného jmění manželů, a to do tří let po zániku společného jmění manželů podle § 149 odst. 1 občanského zákoníku.

Z důvodů větší přehlednosti se pokusím níže uvést nejčastější životní situace a v rámci popisované kapitoly vymežit jejich řešení.

Životní situace:

Závazek je ve společném jmění manželů a je vymáhán v exekučním řízení. Manželství trvá do skončení exekučního řízení.

Řešení:

²⁶⁷ Výše uvedené se uplatní nejenom v případech, kdy bylo společné jmění vypořádáno na základě písemné dohody, ale rovněž v případech, kdy došlo k vypořádání na základě soudního rozhodnutí dle § 150 odst. 3 občanského zákoníku.

Majetek ve společném jmění manželů lze s odkazem na § 42 odst. 1 exekučního řádu bez problémů postihnout.

Životní situace:

Závazek je ve společném jmění manželů a je vymáhán v exekučním řízení. Avšak manželství je rozvedeno dříve, než je exekuční řízení skončeno

Řešení:

Opět bude možno postihnout společný majetek. Na tento závěr nebude mít ani vliv uzavření některé ze smluv podle § 24a zákona o rodině či vypořádání společného jmění manželů dohodou dle § 150 odst. 1, 3 občanského zákoníku. Je tomu tak s ohledem na existenci § 42 odst. 1 a 2 exekučního řádu a ustanovení § 150 odst. 2 občanského zákoníku. S odkazem na tyto ustanovení nelze k takovým dohodám přihlížet. Opačný výklad by vedl k znevýhodňování věřitele a krácení jeho práv dohodami a smlouvami bez jeho účasti. Proto lze uzavřít, že lze exekučně postihnout ten majetek, který byl součástí společného jmění manželů v době vzniku vymáhané pohledávky bez rozdílu, komu připadl na základě vypořádání společného jmění manželů. Vůči věřiteli jsou takové dohody neúčinné.

Životní situace:

Vymáhaný závazek v exekučním řízení, vznikl v časovém rozmezí po rozvodu manželství (po zániku společného jmění manželů) a před vypořádáním společného jmění manželů.

Řešení:

Jedná se o poměrně komplikovanou situaci. Proto pro lepší vysvětlení shrnuji následující závěry. Rozvodem zaniklo společné jmění manželů (§ 149 odst. 1 občanského zákoníku). Zánikem společného jmění nabývá každý z rozvedených

manželů majetek do svého výlučného vlastnictví stejně tak, závazky plní každý sám. Proto vymáhaný závazek, který vznikl po zániku společného jmění manželů, již není jeho součástí. Jinými slovy jde o výlučný závazek rozvedeného manžela. Otázkou na tomto místě zůstává, zda lze připustit exekuci majetku ve společném jmění manželů za situace, kdy ještě nedošlo k jeho vypořádání. Dle mého názoru nelze spravedlivě požadovat po věřiteli, aby byl v krajním případě odkázán na tříletou lhůtu, po které by byla aplikována domněnka vypořádání společného jmění manželů, a následně poté by šlo postihnout onen majetek ze společného jmění manželů, který připadl do výlučného vlastnictví povinného rozvedeného manžela. Nicméně právní praxe a výklad aplikovatelných ustanovení jednoznačně zastává názor: k exekuci majetku patřící do společného jmění manžela (majetku dosud nevypořádaného) nelze postihnout z toho důvodu, že není splněn základní předpoklad, že se jedná o závazek, který vznikl v průběhu manželství. Není pochyb o tom, že tato situace vede ke zhoršení postavení věřitele. Nezřídka se může jednat právě o takový případ, kdy povinný nemá žádný výlučný majetek, zatímco v nevypořádaném společném jmění se bude nacházet celá řada snadno zpeněžitelného majetku. Navíc účastníci nemusí mít zájem o vypořádání těchto majetkových hodnot. V takovémto případě věřitel je odkázán na moment uplatnění zákonné domněnky vypořádání společného jmění manželů podle § 150 odst. 4 občanského zákoníku. S ohledem na výše uvedené se domnívám, že toto by si zasloužilo legislativní úpravu směřující k tomu, aby vyhovovala více potřebám exekuční praxe a právní jistoty všech účastníků řízení.

Životní situace:

Závazek povinnému vznikne ještě před uzavřením manželství

Řešení:

Přes mnohé snahy postihnout exekučním řízením majetek ve společném jmění manželů musíme uzavřít, že bude možno postihnout jen výlučný majetek povinného. Tento závěr se uplatní i v případě, že povinný bude mít snahu na základě dohody rozšířit společné jmění manželů o majetek z jeho výlučného majetku. Na tomto místě by

se totiž aplikovalo ustanovení § 42 odst. 2 věta druhá exekučního řádu, které stanoví, že při provádění exekuce se nepřihlíží ke smlouvě, kterou byl rozšířen zákonem stanovený rozsah společného jmění manželů o majetek povinného, který nepatřil do společného jmění v době vzniku vymáhané pohledávky.

Životní situace:

Závazek povinného vznikne před uzavřením smlouvy o zúžení společného jmění manželů podle § 143 a odst. 1 a 2 občanského zákoníku či před soudním rozhodnutím podle § 148 odst. 1 občanského zákoníku.

Řešení:

S ohledem na ustanovení odstavce § 42 exekučního řádu (§ 262a odst. 2 občanského soudního řádu.) při provádění exekuce nebude přihlíženo k takovéto smlouvě, kterou byl zúžen zákonem stanovený rozsah společného jmění manželů o majetek, který patřil do společného jmění v době vzniku vymáhané pohledávky. Totéž platí, byl-li smlouvou rozšířen zákonem stanovený rozsah společného jmění manželů o majetek povinného, který nepatřil do společného jmění v době vzniku vymáhané pohledávky. Na základě ustanovení § 143a odst. 4 ObčZ se manželé mohou vůči jiné osobě na smlouvu dovolat pouze tehdy, pokud byl této osobě obsah smlouvy znám. Logicky v takovéto situaci nebude k tomuto přihlíženo, protože obsah smlouvy v době vzniku pohledávky nemohl být nikomu znám, protože tato smlouva ještě neexistovala.

Životní situace:

Závazek povinného vznikne po uzavření smlouvy o zúžení společného jmění manželů podle § 143 a odst. 1 a 2 občanského zákoníku či před soudním rozhodnutím podle § 148 odst. 1 občanského zákoníku.

Řešení:

Na daný výklad je nutné aplikovat výše uvedené ustanovení. Konkrétně ustanovení § 143a odst. 4 občanského zákoníku, kdy se manželé mohou vůči jiné osobě na smlouvu dovolat pouze tehdy, pokud byl této osobě obsah smlouvy znám.

Na tomto místě si dovoluji citovat Rozsudek NS ČR sp. zn. 20 Cdo 612/2005 „Citovaná ustanovení vyžadují, aby třetí osobě byla známa nejen sama existence smlouvy, nýbrž i její „obsah“; tato podmínka ovšem není splněna pouhým vyznačením této smlouvy na listu vlastnictví katastru nemovitostí. Skutečnost, že katastr nemovitostí je veřejně přístupný, každý do něj může nahlížet a pořizovat si z něho opisy a výpisy (§21 odst. 1 zákona č. 344/1992 Sb., o katastru nemovitostí České republiky /katastrální zákon/ ve znění pozdějších předpisů), ještě neznamená vědomost konkrétní osoby o obsahu listin v něm založených; ustanovení § 143 a odst. 4 obč. zák. a § 267 odst. 2 písm. a) o.s.ř. totiž vyžadují skutečnou vědomost o obsahu smlouvy, nikoli jen (právní a faktickou) možnost se s obsahem smlouvy seznámit při vynaložení obvyklé péče. K témuž závěru dospívá ustálená soudní praxe i ve vztahu ke skutečné, nikoli jen možné vědomosti oprávněného o vzniku bezdůvodného obohacení podle § 107 odst. 1 obč. zák. (srov. např. stanovisko Nejvyššího soudu SSR ze dne 22. 11. 1985, sp. zn. Cpj 48/85, uveřejněné ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek Č. 6, ročník 1986 pod č. 25, nebo rozsudek téhož soudu ze dne 17. 12. 1978, sp. zn. 2 Cz 35/77, uveřejněný ve Sborníku stanovisek, zpráv o rozhodování soudů a soudních rozhodnutí Nejvyšších soudů ČSSR, ČSR a SSR 1970 - 1983, SEVT Praha 1986, str. 649). Rozlišuje-li občanský zákoník situace, kdy je třeba, aby určitá osoba o určité skutečnosti „věděla“ (např. § 33 odst. 3, § 33b odst. 5, § 558, § 562, § 616 odst. 3 obč. zák.), od situací, kdy postačí, aby o nich „mohla vědět“ (např. § 20 odst. 2, § 485 odst. 2 obč. zák.), nelze tyto situace zaměňovat a dovozovat, že i v prvním případě postačí, že dotyčná osoba o určité skutečnosti mohla (při vynaložení obvyklé péče) vědět.“

Lze tedy uzavřít, že pokud dojde ke vzniku dluhu po uzavření výše uvedené smlouvy, bude k ní přihlíženo pouze v případě, že byl obsah smlouvy věřiteli znám nikoliv jen vědomost, že taková smlouva existuje.

6.2.2 Mzda a účet manžela povinného

Otázka zda lze exekucí postihnout mzdu a účet manžela povinného je předně otázkou vyjasnění toho, zda jde o "věci" patřící do společného jmění manželů či ne. Toto téma, které bylo rozebíráno rovněž v kapitole II. této práce, se pokusím stručně popsat co do geneze názorů na danou problematiku s akcentem na exekuční řízení. Na otázku postavení mzdy a účtu manžela povinného existuje celá řada právních názorů a rovněž četná judikatura. Například zastávaný názor v usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 14. 4. 2000 sp. zn. 21 Cdo 1774/99: „Výkon rozhodnutí příkázáním pohledávky z účtu u peněžního ústavu podle ustanovení § 303 a násl. o.s.ř. může být nařízen a proveden jen u pohledávky z účtu, jehož majitelem je povinný. Jiná pohledávka z účtu není způsobilým předmětem tohoto výkonu rozhodnutí, i kdyby na účet byly vloženy peněžní prostředky patřící do společného jmění manželů (povinného a majitele účtu)...“

Vzhledem k tomu, že výkon rozhodnutí příkázáním pohledávky z účtu se týká pohledávky, kterou má majitel účtu na základě smlouvy o účtu vůči peněžnímu ústavu, vyplývá z výše uvedeného mimo jiné to, že je zcela nerozhodné, či byly peněžní prostředky, které byly na účet uloženy.²⁶⁸ Podstatné z tohoto hlediska je jediné skutečnost, kdo je majitelem účtu, neboť jediné on má pohledávku z účtu u peněžního ústavu, kterou lze postihnout výkonem rozhodnutí podle ustanovení § 303 až § 311 o.s.ř.

Uvedené platí i v případě, že peněžní prostředky patřící do společného jmění manželů byly uloženy na účet, jehož majitelem je jeden z manželů.

Předmětem výkonu rozhodnutí příkázáním pohledávky z účtu u peněžního ústavu není - jak uvedeno výše - věc (a ani jiný majetek), ale nárok majitele účtu na výplatu peněžních prostředků z účtu (pohledávka z účtu). Protože společné jmění manželů může tvořit majetek, a to jen majetek již nabytý některým z manželů nebo jimi oběma společně za trvání manželství,²⁶⁹ není pohledávka z účtu, jehož majitelem je

²⁶⁸ S výhradou účelově určených prostředků - § 310 o.s.ř.

²⁶⁹ Srov. § 143 odst. 1 písm. a/ občanského zákoníku.

jeden z manželů, součástí společného jmění; do společného jmění mohou patřit jen peněžní prostředky z účtu již vybrané (peněžním ústavem vyplacené jednomu z manželů - majiteli účtu podle jeho pokynu.

Nejvyšší soud z uvedených důvodů dospěl k závěru, že výkon rozhodnutí příkázáním pohledávky z účtu u peněžního ústavu podle ustanovení § 303 a násl. o.s.ř. může být nařízen a proveden jen u pohledávky z účtu, jehož majitelem je povinný. Jiná pohledávka z účtu není způsobilým předmětem tohoto výkonu rozhodnutí, i kdyby na účet byly vloženy peněžní prostředky povinného, případně peněžní prostředky patřící do společného jmění manželů (povinného a majitele účtu).

Uvedený závěr ovšem nelze vykládat tak, že by tyto peněžní prostředky vůbec nebylo možné postihnout cestou výkonu rozhodnutí. V závislosti na tom, z jakého právního titulu byly na účet uloženy, se oprávněný může domáhat vůči majiteli účtu (jako poddlužníku) nařízení výkonu rozhodnutí příkázáním tzv. jiné peněžité pohledávky povinného (§ 312 a násl. o.s.ř.), popřípadě postižením tzv. jiného majetkového práva povinného (§ 320 o.s.ř.); předmětem výkonu rozhodnutí by tu byla pohledávka povinného nebo jeho jiné majetkové právo, na základě kterého má vůči majiteli účtu právo na prostředky vložené na účet."

Obdobné závěry lze shledat rovněž v rozsudku KS, sp.zn. 20 Cdo 681/2001 (R 75/2002) a rozhodnutích Nejvyšší soudu ČR 20 Cdo 1642/2004 ze dne 29.6. 2005, ve kterém je uvedeno, že "... pohledávka, neboli právo na plnění od dlužníka, tedy právo na mzdu, musí - aby mohlo být exekucí postiženo - náležet povinnému, proti němuž směřuje exekuční titul, že do SJM náleží jen vyplacená a převzatá mzda, a že způsob exekuce srážkami ze mzdy vylučuje, aby k takovému vyplacení a převzetí mzdy zaměstnanci došlo. Kromě toho se v rozhodnutí připomíná, že nárok na mzdu vzniká teprve za vykonanou práci, a že tudíž teprve v budoucnu očekávaný opakovaný nárok manželky povinného na mzdu součástí SJM být nemůže."

To už se dostáváme k příjmům z pracovního poměru. Ty povětšinou tvoří nejhlavnější zdroj společného jmění manželů. V této souvislosti je nutno si uvědomit, že

zákoník práce považuje mzdu za osobní nárok zaměstnance. Z toho plyne, že samotné právo na mzdu netvoří předmět společného jmění manželů. Do společného jmění manželů náleží až mzda vyplacená.

Poněkud specifická situace nastane v případě, kdy se v průběhu manželství vyplatí mzda, která vyplývá ze mzdové pohledávky manžela z doby před uzavřením manželství. Judikatura pro takové případy konstatovala, že mzdová pohledávka manžela z doby před uzavřením manželství, je v době před uzavřením manželství ve výlučném majetku a nepřestávají jím být ani po uzavření manželství. Dochází tak k tomu, že za svoji výlučnou pohledávku, za svůj již před manželstvím nabytý výlučný majetek, manžel nabývá do výlučného vlastnictví.²⁷⁰ Dále usnesení Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 20 Cdo 1642/2004 rovněž obsahuje závěr, že exekuci k vymožení pohledávky vůči povinnému nelze nařídit a provést srážkami ze mzdy jeho manželky. Rovněž usnesení NS, sp. zn. 20 Cdo 712/2004 potvrzuje uvedené názory: "Exekuce příkázáním pohledávky z účtu peněžního ústavu podle ustanovení § 303 a násl. o. s. ř. může být totiž provedena jen u pohledávky z účtu, jehož majitelem je povinný. Jiná pohledávka z účtu – tedy i pohledávka, jejímž výlučným majitelem je manžel(ka) povinného – není způsobilým předmětem této exekuce, i kdyby na účet byly vloženy peněžní prostředky povinného, případně peněžní prostředky patřící do společného jmění manželů /povinného a majitele účtu."Obdobně bylo judikováno v případě rodičovských příspěvků.²⁷¹

K tomuto rovněž komentář k exekučnímu řádu uvádí následující: "V souvislosti s postihem majetku patřícího do společného jmění manželů se při provádění exekucí srážkami ze mzdy a příkázáním pohledávky z účtu peněžního ústavu objevily snahy nařídit exekuci srážkami ze mzdy manžela povinného nebo příkázáním pohledávky z účtu manžela povinného u peněžního ústavu, ačkoliv exekuce směřovala proti samotnému povinnému. Tyto tendence byly odůvodňovány novou právní úpravou společného jmění, jak byla s účinností od 1. 8. 1998 provedena novelou občanského zákoníku zákonem č. 91/1998 Sb. Protože předmětem exekuce srážkami ze mzdy je

²⁷⁰ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, spis. zn. 22 Cdo 1076/2006.

²⁷¹ Usnesení NS, sp. zn. 20 Cdo 779/2006 : „Směřuje-li exekuční titul jen proti jednomu z manželů, nelze exekuci postihnout rodičovský příspěvek, na jehož výplatu má nárok manžel povinného.“

nárok na mzdu a exekuce příkázáním pohledávky z účtu u peněžního ústavu nárok na tuto pohledávku a protože tyto nároky nejsou ani po nové úpravě předmětem společného jmění manželů, nelze vést exekuci srážkami ze mzdy manžela povinného ani příkázáním z účtu, jehož majitelem je manžel povinného, směřuje-li exekuce jen proti povinnému." Zdroj: Kasíková, M. a kol. Zákon o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád). Komentář. 2. vydání, Praha 2010, 110 s.

K příkázání pohledávky z účtu manžela povinného připojuji ještě názor obsažený v totožném komentáři: "...pohledávka z účtu svědčí výlučně majiteli účtu (výjimku tvoří účet zřízený pro více osob – § 709 odst. 4 ObchZ), netvoří součást společného jmění majitele účtu a jeho manžela. Manžel povinného proto není účastníkem exekuce příkázáním pohledávky z účtu u peněžního ústavu. Nesprávná je tak praxe některých exekutorů, kteří v exekučním příkaze rozhodnou, že se jako další povinný „přibírá“ do řízení manžel povinného a exekuční příkaz zašlou peněžnímu ústavu, u něhož má manžel povinného účet s označením tohoto účtu. Banky pak neoprávněně brání manželu povinného v nakládání s takovým účtem." ²⁷²

Závěrem výčtu judikatury směřující proti postižení nevyplacené mzdy pohledávky z účtu manžela povinného si dovoluji připojit recentní judikatury Nejvyššího správního soudu, který uložil za exekuci diskutovaných "věcí" kárné provinění exekutorovi.

Nejvyšší správní soud, 14 Kse 7/2011 - 56, (i) Směřuje-li exekuční titul jen proti jednomu z manželů, nelze vést exekuci srážkami ze mzdy manžela povinného, neboť nárok na mzdu sám o sobě do společného jmění manželů nenáleží; tím spíše nelze vést exekuci srážkami ze mzdy bývalé manželky povinného v situaci, kdy dluh povinného vznikl před uzavřením manželství a v době vydání exekučního příkazu na exekuci srážkami ze mzdy bylo manželství povinného a jeho bývalé manželky více jak 2 roky rozvedeno. (ii) Nepředložil-li soudní exekutor návrh na odklad exekuce, jemuž do 7 dnů nevyhověl, exekučnímu soudu, závažně porušil povinnost uvedenou v § 54 odst. 7 zákona č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti. (iii) Neučinil-li

²⁷² Kasíková, M. a kol. Zákon o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád). Komentář. 2. vydání, Praha 2012.

soudní exekutor po podání návrhu na zastavení exekuce žádný úkon a o návrhu nerozhodl, aniž poté návrh s exekučním spisem předložil exekučnímu soudu, závažně porušil povinnost uvedenou v § 55 odst. 2 zákona č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti.

Na tomto místě bych rád zdůraznil, že jsem si vědom opačných názorů. Dokonce z praxe je mi známo, ostatně jak potvrzuje výše uvedené kárné provinění exekutora, že ne zřídka bývá přistupováno k exekuci srážkami mzdy manžela povinného a k exekuci příkázáním pohledávky z účtu u peněžního ústavu manžela povinného. Tyto opačné jsou podpořeny argumentací vycházející ze samotného zákonného vymezení majetku patřícího do společného jmění manželů (§ 143 občanského zákoníku). Konkrétně toto zákonné vymezení rozsahu společného jmění manželů neobsahuje pohledávky mezi výčtem předmětů, které patří do výlučného vlastnictví (není majetkem získaným dědictvím či darem ani majetkem nabytým jedním z manželů za majetek náležející do výlučného vlastnictví tohoto manžela, neslouží pouze k osobní potřebě jednoho z manželů, nebyla ani vydána v restituci.) Tyto názory tedy vychází z předpokladu, že pohledávku z účtu u peněžního ústavu a nárok na mzdu jsou pohledávkami, na které nedopadá žádný zvláštní režim a že majetkem se rozumím vše co je penězi ocenitelná, soubor věcí movitých, nemovitých. Celou tuto teorii uzavírá již výše uváděná definice společného jmění manželů. Tedy že společné jmění manželů je tvořeno souborem aktiv a pasiv za splnění v zákoně uvedených podmínek. Zastánci této názoru ještě na podporu své teorie uvádějí ustanovení § 144 občanského zákoníku, které vytváří domněnku společného jmění manželů - dokud není prokázán opak, má se za to, že majetek nabytý a závazky vzniklé za trvání manželství tvoří společné jmění manželů.

Tento majetek zahrnuje i pohledávky a jiná majetková práva nabytá i jen jedním z manželů s výjimkami stanovenými v zákoně.

Při výkonu rozhodnutí srážkami ze mzdy povinného a příkázáním pohledávky z účtu u peněžního ústavu se § 262a neuplatní, neboť předmětem těchto výkonů jsou nároky povinného na mzdu a z pohledávky na účtu a tyto nároky samy o sobě nepatří do společného jmění manželů. U ostatních způsobů výkonu rozhodnutí, kterými se vymáhá

zaplacení peněžité částky, může být předmět exekuce součástí společného jmění manželů.

Závěrem tedy konstatuji, že dle mého názoru, který sdílí čím dál více členů odborné veřejnosti, lze pohledávku manžela povinného z účtu u peněžního ústavu, jakož i jeho mzdu, v exekčním řízení postihnout.

S ohledem na výše uvedené ve vazbě na skutečnost, že jsem advokátem vykonávající právní praxi, se přikláním k většinovému názoru aplikovanému většinou soudů České republiky, a to, že nároky povinného na mzdu a pohledávky na účtu nejsou samy o sobě součástí společného jmění manželů a tím je nelze ani na základě § 42 exekučního řádu a § 262a občanského soudního řádu postihovat.

VII. Společné jmění manželů v novém občanském zákoníku

7.1 Úvod

Dne 20. 2 2012 podepsal prezident republiky Václav Klaus nový občanský zákoník.²⁷³ Ve Sbírce zákonů byl následně vyhlášen dne 22. března 2012 v částce 33 pod číslem 89/2012 Sb. Dne 1. ledna 2014 pak nabude nový občanský zákoník účinnosti.

Nový občanský zákoník je výsledkem jedenáctileté práce rekodifikační komise ministerstva spravedlnosti, jejímž cílem byla nová kodifikace celého soukromého práva. Spolu s novým občanským zákoníkem byl přijat i zákon o obchodních korporacích a zákon o mezinárodním právu soukromém. Změn dozná rovněž právní úprava rodinného práva. Ta současná, která je obsažena v zákoně č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů, bude nahrazena přímo ustanoveními nového občanského zákoníku.

Primárním zdrojem pro zpracování se stal návrh občanského zákoníku z roku 1937.²⁷⁴ Dalšími zdroji byly zahraniční úpravy, a to zejména úprava rakouská, německá, italská a nizozemská, neboť zpracovatelé chtěli nový občanský zákoník přiblížit zahraničním úpravám a naplnit tak standardy kontinentálního právního myšlení s velkým důrazem na práva jednotlivce.

Nový kodex nahradí současný kodex z roku 1964, který vychází z poměrů 60. let a tedy z tehdejšího chápání soukromého práva. Do několika kodexů roztržštěná právní úprava bude nahrazena úpravou jednotnou. Nový zákoník by měl efektivněji reagovat na potřeby doby a obecně lze říci, že nám přináší novou, moderní úpravu soukromoprávních vztahů, mezi jejíž hlavní přínosy bude patřit důraz na úpravu

²⁷³ <http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/aktuality/31-prezident-republiky-podepsal-novy-obcansky-zakonik.html>

²⁷⁴ Ten přijat nikdy nebyl v důsledku vyhrocené politické situace, která vyústila v přijetí Mnichovské dohody.

osobnostních práv, podpora principu svobodné vůle a jednotná úprava závazkového práva.²⁷⁵ Profesor Karel Eliáš, který stál v čele rekodifikační komise, popsal základní ideu nového občanského zákoníku následovně: „V zákoníku je hned na začátku napsáno, že přirozeným právem každého člověka je hledat si své štěstí sám a že stát mu nemůže nařizovat, kde bude nešťastnější, a strkat ho tam silou. Celá západní společnost stojí na tom, že se rozvíjí na základě svobodné iniciativy lidí. Ti si mají pořádat soukromé věci především podle svého rozumu a svých představ a stát jim do toho má mluvit co nejmíň. Tou cestou se teď vydáváme taky.“²⁷⁶

Nový občanský zákoník má pět částí. První částí je část obecná, která nám vymezuje jednotlivé pojmy, se kterými občanský zákoník dále pracuje. Druhá část pojednává o právu rodinném, neboť jak již bylo výše uvedeno, dnešní zákon o rodině bude zrušen. Tato druhá část tak upravuje institut manželství, práva a povinnosti manželů, vztahy mezi příbuznými a vztahy mezi rodiči a dětmi. Třetí část upravuje absolutní majetková práva. Najdeme zde úpravu držby, vlastnického práva, spoluvlastnictví, věcných práv věcem k cizím, správu cizího majetku a úpravu dědického práva. Nejobsáhlejší je část čtvrtá upravující relativní majetková práva, tedy vznik závazků, jejich obsah, zajištění závazků a zánik závazků, a to včetně závazků z deliktního jednání. Poslední pátá část obsahuje ustanovení společná, přechodná a závěrečná. Najdeme zde mimo jiné pravidla přechodu ze současné právní úpravy na novou.²⁷⁷

Pokud jde o samotnou úpravu společného jmění manželů, jak je již naznačeno ve výše uvedeném odstavci, tuto najdeme v části druhé pojednávající o právu rodinném, a to zejména v ustanoveních § 708 – 742. „Obecné pojetí rodinného práva zůstává v návrhu nového občanského zákoníku nezměněno. Návrh zákoníku v největší míře navazuje na právní úpravu platnou v současnosti, která je široce vžitá, a inspiruje se v ní. Pokud tedy nacházíme v rámci navrhované úpravy rodinného práva odchylky od

²⁷⁵ <http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/aktuality/31-prezident-republiky-podepsal-novy-obcansky-zakonik.html>, <http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/uvodni-stranka.html>

²⁷⁶ <http://www.online.muni.cz/vedaavyzkum/3023-novy-obcansky-zakonik-spoleha-na-zdravy-rozum>

²⁷⁷ <http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/obecne-o-zakoniku.html>

současného stavu, jde především o změny formulační, jejichž účelem je usnadnit porozumění textu, a také výklad konkrétního právního pravidla.²⁷⁸

Předtím, než se budu zabývat jednotlivými změnami a jednotlivými rozdíly oproti stávající úpravě, dovolím si uvést konkrétní znění některých ustanovení nového občanského zákoníku, které se úpravy společného jmění manželů dotýkají či mohou dotýkat:

Díl 4 Povinnosti a práva manželů

Oddíl 1 Obecná ustanovení

§ 687 (1) *Manželé mají rovné povinnosti a rovná práva.*

(2) *Manželé si jsou navzájem povinni úctou, jsou povinni žít spolu, být si věrni, vzájemně respektovat svou důstojnost, podporovat se, udržovat rodinné společenství, vytvářet zdravé rodinné prostředí a společně pečovat o děti.*

§ 688 *Manžel má právo na to, aby mu druhý manžel sdělil údaje o svých příjmech a stavu svého jmění, jakož i o svých stávajících i uvažovaných pracovních, studijních a podobných činnostech.*

§ 689 *Manžel je povinen při volbě svých pracovních, studijních a podobných činností brát zřetel na zájem rodiny, druhého manžela a nezletilého dítěte, které nenabylo plné svéprávnosti a které žije spolu s manžely v rodinné domácnosti, a popřípadě dalších členů rodiny.*

§ 690 *Uspokojování potřeb rodiny*

Každý z manželů přispívá na potřeby života rodiny a potřeby rodinné domácnosti podle svých osobních a majetkových poměrů, schopností a možností tak, aby životní úroveň všech členů rodiny byla zásadně srovnatelná. Poskytování majetkových plnění má stejný význam jako osobní péče o rodinu a její členy.

§ 691 (1) *Nemají-li manželé rodinnou domácnost, nese každý z nich náklady své domácnosti; to je nezbavuje povinnosti navzájem si pomáhat a podporovat se.*

(2) *Žije-li s jedním z manželů společné dítě manželů, vůči kterému mají oba vyživovací povinnost, popřípadě nezletilé dítě, které nenabylo plné*

²⁷⁸ <http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/rodinne-pravo/koncepcni-zmeny.html>

svéprávnosti a které je svěřeno do péče manželů nebo jednoho z nich, a druhý manžel opustí rodinnou domácnost, aniž k tomu má důvod zvláštního zřetele hodný, a odmítá se vrátit, je tento manžel povinen přispívat i na náklady rodinné domácnosti. Důvod opuštění rodinné domácnosti, popřípadě důvod odmítání návratu, posoudí soud podle zásad slušnosti a dobrých mravů.

§ 692 Rozhodování o záležitostech rodiny

(1) O záležitostech rodiny, včetně volby umístění rodinné domácnosti, popřípadě domácnosti jednoho z manželů a dalších členů rodiny, především dětí, které nenabýly plné svéprávnosti, a o způsobu života rodiny, se mají manželé dohodnout.

(2) Nedohodnou-li se manželé o podstatné záležitosti rodiny, může soud na návrh jednoho z nich nahradit svým rozhodnutím souhlas druhého manžela, odmítá-li svůj souhlas v takové záležitosti rodinného života bez vážného důvodu a v rozporu se zájmem rodiny, anebo není-li schopen vůli projevit. Soud však vede manžele především k dohodě.

Obstarávání záležitostí rodiny

§ 693 *Záležitosti rodiny obstarávají manželé společně, nebo je obstarává jeden z nich.*

§ 694 (1) *V běžných záležitostech rodiny právní jednání jednoho manžela zavazuje a opravňuje oba manžele společně a nerozdílně; to neplatí, sdělil-li manžel, který právně nejednal, předem třetí osobě, že s právním jednáním nesouhlasí. Také soud může na návrh manžela pro něho vyloučit následky budoucího právního jednání druhého manžela vůči třetím osobám. Taková opatření se netýkají právních jednání, jimiž manžel obstarává běžně nezbytné životní potřeby rodiny a jejích členů, zejména dětí, které nenabýly plné svéprávnosti.*

(2) V ostatních záležitostech rodiny právní jednání jednoho manžela zavazuje a opravňuje oba manžele společně a nerozdílně, dal-li druhý manžel k právnímu jednání manžela souhlas; ustanovení § 692 odst. 2 se použije obdobně. Nedovolá-li se však manžel, který s právním jednáním druhého manžela nesouhlasí, pomoci soudu předem, může se dovolat neplatnosti takového právního jednání.

(3) *Nežijí-li manželé spolu za situace uvedené v § 691 odst. 2, právní jednání jednoho manžela v záležitostech rodiny druhého manžela bez jeho souhlasu nezavazuje ani neopravňuje.*

§ 695 *Ustanovení § 693 a 694 se nepoužijí pro záležitosti upravené ustanoveními o majetkovém právu manželském.*

§ 696 *Vzájemné zastupování manželů*

(1) *Manžel má právo zastupovat svého manžela v jeho běžných záležitostech.*

(2) *Manžel právo uvedené v odstavci 1 nemá, sdělí-li předem manžel, který má být zastoupen, tomu, s nímž jeho manžel má právně jednat nebo má v úmyslu právně jednat, že se zastoupením nesouhlasí, anebo zruší-li soud na návrh manžela zástupčí právo druhého manžela.*

(3) *Právo uvedené v odstavci 1 manžel nemá ani tehdy, nežijí-li manželé spolu za situace uvedené v § 691 odst. 2.*

§ 697 *Výživné mezi manžely*

(1) *Manželé mají vzájemnou vyživovací povinnost v rozsahu, který oběma zajišťuje zásadně stejnou hmotnou a kulturní úroveň. Vyživovací povinnost mezi manžely předchází vyživovací povinnosti dítěte i rodičů.*

(2) *Pro vyživovací povinnost mezi manžely jinak platí obecná ustanovení o výživném.*

Obvyklé vybavení rodinné domácnosti

§ 698 (1) *Obvyklé vybavení rodinné domácnosti tvoří soubor movitých věcí, které slouží běžně nezbytným životním potřebám rodiny a jejích členů; přitom není rozhodné, zda jednotlivé věci náleží oběma manželům nebo jen jednomu z nich.*

(2) *K nakládání s věcí, která je součástí obvyklého vybavení rodinné domácnosti, potřebuje manžel souhlas druhého manžela; to neplatí, jedná-li se o věc zanedbatelné hodnoty.*

(3) *Manžel se může dovolat neplatnosti právního jednání, jímž druhý manžel s věcí, která je součástí obvyklého vybavení rodinné domácnosti, naložil bez jeho souhlasu.*

§ 699 (1) *Opustí-li manžel rodinnou domácnost v úmyslu učinit tak trvale a odmítá se vrátit, může žádat, aby mu manžel vydal to, co patří k obvyklému vybavení rodinné domácnosti a náleží výhradně jemu. Co náleží manželům společně, si manželé rozdělí rovným dílem, ledaže to povaha věci vylučuje; v takovém případě se použijí obecná ustanovení tohoto zákona o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví.*

(2) *Potřebuje-li manžel to, co patří k obvyklému vybavení rodinné domácnosti, zejména také pro společné nezletilé dítě manželů, které nenabylo plné svéprávnosti a vůči kterému mají oba vyživovací povinnost, nebo pro nezletilé dítě, které nenabylo plné svéprávnosti, bylo svěřeno do společné péče manželů žijící v rodinné domácnosti a v rodinné domácnosti zůstalo, odstavec 1 se nepoužije.*

Rodinný závod

§ 700 (1) *Za rodinný se považuje závod, ve kterém společně pracují manželé nebo alespoň s jedním z manželů i jejich příbuzní až do třetího stupně nebo osoby s manžely sešvagřené až do druhého stupně a který je ve vlastnictví některé z těchto osob. Na ty z nich, kteří trvale pracují pro rodinu nebo pro rodinný závod, se hledí jako na členy rodiny zúčastněné na provozu rodinného závodu.*

(2) *Ustanovení o právech a povinnostech členů rodiny zúčastněných na provozu rodinného závodu se nepoužijí v případech, kdy jsou tyto práva a povinnosti upraveny společenskou smlouvou včetně zakladatelského právního jednání o založení obchodní společnosti nebo družstva, smlouvou o tiché společnosti nebo smlouvou a ustanoveními jiného zákona o pracovním poměru, popřípadě jinou obdobnou smlouvou. Jsou-li členy rodiny zúčastněnými na provozu rodinného závodu manželé, použijí se před ustanoveními o rodinném závodu přednostně ustanovení tohoto zákona o manželském majetkovém právu.*

§ 701 *Členové rodiny zúčastnění na provozu rodinného závodu se podílejí na zisku z něho i na věcech z tohoto zisku nabytých, jakož i na přírůstcích závodu v míře odpovídající množství a druhu své práce. Vzdát tohoto práva se může jen osoba plně svéprávná osobním prohlášením; prohlášení vyžaduje formu veřejné listiny.*

§ 702 Rozhodnutí o použití zisku z rodinného závodu nebo jeho přírůstků, jakož i rozhodnutí týkající se záležitosti mimo obvyklé hospodaření včetně změn základních zásad závodního provozu nebo jeho zastavení se přijímají většinou hlasů členů rodiny zúčastněných na provozu rodinného závodu. Je-li mezi nimi osoba, která není plně svéprávná, zastupuje ji při hlasování zákonný zástupce, pokud je nezletilá, jinak opatrovník.

§ 703 Účastenství na provozu rodinného závodu se váže na osobu člena rodiny a nelze je přenést na jiného, ledaže se jedná o některého z členů rodiny uvedených v § 700 odst. 1 a souhlasí s tím všichni členové rodiny, kteří již jsou na provozu rodinného závodu zúčastněni.

§ 704 (1) Má-li být rodinný závod rozdělen při dělení pozůstalosti soudem, má na něj člen rodiny zúčastněný na jeho provozu přednostní právo.

(2) Má-li být rodinný závod zcizen, má k němu člen rodiny zúčastněný na jeho provozu předkupní právo, ledaže bylo ujednáno něco jiného. To platí i v případě, že má být zcizen spoluvlastnický podíl na rodinném závodu nebo že má být zcizena věc, která má podle své povahy a dosavadního určení provozu rodinného závodu trvale sloužit.

§ 705 (1) Zcizením závodu účastenství na provozu rodinného závodu zanikne.

(2) Členu rodiny zanikne účastenství na provozu rodinného závodu i v případě, že přestane vykonávat práci pro rodinu nebo v rodinném závodě, anebo že se změní právní důvod, ze kterého pokračuje ve výkonu práce v rodinném závodu.

§ 706 Zaniklo-li účastenství na provozu rodinného závodu, lze platbu členu rodiny na provozu závodu dosud zúčastněnému rozložit do splátek, pokud to bude ujednáno nebo pokud to schválí soud. Není-li pro rozložení platby do splátek rozumný důvod, soud placení ve splátkách neschválí, popřípadě rozhodne o neplatnosti ujednání o splátkách.

§ 707 Rodinná společenství vzniklá k provozu rodinného závodu bez výslovného ujednání členů rodiny se řídí zvyklostmi a praxí v nich zavedenou, pokud to neodporuje § 700 až 706.

Oddíl 2 Manželské majetkové právo

§ 708 (1) *To, co manželům náleží, má majetkovou hodnotu a není vyloučeno z právních poměrů, je součástí společného jmění manželů (dále jen „společné jmění“). To neplatí, zanikne-li společné jmění za trvání manželství na základě zákona.*

(2) *Společné jmění podléhá zákonnému režimu, nebo smluvenému režimu, anebo režimu založenému rozhodnutím soudu.*

Zákonný režim

§ 709 (1) *Součástí společného jmění je to, čeho nabyl jeden z manželů nebo čeho nabyli oba manželé společně za trvání manželství, s výjimkou toho, co*

a) *slouží osobní potřebě jednoho z manželů,*

b) *nabyl darem, děděním nebo odkazem jen jeden z manželů, ledaže dárce při darování nebo zůstavitel v pořizení pro případ smrti projevil jiný úmysl,*

c) *nabyl jeden z manželů jako náhradu nemajetkové újmy na svých přirozených právech,*

d) *nabyl jeden z manželů právním jednáním vztahujícím se k jeho výlučnému vlastnictví,*

e) *nabyl jeden z manželů náhradou za poškození, zničení nebo ztrátu svého výhradního majetku.*

(2) *Součástí společného jmění je zisk z toho, co náleží výhradně jednomu z manželů.*

(3) *Součástí společného jmění je také podíl manžela v obchodní společnosti nebo družstvu, stal-li se manžel v době trvání manželství společníkem obchodní společnosti nebo členem družstva. To neplatí, pokud jeden z manželů nabyl podíl způsobem zakládajícím podle odstavce 1 jeho výlučné vlastnictví.*

§ 710 *Součástí společného jmění jsou dluhy převzaté za trvání manželství, ledaže*

a) *se týkají majetku, který náleží výhradně jednomu z manželů, a to v rozsahu, který přesahuje zisk z tohoto majetku, nebo*

b) *je převzal jen jeden z manželů bez souhlasu druhého, aniž se přitom jednalo o obstarávání každodenních nebo běžných potřeb rodiny.*

§ 711 (1) O nabytí a pozbytí jednotlivých součástí společného jmění platí obecná ustanovení tohoto zákona.

(2) Částky výtěžku, platu, mzdy, zisku a jiných hodnot z pracovní a jiné výtěžné činnosti se stávají součástí společného jmění v okamžiku, kdy manžel, který se o jejich získání přičinil, nabyl možnost s nimi nakládat.

(3) Pohledávky z výhradního majetku jen jednoho z manželů, které se mají stát součástí společného jmění, se součástí společného jmění stávají dnem splatnosti.

§ 712 Není-li v této části zákona stanoveno jinak, použijí se pro společné jmění obdobně ustanovení tohoto zákona o společnosti, popřípadě ustanovení o spoluvlastnictví.

Správa v zákonném režimu

§ 713 (1) Součástí společného jmění užívají, berou z nich plody a užítky, udržují je, nakládají s nimi, hospodaří s nimi a spravují je oba manželé nebo jeden z nich podle dohody.

(2) Povinnosti a práva spojená se společným jměním nebo jeho součástmi náleží oběma manželům společně a nerozdílně.

(3) Z právních jednání týkajících se společného jmění nebo jeho součástí jsou manželé zavázáni a oprávněni společně a nerozdílně.

§ 714 (1) V záležitostech týkajících se společného jmění a jeho součástí, které nelze považovat za běžné, právně jednají manželé společně, nebo jedná jeden manžel se souhlasem druhého. Odmítá-li manžel dát souhlas bez vážného důvodu a v rozporu se zájmem manželů, rodiny nebo rodinné domácnosti, či není-li schopen vůli projevit, může druhý manžel navrhnout, aby souhlas manžela nahradil soud.

(2) Jedná-li právně manžel bez souhlasu druhého manžela v případě, kdy souhlasu bylo zapotřebí, může se druhý manžel dovolat neplatnosti takového jednání.

§ 715 (1) Má-li být součástí společného jmění použita k podnikání jednoho z manželů a přesahuje-li majetková hodnota toho, co má být použito, míru přiměřenou majetkovým poměrům manželů, vyžaduje se při prvním

takovém použití souhlas druhého manžela. Byl-li druhý manžel opomenut, může se dovolat neplatnosti takového jednání.

(2) Má-li být součástí společného jmění použita k nabytí podílu v obchodní společnosti nebo družstvu, nebo je-li důsledkem nabytí podílu ručení za dluhy společnosti nebo družstva v rozsahu přesahujícím míru přiměřenou majetkovým poměrům manželů, platí odstavec 1 obdobně.

Smluvený režim

§ 716 *(1) Snoubenci a manželé si mohou ujednat manželský majetkový režim odlišný od zákonného režimu. Ujednají-li si smluvený režim manželé, upraví zpravidla své povinnosti a práva týkající se již existujícího společného jmění. Ujednají-li se pro smluvený režim zpětný účinek, nepřihlíží se k tomu.*

(2) Smlouva o manželském majetkovém režimu vyžaduje formu veřejné listiny.

§ 717 *(1) Smluvený režim může spočívat v režimu oddělených jmění, v režimu vyhrazujícím vznik společného jmění ke dni zániku manželství, jakož i v režimu rozšíření nebo zúžení rozsahu společného jmění v zákonném režimu. Ustanovení o režimu oddělených jmění se použijí obdobně v režimu vyhrazujícím vznik společného jmění ke dni zániku manželství.*

(2) Smluvený režim lze změnit dohodou manželů nebo rozhodnutím soudu; taková změna vyžaduje dohodu manželů nebo rozhodnutí soudu o součástech společného jmění v dosavadním režimu.

§ 718 *(1) Smlouva může obsahovat jakékoli ujednání a týkat se jakékoli věci, ledaže to zákon zakazuje; může se týkat zejména rozsahu, obsahu, doby vzniku zákonného nebo jiného režimu společného jmění, jednotlivých věcí i jejich souborů. Smlouvou lze změnit zařazení již existujících i upravit zařazení budoucích součástí jmění rozdílně od zákonného režimu.*

(2) Smlouvou lze rovněž uspořádat majetkové poměry pro případ zániku manželství; jedná-li se o uspořádání pro případ zániku manželství smrtí, považuje se v této části smlouva za smlouvu dědickou, má-li její náležitosti.

(3) Smlouvou nelze vyloučit ani změnit ustanovení o obvyklém vybavení rodinné domácnosti, ledaže jeden z manželů opustil trvale domácnost a odmítá se vrátit.

§ 719 (1) Smlouva o manželském majetkovém režimu nesmí svými důsledky vyloučit schopnost manžela zabezpečovat rodinu.

(2) Smlouva o manželském majetkovém režimu se nesmí svým obsahem nebo účelem dotknout práv třetí osoby, ledaže by se smlouvou souhlasila; tato smlouva uzavřená bez souhlasu třetí osoby nemá vůči ní právní účinky.

§ 720 (1) Smlouva snoubenců o manželském majetkovém režimu nabývá účinnosti uzavřením manželství. Týká-li se smlouva již existující věci zapsané do veřejného seznamu, lze provést do tohoto seznamu zápis změny až po uzavření manželství.

(2) Týká-li se smlouva manželů o manželském majetkovém režimu již existující věci zapsané do veřejného seznamu, nabývá smlouva v této části účinky vůči třetím osobám zápisem do tohoto seznamu, ledaže tento zákon stanoví jinak.

§ 721 (1) Smlouva o manželském majetkovém režimu se zapíše do veřejného seznamu, je-li to v ní ujednáno; jinak na žádost obou manželů. Do seznamu se zapíše vše, co mění zákonný majetkový režim manželů.

(2) Zápis provede bez zbytečného odkladu ten, kdo smlouvu sepsal, a není-li to možné, ten, kdo seznam vede.

Správa ve smluveném režimu

§ 722 (1) Snoubenci i manželé mohou uzavřít smlouvu o správě toho, co je součástí společného jmění, která se odchyluje od ustanovení § 713 a 714; ustanovení § 719 a 720 platí i pro tuto smlouvu.

(2) Smlouva podle odstavce 1 obsahuje ujednání o tom, který manžel bude spravovat společné jmění nebo jeho součást a jakým způsobem.

§ 723 (1) Manžel, který spravuje společné jmění, právně jedná v záležitostech týkajících se společného jmění samostatně, a to i v soudním nebo jiném řízení, ledaže je dále stanoveno jinak.

(2) Manžel, který spravuje všechno společné jmění, může právně jednat jen se souhlasem druhého manžela

a) při nakládání se společným jměním jako celkem,

b) při nakládání s obydlím, v němž je rodinná domácnost manželů, je-li toto obydlí součástí společného jmění, nebo které je obydlím jednoho z nich, anebo obydlím nezletilého dítěte, které nenabylo plné svéprávnosti a o něž

manželé pečují, jakož i při ujednání trvalého zatížení nemovité věci, která je součástí společného jmění.

(3) Ustanovení § 714 odst. 2 platí obdobně.

Režim založený rozhodnutím soudu

§ 724 (1) Je-li pro to závažný důvod, soud na návrh manžela společné jmění zruší nebo zúží jeho stávající rozsah.

(2) Závažným důvodem je vždy skutečnost, že manželův věřitel požaduje zajištění své pohledávky v rozsahu přesahujícím hodnotu toho, co náleží výhradně tomuto manželu, že manžela lze považovat za marnotratného, jakož i to, že manžel soustavně nebo opakovaně podstupuje nepřiměřená rizika. Jako závažný důvod může být shledáno také to, že manžel začal podnikat nebo že se stal neomezeně ručícím společníkem právnické osoby.

§ 725 Režim založený rozhodnutím soudu lze změnit smlouvou manželů nebo rozhodnutím soudu.

§ 726 (1) Soud může společné jmění poté, co je zrušil, obnovit; soud tak rozhodne zejména, když pomínou důvody zrušení společného jmění. To platí i v případě, že manžel navrhne, aby společné jmění, jehož rozsah byl zúžen, bylo rozšířeno do zákonného rozsahu.

(2) Zaniklo-li společné jmění na základě zákona, soud jej na návrh manžela obnoví, pokud je to v zájmu obou manželů.

§ 727 (1) Rozhodnutím soudu nelze vyloučit ani změnit ustanovení upravující obvyklé vybavení rodinné domácnosti.

(2) Rozhodnutí soudu o změně, zrušení nebo obnovení společného jmění nesmí svými důsledky vyloučit schopnost manžela zabezpečovat rodinu a nesmí se obsahem nebo účelem dotknout práv třetí osoby, ledaže by s rozhodnutím souhlasila.

§ 728 Správa v režimu založeném rozhodnutím soudu

Jedná-li manžel při správě společného jmění způsobem, který je ve zřejmém rozporu se zájmem druhého manžela, rodiny nebo rodinné domácnosti, a snoubenci nebo manželé neuzavřeli smlouvu o správě toho, co je součástí společného jmění, může soud na návrh druhého manžela rozhodnout, jakým způsobem bude společné jmění spravováno.

Režim oddělených jmění

§ 729 *V režimu oddělených jmění smí manžel nakládat se svým majetkem bez souhlasu druhého manžela.*

§ 730 *Podnikají-li v režimu oddělených jmění manželé společně nebo jeden z manželů podniká s pomocí druhého manžela, rozdělí si příjmy z podnikání, jak si v písemné formě ujednali; jinak se příjmy rozdělí rovným dílem.*

Ochrana třetích osob

§ 731 *Vznikl-li dluh jen jednoho z manželů za trvání společného jmění, může se věřitel při výkonu rozhodnutí uspokojit i z toho, co je ve společném jmění.*

§ 732 *Vznikl-li dluh jen jednoho z manželů proti vůli druhého manžela, který nesouhlas projevil vůči věřiteli bez zbytečného odkladu poté, co se o dluhu dozvěděl, může být společné jmění postiženo jen do výše, již by představoval podíl dlužníka, kdyby bylo společné jmění zrušeno a vypořádáno podle § 742. To platí i v případě povinnosti manžela plnit výživné nebo jde-li o dluh z protiprávního činu jen jednoho z manželů nebo v případě, že dluh jen jednoho z manželů vznikl ještě před uzavřením manželství.*

§ 733 *Zavázal-li se jeden z manželů v době, od které do změny nebo vyloučení zákonného majetkového režimu, ať smlouvou manželů nebo rozhodnutím soudu, uplynulo méně než šest měsíců, může být pohledávka jeho věřitele uspokojena ze všeho, co by bylo součástí společného jmění, kdyby ke smlouvě manželů nebo k rozhodnutí soudu nedošlo.*

§ 734 *Je-li smlouvou manželů nebo rozhodnutím soudu, kterými byl zákonný majetkový režim změněn nebo vyloučen, dotčeno právo třetí osoby, zejména věřitele, může tato osoba své právo uplatnit u příležitosti vypořádání toho, co bylo dříve součástí společného jmění, stejně, jako by ke smlouvě manželů nebo k rozhodnutí soudu nedošlo; přitom se použije § 742.*

§ 735 Zvláštní ustanovení

Neuzavřou-li spolu manželé, kteří mají v úmyslu dosáhnout rozvodu manželství způsobem uvedeným v § 757, dohodu o uspořádání majetkových povinností a práv pro případ rozvodu, v níž pod podmínkou, že manželství bude

rozvedeno, rovněž ujednají, jak budou v době odděleného hospodaření nabývat práva a zavazovat se, platí pro dobu odděleného hospodaření manželů ustanovení o společném jmění přiměřeně, ledaže tento zákon stanoví jinak.

Vypořádání společného jmění

§ 736 Je-li společné jmění zrušeno nebo zanikne-li, anebo je-li zúžen jeho stávající rozsah, provede se likvidace dosud společných povinností a práv jejich vypořádáním. Dokud zúžené, zrušené nebo zaniklé společné jmění není vypořádáno, použijí se pro ně ustanovení o společném jmění přiměřeně.

§ 737 (1) Vypořádáním jmění nesmí být dotčeno právo třetí osoby. Bylo-li její právo vypořádáním dotčeno, může se třetí osoba domáhat, aby soud určil, že je vypořádání vůči ní neúčinné.

(2) Vypořádání dluhů má účinky jen mezi manžely.

§ 738 (1) Dohoda o vypořádání má vždy účinky ke dni, kdy společné jmění bylo zúženo, zrušeno nebo zaniklo, bez ohledu na to, zda dohoda byla uzavřena před anebo po zúžení, zrušení nebo zániku společného jmění. Je-li však předmětem vypořádání věc, která se zapisuje do veřejného seznamu, nabývá dohoda právních účinků v části týkající se této věci zápisem do veřejného seznamu.

(2) Platnosti dohody o vypořádání nebrání, týká-li se jen části společných majetkových povinností a práv.

§ 739 (1) Dohoda o vypořádání vyžaduje písemnou formu, pokud byla uzavřena za trvání manželství nebo pokud je předmětem vypořádání věc, u které vyžaduje písemnou formu i smlouva o převodu vlastnického práva.

(2) Nevyžaduje-li dohoda o vypořádání písemnou formu a požádá-li o to jeden z manželů, doručí mu druhý manžel potvrzení, jak se vypořádali.

§ 740 Nedohodnou-li se manželé o vypořádání, může každý z nich navrhnout, aby rozhodl soud. O vypořádání rozhoduje soud podle stavu, kdy nastaly účinky zúžení, zrušení nebo zániku společného jmění.

§ 741 Nedojde-li do tří let od zúžení, zrušení nebo zániku společného jmění k vypořádání toho, co bylo dříve součástí společného jmění, ani dohodou, ani nebyl podán návrh na vypořádání rozhodnutím soudu, platí, že se manželé nebo bývalí manželé vypořádali tak, že

a) hmotné věci movité jsou ve vlastnictví toho z nich, který je pro potřebu svou, své rodiny nebo rodinné domácnosti výlučně jako vlastník užívá,

b) ostatní hmotné věci movité a věci nemovité jsou v podílovém spoluvlastnictví obou; jejich podíly jsou stejné,

c) ostatní majetková práva, pohledávky a dluhy náleží společně oběma; jejich podíly jsou stejné.

§ 742 (1) *Nedohodnou-li se manželé nebo bývalí manželé jinak nebo neuplatní-li se ustanovení § 741, použijí se pro vypořádání tato pravidla:*

a) podíly obou manželů na vypořádávaném jmění jsou stejné,

b) každý z manželů nahradí to, co ze společného majetku bylo vynaloženo na jeho výhradní majetek,

c) každý z manželů má právo žádat, aby mu bylo nahrazeno, co ze svého výhradního majetku vynaložil na společný majetek,

d) přihlédne se k potřebám nezaopatřených dětí,

e) přihlédne se k tomu, jak se každý z manželů staral o rodinu, zejména jak pečoval o děti a o rodinnou domácnost,

f) přihlédne se k tomu, jak se každý z manželů zasloužil o nabytí a udržení majetkových hodnot náležejících do společného jmění.

(2) *Hodnota toho, co ze společného majetku bylo vynaloženo na výhradní majetek manžela, stejně jako hodnota toho, co z výhradního majetku manžela bylo vynaloženo na společný majetek, se při vypořádání společného jmění započítává zvýšená nebo snižená podle toho, jak se ode dne vynaložení majetku do dne, kdy společné jmění bylo zúženo, zrušeno nebo zaniklo, zvýšila nebo snížila hodnota té součásti majetku, na niž byl náklad vynaložen.*

Z výše citovaných ustanovení nového občanského zákoníku je zřejmé, že celá řada stávající judikatury, která nám v současnosti velice významně napomáhá vykládat a aplikovat ustanovení stávající právní úpravy, a na kterou jsem tak v předchozích kapitolách výslovně odkazoval, byla do nového občanského zákoníku přímo zapracována. Nový občanský zákoník nám dále posiluje postavení manželů v majetkových vztazích ale i ochranu třetích osob. „Návrh dává manželům široké možnosti, jak si uspořádat vzájemné majetkové vztahy. Přitom však nelze opomíjet

ochranu třetích osob, které budou s manžely vstupovat do právních vztahů.²⁷⁹ Mnohem podrobněji byla dále upravena problematika společné správy společného jmění.

7.2 Manželské majetkové režimy

Konkrétní podobu uspořádání společného jmění manželů nám stejně jako dnes bude ovlivňovat zákon, smlouva snoubenců či manželů a rozhodnutí soudu. Na základě toho je možno v rámci manželského majetkového práva rozlišit dva hlavní majetkové režimy. Prvním režimem je zákonný režim podle ustanovení § 709 – 715, který je uplatňován v případě, kdy si manželé ponechají stanovenou zákonnou úpravu. Druhým režimem jsou pak modifikované režimy, tedy režim dohodnutý snoubenci či manžely ve smlouvě podle ustanovení § 716 – 723 nebo režim založený rozhodnutím soudu podle ustanovení § 724 – 728. Modifikované režimy mají přitom mít zásadně shodnou právní relevanci a shodné právní důsledky, zejména pokud jde o třetí osoby.²⁸⁰ Režim dohodnutý ve smlouvě přitom může spočívat v režimu oddělených jmění, v režimu vyhrazujícím vznik společného jmění ke dni zániku manželství či v režimu rozšíření nebo zúžení rozsahu společného jmění v zákonném režimu.

7.2.1 Zákonný režim

Společné jmění manželů v zákonném režimu bude tvořit všechno, co manželům náleží, má majetkovou hodnotu a není vyloučeno z právních poměrů. To přitom nebude platit, zanikne-li společné jmění za trvání manželství na základě zákona.

Rozsah aktiv společného jmění manželů v novém občanském zákoníku je totožný jako v současné právní úpravě, která je však uvedena v ustanovení platného občanského zákoníku pouze částečně, neboť zbývající část byla vyslovena až v judikatuře. Společné jmění manželů v zákonném režimu budou tvořit věci, práva, dluhy, pokud nejde o výjimky uvedené v § 709 odst. 1 nového občanského zákoníku, mezi

²⁷⁹ <http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/rodinne-pravo/co-upravuje-rodinne-pravo-zakoniku.html#2>

²⁸⁰ Důvodová zpráva k novému občanskému zákoníku.

kteří patří věci sloužící osobní potřebě manželů, věci nabyté darem, děděním, odkazem, ledaže dárce či zůstavitel projevil úmysl jiný (v tomto doznal nový občanský zákoník podstatné změny, neboť podle současné právní úpravy tak dárce a zůstavitel učinit nemohli), věci nabyté jedním z manželů jak náhradu nemajetkové újmy na svých přirozených právech, věci nabyté jedním z manželů za majetek náležející do výlučného vlastnictví tohoto manžela a věci nabyté jedním z manželů jako náhradu za poškození, ztrátu nebo zničení svého výhradního majetku. V této souvislosti bych rád uvedl, že zákonodárci se nepodařilo sjednotit používané pojmy, neboť někdy používá pojem „výlučný“, jindy pojem „výhradní“, ačkoliv mezi těmito pojmy není rozdíl. V zákoně vymezeném rozsahu výjimek z věcí, které náleží do společného jmění, došlo oproti stávající úpravě k vynechání výslovného uvedení věcí vydaných v restitucích. To je dáno tím, že zákonodárce má již za to, že tyto věci jsou již vlastnický ustáleny.²⁸¹ Na restituce je proto pamatováno jen v přechodných ustanoveních.²⁸²

Nový občanský zákoník dále výslovně stanoví, že součástí společného jmění manželů je také obchodní podíl manžela v obchodní společnosti nebo družstvu, stal-li se manžel v době trvání manželství společníkem obchodní společnosti nebo členem družstva. To neplatí, pokud jeden z manželů nabyt podíl způsobem zakládajícím jeho výlučné vlastnictví. Součástí společného jmění manželů je i zisk (tj. výnos po odečtení nákladů) z toho, co náleží do výlučného vlastnictví jednoho z manželů. Pokud tedy jeden z manželů zdědí dům či byt, nestane se tato nemovitost součástí společného jmění manželů, ale půjde o výlučný majetek manžela, který tuto nemovitost zdědil. Bude-li však manžel, jako výlučný vlastník, tuto nemovitost pronajímat k bydlení, pak zisk, který z toho utrží (tj. nájem snížený o náklady na nemovitost), se stane součástí společného jmění manželů. To v současnosti dovozujeme pouze z judikatury.²⁸³

K povaze věcí sloužících výkonu povolání (nedošlo-li k jejich pořízení z výlučného majetku) bych rád citoval z důvodové zprávy. „Tak jako v platné právní úpravě je součástí společného jmění to, co slouží výkonu povolání jen jednoho

²⁸¹ Důvodová zpráva, výklad k § 709 až 711 nového občanského zákoníku.

²⁸² § 3040 nového občanského zákoníku: „Součástí společného jmění není věc vydaná podle právních předpisů o restituci majetku jednomu z manželů, který měl vydanou věc ve vlastnictví před uzavřením manželství nebo jemuž byla věc vydána jako právnímu nástupci původního vlastníka.“

²⁸³ <http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/rodinne-pravo/co-upravuje-rodinne-pravo-zakoniku.html#2>

z manželů: i napříště bude především na těch, kdo podnikají, aby zvláštní postavení tohoto majetku řešili smlouvou o vynětí toho, co slouží výkonu povolání jen jednoho z manželů, ze společného jmění.²⁸⁴ Proto například manžel – podnikatel – obdrží-li odměnu za provedenou práci a není-li mezi manžely dohodnuto něco jiného, stane se tato odměna součástí společného jmění manželů. I když tedy manžel posléze zakoupí z těchto peněz nějakou novou věc sloužící k výkonu povolání, bude i tato věc součástí společného jmění manželů. Nepřeje-li si manžel, aby tato věc byla součástí společného jmění manželů, musí s manželkou uzavřít smlouvu, v níž se věc ze společného jmění manželů vyloučí.²⁸⁵

Nový občanský zákoník výslovně upravil okamžik nabytí „příjmu“ do společného jmění manželů. Částky výdělků, platu, mzdy, zisku a jiných hodnot z pracovní a jiné výdělečné činnosti se stávají součástí společného jmění v okamžiku, kdy manžel, který se o jejich získání přičinil, nabyl možnost s nimi nakládat a pohledávky z výhradního majetku jen jednoho z manželů, které se mají stát součástí společného jmění, se součástí společného jmění stávají dnem splatnosti.

V oblasti závazků zavádí nový občanský zákoník podstatnou změnu. Oproti současné úpravě jsou součástí společného jmění manželů závazky převzaté, nikoliv vzniklé za trvání společného jmění manželů. „Jde tedy o dluhy, které lze převzít: takovými jsou jen dluhy soukromoprávní (nikoli veřejnoprávní), a jen o závazky z řádného obligačního důvodu (nejde o závazky z porušení právní povinnosti). Pokud jde o účel, který byl převzetím (vzetím na sebe) dluhu sledován, bude třeba vždy hodnotit, zda touto cestou měla být obstarána běžná potřeba rodiny, anebo zda již šlo o záležitost, která potřebám rodinné domácnosti po stránce kvalitativní a kvantitativní neodpovídá. Z tohoto zřetele je třeba posuzovat i kvalitu velkého počtu kvalitativně, popř. kvantitativně malých závazků.“²⁸⁶ Z pojmu převzaté závazky se dále dovozuje, že součástí společného jmění tedy mohou být i závazky vzniklé před vznikem společného jmění manželů, a to za předpokladu, že je manželé převezmou jako své společné dluhy.

²⁸⁴ Důvodová zpráva, výklad k § 709 až 711 nového občanského zákoníku.

²⁸⁵ <http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/rodinne-pravo/co-upravuje-rodinne-pravo-zakoniku.html#2>

²⁸⁶ Důvodová zpráva, výklad k § 709 až 711 nového občanského zákoníku.

Součástí společného jmění manželů samozřejmě nebudou dluhy, které se týkají majetku, který náleží výhradně jednomu z manželů, a to v rozsahu, který přesahuje zisk z tohoto majetku, a dále dluhy, které převzal jen jeden z manželů bez souhlasu druhého, a nejedná se o obstarávání každodenních nebo běžných potřeb rodiny.

7.2.2 Smluvený režim

Manželé nebo snoubenci budou mít takřka neomezenou možnost modifikovat zákonný režim společného jmění manželů. Manželé se budou se moci dohodnout na režimu zcela oddělených jmění, na zúžení nebo rozšíření rozsahu společného jmění, nebo na odložení vzniku společného jmění ke dni zániku manželství. V rámci smluveného režimu mohou snoubenci a manželé uzavřít i smlouvu týkající se správy společného jmění manželů. Smluvně lze také upravit majetkové poměry pro případ rozvodu.

Pro tyto smlouvy bude stejně jako dnes vyžadována forma veřejné listiny. Na rozdíl od současné právní úpravy je pamatováno na to, že smlouva nesmí svými důsledky vyloučit schopnost manžela zabezpečovat rodinu. Smlouva se dále nesmí svým obsahem nebo účelem dotknout práv třetí osoby, ledaže by se smlouvou souhlasila. V opačném případě by tato smlouva neměla vůči třetí osobě právní účinky.

Explicitně je zakázáno smlouvou vyloučit či změnit ustanovení o obvyklém vybavení rodinné domácnosti, ledaže jeden z manželů opustil trvale domácnost a odmítá se vrátit. V této souvislosti je třeba zmínit, že úprava vztahující se k obvyklému vybavení rodinné domácnosti doznala podstatných změn. Obvyklé vybavení rodinné domácnosti předně nebude tvořit součást společného jmění manželů.²⁸⁷ Na rozdíl od platného institutu obvyklého vybavení společné domácnosti, na které lze dnes společné jmění manželů zúžit, bude tvořit obvyklé vybavení rodinné domácnosti nejen movité věci, které nabyli manželé společně, ale i movité věci jednoho z nich, pokud slouží nezbytným životním potřebám rodiny. S obvyklým vybavením rodinné domácnosti, i

²⁸⁷ § 3038 nového občanského zákoníku: „Věci náležející k obvyklému vybavení rodinné domácnosti přestávají být dnem nabytí účinnosti tohoto zákona součástí společného jmění.“

když by se jinak jednalo o jeho výlučné vlastnictví, bude manžel oprávněn disponovat jen se souhlasem druhého manžela. To však nebude platit, jedná-li se o věc zanedbatelné hodnoty. V případě zániku manželství nebo opuštění společné domácnosti se bude dělit dle zásad podílového spoluvlastnictví. Pozoruhodné je, že pokud jeden z manželů opustí společnou domácnost a zanechá zde společné nezletilé dítě, které nenabylo plné svéprávnosti a vůči kterému mají oba vyživovací povinnost, nebo nezletilé dítě, které nenabylo plné svéprávnosti, bylo svěřeno do společné péče manželů žijící v rodinné domácnosti, nebude mít právo žádat ani vydání svých vlastních věcí, tvořících vybavení domácnosti, ani vypořádání podle zásad spoluvlastnictví. Vybavení rodinné domácnosti zůstane tak nedotčeno a bude sloužit potřebám nezletilých dětí a manžela, který v domácnosti zůstal.²⁸⁸

Výslovně je opravena dosud poněkud nejasná otázka účinků jednak smluv uzavíraných snoubenci, jednak smluv uzavíraných manžely. Nový občanský zákoník stanoví, že smlouva snoubenců o manželském majetkovém režimu nabývá účinnosti uzavřením manželství. Týká-li se smlouva již existující věci zapsané do veřejného seznamu, lze provést do tohoto seznamu změnu až po uzavření manželství. Pokud se týká smlouva manželů o manželském majetkovém režimu již existující věci zapsané do veřejného seznamu, nabývá smlouva v této části účinky vůči třetím osobám zápisem do veřejného seznamu, ledaže tento zákon stanoví jinak. Stávající právní úprava takový veřejný seznam nezná. V současné době jsou manželské smlouvy evidovány v Centrální evidenci manželských smluv vedené od 1. července 2009 Notářskou komorou České republiky. Informace z této evidence nicméně slouží pouze pro účely dědického řízení. Nové znění občanského zákoníku počítá se zavedením veřejného seznamu, do kterého se na návrh některého z manželů budou moci smlouvy zapisovat, je-li to v ní ujednáno, jinak na žádost obou manželů a z něž bude patrné, v čem si manželé dohodli režim od zákona odchýlný. Zápis provede bez zbytečného odkladu ten, kdo smlouvu sepsal, a není-li to možné, ten, kdo seznam vede. Zákon vyžaduje, aby smlouva obsahovala ujednání, že zápis smlouvy bude do seznamu proveden. Důraz se klade na shodu vůle obou manželů, k podání žádosti o zápis může být ovšem i jeden z manželů druhým manželem zmocněn ve smlouvě nebo mimo ni. Budou-li smlouva a vše, co zákonný

²⁸⁸ Právní úprava společného jmění manželů, JUDr. David Uhlíř, Zdroj: Rodinné listy č. 0/2011, rubrika Rodinné listy informují, str. 17.

majtkový režim manželů mění, zapsány do veřejného seznamu, budou změny ujednané manžely účinné vůči třetím osobám. „Pokud smlouva o manželském majtkovém režimu nebude do veřejného seznamu zapsána, budou se manželé moci jejího obsahu vůči třetí osobě dovolat, jen byla-li se smlouvou seznámena.“²⁸⁹

Významnou novinkou nového občanského zákoníku je režim oddělených jmění, který si mohou snoubenci či manželé smluvit, ve kterém smí manžel nakládat se svým majtkem bez souhlasu druhého manžela. V souvislosti s režim oddělených jmění je upraven i způsob rozdělení příjmů mezi manžele v případě, kdy manželé podnikají společně, či jeden manžel podniká s pomocí druhého manžela. Bude platit buď jejich písemné ujednání anebo si příjmy rozdělí rovným dílem.

7.2.3 Režim založený rozhodnutím soudu

Ve vztahu k zrušení či zúžení rozsahu společného jmění manželů rozhodnutím soudu nám nový občanský zákoník přináší podstatné změny. Oproti současnému zákoníku, který zrušení společného jmění manželů soudem vůbec nepřipouští, nový občanský zákoník již oprávnění soudu zrušit společné jmění manželů ze závažných důvodů zakotvuje. Soud může dále ze závažných důvodů společné jmění manželů zúžit na návrh manžela. Závažným důvodem je vždy skutečnost, že manželův věřitel požaduje zajištění své pohledávky v rozsahu přesahujícím hodnotu toho, co náleží výhradně tomuto manželu, že manžela lze považovat za marnotratného, jakož i to, že manžel soustavně nebo opakovaně podstupuje nepřiměřená rizika. Jako závažný důvod může být shledáno také to, že manžel začal podnikat nebo že se stal neomezeně ručícím společníkem právnické osoby.

Režim založený soudem lze změnit dalším rozhodnutím soudu, ale nově i dohodou manželů. Nový zákoník dále stanovuje, že soud může společné jmění poté, co je zrušil, obnovit; soud tak rozhodne zejména, když pominou důvody zrušení společného jmění. To přitom platí i v případě, že manžel navrhne, aby společné jmění, jehož rozsah byl zúžen, bylo rozšířeno do zákonného rozsahu. Zaniklo-li dále společné

²⁸⁹ Důvodová zpráva, výklad k § 721 nového občanského zákoníku.

jmění na základě zákona, soud jej na návrh manžela obnoví, pokud je to v zájmu obou manželů.

Obdobně jako v případě smluveného režimu nelze ani rozhodnutím soudu vyloučit či změnit ustanovení upravující obvyklé vybavení rodinné domácnosti. Stejně tak nesmí rozhodnutí soudu svými důsledky vyloučit schopnost manžela zabezpečovat rodinu a nesmí se obsahem nebo účelem dotknout práv třetí osoby, ledaže ta by s rozhodnutím souhlasila.

7.3 Správa společného jmění manželů

7.3.1 Zákonný režim

Právní úprava správy majetku náležejícího do společného jmění manželů je v novém občanském zákoníku širší než v současnosti, nicméně víceméně obdobná právní úpravě současné.

Úvodem jsou vyjmenována jednotlivá dílčí oprávnění, respektive povinnosti, vyplývající z existence společného jmění a jeho součástí, kdy součásti společného jmění manželů užívají, berou z nich plody a užitky, udržují je, nakládají s nimi, hospodaří s nimi a spravují je oba manželé nebo jeden z nich podle dohody. Oběma manželům náleží společně a nerozdílně práva a povinnosti spojená se společným jměním nebo jeho součástmi a stejně tak jsou manželé společně a nerozdílně oprávněni a zavázáni z právních jednání týkajících se společného jmění nebo jeho součástí.

V záležitostech, které nejsou běžné, jednají manželé společně či jedná jeden manžel se souhlasem druhého. Pro případ, kdy manžel odmítá bez vážného důvodu a v rozporu se zájmem manželů, rodiny nebo rodinné domácnosti udělit souhlas, či není-li schopen vůli projevit, nový občanský zákoník nově výslovně upravuje možnost druhého manžela navrhnout, aby byl souhlas manžela nahrazen rozhodnutím soudu. V případě, kdy jedná jeden manžel bez souhlasu druhého, může se druhý manžel dovolat

neplatnosti takového jednání. Ohledně délky lhůty pro dovolání se neplatnosti přitom panovala při přijímání nového zákoníku rozsáhlá diskuse. V rozporu se zahraničními úpravami bylo nakonec přijato řešení, že se přijímá pravidlo o třech letech, jako obecné promlčecí době.²⁹⁰

Pro případy, kdy má být k podnikání jednoho manžela použita součást společného jmění manželů, nám nový občanský zákoník přináší menší změnu. Nadále je vyžadován souhlas druhého manžela při prvním použití majetku, ale jen přesahuje-li majetková hodnota toho, co má být použito, míru přiměřenou majetkovým poměrům manželů. Souhlas druhého manžela je tedy vyžadován až v případě, kdy má být pro podnikání použita podstatná část společného jmění manželů. V případě, kdy by byl druhý manžel opomenut, může se dovolat neplatnosti takového jednání. Uvedené bude přitom platit přiměřeně i v případě, kdy má být použita součást společného jmění manželů k nabytí podílu v obchodní společnosti nebo družstvu, nebo je-li důsledkem nabytí podílu ručení za dluhy společnosti nebo družstva v rozsahu přesahujícím míru přiměřenou majetkovým poměrům manželů.

7.3.2 Smluvený režim

Jak již bylo výše naznačeno, snoubenci nebo manželé si mohou dohodnout správu společného jmění odchylně od zákona. Smlouva by přitom měla obsahovat ujednání o tom, který manžel bude spravovat společné jmění nebo jeho součást a jakým způsobem. Manžel, který spravuje všechno společné jmění, je ale novým občanským zákoníkem zároveň omezen ve prospěch ochrany rodiny. Pod sankcí relativní neplatnosti jsou totiž souhlasem druhého manžela podmíněny úkony manžela spočívající v nakládání se společným jměním jako celkem a v nakládání s obydlím, v němž je rodinná domácnost manželů, je-li toto obydlí součástí společného jmění, nebo které je obydlím jednoho z nich, anebo obydlím nezletilého dítěte, které nenabylo plné

²⁹⁰ Doc. JUDr. Michaela Hendrychová-Zuklínová, CSc., Společné jmění manželů – zákonný režim, smluvený režim a režim založený rozhodnutím soudu, Přepis přednášky z konference „Proměny dědického práva, společné jmění manželů“; Ostrava, 24. 4. – 25. 4. 2012.

svéprávnosti a o něž manželé pečují, jakož i při ujednání trvalého zatížení nemovitosti, která je součástí společného jmění.

7.3.3 Režim založený rozhodnutím soudu

Správa společného jmění manželů může být ovlivněna i rozhodnutím soudu. Nový občanský zákoník pamatuje na situaci, kdy jeden manžel při správě společného jmění jedná způsobem, který je ve zřejmém rozporu se zájmem druhého manžela, rodiny nebo rodinné domácnosti, a snoubenci nebo manželé neuzavřeli smlouvu o správě společného jmění manželů. V takovém případě totiž může soud na návrh druhého manžela rozhodnout, jakým způsobem bude společné jmění spravováno. Soud bude muset ovšem přesně stanovit pravidla výkonu správy, např. obdobně, jak se to nabízí, jsou-li manželé schopni se dohodnout. Přitom by nemělo být rozhodné, jaká je v konkrétním případě podoba společného jmění, významné je pouze, zda existuje. V dosavadní právní úpravě obdobné ustanovení scházelo.

7.4 Ochrana třetích osob

Poměrně podrobně je v novém občanském zákoníku upravena ochrana třetích osob.

Pro případy smluvních modifikací společného jmění je stanoveno, že smlouva se nesmí svým obsahem nebo účelem dotknout práv třetí osoby, ledaže ta by se smlouvou souhlasila. V opačném případě nebude mít tato smlouva vůči třetí osobě právní účinky. Obdobné ustanovení je dále zařazeno rovněž pro modifikaci společného jmění soudním rozhodnutím.

Ochranu třetích osob podstatně ovlivní rovněž veřejný seznam, o kterém bylo pojednáno výše. Nebude-li smlouva o manželském majetkovém režimu do veřejného seznamu zapsána, budou se manželé moci jejího obsahu vůči třetí osobě dovolat jen tehdy, byla-li třetí osoba se smlouvou seznámena.

Práva věřitelů nesmějí být dále dotčena vypořádáním společného jmění manželů. Bylo-li právo třetí osoby vypořádáním dotčeno, může se třetí osoba domáhat, aby soud určil, že je vypořádání vůči ní neúčinné. „Přes zákaz dotčená třetí osoba se může u soudu domoci ochrany v podobě relativní neúčinnosti vypořádání (sankce neplatnosti se nejeví vhodnou, a to ani v podobě neplatnosti relativní, pro svůj absolutní dopad (působení vůči všem), který v tomto případě nelze považovat za žádoucí). Tvrzení o újmě způsobené dotčením (resp. v podobě dotčení) a důkaz o ní jsou podmínkou úspěšnosti takové žaloby: povinnost tvrzení a povinnost důkazní takto leží na žalujícím, on tedy také ponese případnou škodu, kterou by druhému manželovi způsobil. Právo domáhat se u soudu vyloučení účinků lze uplatnit ve stejné lhůtě, jaká pravidelně platí i pro jiná majetková práva. V tomto případě nelze vyloučit ani použití žaloby na plnění, když v rámci řízení o této žalobě bude rozhodnuta předběžná otázka relativní neúčinnosti.“²⁹¹

Nový občanský zákoník dále v souvislosti s ochranou třetích osob upravuje i ryze procesní záležitost (v současnosti vyplývající z ustanovení § 262a občanského soudního řádu), neboť stanovuje, že pohledávka jen jednoho z manželů, která vznikla za trvání společného jmění, může být při výkonu rozhodnutí uspokojena i z toho, co je součástí společného jmění manželů.

Postavení manželů zlepší ustanovení, podle kterého pro závazek jen jednoho z manželů, který vznikl proti vůli druhého manžela a který svůj nesouhlas projevil bez zbytečného odkladu poté, co se o dluhu dozvěděl, může být společné jmění postiženo jen do výše, kterou by představoval podíl povinného manžela, kdyby společné jmění bylo zrušeno a vypořádáno soudním rozhodnutím.²⁹² To přitom bude platit i v případě povinnosti manžela plnit výživné nebo jde-li o dluh z protiprávního činu jen jednoho z manželů nebo v případě, že dluh jen jednoho z manželů vznikl ještě před uzavřením manželství.

²⁹¹ Důvodová zpráva, výklad k § 736 až 738 nového občanského zákoníku.

²⁹² Soud je při vypořádání společného jmění povinen respektovat zásady stanovené v § 742 nového občanského zákoníku.

Nový občanský zákoník dále výslovně zakotvuje ustanovení, která budou vyrovnávat důsledky opatření provedených soudem a manžely samotnými. Zavázal-li se jeden z manželů v době, od které do změny nebo vyloučení zákonného majetkového režimu, ať smlouvou manželů nebo rozhodnutím soudu, uplynulo méně než šest měsíců, může být pohledávka jeho věřitele uspokojena ze všeho, co by bylo součástí společného jmění, kdyby ke smlouvě manželů nebo k rozhodnutí soudu nedošlo. Dále je-li smlouvou manželů nebo rozhodnutím soudu, kterými byl zákonný majetkový režim změněn nebo vyloučen, dotčeno právo třetí osoby, zejména věřitele, může tato osoba své právo uplatnit u příležitosti vypořádání toho, co bylo dříve součástí společného jmění, stejně, jako by ke smlouvě manželů nebo k rozhodnutí soudu nedošlo.

7.5 Vypořádání společného jmění manželů

Do úpravy vypořádání společného jmění manželů nepřináší nový občanský zákoník žádné podstatné změny. Platí zde to, co platí pro celý institut společného jmění, tedy to, že nová úprava je rozhodně podrobnější a přesnější. Zapracovány jsou zejména poznatky současné judikatury.

Nově je v novém občanském zákoníku přímo zakotveno, že dokud zúžené, zrušené nebo zaniklé společné jmění není vypořádáno, použijí se pro ně ustanovení o společném jmění přiměřeně.

Zásady vypořádání společného jmění manželů zůstávají v novém občanském zákoníku víceméně nezměněné. I nadále se vypořádání společného jmění bude řídit zásadou, že podíly obou manželů jsou stejné. Při vypořádání se bude nadále přihlížet k potřebám nezaopatřených dětí a k tomu, jak se který z manželů staral o rodinu, zejména jak pečoval o děti a rodinnou domácnost, a dále jak se každý z manželů zasloužil o nabytí a udržení společného jmění. Každý z manželů dále nahradí investice, které byly ze společného jmění vloženy na jeho výhradní majetek, a naopak mu budou nahrazeny investice, které ze svého vynaložil na majetek společný. Výslovnou právní úpravu nám nový občanský zákoník zakotvuje pro případ, kdy dojde k zvýšení či snížení hodnoty těchto investic. Hodnota těchto investic bude totiž při vypořádání zvýšena nebo snížena

podle toho, jak se od doby jejich vynaložení zvýšila nebo snížila hodnota věci, do které se investovalo. Jestliže tedy například před třiceti lety jeden z manželů investoval 100.000,- Kč do společného domu, jehož hodnota od té doby podstatně vzrostla, bude obdobně při vypořádání valorizována jeho investice.²⁹³ Mám za to, že v tomto bude nová právní úprava spravedlivější. Jak již bylo uvedeno jedné z výše uvedených kapitol, dnes se vychází z judikatury Nejvyššího soudu ČR, kdy se postupuje tak, že je-li v době vypořádání hodnota věci vyšší než původní hodnota, pak se k tomuto zvýšení při stanovení náhrady nákladů nepřihlíží, a tento manžel dostane pouze to, co do věci investoval. K redukci dochází jen, jestliže je v době vypořádání hodnota věci nižší, než byla její hodnota v době, kdy do ní bylo investováno.

Zvýšená ochrana je poskytnuta třetím osobám, neboť jejich práva, jak již bylo uvedeno výše, nesmějí být vypořádáním dotčena. V opačném se třetí osoba může domáhat u soudu určení, že vypořádání je vůči ní neúčinné. Vypořádání dluhů bude mít účinky jen mezi manžely.

Společné jmění manželů se bude i podle nové právní úpravy vypořádávat dohodou, rozhodnutím soudu nebo na základě zákonné domněnky.

Účinky dohody o vypořádání společného jmění manželů budou vždy ke dni, kdy společné jmění bylo zúženo, zrušeno nebo zaniklo, bez ohledu na to, zda dohoda byla uzavřena před²⁹⁴ nebo po zúžení, zrušení nebo zániku společného jmění. Jen tehdy, je-li předmětem vypořádání věc, která se zapisuje do veřejného seznamu, nabývá dohoda právních účinků v části týkající se této věci zápisem do veřejného seznamu. Výslovně je stanoveno, že platnosti dohody o vypořádání nebrání, týká-li se dohoda jen části společných majetkových práv a povinností.

Novinkou je to, že pokud se dohoda o vypořádání nebude uzavírat za trvání manželství nebo pokud se vypořádání nebude týkat věci, u které vyžaduje písemnou

²⁹³ Právní úprava společného jmění manželů, JUDr. David Uhlíř, Zdroj: Rodinné listy č. 0/2011, rubrika Rodinné listy informují, str. 17.

²⁹⁴ To je reakcí na to, že již podle stávající právní úpravy k takové situaci běžně dochází v případě rozvodu bez zjišťování příčin rozvratu, a není důvod mezi „rozvody“ rozlišovat.

formu i smlouva o převodu vlastnického práva (typicky u převodu nemovitostí), postačí ústní forma dohody. Potvrzení o tom, jak se manželé vypořádali, bude přitom v takovém případě manžel vydávat a doručovat jen tehdy, pokud o to druhý manžel požádá.

Je-li společné jmění vypořádáváno na návrh některého z manželů soudem, bude soud rozhodovat podle stavu, kdy nastaly účinky zúžení, zrušení nebo zániku společného jmění. „Pokud ale jde o ceny jednotlivých součástí společného jmění, rozhodným bude stav v době rozhodování soudu.“²⁹⁵

Pokud se do tří let od zúžení, zrušení nebo zániku společného jmění manželé na vypořádání nedohodnou nebo nepodají žalobu na vypořádání soudem, platí, že se vypořádali tak, že každému z nich případnou hmotné movité věci, které pro svou potřebu, své rodiny nebo rodinné domácnosti výlučně jako vlastník užívá, ostatní hmotné věci movité a nemovitosti přejdou do jejich podílového spoluvlastnictví a ostatní majetková práva, pohledávky a dluhy náleží oběma společně se stejnými podíly.

²⁹⁵ Důvodová zpráva, výklad k § 740 nového občanského zákoníku.

Závěr

Závěrem této práce si dovoluji konstatovat, že institut společného jmění manželů je institut mimořádně rozsáhlý a složitý. Manželské majetkové právo prošlo na našem území složitým vývojem od úpravy obsažené v obecném zákoníku občanském z roku 1811 až do současné podoby obsažené v zákoně č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, kdy dnešní úpravě předcházela institut bezpodílového vlastnictví manželů. Tato transformace proběhla 1. srpna 1998, kdy došlo k rozšíření povinností a závazků manželů.

Bez ohledu na vývoj manželského majetkového práva je zřejmé, že problematika této oblasti a vztahů z tohoto vyplývajících se dotýká každého z nás. A to přímo tím, že se nacházíme sami v manželství nebo nepřímo tím, že vstupujeme do občanskoprávních vztahů s někým, kdo se nachází v manželském svazku. Ostatně z celé této disertační práce je zřejmá rozsáhlost tohoto institutu a jednotlivé životní kauzy rovněž neopouští stranou. V této souvislosti bych upozornil na skutečnost, že společné jmění manželů je jednou z více možností uspořádání majetkových poměrů mezi manžely. Obecně tento manželský majetkový režim právní teorie nazývá jako režim manželského majetkového společenství. Naproti tomu stojí režim oddělených majetků. Tento režim oddělených majetků je obsažen v rakouské úpravě. Výhodou tohoto systému je jeho jednoduchost, která spočívá v tom, že uzavření manželství nemá žádný vliv na postavení manželů v majetkoprávní rovině. Na tomto místě se opět vracím ke společnému jmění manželů, které je ovládáno principem majetkového společenství, což tedy znamená, že manželé rozhodují o svých majetkových záležitostech společně a jsou zavázáni z právních úkonů, do nichž vstupují rovněž společně, bez ohledu na skutečnost, kdo ten či onen právní úkon uzavřel. Navíc situace je o to komplikovanější, že tento režim se u nás neuplatňuje v čisté podobě a je ponechána manželům jistá smluvní volnost. Složitost celé naší úpravy se projevuje rovněž v interpretaci zákonné úpravy a její aplikaci v praxi. S ohledem na výše uvedené ve spojení s neznalostí a nezájmem manželských párů o řádnou úpravu majetkových poměrů vede ke zbytečným problémům a nedorozuměním, které mohou vést v krajním případě k rozvratu

samotného manželství k rozporům. Tedy mám za to, že dosavadní právní úprava majetkových poměrů mezi manžely v dnešním sociálním prostředí nenaplnuje v mnohých případech svého cíle vytvoření nekonfliktního majetkového prostředí.

Navzdory mnohým hlasům volajícím po přijetí zásadních změn v probírané oblasti novém občanském zákoníku se koncepce úpravy manželského majetkového práva nezměnila. Jednalo se o názory k návratu k tradiční úpravě, a to odděleného vlastnictví za současné možnosti autonomie v manželských smlouvách. Dle mého názoru toto řešení by nebylo příliš šťastné a v tuto chvíli se domnívám, že jen stěží proveditelné přes zásadní závažnost zásahu do našeho právního řádu. Avšak přijetí nového občanského zákoníku, ve kterém nalézáme řadu dílčích změn, dle mého názoru přispěje ke zkvalitnění naší právní úpravy.

S ohledem na znalost dosavadní praxe bych si v některém ohledu dovolil být o něco radikálnější a nebál bych se přistoupit k přijetí institutu zajišťujícího materiální publicitu smluv, jejichž smluvní stranou je některý z manželů a zavedení informační povinnosti o majetku a správě mezi manžely. Jsem toho názoru, že předmětné by radikálně omezilo výskyt různých rozporů, které by se mohly dotýkat společného jmění manželů v případě vypořádání společného jmění manželů. S velkým očekáváním budu sledovat, zda veřejný seznam smluv předjímaný novým občanským zcela naplní výše uvedené cíle. Spíše bych se přikláněl k názoru, že tato úprava bude nedostatečná. Dále si myslím, že by své místo mohla najít stanovená povinnost vypořádat společného jmění manželů ke dni rozvodu. V této změně spatřuji především přímou v oblasti závazkových vztahů, kde vystupuje na straně dlužníka jeden z manželů. V kapitole věnované exekučnímu řízení jsem se této tématice dostatečně věnoval a snažil jsem se poukázat na složitost postižení majetku patřícího do společného jmění manželů v různých situacích vzniku dluhu ve vztahu k zániku manželství a vypořádání společného jmění manželů. Této kapitole jsem věnoval značnou část této disertační práce, neboť mám za to, že právě v exekučním řízení se mohou naplno projevit nedostatky zákonné úpravy společného jmění manželů. Jak bylo v této kapitole popsáno v exekučním řízení je možno postihnout jednak výlučný majetek povinného a jednak majetek, který je ve společném jmění manželů povinného a jeho manžela, i

kdyby se jednalo o vymáhání závazku, který vznikl jen jednomu z manželů. V této kapitole jsem rovněž ve snaze zaujmout jednoznačné stanovisko poukázal na rozpor názorů nad tím, zda pohledávka z účtu manžela povinného u peněžního ústavu a mzda manžela povinného je či není součástí společného jmění manželů.

S ohledem na skutečnost, že právní úprava týkající se společného jmění manželů je výrazně dotvářena judikaturou soudu, jsem si dovolil v disertační práci citovat nespočet rozhodnutí jak Ústavního soudu České republiky, tak Nejvyššího soudu České republiky a dále také mnohých Krajských soudů.

Cílem předkládané disertační práce bylo podat pokud možno komplexní pohled na právní úpravu manželského majetkového práva v českém právním řádu *de lege lata* doplněnou o vybrané otázky s tímto související. Záměrně jsem použil slovního spojení „vybrané otázky“, neboť otázek souvisejících s exekucním řízením, které v této práci nemohly být z důvodů povoleného rozsahu nastíněny, existuje nepoměrně více. Avšak výše uvedený cíl byl doplněn dle mého názoru o zásadní témata spočívající v úvahách *de lege ferenda* a úvahách nad přijatou právní úpravou obsaženou v nově rekonfigurovaném občanském zákoníku.

Resumé

This dissertation entitled “The concept of joint marital assets” or as “ The concept of community property” examines legal property relations between spouses. I decided on this topic because I am interested in working as a lawyer and wanted to describe in detail the entire concept of joint marital assets in such a way that this dissertation could act as a useful manual for lawyers. I was drawn to this topic many years ago, mainly because we encounter it in everyday life. It affects every individual or at least the members of their family, and yet I believe that there is insufficient awareness of its significance and legal consequences. For this reason I am in no doubt whatsoever of the importance of a knowledge of this society-wide phenomenon and the possibility of its application in the legal sphere. I am aware that the current trend as far as a man and a woman cohabiting is concerned is moving away from the concept of marriage. Nevertheless, marriage is still perceived as the basis of the family, and even though Act 94/1963 Coll., on the family as amended (the “Family Act”) does not offer a statutory definition of the term family, it can nevertheless be concluded from individual provisions of the Act that the concept is seen above all in the light of the parent-child relationship, regardless of whether the child’s parents are married or not. As opposed to this a legal definition is not lacking in the Act. Under the Act marriage is conceived of as the continuous partnership of two persons of the opposite sex, which can be created and dissolved only by means stipulated by law. It is assumed that objectives will be met within marriage such as the creation of a family, the joint upbringing of children, and the establishment of a joint household. Fulfilment of these objectives naturally involves mutual support, which must be manifest on the level of property. On this level, marriage is manifest in the form of a legal or contractual system of proprietary partnership, the basic purpose of which is the elimination of conflicts between spouses arising from their differing possibilities as regards property and income. This system of proprietary partnership, a set of legal norms relating to conjugal rights, contains, or, as the case may be offers a host of statutory possibilities and institutions to ensure the objectives referred to above (consolidation of permanency, constancy, stability, the strength and integrity of conjugal relations). It should be added that this standpoint regarding the

marital bond is often underestimated by couples in love, and when combined with ignorance of the law on the part of the general public, can lead to completely unnecessary problems and misunderstandings, which can in extreme cases lead to a breakdown in a marriage and to conflicts which culminate in divorce and often last long after this. However, in my opinion these conflicts can be prevented by means of a thorough consideration of the proprietary relations under law on the part of future husbands and wives.

I chose the theme of my dissertation on the basis of the facts outlined above. The dissertation is arranged logically into seven basic sections. The first part examines the historical development of marital property rights in our country from the time of the Civil Code of Austria to the current legislation enshrined in Act 91/1998 Coll. I devoted a significant part of the dissertation to this section, above all because without a knowledge of the historical context within which the concept of joint marital assets developed, I believe it is not possible to understand fully the existing legislation as it applies to these relationships.

The second section examines the current issue of property relations between spouses. This above all involves the creation, subject, extent and possibility of modifying joint marital assets. In the third section I am concerned with a detailed interpretation of the administration and utilisation of joint marital assets. Section four examines the creation of joint marital assets and section five the organisation of those assets.

The last two sections supplement the preceding interpretation with another issue linked with marital property rights in an endeavour to offer the most comprehensive interpretation of the concept of joint marital assets. I regard these sections as an important and integral part of this dissertation. In section six I describe the issue of joint marital assets on the one hand in relation to financial interests and on the other in relation to execution. The subsection examining the possibilities of satisfying the debts of creditors from property which is part of joint marital assets in execution proceedings is pivotal. I deemed it necessary to include this section in the dissertation since the

compulsory implementation of resolutions has become common practice. I believe that this tendency will only increase because of the stress which social relationships are under in society. This fact is confirmed by statistics from the Chamber of Bailiffs of the Czech Republic, which shows that in 2011, 936, 19 new judicial execution rulings were handed down in comparison with 701,900 such proceedings in 2010. This tendency is especially visible if one compares these figures with 2006, when the number of execution proceedings was only 309,457.

The seventh and final section is devoted to a re-codification of private law. I analyse this very relevant theme in relation to the issue addressed in this dissertation, above all in relation to an exposition of a new set of terms and hitherto stable terminology, which will also be affected by the new legislation, since in many places it will set forth stricter definitions and in others make changes, for instance regarding the term customary attributes of a household. I also examine the possibilities of a dispositive modification of relations on which the re-codification of the Civil Code lays great emphasis.

In individual sections the given themes are analysed firstly on a general level. Subsequently I attempt to introduce specific examples supplemented by extensive judicial practice for the purpose of better illustration. The main part of the dissertation is devoted to current legislation focusing on the resolution of specific life situations. However, I also try to focus attention on an evaluation of current legislation enriched by *de lege ferendam* opinions. At the end of this introduction I would take the liberty of pointing out that this dissertation is not intended to be a categorical imperative, but a useful guideline, an instruction relating to legal practice in the sphere of joint marital assets.

Seznam pramenů

Právní předpisy:

Císařský patent č. 946/1811 Sb. z. s., Obecný zákoník občanský.

Zákon č. 265/1949 Sb., o právu rodinném, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 94/1963 Sb., zákon o rodině, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád zákon, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 527/1990 Sb. o vynálezech, průmyslových vzorech a zlepšovacích návrzích, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 265/1992 Sb., o zápisech vlastnických a jiných věcných práv k nemovitostem, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 344/1992 Sb., o katastru nemovitostí České republiky (katastrální zákon), ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 72/1994 Sb., o vlastnictví bytů, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 151/1997 Sb., o oceňování majetku a o změně některých zákonů.

Zákon č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Odborné publikace:

Adamová, K. Dějiny soukromého práva ve střední Evropě. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2001.

Balák, F., Korecká, V., Vojtek, P. Občanský zákoník: s judikaturou a souvisejícími předpisy. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2006.

Drápal, L., Bureš, J a kol. Občanský soudní řád I, II Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009.

Dvořák, J., Majetkové společenství manželů. Praha: Aspi Publishing, 2004.

Dvořák, J., Spáčil, J. Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2011.

Eliáš, K. a kol. Občanský zákoník. 1. svazek. Velký akademický komentář. 1. vydání. Praha: Linde Praha, a. s., 2008.

Eliáš, K., Zuklínová, M.: Principy a východiska nového kodexu soukromého práva, Praha: Linde, 2001.

Francová, M., Dvořáková Závodská, J. Rozvody, rozchody a zánik partnerství. 2., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010.

Holub, M., Bičovský, J., Pokorný, M. Společné jmění manželů, 2. aktualizované vydání, LINDE PRAHA, a.s., 2009.

Holub, M., a kol. Občanský zákoník. Komentář, 1. svazek, 2. aktualizované vydání, 2003.

Hrušáková, M. Zákon o rodině. Zákon o registrovaném partnerství. Komentář. 4. vydání, Praha: C. H. Beck, 2009.

Hrušáková, M., Králíčková, Z. České rodinné právo. 2. vydání, Brno: Doplněk, 2001.

Choděra, O. Partnerství, manželství a paragrafy. 1. vydání, Praha: GRADA Publishing, spol. s r. o., 2002.

Jehlička, Švestka, Škárová a kol. Občanský zákoník. Komentář. 8. vydání, C. H. BECK, 2003.

- Kasíková, M. a kol. Zákon o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád). Komentář. 2. vydání, Praha 2010.
- Kincl, J., Urfus, V., Škrejpek, M. Římské právo. Praha: C. H. Beck, 1997.
- Knappová, Švestka, Dvořák a kol. Občanské právo hmotné 1, 4. aktualizované a doplněné vydání, ASPI, a. s., 2008.
- Kotoučová, J. a kol. Zákon o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010.
- Kučera, F. Zákon o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon): s judikaturou a souvisejícími předpisy. 1.vyd. Praha : C.H.Beck, 2009.
- Kůrka, V. Přehled judikatury ve věcech výkonu rozhodnutí a exekuce, Praha: Aspi 2005.
- Kůrka, V., Drápal, L., Výkon rozhodnutí v soudním řízení. Praha: Linde Praha, 2004.
- Malý, K. České právo v minulosti. Praha: Orac, 1995.
- Malý, K. Dějiny českého a československého práva do roku 1945. Praha: Linde Praha, 1997.
- Pokorný, M., Holub, M., Bičovský, J. Společné jmění manželů. 2. vydání. Praha: Linde Praha a. s., 2009.
- Radvanová, S., Štěpina, J. Majetkové otázky v manželství a rodině. 1. vydání, Praha: Orbis, 1967.
- Radvanová, S., Zuklínová, M. Kurs občanského práva - Instituty rodinného práva. Praha: C. H. Beck, 1999.
- Salač, J. Rozpor s dobrými mravy a jeho následky v civilním právu. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2000.
- Šarman, J. Přehled judikatury ve věcech majetkových vztahů mezi manžely. 1. vydání, Praha: ASPI, 2006.
- Štěpánová, S. Společné jmění manželů a podnikání. 1. vydání, Brno: Computer Press, 2006.
- Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník I. § 1-459. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008.
- Švestka, Jehlička, Škárová, Spáčil a kolektiv: Občanský zákoník komentář, 10. vydání, C. H. Beck Praha 2006.

Urfus, V. Historické základy novodobého práva soukromého. 1. vyd. Praha: C.H. Beck: SEVT, 1994.

Veselá, R. a kolektiv: Rodina a rodinné právo historie, současnost a perspektivy, EUROLEX BOHEMIA. Praha 2005.

Winterová, A. a kolektiv: Civilní právo procesní, 5. aktualizované a přepracované vydání, Praha: Linde 2008.

Články v periodikách:

Balák, F. K diskusi o zúžení společného jmění manželů. Ad Notam, 2009, č. 6.

Dvořák, J., Spáčil, J. Společné jmění manželů, bezpodílové vlastnictví manželů a podnikání. Právní fórum, 2006, č. 9.

Dvořáková-Závodská, J. Podnikání a majetek manželů, Zpravodaj Jednoty českých právníků č. 2/2008.

Dvořáková Závodská, J. Relativní neplatnost právních úkonů manželů. Rodinné právo, 1999, č. 7.

Dvořáková-Závodská, J., Zpravodaj Jednoty českých právníků č. 2/2008.

Hašek, J., Kazda, P. Nevyvratitelná domněnka vypořádání BSM, Bulletin advokacie, 2006, č. 5.

Hendrychová-Zuklínová, M. Společné jmění manželů – zákonný režim, smluvený režim a režim založený rozhodnutím soudu, Přepis přednášky z konference „Proměny dědického práva, společné jmění manželů“; Ostrava, 24. 4. – 25. 4. 2012.

Chalupa L. Žaloba na vyklizení a vypořádání společného jmění manželů, Právní rádce, 2005, č.3.

Chalupa, L. K právnímu zájmu na určení vlastnictví do vypořádání SJM, Právní zpravodaj, 2005, Č.9.

Kodriková, Z., Předmanželské a manželské smlouvy jako součást právního řádu ČR, Právo a Rodina, 3/2007.

Kordač, Z. K odpovědnosti manžela za závazky v SJM přijaté druhým z manželů. Bulletin advokacie 2008.

Kovářová, D. Riziková místa společného jmění manželů, Právo a rodina, 2005, č.4.

- Kovářová, D. Právní úprava registrovaného partnerství, Právo a rodina, 2006, č.7.
- Králíčková, Z. Smlouvy mezi snoubenci, manžely a rozvedenými manžely, 1. část, Právo a rodina 6/2004.
- Králíčková, Z. Smlouvy mezi snoubenci, manžely a rozvedenými manžely, Právo a rodina, 2004, č.6.
- Krejčovský, O. Členský podíl v družstvu a společné jmění manželů, AD NOTÁM, 2005.
- Lužná, R. Právní vztahy mezi mužem a ženou, kteří nejsou manžely, Právo a rodina, 2007, č.2.
- Lužná, R. Účinky prohlášení konkursu na společné jmění manželů. Právo a rodina, 2009, č.1.
- Lužná, R. Zastupování manžela. Právní rádce, 2008, č. 10.
- Marešová, M. Společné jmění manželů ve vztahu k závazkům jednoho manželů. Ad Notam, 2007, č. 1.
- Podaný, J., K náhradě tzv. investic v rámci vypořádání společného jmění manželů soudem. Právní rozhledy, č. 14, 2008.
- Radvanova, S., Zuklínová, M.: Kurs občanského práva. Instituty rodinného práva, C.H.BECK, Praha, 1999.
- Ryšánek, Z. Zánik společné jmění manželů smlouvou. Ad Notam, 2009, č. 1.
- Uhlíř, D. Právní úprava společného jmění manželů, Rodinné listy č. 0/2011, rubrika Rodinné listy informují.
- Valenta, J. Manžel povinného v exekučním řízení. Právní rádce 2008, č. 8.
- Vašíček M., Dvořáček, D. Společné jmění manželů a vypořádání závazků, Právní rozhledy, 2004, č. 11.
- Veselý, J., Co přináší novela občanského zákoníku do majetkových vztahů manželů?, Právní rozhledy, 6/1998.
- Vlasáková, L., Křížová, V., Modifikace rozsahu SJM a odpovědnost manželů za závazky, Ad notam, 3/2004.

Internetové stránky:

důvodová zpráva k novému občanskému zákoníku:

http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymce-storage/files/DZ_NOZ_89_%202012_Sb.pdf

<http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/aktuality/31-prezident-republiky-podepsal-novy-obcansky-zakonik.html>

<http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/uvodni-stranka.html>

<http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/obecne-o-zakoniku.html>

<http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/rodinne-pravo/koncepcni-zmeny.html>

<http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/rodinne-pravo/co-upravuje-rodinne-pravo-zakoniku.html#2>

<http://www.online.muni.cz/vedaavyzkum/3023-novy-obcansky-zakonik-spoleha-na-zdravy-rozum>

Judikatura:

R 36/51

R 19/1960

R 15/1964

R 42/1964

R 70/1965

R 3/1968

R 57/1970

R 42/1972

R 43/1974

R 44/2000

R 49/2001

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 4 Cz 24/77

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 3 Cz 2/89

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 22 Cdo 1806/1998

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 22 Cdo 2547/1998

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 22 Cdo 726/1999
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 22 Cdo 1509/1999
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 22 Cdo 2433/1999
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 22 Cdo 2914/1999
Usnesení Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 412/2000
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 22 Cdo 629/2000
Usnesení Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 22 Cdo 1044/2000
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 22 Cdo 1476/2000
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 22 Cdo 1659/2000
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 30 Cdo 1803/2000
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 21 Cdo 2088/2000
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 22 Cdo 2470/2000
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 22 Cdo 2731/2000
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 22 Cdo 2986/2000
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 30 Cdo 257/2001
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 28 Cdo 555/2002
Usnesení Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 30 Cdo 1171/2002
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 30 Cdo 1951/2002
Rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové sp. zn. 19 Co 452/2003
Usnesení Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 20 Cdo 180/2003
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 20 Cdo 238/2003
Usnesení Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 7 Tdo 271/2003
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 20 Cdo 279/2003
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 22 Cdo 820/2003
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 22 Cdo 1057/2003
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 22 Cdo 1283/2003
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 20 Cdo 1389/2003
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 22 Cdo 1574/2003
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 22 Cdo 1731/2003
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 22 Cdo 2565/2003
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 22 Cdo 684/2004
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 20 Cdo 712/2004

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 22 Cdo 798/2004
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 22 Cdo 1399/2004
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 20 Cdo 1642/2004
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 22 Cdo 1781/2004
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 22 Cdo 1804/2004
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 22 Cdo 2263/2004
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 20 Cdo 2406/2004
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 22 Cdo 2615/2004
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 22 Cdo 103/2005
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 30 Cdo 2193/2005
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 22 Cdo 2921/2005
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 22 Cdo 73/2006
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 20 Cdo 779/2006
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 22 Cdo 1076/2006
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 22 Cdo 1112/2006
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 21 Cdo 2045/2006
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 20 Cdo 2085/2006
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 22 Cdo 3515/2006
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 22 Cdo 1192/2007
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 22 Cdo 1870/2007
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 22 Cdo 4414/2007
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 22 Cdo 5170/2007
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 31 Cdo 588/2008
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 22 Cdo 1183/2008
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 22 Cdo 2437/2008
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 28 Cdo 2594/2008
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 28 Cdo 2716/2008
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 22 Cdo 2779/2008
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 22 Cdo 2881/2008
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 22 Cdo 3942/2008
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 31 Cdo 1038/2009
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 22 Cdo 1230/2009

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 20 Cdo 2610/2009

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 21 Cdo 4817/2009

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 20 Cdo 432/2010

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 22 Cdo 3110/2010

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 30 Cdo 257/2011

Abstrakt

Předkládaná doktorandská práce je zaměřena na právní úpravu institutu společného jmění manželů s ohledem na současnou judikaturu. Tato práce je rozdělena mimo úvod a závěr do sedmi na sebe navazujících kapitol, s tím že páteční kapitoly tvoří problematika vzniku, předmětu, rozsahu a možností modifikace společného jmění manželů, správy a užívání společného jmění manželů, zániku a vypořádání společného jmění manželů. Dále je v této práci především kladen důraz na otázky majetkoprávních vztahů mezi manžely, se kterými se lze setkat v advokátní praxi. Konečně v závěru je pojednáno o úpravě společného jmění manželů *de lege ferenda* podle nového občanského zákoníku. V této disertační práci je vycházeno z právní úpravy podle stavu k 1. září 2012, z odborných publikací, z článků publikovaných v odborných časopisech a z judikatury.

Abstract

This submitted PhD thesis deals with a legal regulation of the community property in the light of current case-law. The thesis is composed except of the introduction and the conclusion of seven coherent chapters, the chapters dwell on the creation, subject and management of marital assets, and the modification, termination and settlement thereof are the core parts of the thesis. Furthermore, the emphasis is placed on those issues of proprietary relationships between spouses that may be encountered in the practice of law. In conclusion, the treatment of marital assets de lege ferenda is discussed in view of the new Civil Code. The PhD thesis was developed using legislation as at 1 September 2012, publications, articles published in professional journals and court decisions.

Klíčová slova

společné jmění manželů

společné

jmění

manželů

The keywords

community property = marital assets

community

property

marital